

Monitorowanie realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce

Informacja wg stanu na koniec 2020 r.

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii

Warszawa, czerwiec 2021 r.

Spis treści

Wstęp	5
Obraz statystyczny	7
Kluczowe wnioski	12
Podejście do realizacji Agendy 2030 w Polsce – perspektywa rządu, regionów i interesariuszy	13
Działania na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju	15
CEL 1. Koniec z ubóstwem	16
CEL 2. Zero głodu	21
CEL 3. Dobre zdrowie i jakość życia	27
CEL 4. Dobra jakość edukacji	35
CEL 5. Równość płci	44
CEL 6. Czysta woda i warunki sanitarne	47
CEL 7. Czysta i dostępna energia	51
CEL 8. Wzrost gospodarczy i godna praca	57
CEL 9. Innowacyjność, przemysł, infrastruktura	66
CEL 10. Mniej nierówności	75
CEL 11. Zrównoważone miasta i społeczności	78
CEL 12. Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja	84
CEL 13. Działania w dziedzinie klimatu	88
CEL 14. Życie pod wodą	93
CEL 15. Życie na lądzie	95
CEL 16. Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje	100
CEL 17. Partnerstwa na rzecz celów	106
Współpraca i partnerstwo	109
Monitorowanie postępów w zakresie realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju	113
Wskaźniki monitorujące	115

Wstęp

Za nami ponad 5 lat od przyjęcia 25 września 2015 r. przez 193 państwa członkowskie ONZ rezolucji „Przekształcamy nasz świat: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030”. Zdefiniowano w niej nowy model rozwojowy do 2030 r., w tym 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (ang. *Sustainable Development Goals, SDGs*) oraz konkretnych 169 zadań z nimi związanych, które oddają trzy wymiary zrównoważonego rozwoju – gospodarczy, społeczny i środowiskowy.

Należy podkreślić, że Agenda 2030 stanowi szeroką i inkluzywną mapę idei, a jej realizacja wymaga włączenia szerokiego grona aktorów i interesariuszy w duchu współodpowiedzialności i współpracy. Taki też model realizacji Agendy 2030 przyjęliśmy w Polsce.

Priorytety rozwojowe przedstawione w pierwszym raporcie na temat wdrażania Agendy 2030 i SDGs w Polsce na potrzeby dobrowolnego przeglądu działań (ang. *Voluntary National Review, VNR*) z 2018 r. w dużej mierze pozostają aktualne i wynikają ze Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) oraz innych dokumentów strategicznych, które definiują model rozwoju naszego kraju. Obejmują one m.in. dążenie do zwiększenia roli kapitału ludzkiego i społecznego jako podstawy rozwoju gospodarki, budowę silnego przemysłu i przedsiębiorczości. Równie istotna jest poprawa stanu środowiska i zrównoważonego gospodarowania zasobami, zapewniająca rozwój gospodarczy i wysoką jakość życia, przy jednoczesnym zagwarantowaniu możliwości rozwoju dla przyszłych pokoleń.

Ponad 5 lat funkcjonowania Agendy 2030 i wdrażania krajowych planów realizacji jej celów – to odpowiedni moment na kolejne – po VNR – ‘sprawdzam’ i ocenę postępu w obszarze agend krajowych. Jednak obecnie zaprezentowany obraz nie byłby w pełni obiektywny. Na drodze realizacji pierwotnych założeń Agendy 2030 i jej 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju pojawiły się nowe wyzwania związane z wybuchem pandemii COVID-19 na początku 2020 r. i jej negatywnymi konsekwencjami dla wielu gospodarek i społeczeństw.

Pandemia, oddziałując na szereg obszarów życia społeczno-gospodarczego, zwróciła naszą uwagę na potrzebę skoordynowanych działań w zakresie bezpieczeństwa społecznego i ochrony zdrowia ludzi, ale także wsparcia finansowego dla grup szczególnie wrażliwych. Równocześnie pokazała skalę potrzeb w sferze gospodarczej, a także uwydatniła potrzebę współpracy na wielu płaszczyznach.

Kryzys wywołany pandemią może i powinien być okazją do odbudowy światowej gospodarki w bardziej sprawiedliwy

i zrównoważony sposób, w tym również do przyspieszenia postępu w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Agenda 2030 może stać się ważnym drogowskazem na drodze zrównoważonej odbudowy dla Polski, Europy i świata. Dotychczas wszystkim działaniom polskiego rządu w odpowiedzi na kryzys przyświecały zasady niepozostawiania nikogo w tyle i pomocy najuboższym – zgodnie z zasadami leżącymi u podstaw Agendy 2030 i SDGs.

Dziś nie musimy nikogo przekonywać, że to właśnie jednostkowe wysiłki prowadzą do zbiorowego sukcesu. Jesteśmy przekonani, że liczne działania zarówno dotychczas podjęte, jak i te które będą realizowane w kolejnej dekadzie, przybliżają nas do osiągnięcia wymiernych efektów na ścieżce wdrażania Agendy 2030. Z satysfakcją odnotowujemy świadome podejście regionów i interesariuszy do Celów Zrównoważonego Rozwoju oraz fakt, że znajdują one odzwierciedlenie w ich inicjatywach, działaniach, projektach, planach oraz strategiach.

W niniejszej publikacji prezentujemy opis wybranych działań na rzecz realizacji Agendy 2030 i jej celów w Polsce przez rząd, samorządy oraz interesariuszy zrealizowanych do końca 2020 roku. Wskazujemy na istotne projekty strategiczne i programy operacyjne szczebla krajowego oraz regionalnego, których realizacja wpływa na postępy na rzecz celów we wszystkich trzech wymiarach zrównoważonego rozwoju, ukazując również wzajemne powiązania między celami. Uwzględniamy również informacje nt. znaczenia partnerstwa i współpracy w osiąganiu celów, wskazując na formy i obszary współpracy. Publikację zamyka rozdział poświęcony monitorowaniu, w którym prezentujemy w jaki sposób proces monitorowania realizacji Agendy 2030 i jej celów przebiega w Polsce, w UE i na szczeblu ONZ. Dodatkowo przedstawiamy zestawienie tabelaryczne wskaźników monitorujących priorytety krajowe w ramach poszczególnych celów w latach 2015-2020.

Janusz Gowin

Obraz statystyczny

Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju – kontekst globalny

Od 2015 r., czyli od przyjęcia przez ONZ Agendy 2030 i 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs), postępy w zakresie jej realizacji w poszczególnych krajach nie były równomierne, podobnie jak różne są wyzwania z którymi muszą się mierzyć. We wrześniu 2019 r. podczas pierwszego Szczytu SDG Sekretarz Generalny ONZ wezwał wszystkie strony do mobilizacji na rzecz Dekady Działań na trzech poziomach: (1) działania globalnego w celu zapewnienia większego przywództwa, większych zasobów i inteligentniejszych rozwiązań w zakresie SDGs; (2) działania lokalnego – miast i samorządów; (3) oraz działania jednostek, m.in. młodzieży, społeczeństwa obywatelskiego, mediów, sektora prywatnego, związków zawodowych, środowiska akademickiego i innych zainteresowanych stron, aby przyspieszyć wdrażanie Agendy 2030.

W ubiegłorocznym sprawozdaniu nt. postępów społeczności międzynarodowej w zakresie realizacji 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju Sekretarz Generalny ONZ podkreślał, iż w ciągu 5 lat od przyjęcia Agendy 2030 państwa zaangażowane w realizację SDGs dokonały największych postępów w takich obszarach, jak poprawa zdrowia matek i dzieci (SDG 3), rozszerzenie dostępu do energii elektrycznej (SDG 7) czy zwiększenia reprezentacji

kobiet w parlamentach (SDG 5). Jednakże w tym samym okresie odnotowano m.in. ograniczenie bezpieczeństwa żywnościowego (SDG 2), degenerację środowiska naturalnego (SDG 15) oraz pogłębianie się nierówności (SDG 5 i SDG 10).

Tymczasem pandemia COVID-19 i związany z nią kryzys zdrowotny – oraz szerzej – społeczno-gospodarczy znacząco utrudnił społeczności międzynarodowej wdrażanie Agendy 2030 oraz nasilił problemy, których rozwiązaniem miało być skuteczne wdrożenie Celów Zrównoważonego Rozwoju do 2030 roku.

Pandemia już stworzyła duże ryzyko cofnięcia wieloletniego postępu społeczności międzynarodowej w realizacji wybranych Celów Zrównoważonego Rozwoju m.in. w obszarze redukcji zjawiska ubóstwa (SDG 1), dalszej poprawy jakości opieki zdrowotnej (SDG 3) czy edukacji (SDG 4), a także może sprzyjać utrzymaniu rosnącego trendu w zakresie niedożywienia.

Należy jednak zaznaczyć, że chociaż kryzys wywołany COVID-19 okazał się szkodliwy dla realizacji SDGs związanych z szeroko rozumianym dobrobytem, przejściowa poprawa nastąpiła w realizacji celów środowiskowych, m.in. w związku z ograniczeniem negatywnej presji na środowisko.

Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju – kontekst europejski

Według danych opublikowanych w raporcie Eurostatu [„Sustainable development in the European Union – Overview of progress towards the SDGs in an EU context – 2020 edition”](#), w ciągu 5 lat od przyjęcia 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju UE poczyniła znaczący postęp w zakresie zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa ludzi oraz w zapewnieniu obywatelom UE dostępu do sprawiedliwych i wiarygodnych instytucji publicznych (SDG 16). Pomimo, iż nieco wolniejszy postęp odnotowano w realizacji wybranych aspektów związanych z redukowaniem ubóstwa (SDG 1) oraz w zakresie zdrowia (SDG 3), realizacja zadań w ramach SDG 1 i SDG 3 przyczyniła się do wzmocnienia jakościowego wymiaru życia w miastach i lokalnych społecznościach (SDG 11). Ponadto UE osiągnęła dobre wyniki w realizacji celów związanych z poprawą sytuacji na rynku pracy (SDG 8) czy zapewnianiu zrównoważonego rolnictwa na obszarze UE (SDG 2). Tymczasem wskaźniki dotyczące środowiskowych aspektów zrównoważonego rozwoju wskazują na brak znaczących postępów UE w tym

zakresie. Dla przykładu, działania w zakresie klimatu i energii (SDG 7 oraz SDG 13) częściowo utknęły w martwym punkcie, podobnie jak transformacja w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym (SDG 12) czy zapewnienie ochrony ekosystemów i różnorodności biologicznej (SDG 15). Zauważalna jest również stagnacja w obszarze społecznego wymiaru SDGs, tj. w zakresie zmniejszania nierówności (SDG 10) czy zapewniania równości płci (SDG 5).

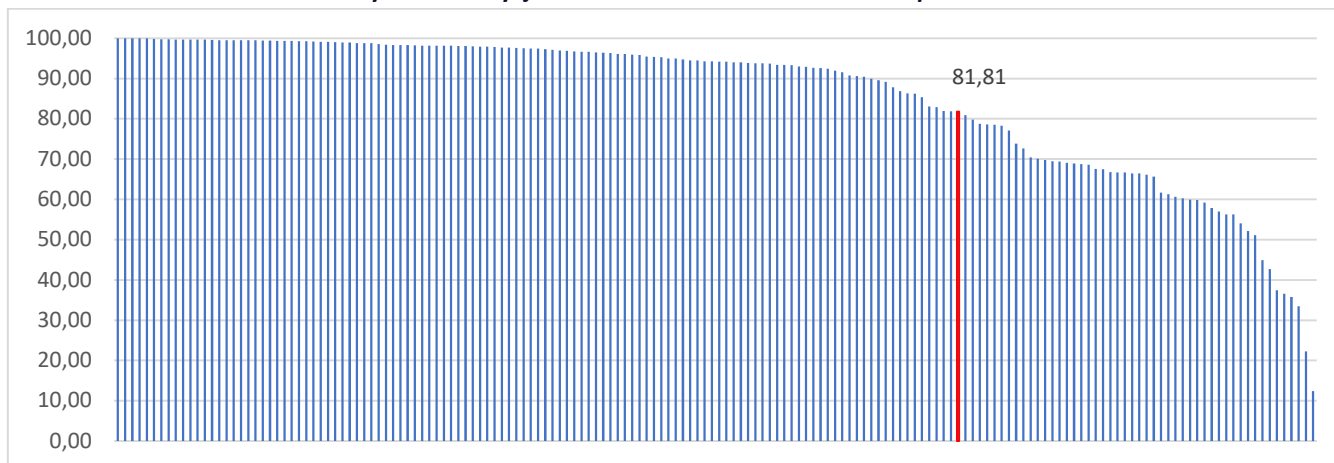
Według [„Europe Sustainable Development Report 2020”](#), opracowywanego przez Sustainable Development Solutions Network and Institute for European Environmental Policies żaden europejski kraj nie jest na dobrej drodze do osiągnięcia wszystkich 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju do 2030 roku. Zwłaszcza państwa UE osiągają słabe wyniki w zakresie właściwego odżywiania (SDG 2), w obszarze odpowiedzialnej produkcji i konsumpcji (SDG 12), działań w dziedzinie klimatu (SDG 13), ochrony zasobów morskich (SDG 14) oraz lądowych (SDG 15).

Polska na drodze zrównoważonego rozwoju. Realizacja Agendy 2030 i Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs) na tle świata i Europy

W ubiegłorocznym zestawieniu państw realizujących 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju (Global SDG Index) Polska zajęła wysokie 23. miejsce z wynikiem 78,1% (na 166 państw poddanych ocenie). Na czele zestawienia

plasują się państwa nordyckie – Szwecja (84,7%), Dania (84,6%) oraz Finlandia (83,8%). Biorąc jednak pod uwagę pozycję w Indeksie *Spillover*, Polska zajmuje dopiero 117. miejsce na 166 państw z wynikiem 81,81 punktów.

Wykres 1. Pozycja Polski w odniesieniu do indeksu *spillover*.

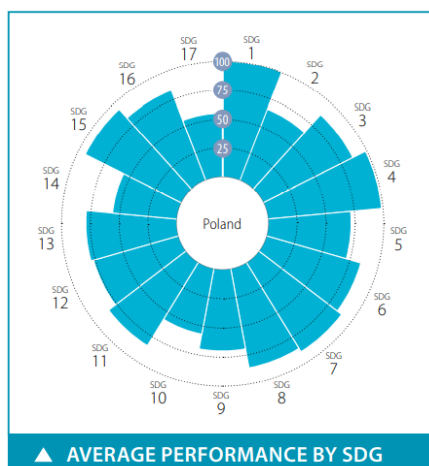
Źródło: opracowanie MRPiT na podstawie: Sustainable Development Report 2020, s. 380 (dostęp: 16.03.2021).

Indeks *spillover* mierzy transgraniczny wpływ generowany przez jeden kraj na inne, który osłabia ich zdolność do osiągnięcia SDGs. Indeks *spillover* obejmuje skutki finansowe (np. nielegalne przepływy finansowe), wpływy środowiskowe i społeczne wynikające z handlu i konsumpcji (np. importowane emisje CO₂, importowane zagrożenia dla bioróżnorodności, wypadki przy pracy) oraz współpracę w zakresie bezpieczeństwa (np. eksport broni – negatywny przejaw współpracy) czy rozwoju (np. Oficjalna Pomoc Rozwojowa, ODA – pozytywny przejaw współpracy). Wyniki należy interpretować w taki sam sposób, jak w przypadku Indeksu SDG, w zakresie od 0 (najgorsze wyniki, tj. znaczące negatywne skutki uboczne) do 100 (najlepsze możliwe wyniki, tj. brak znaczących negatywnych skutków ubocznych).

Biorąc pod uwagę status realizacji poszczególnych SDGs, Polska osiąga najlepsze wyniki w zakresie wyeliminowania ubóstwa (SDG 1), poprawy jakości edukacji (SDG 4), a także w zakresie ochrony zrównoważonych ekosystemów lądowych (SDG 15). Jednak największym wyzwaniem dla naszego kraju pozostają cele związane z poprawą jakości

odżywiania (SDG 2), wzmocnienia pozycji kobiet i dziewcząt (SDG 5), budowania stabilnej infrastruktury i uprzemysłowienia (SDG 9), zmniejszania nierówności (SDG 10) czy zapewnienia odpowiedniej ochrony zasobów morskich (SDG 14).

Wykres 2. Wyniki osiągnięte przez Polskę w zakresie realizacji poszczególnych SDGs – edycja światowa.

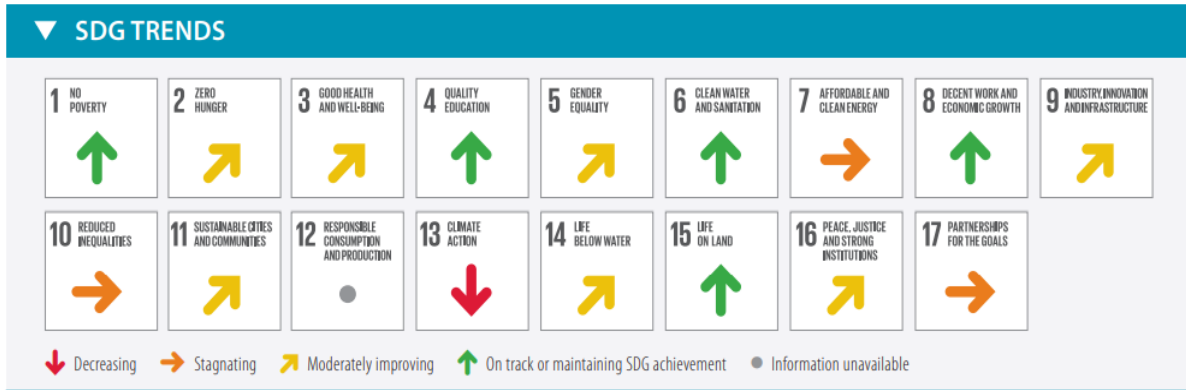

Źródło: Sustainable Development Report 2020, s. 380 (dostęp: 16.03.2021).

Polska jest na dobrej drodze do osiągnięcia 5 z 17 SDGs, tj. w zakresie wyeliminowania zjawiska ubóstwa (SDG 1), zapewnienia wysokiej jakości edukacji (SDG 4) oraz dostępnej dla wszystkich, czystej wody (SDG 6), jak również godnej pracy i stabilnego wzrostu gospodarczego (SDG 8) oraz zrównoważonych ekosystemów lądowych (SDG 15).

Postępów nie odnotowano w przypadku 3 z 17 SDGs. Są to: zapewnienie wszystkim dostępnej, czystej energii (SDG 7), zmniejszanie nierówności (SDG 10) oraz ożywanie partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju (SDG 17). Z kolei regres odnotowano w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatycznym (SDG 13).

Wykres 3. Trendy w zakresie realizacji poszczególnych SDGs przez Polskę – edycja światowa

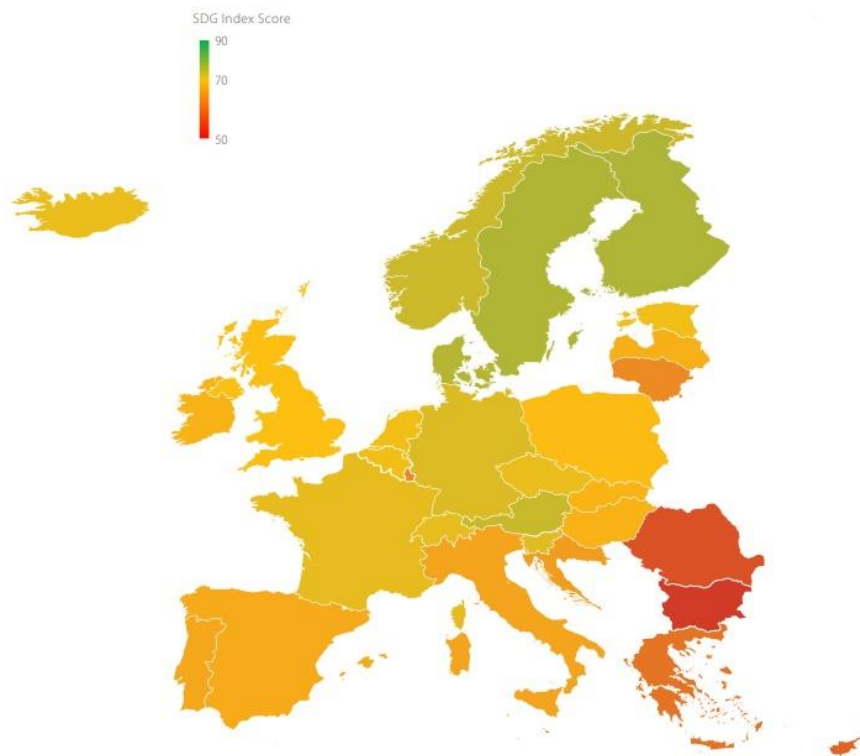
Źródło: Sustainable Development Report 2020, s. 380 (dostęp: 16.03.2021).

Tymczasem europejska edycja SDG Indeks przyznaje Polsce niższy wynik niż Globalny Indeks SDG (69,6%), sytuując nasz kraj na 16. miejscu na 31 państw europejskich uwzględnionych w zestawieniu państw realizujących 17

Celów Zrównoważonego Rozwoju. Co istotne, wynik Polski w osiąganiu SDGs plasuje się poniżej średniej dla UE (70,7%).

Rysunek 1. Wyniki krajów europejskich w SDG Indeks dla Europy

Figure 1.3 | 2020 SDG Index for Europe

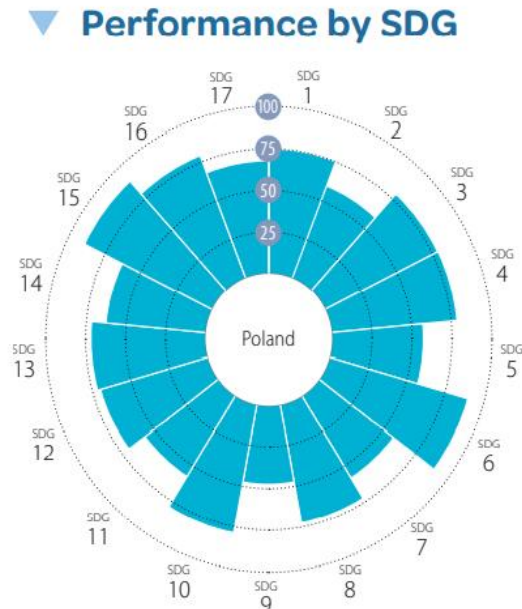

Źródło: Europe Sustainable Development Report, s. 5 (dostęp: 17.03.2021).

Według europejskiej edycji Indeksu SDG, Polska osiąga najlepsze rezultaty w realizacji celu związanego z zapewnianiem dostępnej dla wszystkich, czystej wody (SDG 6) oraz w zapewnianiu ochrony dla ekosystemów lądowych (SDG 15). Największe trudności napotyka zaś realizacja celów związanych z budową zrównoważonego

uprzemysłowienia, produkcji oraz infrastruktury (SDG 9), właściwym odżywianiem (SDG 2), wzmocnieniem pozycji kobiet i dziewcząt (SDG 5), zapewnianiem dostępnej dla wszystkich, czystej energii (SDG 7), budowaniem zrównoważonych miast i społeczności lokalnych (SDG 11) oraz ochroną zasobów morskich (SDG 14).

Wykres 4. Wyniki osiągnięte przez Polskę w zakresie realizacji poszczególnych SDGs – edycja europejska.

Źródło: Europe Sustainable Development Report, s. 132 (dostęp: 17.03.2021).

W przeciwieństwie do Globalnego Indeksu SDGs, europejska wersja Indeksu utrzymuje, iż Polska jest na właściwej drodze do osiągnięcia jedynie 2 z 17 SDGs, tj. wyeliminowania zjawiska ubóstwa (SDG 1) oraz zapewnienia wszystkim dostępu do czystej wody (SDG 6). Europejski indeks w porównaniu do globalnego, wskazuje dodatkowo na zagrożenie realizacji 9 z 17 SDGs, tj. w zakresie właściwego odżywiania (SDG 2), osiągnięcia równości płci (SDG 5), zapewnienia wszystkim dostępnej i czystej energii (SDG 7), zredukowania nierówności

(SDG 10), zapewnienia zrównoważonych wzorców konsumpcji i produkcji (SDG 12), ochrony zasobów morskich (SDG 14), ochrony ekosystemów lądowych (SDG 15), zapewnienia wszystkim dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowania skutecznych i odpowiedzialnych instytucji (SDG 16) czy budowania partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju (SDG 17). Z kolei w fazie regresu, tak jak w skali globalnej, znajduje się cel związany z przeciwdziałaniem zmianom klimatu (SDG 13).

Wykres 5. Trendy w zakresie realizacji poszczególnych SDGs przez Polskę – edycja europejska

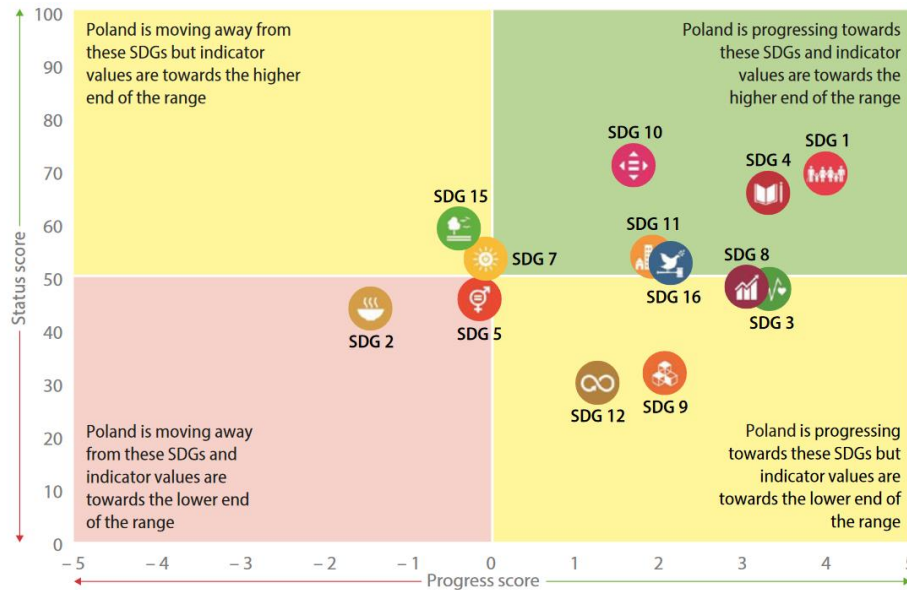

Źródło: Europe Sustainable Development Report, s. 132 (dostęp: 17.03.2021).

Tymczasem dane Eurostatu opublikowane w czerwcu 2020 r. wskazują, że w ciągu 5 lat od przyjęcia Agendy 2030 Polska na tle średniej UE poczyniła największe postępy w realizacji 3 z 17 SDGs, tj. w zakresie zmniejszania nierówności (SDG 10), wyeliminowania ubóstwa (SDG 1)

czy poprawy jakości edukacji (SDG 4). Jednakże największe trudności dotyczą realizacji celów związanych z właściwym odżywianiem (SDG 2) oraz wzmacnianiem pozycji kobiet i dziewcząt (SDG 5).

Wykres 6. Postępy Polski w zakresie realizacji poszczególnych SDGs na tle UE

Źródło: Sustainable development in the European Union — Overview of progress towards the SDGs in an EU context — 2020 edition, s. 333 (dostęp: 17.03.2021).

Kluczowe wnioski

Dokonany przegląd działań podejmowanych przez resorty, regiony i partnerów zaangażowanych w realizację Agendy 2030 i 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju, jak również projektów strategicznych i flagowych ujętych w strategiach, pozwala na sformułowanie kilku zasadniczych wniosków.

Polska polityka publiczna w ostatnich latach zaczęła konsekwentnie uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju wyrażone w Agendzie 2030. Równocześnie działania podejmowane na różnych szczeblach zarządzania w odpowiedzi na kryzys COVID-19 biorą pod uwagę zasadę *nie pozostawiania nikogo w tyle* i pomoc najsłabszym - zgodnie z podejściem przyjętym w Agendzie 2030.

Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju odbywa się z różnym stopniem intensywności w wielu dziedzinach i na różnych poziomach życia publicznego, przenika różne obszary społeczeństwa i gospodarki, angażuje instytucje publiczne i interesariuszy. Niekiedy jednak wpływ podejmowanych działań na SDGs nie jest do końca uświadomiony.

Polska czyni postępy w realizacji SDGs, choć pewne wyzwania wciąż wymagają właściwego zaadresowania, zwłaszcza w kontekście zagrożeń związanych z pandemią COVID-19.

Biorąc pod uwagę zestaw wskaźników do monitorowania poszczególnych Celów Zrównoważonego Rozwoju w ostatnich latach, **Polska poczyniła istotne postępy w ograniczaniu ubóstwa.** Nastąpiła wyraźna poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych, mierzonej poziomem realnego dochodu do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca.

Zaobserwowano dalszą poprawę sytuacji na rynku pracy. Pomimo pandemii, w 2020 r. średni poziom bezrobocia rejestrowanego w Polsce kształtował się na poziomie 5,9% (dla porównania, w 2015 r. średnia wynosiła 10,4 %).

Pozytywne trendy widoczne są w zakresie wysokiej jakości edukacji, co potwierdzają wyniki testów PISA. Rośnie również odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Godne zauważenia i dalszego wsparcia są także równoległe wysiłki na rzecz wyposażenia urzędników służby cywilnej w innowacyjne umiejętności i nowe kompetencje.

Zwiększa się wartość polskiego eksportu artykułów rolno-spożywczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, a ogólny

udział towarów rolno-spożywczych w polskim eksporcie pozostaje na zbliżonym poziomie (ok. 13%), **co jest bardzo istotne z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego.**

Tempo wzrostu gospodarczego w Polsce w ostatnich latach wypada korzystnie na tle całej Unii Europejskiej. Rosną systematycznie nakłady krajowe brutto na badania i rozwój (B+R) – w 2019 r. wzrosły w stosunku do poprzedniego roku o 18,1%. Należy jednak wskazać, że wskaźnik intensywności prac B+R (GERD do PKB) w 2019 r. osiągnął stosunkowo niski poziom 1,32%.

Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto wzrósł w 2019 r. do ponad 12%, zwiększa się pozyskanie energii geotermalnej.

Wciąż jednak wyzwaniem dla Polski, jak i większości krajów europejskich, pozostają działania w dziedzinie zmian klimatu.

Realizacja SDGs wymaga interdyscyplinarnego podejścia i otwartości na zmiany, jakim podlega współczesny świat, budowania świadomości poprzez edukację od najmłodszych lat, promowania postaw uwzględniających wyzwania środowiskowe i klimatyczne, zachęcania do uczestnictwa w procesach rozwojowych i aktywnej postawy obywatelskiej.

Biorąc pod uwagę potrzebę intensyfikacji działań w tej niezwykle trudnej i złożonej materii równoważenia celów krótkookresowych z długoterminowymi SDGs, skoordynowanych działań w ramach polityk sektorowych, jak również między różnymi szczeblami administracji, kluczowe jest wdrożenie programu wspierającego potencjał administracji w tym obszarze, tj. koordynowanego przez MRPiT i wdrażanego od 2020 r. we współpracy z OECD *Programu rozwijania potencjału administracji publicznej w celu wspierania realizacji działań na rzecz SDGs i zrównoważonego rozwoju w Polsce.*

Realną szansę na wzmocnienie zaangażowania Polski w realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju, w tym celów środowiskowych, dają projekty inwestycyjne i reformy planowane w ramach Krajowego Planu Odbudowy (KPO). Robiąc postępy na ścieżce zrównoważonego rozwoju i skutecznie wykorzystując fundusze mamy możliwość budowania trwałych przewag konkurencyjnych i potencjału w sferze społecznej i w obszarze gospodarki, aby lepiej reagować na przyszłe kryzysy.

Podejście do realizacji Agendy 2030 w Polsce – perspektywa rządu, regionów i interesariuszy

Rezolucja w sprawie Agendy 2030 na rzecz realizacji 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 25 września 2015 r., co zapoczątkowało proces jej wdrażania na poziomie globalnym, regionalnym i krajowym.

Koordinację wdrażania Agendy 2030 w Polsce na poziomie krajowym zapewnia Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii (MRPiT). Zadaniem koordynatora jest zastosowanie zintegrowanego podejścia (zgodnie z zapisami Agendy 2030), czyli zachowania spójności priorytetów we wdrażaniu nowego modelu polskiej polityki rozwoju z wyzwaniami i celami globalnymi. Zintegrowane podejście oznacza koncentrację działań podejmowanych przez poszczególne podmioty – rząd, samorząd, podmioty gospodarcze i partnerów społecznych – wokół wyznaczonych celów strategicznych.

W procesie wdrażania 17 SDGs Celów Zrównoważonego Rozwoju Agendy 2030 kluczową rolę odgrywa monitorowanie postępów w oparciu o wiarygodne, aktualne, wysokiej jakości i porównywalne dane. Za monitorowanie postępów w osiągnięciu SDGs odpowiada w Polsce Główny Urząd Statystyczny, który na potrzeby sprawozdawczości udostępnił na początku 2019 r. specjalne narzędzie do raportowania danych SDG – [Platformę SDG](#).

W zakresie wymiaru zewnętrznego wdrażania Agendy 2030, koordynacja wiąże się ze ścisłą współpracą MRPiT z Ministerstwem Spraw Zagranicznych.

Polska zaprezentowała swój pierwszy przegląd wdrażania Celów Zrównoważonego Rozwoju określonych w Agendzie 2030 na forum ONZ w lipcu 2018 roku. Na potrzeby przeglądu zdefiniowano priorytety w trzech wymiarach zrównoważonego rozwoju – społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Wskazano w nim również 5 kluczowych kwestii istotnych dla zwiększenia efektywności osiągnięcia SDGs w kolejnych latach (selektywna interwencja, edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju, skuteczny monitoring, spójność polityk na rzecz rozwoju oraz sprawnie funkcjonująca struktura organizacyjna).

Zgodnie z rezolucją „Przekształcamy nasz świat: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030” niezbędne jest: wyznaczenie celów rozwojowych na szczeblu krajowym, nawiązujących do 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju przyjętych wraz z Agendą 2030, zapewnienie monitorowania postępów na szczeblu krajowym oraz budowanie partnerstwa administracji, biznesu i innych

interesariuszy na rzecz nowego modelu rozwoju i realizacji SDGs. Dlatego też, realizując założenia Agendy 2030, przede wszystkim stawiamy na partnerstwo, współodpowiedzialność i współpracę szerokiego grona podmiotów publicznych, biznesu i obywateli w przebiegu procesów rozwojowych. W tym względzie za kluczowe działanie uznajemy budowę dialogu społecznego w zakresie istotnych z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju zagadnień oraz wzajemne informowanie się o najważniejszych przedsięwzięciach, a także szerokie wsparcie i zaufanie między podmiotami publicznymi i ich partnerami. Złożoność i przenikanie się SDGs wymaga zaangażowania się w działania na ich rzecz szerokiego grona podmiotów – regionów i interesariuszy. W obliczu takich megatrendów, jak procesy globalizacji, zmiany klimatyczne i demograficzne, postępująca cyfryzacja i urbanizacja, wiele miast i regionów boryka się z krytycznymi wyzwaniami dotyczącymi zachowania integracji społecznej, wspierania wzrostu gospodarczego oraz stopniowego przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną.

Skuteczna odpowiedź na tego typu wyzwania wymaga polityki ukierunkowanej terytorialnie oraz zaangażowania w realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju podmiotów spoza szczebla administracji centralnej – regionów i innych interesariuszy. Regiony również partycypują w osiągnięciu celów Agendy 2030, a ich działania mają w dużej mierze charakter zrównoważony. Realizują one Cele Zrównoważonego Rozwoju głównie poprzez strategie rozwoju województw oraz inne dokumenty regionalne, np. planistyczne (plany zagospodarowania przestrzennego) czy operacyjne (Regionalne Programy Operacyjne).

Warto podkreślić, że od czerwca 2017 r. funkcjonuje Partnerstwo na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce. Partnerstwo liczy obecnie ponad 140 podmiotów i integruje ono we współpracy przedstawicieli różnych środowisk na rzecz efektywnego osiągnięcia Celów Zrównoważonego Rozwoju oraz zwiększa świadomość społeczną

Prezentowane przez regiony i interesariuszy działania dotyczą wielu obszarów, które są tożsame z zakresem wielu SDGs i z pewnością mogłyby stanowić przedmiot odrębnych opracowań. W niniejszym opracowaniu wskazano jedynie wybrane inicjatywy, które stanowią przykłady kontrybucji regionów i interesariuszy do globalnych celów.

Resorty wiodące i współpracujące przy realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju

RESORT WIODĄCY	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
RESORT WSPÓŁPRACUJĄCY	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii																	
Ministerstwo Aktywów Państwowych																	
Ministerstwo Edukacji i Nauki																	
Ministerstwo Finansów																	
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej																	
Ministerstwo Infrastruktury																	
Ministerstwo Klimatu i Środowiska																	
Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu																	
Ministerstwo Obrony Narodowej																	
Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej																	
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi																	
Ministerstwo Sprawiedliwości																	
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji																	
Ministerstwo Spraw Zagranicznych																	
Ministerstwo Zdrowia																	
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów																	

Działania na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

1 KONIEC Z UBÓSTWEM

Wylimitować ubóstwo na całym świecie

2 ZERO GŁODU

Koniec z głodem, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i zrównoważone rolnictwo

3 DOBRE ZDROWIE I JAKOŚĆ ŻYCIA

Zapewnić wszystkim ludziom zdrowe życie i dobrobyt

4 DOBRA JAKOŚĆ EDUKACJI

Wysokiej jakości edukacja dla wszystkich, uczenie się przez całe życie

5 RÓWNOŚĆ PŁCI

Osiągnąć równość płci, wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt

6 CZYSTA WODA I WARUNKI SANITARNE

Zapewnić wszystkim dostęp do wody i warunków sanitarnych

7 CZYSTA I DOSTĘPNA ENERGIA

Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie

8 WZROST GOSPODARZY I GODNA PRACA

Inkluzywny wzrost gospodarczy, produktywnie zatrudnienie, godna praca dla wszystkich

9 INNOWACYJNOŚĆ, PRZEMYSŁ, INFRASTRUKTURA

Stabilna infrastruktura, zrównoważony przemysł, wspieranie innowacyjności

10 MNIEJ NIERÓWNOŚCI

Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami

11 ZRÓWNOWAŻONE MIASTA I SPOŁECZNOŚCI

Bezpieczne miasta i osiedla ludzkie sprzyjające włączeniu społecznemu

12 ODPOWIEDZIALNA KONSUMPCJA I PRODUKCJA

Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji

13 DZIAŁANIA W DZIEDZINIE KLIMATU

Pilne działania zwalczające zmiany klimatyczne i ich skutki

14 ŻYCIE POD WODĄ

Chronić oceany, morza i zasoby morskie

15 ŻYCIE NA LĄDZIE

Ochrona zrównoważonych ekosystemów lądowych i różnorodności biologicznej

16 POKÓJ, SPRAWIEDLIWOŚĆ I SILNE INSTYTUCJE

Pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, silne i odpowiedzialne instytucje

17 PARTNERSTWA NA RZECZ CELÓW

Ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju

Priorytety w zakresie realizacji Celu 1 na szczeblu krajowym

- wzrost realnych dochodów gospodarstw domowych, który powinien przełożyć się na spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci;
- zwiększenie aktywizacji osób wykluczonych społecznie m.in. poprzez rozwój sektora ekonomii społecznej;
- poprawa dostępności do usług społecznych (np. wsparcie dla rodzin z dziećmi, opieka nad dziećmi, nad starszymi osobami) i zdrowotnych;
- poprawa sytuacji mieszkaniowej;
- umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin.

Działania na szczeblu rządowym na rzecz realizacji Celu 1

Na szczeblu rządowym w ramach *Celu 1. Koniec z ubóstwem* podejmowane są działania w czterech obszarach: wsparcie i poprawa sytuacji osób starszych, wsparcie dzieci i rodzin z dziećmi, w obszarze ekonomii społecznej oraz w odniesieniu do osób niepełnosprawnych.

Działania w odniesieniu do osób starszych:

Waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych – w 2020 r. najniższa emerytura i renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy oraz renta rodzinna zostały podwyższone do kwoty 1 200 zł brutto. W odniesieniu do 2015 r. najniższe gwarantowane świadczenia emerytalno-rentowe wzrosły o ponad 36%. Ponadto, od 2019 r. wypłacana jest tzw. *13 emerytura*, czyli dodatkowe roczne świadczenie pieniężne dla emerytów i rencistów.

Program Mama 4+ – to rodzicielskie świadczenie uzupełniające, które jest wypłacane od marca 2019 roku. Ma na celu zapewnienie minimalnego dochodu matkom (w niektórych przypadkach ojcom), które wychowały przynajmniej 4 dzieci i jednocześnie w związku z ich wychowaniem nie podjęły bądź zrezygnowały z zatrudnienia (bardzo często z przyczyn niezależnych od siebie) i z tego powodu nie nabyły prawa do emerytury lub nie wypracowały emerytury w wysokości najniższej.

Realizacja Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS) – jego celem jest poprawa jakości życia osób starszych i pełniejsze wykorzystanie ich potencjału w różnych rolach społecznych. Dzięki programowi łącznie zrealizowano 2 700 projektów z udziałem 1,4 mln osób starszych.

Program wieloletni „Senior +” – ma na celu rozwój sieci placówek dziennego pobytu dla osób starszych oraz

rozszerzenie oferty usług dla osób starszych w ich miejscu zamieszkania. Program zapewnia wsparcie m.in. poprzez: usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii; zapewnienie szerokiej oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej – w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym; udostępnianie seniorom infrastruktury pozwalającej na aktywne spędzanie wolnego czasu; zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego. Do końca 2020 r. na terenie kraju utworzono 970 ośrodków wsparcia „Senior+”, w tym 308 Dziennych Domów „Senior+” i 662 Kluby „Senior+”, które oferowały ponad 23 tys. miejsc wsparcia dziennego dla osób starszych.

Działania w zakresie wsparcia osób starszych częściowo wpisują się także w realizację innych celów, m.in. Celu 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.

Działania w odniesieniu do dzieci i rodzin z dziećmi:

Program „Rodzina 500+” – jest realizowany od kwietnia 2016 roku. W ramach programu funkcjonuje świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł miesięcznie na dziecko do ukończenia przez niego 18. roku życia – niezależnie od poziomu dochodu w rodzinie (dotyczy to także dzieci przebywających w pieczy zastępczej). Dzięki bezpośredniemu comiesięcznemu wsparciu znacznie zwiększają się możliwości finansowe rodzin, szczególnie tych o niskich i średnich dochodach, w tym rodzin wielodzietnych. Na koniec 2020 r. wsparciem z programu „Rodzina 500+” objętych było 6,6 mln dzieci. W 2020 r. na realizację programu wydatkowano z budżetu państwa ok.

40,7 mld zł. Od początku jego realizacji do końca 2020 r. do rodzin trafiło 134 mld zł.

Program „Dobry start” – jest realizowany od lipca 2018 roku. Ma na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci niezależnie od kapitału kulturowego, społecznego i materialnego rodzin, w których się wychowują. Wsparciem, niezależnie od wysokości osiąganego przez rodzinę dochodu, w kwocie 300 zł wypłacanego raz w roku (zazwyczaj w okresie wzmożonych wydatków rodziny związanych z rozpoczęciem roku szkolnego) objęte są dzieci w okresie pobierania edukacji szkolnej. Wsparciem jest objętych ok. 4,5 mln dzieci. W latach 2018-2020 do rodzin z tytułu świadczenia „Dobry start” trafiło ok. 4 mld zł, w tym ponad 1,3 mld zł w 2020 roku.

Program „Maluch+” – jest realizowany od 2011 roku. W jego ramach są tworzone nowe miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Wysoka dostępność żłobków, klubów dziecięcych oraz usług dziennych opiekunów w wymiarze terytorialnym i finansowym umożliwia rodzicom powrót do pracy, sprzyja godzeniu życia zawodowego i rodzinnego, jak również przyczynia się do tworzenia nowych miejsc pracy (w tworzonych instytucjach opieki). W ramach Programu przekazywane jest również dofinansowanie do funkcjonowania miejsc opieki, w celu obniżenia opłat ponoszonych przez rodziców.

Karta Dużej Rodziny – to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin wielodzietnych (z co najmniej trojgiem dzieci). Posiadacze Kart otrzymują m.in. zniżki na przejazdy kolejowe, zniżki w wielu sklepach spożywczych, czy na stacjach benzynowych.

Inne świadczenia pieniężne. W przypadku spełnienia określonego kryterium dochodowego, rodzinom znajdującym się w relatywnie trudnej sytuacji materialnej przysługuje dodatkowo prawo do otrzymywania takich świadczeń jak zasiłek rodzinny wraz z określonymi dodatkami do niego i jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, świadczenie opiekuńcze dla opiekuna dorosłej osoby niepełnosprawnej oraz świadczenie z funduszu alimentacyjnego wypłacanego w przypadku bezskutecznej egzekucji zasądzonych alimentów. Z kolei świadczeniami niezależnymi od sytuacji dochodowej rodzin są: zasiłek pielęgnacyjny dla osoby niepełnosprawnej, świadczenie pielęgnacyjne dla opiekuna niepełnosprawnego dziecka oraz świadczenie rodzicielskie z tytułu sprawowania przez rodzica opieki nad dzieckiem do ukończenia przez nie 1. roku życia (w sytuacji, gdy rodzicowi nie przysługuje świadczenie z ubezpieczenia społecznego). W 2020 r. na wypłaty ww. świadczeń przeznaczono z budżetu państwa ok. 12,7 mld zł.

Działania w zakresie wsparcia dzieci i rodzin z dziećmi wpisują się także w realizację innych celów, m.in. Celu 5.

Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt oraz SDG 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.

W odniesieniu do najbardziej potrzebujących:

Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 – jego celem jest zapewnienie osobom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji wsparcia żywnościowego w postaci paczek lub posiłków, a także udział tych osób w działaniach na rzecz włączenia społecznego czyli w tzw. działaniach towarzyszących (w tym np. warsztatach m.in. z zakresu przygotowywania posiłków, diety i zdrowego odżywiania, niemarnowania żywności). Średniorocznie do odbiorców trafia w postaci paczek żywnościowych i posiłków żywność o wartości przekraczającej 300 mln zł (łączna wartość Programu w latach 2014-2020 to ok. 2,5 mld zł).

Działanie częściowo wpisuje się też w realizację Celu 2. Wylimitować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo.

Działania w obszarze ekonomii społecznej:

Istotne z perspektywy Cel 1 funkcje ekonomii społecznej to m.in. tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przy jednoczesnym zapewnieniu im wsparcia reintegracyjnego, a także udział w realizacji usług społecznych na rzecz społeczności lokalnej.

Obecnie trwają **prace nad projektem ustawy o ekonomii społecznej**, w którym w sposób kompleksowy uregulowane zostaną podstawowe pojęcia, instrumenty wsparcia oraz zasady współpracy w ramach sektora ekonomii społecznej. Rozwiązania zawarte w projekcie wspierać będą podmioty ekonomii społecznej w realizacji obu wskazanych powyżej funkcji.

Poza działaniami legislacyjnymi obecnie realizowane są również **przedsięwzięcia polegające na zapewnieniu odpowiedniego wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, a w szczególności przedsiębiorstw społecznych**. Wsparcie to udzielane jest przez akredytowane przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES).

Realizowany jest również **program „Od wykluczenia do aktywizacji. Program pomocy osobom wykluczonym społecznie i zawodowo na lata 2020-2022”**. Program wspiera podmioty zatrudnienia socjalnego, czyli centra i kluby integracji społecznej, by mogły podnosić jakość swojej oferty na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W programie zagwarantowano dofinansowanie na kwotę 3 mln zł rocznie (tylko w 2020 r. z dofinansowania skorzystało 26 podmiotów). W ramach

tej inicjatywy są realizowane zadania w czterech priorytetach wskazanych w programie: w zakresie rozwoju usług reintegracyjnych świadczonych przez centra i kluby integracji społecznej i nawiązywania współpracy z pracodawcami, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób młodych oraz tworzeniu konsorcjów spółdzielni socjalnych.

W 2020 r. sektor ekonomii społecznej mógł również liczyć na **wsparcie wynikające z wyjątkowej sytuacji społeczno-gospodarczej będącej wynikiem epidemii COVID-19**. Wsparcie to obejmowało m.in. dofinansowanie wynagrodzeń, zwolnienia ze składek na ubezpieczenia społeczne, preferencyjne pożyczki, a także ułatwienia w zakresie realizacji zadań publicznych, czy odroczenie terminów realizacji niektórych obowiązków ustawowych (np. sprawozdawczości).

W odniesieniu do osób niepełnosprawnych:

Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” dotyczy w szczególności: wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka; opieki, w tym paliatywnej lub rehabilitacji dzieci posiadających zaświadczenie o ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniu albo nieuleczalnej chorobie zagrażającej życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu; wsparcia dla kobiet w ciąży i ich rodzin w przypadku ciąży powikłanej; pomocy w zabezpieczeniu szczególnych potrzeb, w tym mieszkaniowych, rodzin z dzieckiem posiadającym stosowne zaświadczenie. Program realizowany jest od 1 stycznia 2017 r., a w przypadku niektórych działań – od 2018 roku.

Utworzenie **Funduszu Solidarnościowego** (wcześniej funkcjonującego pod nazwą Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych) jest jednym z najważniejszych działań podjętych i realizowanych przez rząd w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Ze środków Funduszu finansowane są programy dotyczące opieki wytchnieniowej, centrów opiekuńczo-mieszkalnych asystencji osobistej, a od 1 października 2019 r. jest realizowane również finansowe wsparcie w postaci świadczenia uzupełniającego dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

Wzrost wysokości świadczeń, zasiłków i rent – osoby niepełnosprawne mogą korzystać z szeregu rozwiązań o charakterze finansowego wsparcia. Rząd podjął działania mające na celu zwiększenie finansowego wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich opiekunów poprzez podwyższenie

wysokości świadczeń opiekuńczych, w tym m.in. w zakresie: świadczenia i zasiłku pielęgnacyjnego, zasiłku opiekuńczego, świadczenia rehabilitacyjnego czy renty socjalnej.

Projekt „Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”. Jego realizacja rozpoczęła się 1 października 2020 r. i potrwa do 30 czerwca 2023 roku. Projekt ma na celu przygotowanie kompleksowej propozycji wdrożenia do systemu prawnego modyfikacji i nowych instrumentów w zakresie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, które zapewnią im możliwie samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie, w tym podniesienie jakości i efektywności działań realizowanych przez warsztaty terapii zajęciowej oraz wypracowanie, przetestowanie, wdrożenie i upowszechnienie standardu usług asystenckich świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych.

Działania w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych mają przekrojowy charakter i wpisują się także w realizację innych celów, m.in. Cel 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt, Cel 8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi czy Cel 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.

Ponadto, działania na rzecz Celu 1 wspierają programy i projekty realizowane w obszarze zdrowia, tj. Narodowa Strategia Onkologiczna, Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020, projekty i programy w zakresie ochrony zdrowia realizowane w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 oraz pozostałe programy opisane w Celu 3.

Rozwiązywaniu problemu ubóstwa w Polsce służą instrumenty polityki mieszkaniowej. **Narodowy Program Mieszkaniowy** realizowany jest od 2016 r., a jego kluczowym elementem są działania inwestycyjne podejmowane w ramach programu **„Mieszkanie+”**. Program ten obejmuje wsparcie finansowe ze środków budżetu państwa na budowę mieszkań komunalnych i rozwój społecznego budownictwa czynszowego (tzw. część społeczna programu) oraz działania inwestycyjne PFR Nieruchomości SA wspierane środkami z funduszu inwestycyjnego (tzw. część rynkowa programu).

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 1

Program „Rodzina 500+” – od lutego 2021 r. trwa w gminach nabór wniosków o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego na okres świadczeniowy czerwiec 2021 – maj 2022. W budżecie państwa na 2021 r. na realizację programu zapewniono 41 mld zł.

Ekonomia solidarności społecznej – projekt obejmuje dwa zasadnicze elementy: 1) aktualizacja Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, będącego głównym dokumentem programowym dotyczącym tego obszaru; 2) przygotowanie ustawy o ekonomii społecznej. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej został zaktualizowany na początku 2019 r. i obecnie toczą się prace nad projektem ustawy.

Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” – program zawiera kompleksowe rozwiązania, dotyczące wsparcia rodzin z osobą niepełnosprawną, w tym z dzieckiem niepełnosprawnym.

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 – ustanawia całościowe ramy polityki krajowej na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Strategia obejmuje osiem priorytetowych obszarów: 1) niezależne życie; 2) dostępność; 3) edukacja; 4) praca; 5) warunki życia i ochrona socjalna; 6) zdrowie; 7) budowanie świadomości; 8) koordynacja.

W ramach priorytetu „Warunki życia i ochrona socjalna” planowana jest koordynacja działań dotyczących: Systemu wsparcia finansowego osób z niepełnosprawnościami (w tym modyfikacji systemu świadczeń dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami); Mieszkalnictwa (rozwoju rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami).

Polityka Lekowa Państwa 2018–2022 – określa priorytety działań rządu w zakresie gospodarowania lekami – *szczegółowy opis przedstawiony w Celu 3.*

Zdrowsze społeczeństwo – pakiet działań zdrowotnych, w tym **Efektywna służba zdrowia** – *szczegółowy opis przedstawiony w Celu 3.*

„Mieszkanie+” – w ramach części rynkowej i społecznej programu wybudowano lub jest w budowie ponad 26,8 tys. lokali mieszkalnych (według stanu na 28 lutego 2021 r.).

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 1

Lubuskie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) w Zielonej Górze współpracuje z jednostkami o charakterze reintegracyjnym (m.in. w ramach Centrum Integracji Społecznej, CIS) w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W jego ramach opracowano koncepcję systemu standaryzacji dla Podmiotów Ekonomii Społecznej (PES) o charakterze reintegracyjnym. Koncepcja obejmuje przygotowane standardy, podzielone zgodnie z kluczowymi dla funkcjonowania centrów integracji społecznej zakresami podstawowych celów. Została ona opracowana partycypacyjnie z udziałem większości lubuskich CIS-ów i znajduje się obecnie w fazie realizacji. Ponadto, ROPS w Zielonej Górze pracuje nad modelem innowacyjnych usług społecznych na terenach wiejskich. W wyniku podjętych działań w niedalekiej przyszłości powinny powstawać pierwsze gospodarstwa opiekuńcze.

Opolskie

Realizowane są działania na rzecz poprawy jakości infrastruktury społecznej, obejmujące wsparcie na rzecz wyrównania nierówności w dostępie do usług zdrowotnych

(np. wsparcie szpitali w zakresie infrastruktury i wyposażenia) oraz społecznych (np. wsparcie domów opieki nad osobami starszymi oraz żłobków) jak również opieki nad matką i dzieckiem oraz wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze.

Podkarpackie

Region realizuje programy rozwoju uszczegóławiające zapisy strategii rozwoju województwa: Program Strategicznego Rozwoju Bieszczad (mający na celu wzrost poziomu i warunków życia mieszkańców Związku Bieszczadzkich Gmin Pogranicza) i Program Strategiczny „Błękitny San” (służący poprawie dostępu do miejsc pracy i usług przy efektywnym wykorzystaniu zróżnicowanych zasobów endogenicznych tego obszaru skutkujących poprawą spójności wewnętrznej i wzmocnieniu funkcjonalnych powiązań zewnętrznych).

Wielkopolskie

Z punktu widzenia zadań realizowanych w ramach Strategii Polityki Społecznej Województwa Wielkopolskiego do roku 2030, szczególnie bliskimi dla Samorządu Województwa

Wielkopolskiego oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Poznaniu obszarami są m.in. włączenie społeczne i współdecydowanie, wzmocnienie roli i odpowiedzialności instytucji, inicjowanie i rozwijanie partnerstw międzysektorowych, podnoszenie jakości życia

oraz rozwiązywanie problemu ubóstwa, jak również realizacja zadań wynikających z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020. Działania te sprzyjają również realizacji Celu 17. *Ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.*

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 1

Allegro

Inicjatywa: Platforma charytatywni.allegro.pl

Allegro w ramach platformy charytatywni.allegro.pl umożliwia swoim klientom prowadzenie działalności charytatywnej i społecznej. Każda osoba, firma i organizacja, niezależnie od charakteru i skali działania, która chce działać na rzecz wspólnego dobra, może dzięki charytatywni.allegro.pl wesprzeć wybrany cel społeczny – wystawiając lub kupując dany przedmiot. Allegro nie pobiera żadnych prowizji ani opłat, wyposaża za to w niezbędne narzędzia do prowadzenia aukcji. Platforma pozwala jeszcze lepiej wykorzystać możliwości jakie daje Allegro - zwiększać skalę działania, docierać do milionów osób zainteresowanych wsparciem, a przez to pomagać jeszcze skuteczniej.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. w ramach platformy charytatywnej Allegro udało się zebrać prawie 19,4 mln zł dzięki 838,5 tys. ofert wystawionych na 2,4 tys. celów na rzecz 401 organizacji pozarządowych.

Jeronimo Martins

Inicjatywa: „Domowa Szkoła z Biedronką”

Pierwsza edycja tej akcji rozpoczęła się w grudniu 2020 r. i objęła 2000 zatrudnionych w Biedronce, którzy wykazali najniższe dochody. Pracownicy otrzymali od firmy sprzęt komputerowy (laptop lub urządzenie All-In-One) przeznaczony do nauki ich dzieci w trybie zdalnym lub hybrydowym w związku z pandemią COVID-19. Beneficjenci ponoszą koszty zakupu komputerów w symbolicznej części – nawet od 100 zł, w zależności od wielkości dochodów.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. aż 2000 dzieci (w wieku 7-19 lat) pracowników o najniższych dochodach otrzymało sprzęt komputerowy potrzebny do zdalnej lub hybrydowej nauki.

Polski Czerwony Krzyż

Inicjatywa: Akcja Donacja

W ramach pierwszej edycji akcji w 2020 r. PCK przekazał 34 620 pakietów podpasek dla dziewcząt z 451 szkół (326 szkół podstawowych i 127 szkół średnich) zapewniające im komfort na cały semestr wiosenny. Pakiety podpasek trafiły do dziewcząt za pośrednictwem PCK pomimo pandemii.

Wymierne efekty działań: W pierwszej edycji akcji wzięło udział prawie 35 tys. dziewcząt.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 2 na szczeblu krajowym

- wsparcie przekształceń strukturalnych zapewniających wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych i producentów rolno-spożywczych;
- zapewnienie jakości i bezpieczeństwa żywności oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju, przy uwzględnieniu wymogów środowiskowych;
- promocja produktów sektora rolno-spożywczego (w tym żywności wysokiej jakości) oraz wsparcie jego ekspansji zagranicznej;
- poprawa sytuacji dochodowej gospodarstw domowych na wsi w relacji do miasta, w tym poprzez wzrost zróżnicowania źródeł dochodów mieszkańców obszarów wiejskich;
- rozwój infrastruktury na wsi;
- promocja zdrowego stylu życia wśród dorosłych i dzieci.

Działania na szczeblu rządowym

Na szczeblu rządowym w ramach *Celu 2. Zero głodu* podejmowane są działania ściśle korespondujące z priorytetami w następujących obszarach: wsparcie przekształceń strukturalnych w rolnictwie, wsparcie rolnictwa ekologicznego, ochrona roślinnych zasobów genowych, promocja polskiej żywności, poprawa sytuacji osób pracujących w rolnictwie oraz rozwoju infrastruktury na wsi.

Wspieranie przekształceń strukturalnych zapewniających wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych i producentów rolno-spożywczych jest realizowane w ramach *Ustawy o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw* (weszła w życie 26 czerwca 2019 r.), która ma na celu zwiększenie ochrony gruntów przed spekulacyjnym nabywaniem. Powiększono tym samym dostępność ziemi kupowanej przez rolników w celu powiększania gospodarstw.

W kontekście **wspierania rolnictwa ekologicznego**, od początku realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) do 31 grudnia 2020 r. wydano łącznie 483 decyzji wspierających gospodarstwa uczestniczące w systemie rolnictwa ekologicznego w ramach „Wsparcia dla nowych uczestników systemów jakości” oraz zawarto 307 umów w ramach „Wsparcia na przeprowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych” z beneficjentami ww. systemu. Dodatkowo udzielono wsparcia dla producentów rolnictwa ekologicznego, w ramach takich instrumentów, jak „Modernizacja gospodarstw rolnych”, „Premia dla młodych rolników”, „Restrukturyzacja małych gospodarstw”. W 2020 r. kontynuowano również wsparcie

w ramach działania „*Rolnictwo ekologiczne*” PROW 2014-2020 - od początku realizacji programu do 31 grudnia 2020 r., w ramach tego działania dokonane zostały płatności dla ok. 28,9 tys. beneficjentów na kwotę ok. 1 794,72 mln zł.

Ochrona roślinnych zasobów genetycznych odbywa się poprzez utrzymywanie kolekcji w roślinnych Bankach Genów (*ochrona ex situ*) najważniejszych roślin uprawnych i ich dzikich krewnych na potrzeby hodowli, badań naukowych oraz dywersyfikacji roślin uprawnych na obszarach wiejskich. Kolekcje obejmują rośliny: rolnicze (zboża, okopowe, specjalne, zielarskie, pastewne, rekultywacyjne i energetyczne, motylkowate drobnonasienne, marginalne rośliny strączkowe gruboziarniste), warzywne, sadownicze (w tym podkładki drzew ziarnkowych, podkładki drzew pestkowych, rzadkie gatunki roślin sadowniczych, rośliny jagodowe), miododajne i ozdobne.

Głównym zadaniem Banków Genów jest gromadzenie genotypów roślin zagrożonych erozją genetyczną, ocena zgromadzonych genotypów, ich długoterminowe przechowywanie w stanie żywym i udostępnianie hodowcom, naukowcom i innym zainteresowanym, a także dokumentowanie zbiorów i upowszechnianie danych.

Promowanie polskiej żywności wysokiej jakości, w tym regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej na krajowym, europejskim i światowym rynku zbytu jest jednym z priorytetowych zadań Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW). Celem prowadzonych przez resort działań informacyjno-promocyjnych jest kreowanie pozytywnego

wizerunku polskiej żywności, zwiększenie konkurencyjności polskiej żywności wysokiej jakości oraz budowanie silnej i rozpoznawalnej marki polskiej żywności. Realizowane działania opierają się na idei spójnej, dynamicznej i ukierunkowanej polityki promocji produktów żywnościowych, dostosowanej do potrzeb sektora rolno-spożywczego. Resort rolnictwa i rozwoju wsi prowadzi szereg kampanii informacyjno-promocyjnych, dotyczących polskiej żywności wysokiej jakości na rynku krajowym. Większość realizowanych działań jest prowadzona w oparciu o wykorzystanie hasła „Kupuj świadomie”, które jest odpowiedzią na konieczność wykształcenia nawyku czytania etykiet i świadomego podejmowania decyzji zakupowych.

Ponadto z inicjatywy MRiRW w niektórych polskich placówkach zagranicznych utworzono odrębne stanowiska radców ds. rolnych. Radcowie rolni podejmują m.in. działania związane z dopuszczeniem polskich produktów rolno-spożywczych do zagranicznych rynków, a także udzielają wsparcia dla MRiRW, Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (KOWR), organizacji branżowych oraz innych instytucji sektora rolnego w nawiązywaniu kontaktów i rozwijaniu współpracy z lokalnymi partnerami.

Realizacja **Krajowego planu działania na rzecz ograniczenia ryzyka związanego ze stosowaniem środków ochrony roślin na lata 2018-2022** ma na celu upowszechnienie ogólnych zasad integrowanej ochrony roślin oraz zapobieganie zagrożeniom związanym ze stosowaniem środków ochrony roślin. Wdrożenie zasad integrowanej ochrony roślin, w szczególności poprzez promowanie nie chemicznych metod ochrony, prowadzi do zmniejszenia zależności produkcji roślinnej od preparatów chemicznych i w efekcie ogranicza ryzyko związane z ich użyciem – zarówno dla konsumentów produktów rolnych, osób wykonujących zabiegi, jak i środowiska.

Poprawa sytuacji dochodowej gospodarstw domowych na wsi w relacji do miasta – przepisy art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników przewidują, że rolnik prowadzący działalność pozarolniczą, po spełnieniu warunków wskazanych w tej ustawie może pozostać w ubezpieczeniu społecznym w KRUS. Regulacja ta ma za zadanie zachęcać rolników do dywersyfikowania prowadzonej działalności i poprzez to uzupełniania dochodów, szczególnie w małych mniej dochodowych gospodarstwach rolnych.

W ramach PROW 2014-2020, instrumentem wsparcia realizującym cel dotyczący różnicowania działalności na obszarach wiejskich jest poddziałanie „Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich” (typ operacji „Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej”). Ponadto, w ramach podejścia przywódczego (Leader) w poddziałaniu

„Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętym PROW 2014-2020, pomoc jest przyznawana m.in. w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

W ramach **rozwoju infrastruktury na wsi** tworzone są dedykowane programy/fundusze wpierające inwestycje w infrastrukturę techniczną niezbędną do prowadzenia działalności rolniczej, jak i pozarolniczej. Do nich zalicza się PROW 2014-2020, w ramach którego istnieje m.in. możliwość wsparcia inwestycji w drogi lokalne oraz inwestycji w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną. Dodatkowo inwestycje w drogi lokalne mogły uzyskać wsparcie finansowe z realizowanego **Programu rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019**, a także **Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg**. Ponadto w ramach Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych środki przekazane przez rząd będą mogły być wykorzystane na lokalne, najbardziej pożądane inwestycje, m.in. budowę żłobków, przedszkoli czy dróg.

W ramach PROW 2014-2020 instrumentem wsparcia rozwoju infrastruktury na wsi jest działanie „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” – operacje typu „Budowa i modernizacja dróg lokalnych”, „Gospodarska wodno-ściekowa”, „Inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów”, „Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne lub kształtowanie przestrzeni publicznej” oraz „Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego”.

Również w ramach podejścia Leader w poddziałaniu „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętym PROW 2014-2020 pomoc jest przyznawana m.in. w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego oraz budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.

Promocja zdrowego stylu życia wśród dorosłych i dzieci. MRiRW wraz z podległą Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz KOWR, przy wsparciu Ministerstwa Zdrowia i Ministerstwa Edukacji Narodowej, realizują od roku szkolnego 2017/2018 tzw. „Program dla szkół”. Program ten połączył dotychczasowy mechanizm pomocy „Mleko w szkole” oraz „Owoce i warzywa w szkole”. Jego podstawowym celem jest promowanie zdrowego stylu życia i odżywiania się wśród dzieci z klas I-V szkół podstawowych. W „Programie dla szkół” w ostatnich latach uczestniczyło w Polsce ok. 1,9 mln uczniów z ok. 14,5 tys. szkół podstawowych, a średni łączny unijny i krajowy wkład finansowy w skali roku to ok. 235 mln zł.

W kontekście realizacji Celu 2 należy również wspomnieć o działaniach w obszarze zdrowia (szerszy opis w Celu 3). Rozporządzenie Rady Ministrów z 4 sierpnia 2016 r. w sprawie *Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 (NPZ)* wskazało główne kierunki prozdrowotnej polityki publicznej państwa, zwracając uwagę na rosnące zagrożenie przewlekłymi chorobami niezakaźnymi.

Ponadto, dążeniu do osiągnięcia postępów w ramach Celu 2 sprzyjają działania realizowane w ramach innych celów

społecznych i środowiskowych, tj. *Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020* (opis w Celu 1), *Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020* (opis w Celu 13), *Adaptacja do zmian klimatu* (opis w Celu 13) oraz *Działania dotyczące zachowania ekosystemów* (opis w Celu 15).

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 2

Efektywny system doradztwa rolniczego – w jego ramach podejmowane są działania ukierunkowane na doskonalenie zawodowe osób prowadzących działalność rolniczą. Realizowanych jest szereg działań mających na celu wzmocnienie przepływu wiedzy i informacji poprzez m.in. organizację bezpłatnych szkoleń dla rolników czy wspieranie współpracy w ramach Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie (SIR) oraz tworzenia grup operacyjnych Europejskiego Partnerstwa Innowacyjnego (EPI). Od kilku lat prowadzone są także działania służące wzmocnieniu systemu doradztwa, w szczególności poprzez podniesienie kompetencji kadr doradczych oraz przygotowanie nowych doradców, upowszechnianie zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w pracy doradców i praktyce rolniczej.

Gospodarowanie gruntami rolnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju – celem projektu jest m.in. utrzymanie w rolniczym użytkowaniu gruntów rolnych najwyższych klas, co stanowi podstawę zapewnienia wydajności produkcji rolniczej po najniższych kosztach. Wskutek ustawy z 26 kwietnia 2019 r. o zmianie ustawy o kształtowaniu ustroju rolnego oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 26 czerwca 2019 r. systematycznie realizowany jest cel ograniczania przeznaczania gruntów rolnych najwyższej jakości na cele inwestycyjne.

Infrastruktura dla rozwoju obszarów wiejskich – uchwałą Rady Ministrów z dnia z dnia 23 lipca 2020 r. został przyjęty Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych. Środki przekazane w ramach Funduszu można wykorzystać na inwestycje dotyczące dróg, wodociągów, a także inne niezbędne lokalnie działania. Jednocześnie ze środków Funduszu Dróg Samorządowych wsparcie rządowe kierowane jest na budowę, przebudowę lub remont dróg powiatowych i gminnych. Obecnie trwa realizacja inwestycji w ramach PROW 2014-2020 z zakresu gospodarki wodno-ściekowej oraz dróg lokalnych. Z kolei w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa realizowane są projekty budowy sieci dostępu do szybkiego Internetu na obszarach wykluczonych - wiejskich lub słabo zurbanizowanych, które z komercyjnego punktu widzenia są długoterminowo nieopłacalne.

Intermodalny terminal towarowy – w ramach tej inwestycji Krajowa Spółka Cukrowa S.A. wybudowała i oddała do użytku na terenach wydzierżawionych od Zarządu Morskiego Portu Gdańsk S.A. terminal przeładunkowo-wysyłkowy. W przyszłości inwestycja obejmie także budowę infrastruktury logistycznej wraz z niezbędnym zapleczem magazynowym.

Linia pożyczkowa i utworzenie Funduszu Rozwoju Rolnictwa – Fundusz Gwarancji Rolnych (FGR) utworzono w lipcu 2019 r. ze środków PROW 2014-2020 w ramach Banku Gospodarstwa Krajowego (BGK), który udziela gwarancji spłaty bankowych kredytów inwestycyjnych udzielanych przez banki współpracujące z BGK. W maju 2020 r. ze względu na skutki epidemii COVID-19 wpływające na trudności z utrzymaniem płynności finansowej w ramach programu FGR rozszerzony został zakres stosowanych instrumentów finansowych o gwarantowanie spłaty kredytów obrotowych (odnawialnych i nieodnawialnych) z równoczesnym stosowaniem dopłat do oprocentowania tych kredytów w wysokości 2 p. p. przez okres 12 miesięcy.

Nowe szanse dla wsi – projekt, mający na celu aktywizację zawodową rolników oraz osób związanych z rolnictwem dla potrzeb pozarolniczego rynku pracy, jest realizowany od 2017 r. wspólnie przez trzy resorty, tj.: Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (które udziela wsparcia w ramach Polityki spójności), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (w ramach PROW 2014-2020) oraz Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii (poprzez środki Funduszu Pracy). Tym samym osoby pochodzące z obszarów wiejskich, w tym osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, mogą skorzystać z różnych form wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej i rozwoju przedsiębiorczości.

Nowoczesne ubezpieczenia rolnicze – projekt badawczy „Ubezpieczenia gospodarcze w holistycznym zarządzaniu ryzykiem w rolnictwie zorientowanym na zrównoważenie, wdrożenie innowacji i technologii oraz przeciwdziałanie zmianom klimatu”

realizowany w ramach programu GOSPOSTRATEG. Efektem projektu będzie opracowanie założeń nowej koncepcji dotowanych ubezpieczeń w rolnictwie.

Odtworzenie i wsparcie rozwoju lokalnych rynków rolnych – celem projektu był rozwój lokalnych struktur umożliwiających realizację sprzedaży i promowania lokalnych produktów i podmiotów je wytwarzających, prowadzenie lokalnych platform handlu produktami. Projekt został zakończony poprzez przyjęcie odpowiednich ustaw w 2018 roku.

Pakt dla obszarów wiejskich – to dokument o charakterze porozumienia społecznego i politycznego, integrujący w sposób kompleksowy działania systemowe (zmiany legislacyjne, instytucjonalne, programowe) oraz inwestycyjne, związane z procesem zarządzania obszarami wiejskimi. Część działań Paktu została wykorzystana w pracach nad *Strategią Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030* (SZRWRiR 2030). W ramach prac przygotowano projekt *Wspólnej Deklaracji ministrów ws. działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich*, która w dniu 15 października 2019 r. razem ze SZRWRiR 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów.

Platforma żywnościowa – efektem realizacji projektu jest wprowadzenie na rynek polski innowacyjnego narzędzia, umożliwiającego uczestnikom rynku dokonywanie obrotu giełdowego krajowymi produktami rolno-spożywczymi o wystandaryzowanych parametrach jakościowych. Giełdowy Rynek Rolny prowadzony jest przez Towarową Giełdę Energii S.A. na podstawie udzielonej przez KOWR licencji wyłącznej od 1 września 2020 r. To pionierskie rozwiązanie, zrealizowane w oparciu o najlepsze praktyki światowe, które pozwala na zawieranie transakcji w formule rynku kasowego.

Profesjonalne Instytucje Otoczenia Biznesu (IOB) – celem projektu jest wsparcie procesu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich poprzez integrację instytucji otoczenia biznesu działających na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, ich promocja oraz podwyższenie jakości i efektywności świadczonych usług. Zakładane efekty realizacji projektu to: powstanie bazy danych instytucji otoczenia biznesu działających na rzecz obszarów wiejskich; powstanie listy wystandaryzowanych usług IOB działających na rzecz rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich i w małych miastach; wdrożenie platformy internetowej dla podmiotów z obszarów wiejskich na rzecz zwiększenia komplementarności i kompleksowości usług instytucji otoczenia biznesu. W 2020 r. zostały opracowane szczegółowe założenia merytoryczne i techniczne wdrożenia platformy internetowej wspierającej rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, uwzględniające instytucje otoczenia biznesu, przygotowane w ramach części 1 projektu.

Program wsparcia hodowli roślin w Polsce – projekt tego Programu został przyjęty w styczniu 2018 r., a następnie zmodyfikowany w 2019 r. W ramach Programu wyodrębniono 5 działań: 1) Ustalanie kierunków hodowli roślin w Polsce; 2) Realizacja badań podstawowych na rzecz hodowli roślin; 3) Realizacja działań badawczo-rozwojowo-innowacyjnych (B+R+I) na rzecz hodowli roślin; 4) Wykorzystanie zasobów genetycznych na rzecz hodowli roślin; 5) Promocja odmian krajowej hodowli. W 2020 r. zakończono realizację wszystkich zaplanowanych zadań.

Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego na lata 2014–2020 – cel główny planu to rozwój rolnictwa ekologicznego i rynku żywności ekologicznej w Polsce. W jego ramach w 2019 r. MRiRW zainaugurowało we współpracy z Głównym Inspektorem Sanitarnym kampanię informacyjno-promocyjną skierowaną do dzieci pt. „Skąd się biorą produkty ekologiczne”. Kampania ma na celu informowanie o zdrowym i higienicznym trybie życia oraz cechach produkcji i produktów ekologicznych poprzez lekcje pokazowe dla dzieci w przedszkolach. Ponadto, informacje mające na celu promocję rolnictwa ekologicznego wśród rolników oraz konsumentów były rozpowszechniane w środkach masowego przekazu, w tym poprzez portale społecznościowe.

Spółdzielnie rolników – 5 kwietnia 2019 r. weszło w życie Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wykazu produktów lub grup produktów, ze względu na które mogą być zakładane spółdzielnie rolników. Stanowi ono wykonanie upoważnienia zawartego w ustawie z dnia 4 października 2018 r. o spółdzielniach rolników.

Woda dla rolnictwa – celem projektu jest poprawa stabilności i ciągłości produkcji rolniczej w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody – opis w Celu 6.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 2

Mazowieckie

Mazowiecki Instrument Wsparcia Monitoringu Suszy Rolniczej to wsparcie finansowe dla samorządów lokalnych w zakupie i montażu automatycznych stacji meteorologicznych, które prowadzi do rozwoju sieci stacji meteorologicznych pracujących w Systemie Monitoringu Suszy Rolniczej. *Projekt sprzyja również realizacji Celu 6 i 13.*

W jego ramach odbywa się organizacja otwartych konkursów ofert dla organizacji pożytku publicznego na realizację zadań publicznych w obszarze „*Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego*” - zadanie „*Propagowania rolnictwa ekologicznego oraz upowszechnienia roli pszczół w środowisku naturalnym*”.

Pomorskie

W ramach nagrody Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości (EEP) województwo pomorskie przystąpiło do projektu „*Wsparcie współpracy poprzez mapowanie, analizę i sieciowanie Europejskich Regionów Przedsiębiorczości*”. Projekt ma na celu wykorzystanie wiedzy specjalistycznej regionów, które otrzymały nagrodę EEP, identyfikację praktyk, które można przenieść do innych regionów i wykorzystanie ich w celu wypełnienia luk istniejących w różnych obszarach. Umożliwia też ściślejszą współpracę w obszarach zidentyfikowanych jako kluczowe. Projekt realizowany jest przez konsorcjum przedsiębiorstw doradczych i uczelni, rolę Lidera pełni Grupa Technopolis z siedzibą w Brukseli. W ramach projektu przygotowywane są Plany Działania, które realizowane są przy udziale zainteresowanych regionów i koncentrują się wokół następujących priorytetów: tematycznych - związanych z Europejskim Zielonym Ładem, w tym gospodarką o obiegu zamkniętym (GOZ), budownictwem ekologicznym, dekarbonizacją, a także innowacjami społecznymi, cyfrową transformacją przemysłowych małych i średnich

przedsiębiorstw (MŚP), technologiami medycznymi i tematyką rolno-spożywczą; horyzontalnych - tworzenie sieci współpracy w celu rozwijania ekosystemu przedsiębiorczości poprzez wspieranie wymiany partnerskiej między organizacjami wsparcia biznesu typu start-up / scale-up oraz badanie potencjału wspólnego rozwoju usług wsparcia biznesowego dla przedsiębiorstw typu start-up i scale-up (w tym finansowania, soft-landing). *Projekt sprzyja również realizacji Celu 8, 9 i 17.*

Wielkopolskie

Samorząd Województwa Wielkopolskiego realizuje Plan Działań w ramach projektu *EcoWaste4Food*. W projekcie wybrano trzy działania pilotażowe, stanowiące długoterminowy system wsparcia dla ograniczenia marnotrawienia żywności w Wielkopolsce. Dotyczą one przeciwdziałania marnowaniu żywności, rozwijania innowacji ekologicznych i przedsiębiorczości oraz podnoszenia świadomości Wielkopolan w zakresie problemu ograniczenia marnotrawienia żywności i promowanie lepszej gospodarki efektywnie wykorzystującej zasoby. Efektem wdrożenia działań pilotażowych będzie osiągnięcie korzyści społecznych, ekonomicznych i środowiskowych.

W Wielkopolsce realizowany jest także „*Program promocji dziedzictwa kulinarnego Wielkopolski i żywności wysokiej jakości na lata 2015-2020*”, który powstał w wyniku potrzeby usystematyzowania i ukierunkowania wszystkich działań promocyjnych związanych z dziedzictwem kulinarnym Wielkopolski. Działania te mają zachęcić producentów żywności do uczestnictwa w krajowych i unijnych systemach jakości żywności oraz stworzyć warunki dla rozwoju gospodarczego dla wytwórców produktów wyróżniających się wysoką jakością.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 2

Jerónimo Martins

Inicjatywa: Wsparcie programu Pajacyk Polskiej Akcji Humanitarnej

W 2020 r. Biedronka wsparła program Pajacyk, przekazując cały przychód ze sprzedaży najnowszej książki z przygodami Gangu Fajniaków „Zimowa przygoda” Polskiej Akcji Humanitarnej i programowi Pajacyk.

Wymierne efekty działań: Do 01.02.2021 r. sprzedano 220,7 tys. egzemplarzy książki „Zimowa Przygoda Fajniaków” w cenie 9,99 zł, z której całkowity przychód został przekazany na potrzeby programu Pajacyk. Uzyskana kwota pozwoliła na sfinansowanie 330 tys. ciepłych posiłków dla niedożywionych dzieci w Polsce.

Polski Czerwony Krzyż

Inicjatywa: Pomoc i opieka

PCK finansuje obiady dla dzieci i młodzieży pochodzących z rodzin potrzebujących, jak również wydaje żywność dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej.

Wymierne efekty działań: W latach 2014-2020 PCK realizował Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa

w ramach Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD). Tylko w 2020 r. PCK przekazywał żywność do 96 tys. osób, z czego do 11 tys. osób powyżej 65 roku życia. Również w tym samym roku PCK wydał ponad 30 tys. paczek żywnościowych dla osób potrzebujących (seniorów, osób samotnych, rodzin z dziećmi).

3 DOBRE ZDROWIE I JAKOŚĆ ŻYCIA

Priorytety w zakresie realizacji Celu 3 na szczeblu krajowym

- zmniejszenie zapadalności na choroby cywilizacyjne i umieralności z ich powodu;
- zmniejszenie nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej;
- zwiększenie świadomości zdrowotnej;
- zwiększenie wykrywalności chorób we wczesnych stadiach rozwojowych;
- poprawa poziomu jakości systemu opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa pacjenta;
- rozwój obszaru e-zdrowie;
- kompleksowa poprawa jakości powietrza do stanu niepowodującego narażenia zdrowia oraz środowiska; zgodnego z prawodawstwem unijnym, a w dalszej perspektywie z wytycznymi WHO;
- wzrost świadomości społecznej w zakresie negatywnego wpływu zanieczyszczenia powietrza na zdrowie ludzkie.

Działania na szczeblu rządowym

Na szczeblu rządowym w ramach *Celu 3. Dobre zdrowie i jakość życia* podejmowane są działania ściśle korespondujące z priorytetami w następujących obszarach: zmniejszenie zapadalności na choroby cywilizacyjne i umieralności z ich powodu, badania przesiewowe, informatyzacja systemu zdrowia oraz rozwój telemedycyny, zwiększanie świadomości zdrowotnej i promocja aktywności fizycznej w społeczeństwie.

Narodowa Strategia Onkologiczna (NSO) została przyjęta przez Radę Ministrów 4 lutego 2020 r. jako program wieloletni pod nazwą „*Narodowa Strategia Onkologiczna na lata 2020–2030*”. Celem nadrzędnym NSO jest wzrost odsetka osób przeżywających 5 lat od zakończenia terapii onkologicznej, zwiększenie wykrywalności nowotworów we wczesnych stadiach oraz poprawa jakości życia w trakcie i po ukończonym leczeniu. Realizacja NSO umożliwi odwrócenie niekorzystnych trendów, takich jak fragmentacja opieki, rozproszenie świadczeń i ośrodków onkologicznych, które dotychczas wpływały na jakość leczenia onkologicznego, zwiększając szanse pacjentów na wyjście z choroby nowotworowej. NSO koncentruje się na 5 obszarach: 1) Inwestycje w kadry medyczne; 2) Inwestycje w edukację, prewencja pierwotna i styl życia; 3) Inwestycje w pacjenta, prewencja wtórna; 4) Inwestycje w naukę i innowacje; 5) Inwestycje w system opieki onkologicznej.

W ramach NSO realizowany jest m.in. program pilotażowy opieki nad świadczeniobiorcą w ramach sieci onkologicznej. Pilotaż sieci onkologicznej ruszył w lutym 2019 r. w województwie dolnośląskim i świętokrzyskim, a następnie został rozszerzony o dwa kolejne

województwa: podlaskie i pomorskie. Celem pilotażu sieci onkologicznej jest ocena organizacji, jakości i efektów opieki onkologicznej w ramach sieci onkologicznej na terenie wybranych województw, a docelowo utworzenie sieci ośrodków onkologicznych w całej Polsce.

W ramach **Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020** w 2020 r. realizowane były działania nastawione na zmniejszenie zapadalności na choroby cywilizacyjne i umieralności z ich powodu, profilaktykę i rozwiązywanie problemów związanych z uzależnieniami, profilaktykę zdrowia psychicznego, ograniczanie ryzyka zdrowotnego wynikającego z zagrożeń fizycznych, chemicznych i biologicznych oraz promocja zdrowego i aktywnego starzenia się. Celem strategicznym Programu było wydłużenie życia Polaków w zdrowiu, poprawa jakości życia związanej ze zdrowiem, ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu. Realizacja programu przyczyniła się m.in. do wzrostu aktywności jednostek samorządu terytorialnego w zakresie podejmowania zadań z zakresu zdrowia publicznego (przede wszystkim działań profilaktycznych dotyczących zapobiegania chorobom cywilizacyjnym i wyrównywania dostępu do świadczeń). W Narodowy Program Zdrowia wpisuje się również oferta aktywizacyjna resortu sportu, która skierowana jest do wszystkich, bez względu na status społeczny, płeć, miejsce zamieszkania, wiek czy stan zdrowia, a jej zakres wynika bezpośrednio z obserwowanych zmian cywilizacyjnych związanych z deficytem aktywności fizycznej (tj. żywienie, siedzący tryb życia, zmiana zachowań społecznych). Wszystkie systemowe działania programowe realizowane są przez resort sportu w różnorodnych formach (programy, projekty, eventy, kampanie, akcje) i mają charakter

prozdrowotny. Łącznie na wszystkie działania ukierunkowane na aktywizację społeczeństwa polskiego, realizowane w 2020 r., przeznaczono kwotę ponad 282 mln zł.

W ramach **Programu Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego POLKARD na lata 2017- 2020** są realizowane takie zadania, jak doposażenie w aparaty USG z możliwością echokardiografii celem diagnozowania i leczenia chorób układu krążenia; doposażenie w aparaty RTG z ramieniem C celem umożliwienia udzielania świadczeń z zakresu chirurgii naczyniowej i leczenia chorych z zaburzeniami rytmu serca czy poprawa dostępu do terapii dla osób z ostrym udarem mózgu.

W ramach **Programu zapobiegania depresji w Polsce na lata 2016-2020** w ubiegłym roku kontynuowano ogólnopolską kampanię „*Depresja. Rozumiesz-Pomagasz*”. Wykorzystano do tego środki masowego przekazu oraz inne formy reklamowe, a także promocję w mediach społecznościowych i portalach branżowych. Wyemitowano nowe spoty kampanii mówiące o depresji oraz wykorzystano przestrzeń reklamową w portalach VOD, a także w popularnych serialach emitowanych w ogólnodostępnych mediach w ramach *product placement*.

W ramach **leczenia antyretrowirusowego osób żyjących z wirusem HIV w Polsce na lata 2017-2021 (ARV)** zakupiono leki i szczepionki antyretrowirusowe dla dorosłych i dzieci.

Z kolei w ramach **Narodowego Programu Ochrony Antybiotyków na lata 2016-2020** kontynuowano działania, które obejmowały cztery podstawowe obszary: 1) działalność edukacyjną dla kadr medycznych; 2) monitoring zużycia antybiotyków; 3) monitoring zakażeń wywołanych przez drobnoustroje lekooporne i pozaszpitalnych zakażeń inwazyjnych; 4) współpraca krajowa i międzynarodowa w zakresie przeciwdziałania narastającej antybiotykoodporności.

Ważne jest również **zapewnienie samowystarczalności RP w krew i jej składniki**. Ten cel zostanie osiągnięty poprzez utrzymanie liczby pobieranych donacji na stabilnym poziomie (ok. 1,2 mln donacji rocznie), właściwe stosowanie krwi i jej składników w szpitalach, zwiększenie liczby samochodów do transportu krwi i jej składników, które zapewnią najwyższą jakość transportu. W tym kontekście istotny jest również **projekt E-krew**, mający na celu informatyzację publicznej służby krwi oraz rozwój nadzoru nad krwiolecznictwem. System ma na celu usprawnienie wymiany danych pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w procesie pobierania krwi i stosowania jej w leczeniu oraz skuteczne zarządzanie uzyskiwanymi i wykorzystywanymi danymi.

Wprowadzenie nowoczesnych e-usług w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia – w 2020 r. osiągnięto dwa kamienie milowe – po pierwsze, została wykonana analiza przedwdrożeniowa e-usług, a po drugie, została wykonana inwentaryzacja zasobów technicznych partnerów.

W 2020 r. trwały prace nad **Zintegrowanym Systemem Informatycznym Narodowego Funduszu Zdrowia (ZSI NFZ)** polegające m.in. na: aktualizacji opracowań założeń i organizacji zadań Programu (poprzez ściślejszą współpracę z Centrum e-Zdrowia); kontynuacji mapowania, standaryzacji oraz optymalizacji procesów w NFZ; rozpoczęciu prac nad wypracowaniem jednolitych standardów architektury infrastruktury teleinformatycznej systemów (ITS) w NFZ; wyłonieniu wykonawcy i rozpoczęciu prac nad pilotażowym dla Programu modułem obsługi procesu sprawozdawczości i kontroli (MOPSiK).

W 2020 r. w ramach **Elektronicznej Platformy Gromadzenia, Analizy i Udostępniania zasobów cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych (P1)** opublikowano dokumentację integracyjną dla obszaru Zdarzeń Medycznych i Indeksów (EDM) oraz uruchomiono środowisko produkcyjne w zakresie funkcjonalności zdarzeń medycznych i wymiany dokumentacji medycznej. W jego ramach realizowany jest projekt „*Poprawa jakości świadczonych usług medycznych poprzez zapoznanie i przeszkolenie pracowników podmiotów leczniczych z podstawowymi terminami i procesami związanymi z wystawianiem, prowadzeniem i wymianą Elektronicznej Dokumentacji Medycznej*”. Projekt jest skierowany do placówek Podstawowej Opieki Zdrowotnej (POZ), Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej (AOS) oraz podmiotów leczniczych, w których realizowane są stacjonarne i całodobowe świadczenia szpitalne. Jednocześnie, komplementarnie do Projektu P1, w ramach POWER realizowany jest projekt „*Poprawa jakości świadczonych usług medycznych poprzez zapoznanie i przeszkolenie pracowników podmiotów leczniczych z podstawowymi terminami i procesami związanymi z wystawianiem, prowadzeniem i wymianą Elektronicznej Dokumentacji Medycznej*”.

Telemedycyna – Projekt „Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu poprzez stosowanie rozwiązań telemedycyny i e-zdrowia” jest częścią programu „Zdrowie” w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2014-2021. Projekt zakłada opracowanie przez polskich i norweskich ekspertów modeli telemedycznych, które następnie zostaną pilotażowo wdrożone przez jednostki szpitalne i instytuty wyłonione w procedurze konkursowej. Kolejnym krokiem będzie

przeprowadzenie ewaluacji pilotażu i wypracowanie rekomendacji dotyczących ewentualnego finansowania ze środków publicznych najbardziej skutecznych i efektywnych kosztowo procedur.

W Programie „Świadczenia medyczne Narodowego Funduszu Zdrowia dla osób niepełnosprawnych na lata 2020–2021” – ze środków Funduszu Solidarnościowego (utworzonego 1 stycznia 2019 r.) finansowano rehabilitację leczniczą dla osób niepełnosprawnych powyżej 16. roku życia posiadających orzeczenie o lekkim albo umiarkowanym stopniu niepełnosprawności albo orzeczenie równoważne do ww. orzeczenia (w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych). Świadczenia z zakresu rehabilitacji leczniczej mogą pozwolić tym osobom na jak najpełniejszy powrót do aktywności społecznej i życie w jak najmniejszym stopniu ograniczone barierami. Jedną z dodatkowych korzyści Programu może być podjęcie lub utrzymanie aktywności zawodowej i społecznej lub nauki przez osoby dotknięte niepełnosprawnością, którym świadczenia z zakresu rehabilitacji leczniczej pozwolą na utrzymanie kondycji zdrowotnej i lepszej jakości funkcjonowania. Wysokość środków przewidziana na realizację świadczeń w ramach Programu w 2020 r. wyniosła 24 mln zł.

W 2020 r. realizowane były również projekty współfinansowane ze środków UE, w tym w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020. Obejmowały one projekty pilotażowe i testujące w zakresie programów profilaktycznych, ukierunkowane na przeciwdziałanie schorzeniom będącym najczęstszą przyczyną dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych; działania mające na celu poprawę poziomu jakości systemu opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa pacjenta). Z kolei w ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020** realizowano projekty mające na celu poprawę świadczonych usług medycznych poprzez inwestycje w infrastrukturę podmiotów ochrony zdrowia o charakterze strategicznym w obszarach deficytowych z punktu widzenia potrzeb społeczeństwa i gospodarki oraz uwzględniających istniejące braki w infrastrukturze w wymiarze terytorialnym; wsparcie infrastruktury ratownictwa medycznego oraz infrastruktury ponadregionalnych podmiotów leczniczych.

W ramach **Programu badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2022** priorytetem jest zwiększenie wykrywalności chorób we wczesnych stadiach rozwojowych. Program umożliwia wczesne wykrycie 29 chorób wrodzonych, co z kolei pozwala na szybkie

wprowadzenie leczenia i zapobiegnięcie niepełnosprawności lub śmierci dziecka.

Kontynuowane są zainicjowane w 2016 r. działania ujęte w **Programie kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”**. W obszarze zdrowia obejmują one m.in. koordynację opieki nad kobietą w ciąży, ze szczególnym uwzględnieniem ciąży powikłanej, działania z zakresu diagnostyki i terapii prenatalnej, a także opieki paliatywnej i hospicyjnej.

Upowszechnianie aktywności fizycznej wśród społeczeństwa odbywa się w oparciu o **programy sportu powszechnego**. W ramach szerokiej promocji aktywności ruchowej realizowany jest szereg działań skierowanych do szerokiego spektrum społeczeństwa: do dzieci i młodzieży – **Programy: KLUB, Szkolny Klub Sportowy, Sport Wszystkich Dzieci, Umieć Pływać, Sportowe Wakacje+, Certyfikacji Szkółek Piłkarskich**, zajęcia sportowe dla uczniów; do rodzin, seniorów, środowisk wiejskich i polonijnych - **Program Sport dla Wszystkich**; do środowisk akademickich - **Program Sport Akademicki** oraz do osób niepełnosprawnych - **Program Upowszechniania Sportu Osób Niepełnosprawnych**.

Z punktu widzenia jakości zdrowia społeczeństwa istotna jest również możliwość kontaktu z przyrodą. W tym kontekście warto odnotować inicjatywy podejmowane przez Lasy Państwowe (LP), w szczególności **udostępnianie lasów społeczeństwu** – w tym: promowanie sportu i zdrowego trybu życia, organizacja maratonów, biegów na orientację, rajdów rowerowych, itd.; tworzenie i udostępnianie przez LP infrastruktury rekreacyjnej oraz terenu na różnego rodzaju imprezy sportowo–rekreacyjne, wytyczanie szlaków turystycznych, przyczyniające się do ukierunkowania ruchu turystycznego. Lasy Państwowe są zaangażowane również w inne projekty, jak Wielki Szlak Leśny, Pilotaż bushcraft i survival (obecnie program „Zanocuj w Lesie”), Zdrowa żywność z polskich lasów, Leśny Przewodnik Turystyczny Czaswlas.pl, BiegamBoLubięLASy czy Aktywne udostępnianie lasu.

W kontekście trwania w dobrym zdrowiu istotne są działania w zakresie kompleksowej poprawy powietrza realizowane w ramach projektu strategicznego **„Czyste Powietrze”** oraz **„Stop Smog”** (opis w Celu 11), w zakresie **jakości paliw stałych** (opis w Celu 13), **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ 2014-2020)** - Oś Priorytetowa I. **Zmniejszenie emisyjności gospodarki** (opis w Celu 7). Ponadto poprawie jakości powietrza służą: **Monitoring jakości powietrza** (opis w Celu 11); **Programy priorytetowe Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) m.in.: Budownictwo energooszczędne, Ciepłownictwo powiatowe** (opis w Celu 7); **Zielony transport publiczny**

(opis w Celu 11); **Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii** (opis w Celu 9); **Projekt „Rozwój CNG i LNG w transporcie”** (opis w Celu 13).

W ramach inicjatywy „**Wymagania jakościowe dla gazu skroplonego LPG**” prowadzone są prace nad zaostreniem

wymagań jakościowych dla gazu skroplonego LPG. Najważniejszą zmianą w procedowanych projektach jest obniżenie zawartości siarki, która jest szkodliwa dla ludzi (jak i silników).

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 3

Polityka Lekowa Państwa 2018–2022 – projekt ten określa priorytety działań rządu w zakresie gospodarowania lekami.

Zdrowsze społeczeństwo – to pakiet działań zdrowotnych, mających na celu poprawę sytuacji zdrowotnej społeczeństwa poprzez wzmocnienie działań profilaktycznych, zwiększanie świadomości zdrowotnej i zdrowego stylu życia. W ramach tego projektu w 2020 r. realizowano program **Efektywna służba zdrowia** – pakiet programów na rzecz poprawy sytuacji w polskiej służbie zdrowia, obejmujących m.in. wprowadzenie organizacji opieki koordynowanej, mapowanie potrzeb zdrowotnych, określanie zapotrzebowania na personel medyczny (w tym kształcenie kadr), inwestycje w nowoczesną aparaturę i sprzęt medyczny, rozwój e-zdrowia, a także budowanie systemów informacyjnych w ochronie zdrowia czy przebudowa systemu refundacji wyrobów medycznych.

Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” – to kompleksowe rozwiązania dotyczące wsparcia rodzin z osobą niepełnosprawną, w tym z dzieckiem niepełnosprawnym - *opis w Celu 1.*

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 – *ogólny opis w Celu 1.*

W ramach priorytetu „Zdrowie” planowana jest koordynacja działań dotyczących: zapobiegania powstawaniu i pogłębianiu się niepełnosprawności; zapewnienia dostępu do usług zdrowotnych oraz zwiększenie efektywności procesu leczenia; wspierania rozwoju profilaktyki i leczenia w obszarze zdrowia psychicznego oraz środowiskowego systemu wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego.

Program Klub - zakłada wsparcie małych i średnich klubów sportowych prowadzących szkolenia w różnych dziedzinach sportu i jest skierowany do dzieci i młodzieży do 18 roku życia (dwa warianty dofinansowania - 10 i 15 tys. zł). W ramach naboru wniosków na realizację w 2020 r. złożono ponad 6 tys. aplikacji z terenu wszystkich województw. Dotacje przyznano 4902 klubom, tj. 33% wszystkich zarejestrowanych klubów w kraju. Ostatecznie podpisano umowy na kwotę 54,1 mln zł. Szkoleniem w dofinansowanych klubach sportowych objętych było ponad 264 tys. dzieci i młodzieży.

Rozwój Czystego Powietrza – obejmuje przygotowanie kompleksowego programu, którego efektem będzie dalsza, skuteczna poprawa jakości powietrza - *opis w Celu 11.*

Program polskiej energetyki jądrowej (PPEJ) – ma na celu redukcję emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez wdrożenie energetyki jądrowej. Program wpisuje się w jeden z celów Polityki Energetycznej Polski do 2040 r. - *opis w Celu 7.*

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 3

Dolnośląskie

Zarząd Województwa Dolnośląskiego podjął decyzję o budowie Nowego Szpitala Onkologicznego (NSO) we Wrocławiu, którego realizacja planowana jest na lata 2020-2025. Do nowego obiektu szpitalnego zostanie przeniesiona działalność Dolnośląskiego Centrum Onkologicznego, Dolnośląskiego Centrum Chorób Płuc oraz Dolnośląskiego Centrum Transplantacji Komórkowych z Krajowym Bankiem Dawców Szpiku. Pozwoli to na integrację tych ośrodków i osiągnięcie synergii wynikającej z połączenia struktur świadczeniodawców w obszarze działalności medycznej. Realizacja NSO ma na celu rozwój i doskonalenie systemu opieki zdrowotnej przez: zwiększenie dostępności do nowoczesnych form diagnostyki i terapii w zakresie leczenia chorób

onkologicznych zgodnie z zakładanymi trendami epidemiologicznymi dla Dolnego Śląska; rozwój opieki ambulatoryjnej przez przeniesienie ciężaru z leczenia szpitalnego na ambulatoryjne i jednodniowe formy udzielania świadczeń oraz stworzenie innowacyjnego i kompleksowego zaplecza klinicznego dla realizacji kształcenia kadry medycznej.

Małopolskie

W regionie realizowany jest projekt Małopolski Tele-Anioł, mający na celu poprawę jakości życia osób niesamodzielnych poprzez realizację działań na rzecz rozwoju usług opiekuńczych i sąsiedzkich w miejscu zamieszkania oraz usług wykorzystujących nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne (np. Centrum

Teleopieki, które zapewnia wszystkim uczestnikom możliwość całodobowego przekazania informacji o potrzebie wezwania pomocy w przypadku zagrożenia życia, zdrowia lub bezpieczeństwa).

Mazowieckie

Podjęmowane są działania w zakresie profilaktyki chorób i ochrony zdrowia, obejmujące m.in. Program polityki zdrowotnej szczepień przeciwko meningokokom serogrupy B dla dzieci do lat 3 z województwa mazowieckiego. Program polityki zdrowotnej leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców województwa mazowieckiego – ma na celu poprawę dostępu dla mieszkańców województwa mazowieckiego do usług medycznych w zakresie leczenia niepłodności w latach 2019-2025. Program realizuje cele zawarte m.in. w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020 w zakresie celu operacyjnego - Poprawa zdrowia prokreacyjnego, a także jest uzupełnieniem „Programu kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego w Polsce na lata 2016-2020” finansowanego ze środków Ministerstwa Zdrowia.

Opolskie

Realizowane są działania mające na celu zapewnienie wysokiej jakości infrastruktury zdrowotnej. Głównie są to działania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego (Oś Priorytetowa X) i dotyczą m.in.: wsparcia w zakresie infrastruktury społecznej na rzecz wyrównania nierówności w dostępie do usług zdrowotnych (np. poprzez wsparcie szpitali w zakresie infrastruktury i wyposażenia). W 2020 r. wsparciem objęto łącznie 28 szpitali i innych jednostek ochrony zdrowia w zakresie infrastruktury zdrowotnej. Ponadto realizowane są także programy zapobiegające chorobom cywilizacyjnym w aspekcie nadwagi, otyłości i cukrzycy; profilaktyki zdrowotnej w kierunku wczesnego wykrywania nowotworu piersi, nowotworu jelita grubego oraz wirusa HPV; z zakresu rehabilitacji medycznej, ułatwiającej powroty do pracy oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), ochrony Zdrowia Psychicznego oraz związane z przeciwdziałaniem skutkom pandemii COVID-19.

Samorząd Województwa Opolskiego otrzymał również tytuł laureata za rok 2020 oraz certyfikat „Wysoka jakość w ochronie zdrowia” a także wyróżnienie i nagrodę specjalną „Grand Quality”. Ponadto w 2019 r. województwo opolskie zostało laureatem konkursu „Zdrowy Samorząd” za działania poprawiające w regionie opiekę nad matką i dzieckiem, a w roku 2018 za programy: rehabilitacji medycznej, ułatwiający powroty do pracy oraz zapobiegający nadwadze, otyłości i cukrzycy.

Podkarpackie

Podkarpacki System Informacji Medycznej (PSIM) to system teleinformatyczny służący gromadzeniu, analizie i udostępnianiu zasobów cyfrowych z udzielonymi lub planowanymi świadczeniami opieki zdrowotnej w placówkach służby zdrowia na terenie całego województwa.

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 (RPO WP 2014-2020) w ramach Osi Priorytetowej VI. Spójność przestrzenna i społeczna finansowane są inwestycje w infrastrukturę zdrowotną, społeczną i edukacyjną, co wpisuje się w cel 3 Agendy 2030. Dodatkowo, w trybie nadzwyczajnym ze środków RPO WP 2014–2020 w ramach Osi Priorytetowej VI. Spójność przestrzenna i społeczna, Działanie 6.2. Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej, Poddziałanie 6.2.1. Infrastruktura ochrony zdrowia realizowany jest projekt pn. „Poprawa bezpieczeństwa epidemiologicznego na terenie województwa podkarpackiego w związku z pojawieniem się koronawirusa SARS-CoV-2”. Liderem projektu jest województwo podkarpackie wraz z 18 Partnerami projektu, którymi są podmioty lecznicze znajdujące się w Wykazie podmiotów udzielających świadczeń opieki zdrowotnej, w tym transportu sanitarnego, w związku z przeciwdziałaniem COVID-19. Głównym celem projektu jest przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się choroby COVID-19 w województwie podkarpackim oraz ograniczenie wystąpienia negatywnych skutków pandemii poprzez zakup sprzętu i aparatury medycznej do diagnostyki i terapii pacjentów w związku z pojawieniem się koronawirusa SARS-CoV-2.

Warmińsko-mazurskie

Realizowany jest „Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022” oraz „Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2016-2020”. Celem obu Programów jest integrowanie i wzmacnianie działań w zakresie zapobiegania i leczenia uzależnień od środków odurzających, w tym narkotyków oraz szkodliwego spożycia alkoholu.

Łódzkie

Realizowany jest „Program wczesnego wykrywania nowotworów płuc”, adresowany do mieszkańców województwa łódzkiego w wieku 55-80 lat, którzy palą od co najmniej 30 lat przynajmniej jedną paczkę papierosów dziennie (z wskaźnikiem minimum 30 tzw. paczolat) lub palili w przeszłości i rzucili palenie najpóźniej 15 lat temu, bez wcześniejszych objawów choroby nowotworowej. W ramach Programu pacjent może skorzystać z dwóch konsultacji lekarskich oraz niskodawkowego badania

tomografem komputerowym klatki piersiowej. W ramach edukacji zdrowotnej pacjent dowiadyuje się o korzyściach wynikających z zaprzestania palenia oraz możliwych sposobach leczenia uzależnienia od nikotyny. Program realizowany jest od 2014 r., od początku realizacji przebadano ponad 4 tys. mieszkańców regionu za kwotę ponad 1,2 mln zł. W 2020 r. z Programu skorzystało 326 osób, a z budżetu województwa wydatkowano na ten cel ponad 100,9 tys. zł.

Realizowany jest również „Program szczepień przeciwko grypie sezonowej dla pracowników podmiotów wykonujących działalność leczniczą z terenu województwa łódzkiego”. Głównym celem Programu jest spadek o 2% liczby zachorowań na grypę sezonową w populacji ogólnej. W ramach programu pacjent może skorzystać z badania kwalifikacyjnego do szczepienia oraz edukacji zdrowotnej. Od wdrożenia programu w 2018 r. skorzystało z niego prawie 4 tys. osób, a koszt wyniósł ponad 313 tys. zł. W 2020 r. z Programu skorzystało 960 osób, zaś środki z budżetu województwa wyniosły na ten cel 86,5 tys. zł.

Dofinansowana jest realizacja programu polityki zdrowotnej pn. „Program kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego w Polsce w latach 2016-2020” – to zadanie było realizowane zgodnie z art. 48c ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

W ramach zadania została zawarta umowa pomiędzy Województwem Łódzkim a Instytutem Centrum Zdrowia Matki Polki w Łodzi w sprawie dofinansowania Programu na kwotę 1 mln zł. Program oferował 137 procedur, tj. m.in.: konsultacje specjalistyczne, opiekę psychologiczną, podstawowe badania laboratoryjne, badania specjalistyczne (m.in. hormonalne, genetyczne, immunologiczne, mikrobiologiczne, ultrasonograficzne, rezonansu magnetycznego, tomografii komputerowej), zabiegi (np. laparoscopia, histeroscopia operacyjna). W 2020 r. w ramach środków z budżetu województwa

z Programu skorzystało 270 par. Wykonano u nich 19 557 procedur medycznych. Od początku realizacji tj. od 2019 roku w ramach środków z dotacji przyznanej przez województwo, w Programie wzięło udział 587 par. województwo wydatkowało na ten cel 2 mln zł.

Wielkopolskie

Budowa Specjalistycznego Szpitala Matki i Dziecka w Poznaniu. Wielkopolskie Centrum Zdrowia Dziecka zastąpi szpital dziecięcy, który dziś mieści się przy ul. Krysiewicza i Nowowiejskiego. Nowe centrum będzie mieć siedem kondygnacji i łączną powierzchnię użytkową 30 tys. m kw. W szpitalu znajdzie się 2 tys. pomieszczeń. Opieka medyczna najmłodszym Wielkopolanom będzie zapewniana na dziewięciu oddziałach.

Śląskie

„Śląskie pomaga” to projekt Samorządu Województwa Śląskiego realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (Oś Priorytetowa IX). Celem projektu jest ochrona zdrowia i życia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz osób najbardziej zagrożonych skutkami epidemii COVID-19, tj. mieszkańców i pracowników 183 placówek opieki całodobowej, Domów Pomocy Społecznej (DPS), Zakładów Opiekuńczo-Leczniczych (ZOL) oraz Zespołów Obsługi Placówek (ZOP) funkcjonujących na terenie woj. śląskiego w okresie luty 2020 r. – maj 2021 r.

W województwie realizowane są projekty: „InfoSMOG-med” oraz „MOGĘ! Zatrzymać SMOG – Przedszkolaku złap oddech”, które szczegółowo zostały opisane w Celu 11.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 3

Główny Urząd Statystyczny

Inicjatywa: działania prozdrowotne

W 2020 r. pracownicy GUS mogli skorzystać z bezpłatnych badań w stacjonującym na terenie GUS mammobusie. Na terenie Urzędu zorganizowana została także V Akcja Krwiodawstwa z udziałem krwiobusa, w której mogli wziąć udział wszyscy pracownicy Urzędu.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. z bezpłatnych badań mammograficznych zorganizowanych w GUS skorzystały 52 panie. Z kolei w ramach V Akcji Krwiodawstwa zarejestrowało się 30 osób, oddanych zostało 29 jednostek krwi, a zebranych zostało 13 litrów krwi.

Provident Polska

Inicjatywa: Provident Run – bieg charytatywny na rzecz Fundacji Gajusz

Provident Run to firmowy bieg charytatywny, który jest organizowany od 2018 roku. Uzyskany z niego dochód jest przeznaczany na rzecz Fundacji Gajusz, która prowadzi hospicjum stacjonarne oraz domowe dla dzieci nieuleczalnie i przewlekle chorych. Dwie pierwsze edycje biegu odbyły się w Lesie Łagiewnickim w Łodzi. W każdej edycji brało udział ponad 300 zawodników: pracownicy, osoby ze świata mediów i znani sportowcy oraz dzieci - podopieczni jednej ze świetlic środowiskowych w Łodzi. Najmłodszy brał udział w Biegu Super Bohaterów przebrani

za ulubione postacie z bajek (stroje ufundowała firma Provident Polska).

Wymierne efekty działań: W 2020 r. odbył się trzeci Provident Run, który ze względu na pandemię COVID-19 został zrealizowany w formule wirtualnej. Biegacze z Polski oraz z innych rynków Grupy International Personal Finance (właściciela Provident Polska) indywidualnie pokonywali trasę 5,5 km. Dochód ze wszystkich biegów w wysokości ponad 81 tys. złotych został przekazany na potrzeby podopiecznych Fundacji Gajusz.

Jeronimo Martins

Inicjatywa: działania na rzecz zdrowia konsumentów

Od 2014 r. sieć Biedronka dokonuje reformulacji, tj. poprawy składu i wartości odżywczej produktów marki własnej. Zmiany są zgodne m.in. z wytycznymi Instytutu Żywności i Żywienia.

Wymierne efekty działań: W 2020 r., dzięki bliskiej współpracy i zaangażowaniu dostawców Biedronki, dokonano reformulacji w składach 78 produktów, które skutkują usunięciem z rynku spożywczego 35 ton soli, 28 ton tłuszczu i 2294 ton cukru, a zarazem wzbogaceniem wartości odżywczych w ofercie produktów sieci Biedronka.

Kraków Airport

Inicjatywa: Działania związane z pandemią COVID-19 - Akredytacja ACI

Według przeprowadzonych badań, aż 90% pasażerów pozytywnie ocenia wprowadzone w Kraków Airport zasady sanitarne (jak technologia sprzątania, dezynfekcja, stosowanie zasad dystansu społecznego, zabezpieczenie personelu lotniska, sposoby informowania o zasadach sanitarnych oraz innych udogodnień dla pasażerów). Dodatkowo, Kraków Airport dołączyło do programu Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa Lotniczego EASA Aviation Industry Charter for COVID-19, który obliguje port lotniczy do raportowania wszystkich działań zapobiegających rozprzestrzenianiu się pandemii.

Wymierne efekty działań: Dowodem na to, że działania Kraków Airport w dobie pandemii COVID-19 spełniały najwyższe światowe standardy bezpieczeństwa i zdrowia pasażerów jest przyznanie Kraków Airport, jako pierwszemu portowi lotniczemu w Polsce, ACI Airport Health Accreditation.

Polski Czerwony Krzyż

Inicjatywa: „Dziel się Uśmiechem”

PCK we współpracy z nauczycielami od 2013 r. prowadzi profilaktyczny program edukacyjny „Dziel się Uśmiechem”, starając się od najmłodszych lat kształtować wśród dzieci właściwe zachowania prozdrowotne.

Wymierne efekty działań: Podczas 7. edycji programu „Dziel się Uśmiechem” (01.09.2019 – 28.02.2020)

nauczyciele oraz wolontariusze PCK przeprowadzili lekcje na temat prawidłowej higieny jamy ustnej dla blisko 700 tys. dzieci w szkołach podstawowych w całej Polsce. Dodatkowo, z bezpłatnych przeglądów stomatologicznych skorzystało ponad 46 tys. dzieci w wieku 5-13 lat. Z kolei 8. edycja programu „Dziel się Uśmiechem” ruszyła 01.10.2020 r. i potrwa do 30.04.2021 roku. Ponownie 100 tys. uczniów ze szkół podstawowych weźmie udział w zajęciach edukacyjnych na temat prawidłowej higieny jamy ustnej oraz zdrowego żywienia. Dla uczestników programu przygotowano wyjątkowe zestawy do pielęgnacji zębów oraz bezpłatne materiały edukacyjne.

SGGW

Inicjatywa: Prowadzenie działalności edukacyjnej w ramach Wszechnicy Żywienia

Naukowcy SGGW przygotowują i wygłaszają otwarte wykłady promujące zdrowy styl życia, zdrową żywność oraz prawidłowe nawyki żywieniowe, w tym wpływ diety na zdrowie człowieka dla różnych grup wiekowych oraz uwzględniając różne wymagania i potrzeby żywieniowe. Tematyka wykładów jest zróżnicowana - dostosowana do zainteresowań i oczekiwań słuchaczy, uwzględnia aktualne problemy żywieniowe społeczeństwa i przedstawia najnowsze osiągnięcia nauki w tym zakresie. Prelegentami są specjaliści - pracownicy Wydziału Żywienia Człowieka, SGGW oraz eksperci z innych ośrodków naukowych. Aktywność Wszechnicy Żywieniowej przejawia się w organizowaniu comiesięcznych prelekcji, prowadzeniu strony internetowej oraz kanału w serwisie Youtube.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. Kanał Wszechnicy Żywieniowej SGGW na YouTube posiadał 6,39 tys. subskrypcji. Ze względu na ograniczenia wynikające z pandemii COVID-19 jedynie dwa spotkania Wszechnicy miały charakter stacjonarny, ale ich uzupełnieniem było zamieszczenie na kanale YouTube 12 zarejestrowanych relacji filmowych, które łącznie obejrzało ponad 200 tys. osób. Z kolei wykłady przygotowane i zaprezentowane w 2020 r. dotyczyły m.in. następujących tematów: „*Jakość żywności ekologicznej i jej wpływ na zdrowie człowieka*”, „*Fakty i mity o probiotykach*”, „*Chirurgiczne leczenie otyłości*”, „*Probiotyki w ciąży*”, „*Magnez - Dlaczego ważny i czy trzeba go suplementować?*”, „*Alkohol a zdrowie człowieka*”, „*Superfoods - nowe trendy czy stare prawdy żywieniowe?*”, „*Co warto wiedzieć o diecie łatwostrawnej?*”, „*Diety w terapii otyłości - historia i terażniejszość*”.

Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Włókiennictwa

Inicjatywa: „Nowa generacja antybakteryjnych, ekologicznych, wielofunkcyjnych materiałów kompozytowych”

Podjęto badania nad nową generacją innowacyjnych, biodegradowalnych materiałów kompozytowych. W skład materiałów wchodzi włókniny z polilaktydu, produkowane metodą melt-blown, sól sodowa kwasu alginowego i hybrydy chlorku miedzi(II) / cynku(II). Materiały znajdują zastosowanie w obszarach biomedycznych, w zapobieganiu infekcjom bakteryjnym i wirusowym, w tym COVID-19, jako warstwa filtrująca w maskach ochronnych, jako materiał mikrobiostatyczny do filtracji powietrza.

Inicjatywa: „Badania włókienniczych wyrobów medycznych wspieraniem w walce z COVID-19”

Wykonano unikalne w skali kraju i na świecie badania w zakresie oceny i klasyfikacji odzieży medycznej

jednorazowego i wielorazowego użytku. Badania te miały na celu wsparcie działań zapobiegających rozprzestrzenianiu się wirusa SARS-CoV-2 i są rekomendowane przez Ministerstwo Zdrowia. Badania prowadzono w zakresie oceny włókienniczych wyrobów medycznych, w tym wyznaczenie odporności na penetrację mikrobiologiczną na sucho i na mokro, wydzielania się pyłu włókiennego i innych cząstek stałych w celu potwierdzenie bezpieczeństwa produktu, zarówno dla producenta, jak i użytkowników, którymi są personel medyczny oraz pacjenci.

Wymierne efekty działań: Wyprodukowanie jednorazowych maseczek z wkładem z włókniny hydrofobowej dla oddziałów pediatrycznych Instytutu Centrum Zdrowia Matki Polki i Fundacji Gajusz.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 4 na szczeblu krajowym

- poprawa jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego, poprawa dostosowania szkolenia i kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy;
- poprawa jakości systemu szkolnictwa wyższego;
- tworzenie warunków dla rozwoju edukacji na całym obszarze kraju i wyrównywania szans edukacyjnych;
- tworzenie warunków do szerszego zaangażowania dorosłych w uczenie się w różnych formach i miejscach oraz do uznawania efektów uczenia się nabytych poza edukacją formalną;
- poprawa innowacyjności kształcenia, m.in. poprzez wdrożenie zmienionych w 2017 i 2018 r. podstaw programowych kształcenia ogólnego - uwzględniających kompetencje uniwersalne oraz kompetencje cyfrowe, znajomość języków obcych, kreatywność, inicjatywność, przedsiębiorczość, innowacyjność, umiejętności pracy zespołowej oraz wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Działania na szczeblu rządowym

Na szczeblu rządowym w ramach Celu 4. Dobra jakość edukacji realizowane są działania w obszarze szkolnictwa zawodowego, szkolnictwa wyższego, uczenia się dorosłych, edukacji włączającej, a także służące rozwojowi innowacyjności. Realizowana jest także edukacja globalna.

Działania ukierunkowane na zmiany w kształceniu zawodowym:

- Prognoza zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego (coroczna publikacja do 1 lutego) – stałe **monitorowanie potrzeb na krajowym i wojewódzkim rynku pracy**.
- **Oferta szkół adekwatna do potrzeb rynku pracy** – obowiązek uzyskania opinii wojewódzkiej rady rynku pracy wydawanej na okres 5 lat.
- **Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami** – umowa lub porozumienie z pracodawcą warunkiem uruchomienia kształcenia w danym zawodzie.
- Umiejętności dodatkowe i kwalifikacje rynkowe – **możliwość nabywania przez uczniów dodatkowych umiejętności zawodowych** w czasie trwania nauki w szkole lub przygotowania do uzyskania kwalifikacji rynkowej.
- **Przygotowanie do uzyskania uprawnień** – zapewnienie uczniom przygotowania do nabycia wybranych uprawnień zawodowych.
- **Rozwój kształcenia w przedsiębiorstwach** – staże uczniowskie wliczane uczniom do okresu zatrudnienia (uprawnienia pracownicze), a świadczenia dla stażystów wliczane pracodawcom w koszty uzyskania przychodu.
- **Obowiązkowe cykliczne szkolenia branżowe** w przedsiębiorstwach dla nauczycieli kształcenia zawodowego (nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i praktycznej nauki zawodu).
- **Zwiększenie minimalnych stawek wynagrodzenia pracowników młodocianych**, za które pracodawcom przysługuje refundacja.
- **Zmiana modelu finansowania kształcenia zawodowego** – zróżnicowanie subwencji oświatowej w zależności od kosztochłonności kształcenia oraz zapotrzebowania na zawody.
- **Wzmocnienie potencjału szkół** – doprecyzowanie zasad gromadzenia środków przez szkoły na wydzielonym rachunku dochodów.
- **Preferencje podatkowe dla przedsiębiorców** przekazujących darowizny szkołom prowadzącym kształcenie zawodowe.
- **Obowiązkowy egzamin zawodowy** – zwiększenie efektywności kształcenia zawodowego (pierwszy obowiązkowy egzamin w szkołach policealnych w 2020 r., w technikach w 2021 r., w branżowych szkołach I stopnia w 2022 roku).
- **Obowiązkowe doradztwo zawodowe** – przygotowanie do wyboru zawodu i kierunku dalszego kształcenia od przedszkola do szkół ponadpodstawowych.
- Uruchomienie od 1 września 2020 r. kształcenia w branżowych szkołach II stopnia.
- Konkurs pn. „Przygotowanie rozwiązań w zakresie angażowania pracodawców w organizację praktycznej nauki zawodu – etap III”.

- Opracowanie „**Informatora o zawodach szkolnictwa branżowego**” zawierającego szczegółowy opis 219 zawodów podzielonych na 32 branże (w ramach projektu „**Euroguidance Polska**”).
- **Zamieszczenie na Zintegrowanej Platformie Edukacyjnej epodreczniki.pl materiałów multimedialnych wspierających proces doradztwa zawodowego**, tj. filmów, informacji zawodoznawczych oraz materiałów VR, prezentujących 76 z 219 zawodów szkolnictwa branżowego oraz 45 materiałów multimedialnych przeznaczonych dla dzieci w edukacji wczesnoszkolnej (opracowane w ramach konkursu „**Przygotowanie i udostępnienie multimedialnych zasobów wspierających proces doradztwa – I edycja**”).
- Rozstrzygnięcie konkursu „**Przygotowanie i udostępnienie multimedialnych zasobów wspierających proces doradztwa – II edycja**”.

Działania w obszarze szkolnictwa wyższego:

Wraz z przyjęciem w 2018 r. **Konstytucji dla Nauki** - kontynuowane są działania zmierzające do poprawy jakości systemu szkolnictwa wyższego. W różnych obszarach działalności uczelni akademickich i zawodowych następują systematyczne i innowacyjne zmiany organizacyjne oraz modyfikacje w zakresie realizacji kształcenia. System szkolnictwa wyższego **otwiera się na powszechny udział polskich i zagranicznych naukowców** we wspólnych międzynarodowych projektach, wymianie kadry dydaktycznej i czerpanie z międzynarodowego dorobku naukowo-dydaktycznego. Postępuje **dopasowanie kształcenia na kierunkach praktycznych do potrzeb nowoczesnej gospodarki**. Rozwija się współpraca uczelni z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, następuje coraz szersze angażowanie praktyków w procesy dydaktyczne oraz podnoszenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli akademickich pracujących ze studentami w ramach zajęć praktycznych. Zwiększono **nacisk na kształcenie praktyczne** (zwiększono liczbę godzin praktyk w programach kształcenia, rozwija się kształcenie dualne), zaangażowano dodatkowe środki w rozwój pracowni i laboratoriów służących praktycznej nauce zawodu, w warunkach jak najbardziej zbliżonych do rzeczywistych miejsc przyszłej pracy absolwentów uczelni. **Wyrównuje się szanse edukacyjne w zakresie dostępu do realizacji kształcenia na poziomie wyższym i prowadzenia działalności naukowej przez osoby z różnymi specyficznymi trudnościami**. Aktywizuje się działalność naukową w zakresie projektów wdrożeniowych odpowiadających potrzebom polskiej gospodarki i polskich przedsiębiorców.

Działania w zakresie uczenia się dorosłych:

Promowanie uczenia się dorosłych przez ich całe zawodowe i pozazawodowe życie jest skuteczne jeśli obejmuje wiele środowisk funkcjonowania dorosłych i nie ogranicza się jedynie do kształcenia w instytucjach edukacyjnych. Szeroko rozumiane uczenie się dorosłych wymaga współpracy wielu ministrów (w tym zwłaszcza ds. gospodarki, pracy, polityki społecznej, zdrowia, cyfryzacji, kultury, sportu, bezpieczeństwa publicznego, środowiska, obszarów wiejskich) oraz wielu partnerów społecznych.

Promowanie uczenia się dorosłych w takiej perspektywie prowadzone jest przez następujące działania:

- współpracę wielu ministrów w ramach Międzyresortowego Zespołu ds. uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji;
- wdrażanie Zintegrowanej Strategii Umiejętności (ZSU) przyjętej przez Radę Ministrów w części ogólnej w styczniu 2019 r. i w części szczegółowej w grudniu 2020 r. oraz wdrażanie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji zgodnie z ustawą przyjętą w 2016 r.;
- współpracę wielu partnerów społecznych w ramach systemu rad sektorowych, które działają dotychczas w 17 sektorach;
- rozwój partnerstw regionalnych i lokalnych na rzecz umiejętności i uczenia się dorosłych w ramach wdrażania ZSU oraz wdrażania projektu Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji rządowego Programu Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020-2030.

Działania na rzecz podnoszenia jakości edukacji włączającej:

- opracowanie dokumentu opisującego wizje zmian – „**Model edukacji dla wszystkich**”;
- **prace nad zmianami legislacyjnymi**, mającymi na celu uregulowanie wdrażania w Polsce edukacji włączającej;
- badania: w 2020 r. Uniwersytet Śląski przeprowadził **badania dotyczące praktyk włączających w szkołach podstawowych**; w 2021 r. planowane są kolejne badania prowadzone przez Uniwersytet Warszawski i Akademię Pedagogiki Specjalnej;
- **projekty realizowane w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój**:
 - pilotaż funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierania Edukacji Włączającej;
 - pilotaż usług Asystenta Ucznia ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi;
 - opracowanie narzędzi diagnostycznych dla poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym

- o opracowanie modelowego zestawu narzędzi diagnostycznych TROS-KA;
 - o uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – opracowanie modelu szkolenia i doradztwa;
 - o wsparcie nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość.
- **działania w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych Komisji Europejskiej**, w ramach projektu „Wspieranie podnoszenia jakości edukacji włączającej” (dwa etapy – obecnie trwa drugi), realizowanego wspólnie z Europejską Agencją ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej;
 - konsultacje społeczne planowanych zmian (podczas spotkań konsultacyjnych również online);
 - **przygotowanie „Modelu Dostępnej Szkoły”** wykorzystywanego w projekcie „Przestrzeń Dostępnej Szkoły”.

Działania w zakresie innowacyjności:

Działania realizowane są w ramach projektu strategicznego pn. **Szkoła dla Innowatora** – w ramach którego prowadzony jest również pilotaż w szkołach.

Ponadto podejmowane są **działania mające na celu podnoszenie kompetencji cyfrowych i proinnowacyjnych nauczycieli:**

- projekt szkoleniowy pn. **Lekcja:Enter** skierowany jest do nauczycieli oraz kadry kierowniczej szkół podstawowych i ponadpodstawowych, w ramach którego prowadzone są szkolenia z doskonalenia kompetencji cyfrowych. Do końca 2023 r. planowane jest przeszkolenie 75 tys. nauczycieli;
- działanie pn. **Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość** zakłada realizację przez publiczne placówki doskonalenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne szkoleń dla nauczycieli. Do końca 2021 r. planowane jest przeszkolenie 30 tys. nauczycieli przedszkoli i szkół.

Ponadto, realizowane są działania edukacyjne na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym w zakresie środowiska oraz związane z monitorowaniem świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski. Służą temu coroczne badania jednotematyczne i badania trackingowe przeprowadzane co kilka lat.

Do realizacji celu 4 przyczyniają się programy wsparcia finansowane ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) ukierunkowane na edukację ekologiczną. Na lata 2015-2025 zaplanowana została realizacja programu priorytetowego NFOŚiGW **Edukacja ekologiczna**

z budżetem w wysokości 210 mln zł. Celem Programu jest podnoszenie świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw ekologicznych społeczeństwa poprzez promowanie zasad zrównoważonego rozwoju.

Szczegółowe informacje nt. działań informacyjno-edukacyjnych resortu klimatu i środowiska zostały opisane w Celu 13.

Koordinator wdrażania w Polsce Agendy 2030 realizuje **„Program rozwijania potencjału administracji publicznej w celu wspierania realizacji działań na rzecz SDG i zrównoważonego rozwoju”** - opis w Celu 16.

Resort kultury, dziedzictwa narodowego i sportu podejmuje działania mające na celu **aktywizację społeczną i edukacyjną** mieszkańców regionu (Akademia Muzyczna w Katowicach). Przykładami może być tutaj prężnie działająca Muzyczna Akademia Seniora, czy Akademia Przedszkolaka, a także inne projekty i programy jak:

- Media Biznes Hub (zintegrowany program rozwoju kompetencji w PWSFTViT w Łodzi);
- projekt „Zintegrowany Program ASP w Łodzi”, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój;
- program „Nowa jakość kształcenia w Akademii Teatralnej w Warszawie”;
- program Zmiana – teraz! - strategiczny program międzynarodowy Akademii Teatralnej w Warszawie 2020-2023, realizowany w ramach programu Erasmus Plus, partnerstwa strategiczne dla szkolnictwa wyższego.

Realizowana jest ponadto **Współpraca z Narodową Agencją Wymiany Akademickiej** w zakresie inicjatyw zmierzających do zwiększenia poziomu umiędzynarodowienia uczelni (tzw. *Internationalisation at home*) oraz promocji zagranicznej.

Działania w obszarze edukacji globalnej:

Ministerstwo Spraw Zagranicznych we współpracy z Ministerstwem Edukacji i Nauki oraz organizacjami pozarządowymi prowadzi **edukację globalną**, która realizuje zadanie nr 7¹. W 2020 r., pomimo trudnej sytuacji związanej z pandemią COVID-19, przeprowadzono m.in.

¹ „Do 2030 roku zapewnić, że wszyscy uczący się przyswoją wiedzę i nabędą umiejętności potrzebne do promowania zrównoważonego rozwoju, w tym między innymi przez edukację na rzecz zrównoważonego rozwoju i zrównoważonego stylu życia, praw człowieka, równości płci, promowania kultury pokoju i niestosowania przemocy, globalnego obywatelstwa oraz docenienia różnorodności kulturowej i wkładu kultury w zrównoważony rozwój”.

szkolenia dla niemal 500 nauczycieli i nauczycielek z całej Polski, a także studentów i studentek pedagogiki z Uniwersytetu Warszawskiego, dzięki którym dowiedzieli się czym jest edukacja globalna, jakie jest jej znaczenie dla umiejętności rozumienia funkcjonowania współczesnego świata, a także w jaki sposób prowadzić ją w sposób efektywny i angażujący uczniów. Zrealizowano ogólnopolską konferencję o edukacji globalnej, którą w Internecie obejrzało prawie 500 osób. Ponadto 200 tys. osób z całej Polski za pośrednictwem Internetu wzięło

udział w Międzynarodowym Festiwalu Filmów Dokumentalnych HumanDoc, który przybliżył społeczeństwu polskiemu aktualne problemy różnych państw i wyzwania globalne. Został również zrealizowany szereg inicjatyw skierowanych do mieszkańców miejscowości liczących poniżej 500 tys. osób, podnoszący ich świadomość na temat znaczenia realizacji SDGs dla przyszłości całego świata.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 4

Nowoczesne kadry dla polskiego przemysłu obejmuje działania podejmowane i planowane w latach 2017-2026, dotyczące rozwoju kształcenia zawodowego.

Zintegrowany System Kwalifikacji obejmuje działania na rzecz rozwoju ZSK, w tym szczególnie w kontekście wypełnienia systemu kwalifikacjami rynkowymi oraz integracji uczenia się formalnego i poza formalnego.

Edukacja w społeczeństwie cyfrowym skupia działania dotyczące upowszechniania nowych technologii w kształceniu, tworzenia ogólnodostępnych cyfrowych zasobów edukacyjnych a także nakierowane na rozwój umiejętności cyfrowych dzieci, młodzieży i kadry pedagogicznej.

Włączeni w edukację realizowany w ramach SOR, zakłada upowszechnienie i wdrożenie w codziennej praktyce przedszkoli, szkół i placówek systemu oświaty, edukacji włączającej wysokiej jakości. Ma ona zapewnić wszystkim uczącym się optymalne warunki do rozwoju, nabywania wiedzy i umiejętności niezbędnych do samodzielności w życiu dorosłym, w tym funkcjonowania na rynku pracy oraz pełnego udziału w życiu społecznym.

Projekt pn. **Szkoła dla innowatora** – w 2020 r. przeprowadzono szkolenia i warsztaty dla nauczycieli oraz uruchomiono pilotażowe wdrożenie projektu w szkołach.

Inicjatywa na rzecz umiejętności polega na testowaniu i wdrażaniu innowacyjnych działań na rzecz upowszechnienia uczestnictwa dorosłych w uczeniu się przez całe życie.

Program **Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza**, ukierunkowana jest na podniesienie poziomu jakości działalności naukowej, jakości kształcenia oraz w konsekwencji podniesienia międzynarodowego znaczenia działalności uczelni.

Cykliczna realizacja przedsięwzięcia pn. **Dydaktyczna inicjatywa doskonałości** (wdrożona w 2019 r.) ma na celu poprawę jakości kształcenia na profilach praktycznych w publicznych uczelniach zawodowych. Przedsięwzięcie przyczynia się do rozwijania bliskiej współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym uczelni, a ostatecznie do dostosowania warunków kształcenia praktycznego do występujących w rzeczywistych sytuacjach zawodowych. Każda edycja to 15 kolejnych uczelni zawodowych wspieranych w ich innowacyjnych zmianach pro jakościowych.

Doktoraty wdrożeniowe, prowadzone w systemie dualnym, to bardzo ważny etap w budowie solidnego mostu między nauką, a biznesem. Program jest pomyślany tak, aby każda ze stron biorąca udział w programie – a więc jednostka naukowa, przedsiębiorstwo i doktorant – dzięki współpracy, wyniosła z niego wymierne korzyści. Taki sposób realizacji doktoratu przyczynia się do rozwoju kontaktów pomiędzy uczelnią/instytutem, a otoczeniem społeczno-gospodarczym, intensyfikacji badań naukowych o potencjale komercyjnym, a także umożliwia zdobycie przez przyszłego naukowca doświadczeń w zakresie działalności B+R. W realizacji programu, w ramach jego I, II, III i IV edycji, uczestniczyło ok. 1550 doktorantów.

Kontynuowanie koordynacji realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych w ramach konkursów pn. **Zintegrowane Programy Uczelni** oraz **Zintegrowane Programy Uczelni na rzecz Rozwoju Regionalnego**. W 2020 r. (z alokacją 2 mld zł) zawarto 256 umów o łącznej wartości 2,5 mld zł. Pozyskane środki uczelnie przeznaczyły na usprawnienie różnych sfer działalności.

W ramach Programu stypendialnego dla Polonii im. gen. Władysława Andersa – w 2020 r. w związku z działaniami Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej została ogłoszona trzecia edycja programu, który umożliwia młodzieży narodowości polskiej i posiadaczom Karty Polaka odbycie studiów wyższych w Polsce oraz poprawę znajomości języka

polskiego. Program przyczynia się do promocji Polski jako kraju atrakcyjnego pod kątem możliwości edukacyjnych i naukowych oraz podwyższenia poziomu kwalifikacji w środowiskach polonijnych. Sumaryczna liczba beneficjentów w 2020 roku wynosiła 2 170 osób, a budżet Programu wynosił ponad 23 mln zł.

Program Polskie Powroty. W 2020 r. w ramach działań Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej została ogłoszona trzecia edycja programu Polskie Powroty, którego celem jest umożliwienie wyróżniającym się polskim naukowcom powrotu do kraju i podjęcie przez nich zatrudnienia na polskich uczelniach oraz w jednostkach naukowych. Łączna liczba beneficjentów Programu w 2020 r. wyniosła 52, a finansowanie wynosiło prawie 16 mln zł.

Efektywny system doradztwa rolniczego - Konsekwentnie podejmowane są działania ukierunkowane na doskonalenie zawodowe osób prowadzących działalność rolniczą – *opis w Celu 2.*

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 4

Łódzkie

Podejmowane są działania wynikające z zadań ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Przygotowywany jest projekt podziału środków Funduszu Pracy oraz Krajowego Funduszu Szkoleniowego pomiędzy samorządy powiatowe. Środki te służą aktywizacji zawodowej osób poszukujących pracy między innymi w zakresie organizacji szkoleń na rzecz podwyższenia kwalifikacji lub zmiany zawodu, także pracodawcy i pracownicy korzystają z ww. środków w ramach kształcenia ustawicznego. Ponadto pracownicy Publicznych Służb Zatrudnienia (WUP i PUP) uczestniczą w szkoleniach mających na celu doskonalenie warsztatu pracy, a doradcy zawodowi udzielają porad osobom zamierzającym zmienić zawód lub szukających dla siebie miejsca na rynku pracy.

Małopolskie

Realizowany jest projekt „*Małopolska Chmura Edukacyjna*”, którego celem jest innowacyjne podejście do przekazywania wiedzy oraz przybliżania osiągnięć naukowych uczelni wyższych przy wykorzystaniu technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych uczniom w Małopolsce. *Projekt wpływa również na realizację Celu 9.*

Opolskie

Województwo dąży do zapewnienia wysokiej jakości edukacji – służą temu działania w ramach OP IX RPO WO 2014-2020, w zakresie wsparcia edukacji przedszkolnej (m.in. rozszerzenie oferty ośrodków wychowania przedszkolnego, tworzenie nowych miejsc, indywidualizacja pracy z dzieckiem); kształcenia ogólnego (m.in. rozwój umiejętności uniwersalnych i kompetencji kluczowych, korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, wyposażenie bazy dydaktycznej, doskonalenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli); kształcenia zawodowego (m.in. kształcenie praktyczne uczniów i nauczycieli, organizacja staży, wyposażenie bazy dydaktycznej, kształcenie w pozaszkolnych formach kształcenia zawodowego) oraz kształcenia ustawicznego

(w zakresie kompetencji kluczowych: TIK i języki obce). Wyposażenie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe w sprzęt i narzędzia dydaktyczne gwarantujące wysoką jakość kształcenia w zawodzie.

Podkarpackie

Podkarpacki Program Odnowy Wsi wspiera pozaszkolne formy edukacji w ramach inicjatywy „*Uniwersytet Samorządności*”. Prowadzone są też programy stypendialne dla uczniów zdolnych (liceów, techników i szkół branżowych), z wysokimi wynikami nauczania, pochodzących z rodzin znajdujących się trudnej sytuacji materialnej. Celem programów stypendialnych jest wsparcie uczniów w dostępie do wysokiej jakości nauczania oraz kształtowanie postaw i umiejętności istotnych z punktu widzenia potrzeb rynku pracy. Uczniowie w ramach ww. programów, poza stypendiami, otrzymują wsparcie opiekunów dydaktycznych i realizują dzięki ich pomocy indywidualne programy rozwoju edukacyjnego. Projekty realizowane są z zachowaniem równości szans kobiet i mężczyzn. Realizacja przedmiotowych programów sprzyja również Celom 1 i 5 Agendy 2030.

W ramach *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 (PROW 2014-2020)* oraz *Programu Operacyjnego „Rybnictwo i Morze” na lata 2014–2020* w ramach tzw. lokalnych strategii rozwoju realizowane są działania mające między innymi na celu wsparcie grup defaworyzowanych, rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz wsparcie pozaszkolnych form edukacji. *Działania sprzyjają także realizacji Celu 8 i 10.*

Pomorskie

„*Study in Pomorskie*” to dobrowolne porozumienie pomiędzy instytucjami samorządowymi i akademickimi, zawarte 14 marca 2017 r., którego celem jest wspieranie działań służących umiędzynarodowieniu pomorskich uczelni oraz poprawie ich konkurencyjności na arenie międzynarodowej. Polega ono głównie na przygotowaniu i wypromowaniu – z udziałem kluczowych pomorskich

uczelnii – kompleksowej oferty dla studentów zagranicznych oraz oferty wspierającej zatrudnienie zagranicznych naukowców, jak również na promowaniu kwestii włączenia studiujących cudzoziemców w lokalne społeczeństwo. Uzupełnieniem działań *Study* są działania prowadzone w ramach *Invest in Pomerania* (koordynacja: Agencja Rozwoju Pomorza S.A.).

Zrealizowano także dwa strategiczne przedsięwzięcia. Pierwsze – pn. „*Kompleksowe wsparcie szkół i placówek*”, miało na celu podniesienie jakości pracy szkół i placówek poprzez kompleksowe wspomaganie rozwoju szkoły. Drugie – pn. „*Kształtowanie sieci szkół zawodowych w regionie*” miało na celu podniesienie jakości szkolnictwa zawodowego poprzez ukształtowanie sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, w zakresie uzgodnionym z organami prowadzącymi, co do wsparcia konkretnych szkół i kierunków kształcenia, które odpowiadają lokalnym i regionalnym potrzebom. Zakres przedsięwzięcia obejmował ustalenie i stworzenie, na bazie istniejącej infrastruktury edukacyjnej i we współpracy z pracodawcami, sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych.

Stymulowane są ponadto inicjatywy na rzecz wzmocnienia różnorodności kulturowej realizowane przez instytucje kultury oraz podmioty spoza sektora finansów publicznych (NGO), a także realizowane są działania zmierzające do uatrakcyjnienia oferty instytucji kultury, głównie poprzez rozwijanie trwałej oferty dla odbiorcy dziecięcego i młodzieżowego, osób starszych i niepełnosprawnych oraz uzupełniającą uruchomienie usług z zakresu e-kultury. Wspieranie inicjatyw podejmowanych pozainstytucjonalnie, służących wzbogacaniu oferty kulturalnej skierowanej do różnych grup odbiorców, promowanie uczestnictwa w kulturze oraz działań z zakresu wielokulturowości.

Podlaskie

Wspieranie edukacji w regionie m.in. poprzez Regionalny Program Wspierania Edukacji Uzdolnionych Dzieci i Młodzieży Województwa Podlaskiego (stypendia za szczególne osiągnięcia w nauce, uzyskane w poprzednim roku szkolnym). Realizowany jest również szereg działań w ramach RPO WP 2014-2020 Osi Priorytetowej III, w tym działania zorientowane na: zwiększenie odsetka dzieci w wieku przedszkolnym objętych edukacją na terenie województwa podlaskiego oraz zmniejszenie dysproporcji jakości edukacji przedszkolnej w szczególności między obszarami wiejskimi i miejskimi. Działania służą zapewnieniu wszystkim dzieciom, bez względu na płeć, czy niepełnosprawność możliwości rozwoju. Wspierane są też osoby dorosłe w podnoszeniu kompetencji i kwalifikacji z wykorzystaniem różnych form kształcenia. Wdrażane projekty zapewniają równy dostęp kobietom i mężczyznom

do przystępnej finansowo i wysokiej jakości edukacji technicznej, zawodowej i wyższej.

W obszarze kształcenia ogólnego realizowane są projekty mające na celu przygotowanie uczniów do zatrudnienia lub kontynuacji nauki, w tym wyposażenie ich w kompetencje kluczowe i umiejętności uniwersalne niezbędne na rynku pracy oraz właściwe postawy/umiejętności, które stanowią fundament dla dalszego podnoszenia kwalifikacji i umiejętności. W obszarze kształcenia zawodowego realizowane są przedsięwzięcia nastawione na doskonalenie przez uczniów i słuchaczy umiejętności praktycznych w formie staży oraz praktyk zawodowych u pracodawców. *Działania wpływają też na realizację Celu 5 i 10.*

Zadania związane z wdrażaniem Krajowego Funduszu Szkoleniowego w województwie podlaskim, przeznaczone są na finansowanie działań na rzecz kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców. W okresie 2015-2020 z KFS skorzystało ponad 26 tys. pracujących osób.

Śląskie

Projekt Samorządu Województwa Śląskiego „*Śląskie. Zawodowcy*”, realizowany jest w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa XI. Jego celem jest zwiększenie jakości kształcenia zawodowego na terenie województwa śląskiego oraz poprawa i dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, w tym stworzenie warunków dla zajęć praktycznych dla około 1998 uczniów/uczennic poprzez udział w stażach uczniowskich, szkoleniach, kursach, doradztwie. Projekt ma na celu podniesienie kompetencji około 370 nauczycieli, przedstawicieli kadry pedagogicznej oraz instruktorów praktycznej nauki zawodów, a także wypracowanie modelowego rozwiązania - współpracy edukacji z biznesem. Projekt realizowany jest w partnerstwie z organizacjami regionalnymi zrzeszającymi pracodawców z obszaru województwa śląskiego (Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna S.A., Regionalna Izba Gospodarcza w Katowicach, Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach).

Realizowana jest również 6 edycja projektu pozakonkursowego pn. „*Śląskie - Inwestujemy w talenty*”. Projekt ma na celu podwyższenie potencjału edukacyjnego uczniów/uczennic szkół ponadpodstawowych szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów matematycznych, informatycznych, języków obcych lub przyrodniczych, uczących się na terenie województwa śląskiego, poprzez wsparcie stypendialne udzielane w ramach roku szkolnego 2020/2021 i 2021/2022, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów/uczennic z niepełnosprawnościami. *Działania wpływają też na realizację Celu 10.*

Świętokrzyskie

Na podstawie zapisów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 (Program), w części dotyczącej EFS, ogłaszane były nabory m.in. dotyczące wsparcia działań edukacyjnych w regionie. Adresatem inicjatyw były w szczególności dzieci i uczniowie. Działania w obszarze edukacji w Programie: zwiększenie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej; tworzenie nowych miejsc przedszkolnych oraz wsparcie istniejących; wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci (m.in. dzieci z niepełnosprawnościami), poprzez realizację zajęć wspierających; doposażenie placówek w sprzęt oraz modernizację infrastruktury do potrzeb i możliwości dzieci; podniesienie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów (w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi) na każdym etapie edukacji ogólnej, w tym podstawowej i ponadpodstawowej, w kontekście potrzeb rynku pracy; budowanie kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych uczniów poprzez zwiększenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, edukacyjno-wychowawczych; wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów (w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi); podniesienie jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego w kontekście przyszłego zatrudnienia uczniów/ słuchaczy szkół prowadzących kształcenie zawodowe; realizacja kompleksowych programów kształcenia praktycznego organizowanych w miejscu pracy, w tym realizację staży uczniowskich u pracodawców zwiększających szanse na rynku pracy dla uczniów.

Warmińsko-mazurskie

Celem realizacji działania „Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej” w ramach Działania 2.1 RPO WiM 2014-2020. jest zwiększenie dostępności i jakości edukacji przedszkolnej w województwie warmińsko-mazurskim poprzez: tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego, dofinansowanie udziału dzieci w edukacji przedszkolnej oraz wspieranie kompetencji kluczowych dzieci w zakresie porozumiewania się w językach obcych.

Wielkopolskie

„Cyfrowa Szkoła Wielkopolsk@ 2020” – głównym celem Projektu jest podniesienie kompetencji ICT 4940 nauczycieli i 11680 uczniów z 600 wielkopolskich szkół prowadzących kształcenie ogólne na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym i skierowany jest do wszystkich typów szkół z terenu Wielkopolski. W ramach Projektu, realizowanego w ciągu pięciu lat, przewidziano sześć różnych podprojektów edukacyjnych, w tym trzy skierowane do *szkół podstawowych*: Cyfrowa Dziecięca Encyklopedia Wielkopolski, Cyfrowa Mapa Dorzecza Warty, Uczniowskie Laboratoria Informatyczne oraz do *szkół ponadpodstawowych*: Uczniowskie Laboratoria Informatyczne, Akademia Kształcenia Wyprzedzającego, Klasy Akademickie, Ligi Przedmiotowe. Korzyści dla szkół biorących udział w Projekcie obejmują zarówno te związane z infrastrukturą IT (np. budowa sieci Wi-Fi w 600 budynkach szkolnych, wyposażenie pracowni przedmiotowych w 600 szkołach w cyfrowe narzędzia dydaktyczne) oraz kwestiami merytorycznymi (wynagrodzenia dla nauczycieli prowadzących projekty uczniowskie, materiały biurowe, refundacja kosztów wyjazdów uczniów wz. z pracą w zespole projektowym). *Działania sprzyjają również realizacji Celu 9.*

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 4

UNAP

Inicjatywa: Program Ambasador/ka Zrównoważonego Rozwoju

W 2020 r. odbyła się pierwsza edycja programu Ambasador/ka Zrównoważonego Rozwoju. Celem każdego z nich jest zorganizowanie co najmniej jednego projektu, wydarzenia bądź warsztatu, który przyczyniłby się do rozpowszechniania wiedzy na temat SDGs w lokalnych społecznościach uczestników. Ambasadorzy według własnej preferencji wybierają przedsięwzięcie, którego chcą się podjąć. Podczas jego organizacji mogą liczyć na merytoryczne wsparcie mentorów, którymi są członkowie UNAP posiadający doświadczenie związane z działalnością społeczną. Ponadto wiedza ambasadorów uzupełniana jest przez cotygodniowe newslettery zawierające ciekawe

i inspirujące materiały na temat SDGs oraz warsztaty prowadzone przez aktywistów społecznych, ekologicznych lub przedstawicieli instytucji związanych z SDGs.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. w ramach Programu zorganizowano kilkanaście warsztatów w szkołach ponadpodstawowych przez 11 ambasadorów z 7 różnych województw, wpływających na wiedzę uczniów z zakresu SDGs.

Kraków Airport

Inicjatywa: Centrum Edukacji Lotniczej

Centrum Edukacji Lotniczej (CEL) Kraków Airport to unikatowy na skalę światową ośrodek edukacyjny przybliżający zasady funkcjonowania lotnisk. CEL jest wyjątkowym projektem, łączącym lata doświadczeń

zawodowych i dydaktycznych pracowników krakowskiego lotniska z najnowszymi trendami w branży lotniczej. Forma prowadzonych w CEL zajęć jest dopasowana dla dzieci z różnych grup wiekowych, obejmując m.in. zajęcia specjalistyczne, szkolenia, warsztaty, kursy e-learningowe, gry i zabawy, teatrzyki dla najmłodszych. Ponadto we ramach oferty dla dorosłych są organizowane szkolenia z zakresu procedur lotniskowych, standardów obsługi oraz szkolenia specjalistyczne z wykorzystaniem technologii informatycznych (e-learning, multimedia).

Wymierne efekty działań: W 2020 r. w zajęciach edukacyjnych CEL wzięło udział 1 689 uczestników w 97 grupach. Ponadto w 2020 r. CEL zorganizowało warsztaty dla uczniów z okolicznych gmin z okazji Dnia Nauki Polskiej, jak również kontynuowało zajęcia edukacyjne w ramach Akademii Lotniczej i Turystycznej dla uczniów szkół branżowych i pracowników biur podróży. W okresie letnim zorganizowano letni camp lotniskowy dla dzieci, w ramach którego wydano czasopismo edukacyjne o lotnisku pt. „CELownik”. Do oferty CEL wprowadzono również nowe produkty kierowane do mniejszych grup zwiedzających, tj. „Spacer po CEL” i „Enter room”. Z uwagi na ograniczenia epidemiczne działania CEL przeniosły się do Internetu: powstał Fanpage CEL; zorganizowano lekcje online dla szkół podstawowych i „CEL dla przedszkoli”. Podsumowaniem działań CEL w 2020 r. było wydanie kalendarza na rok 2021 z 12 autorskimi gramami planszowymi oraz wydanie pierwszego numeru kwartalnika edukacyjnego „AIRSIDE”.

ElektroEko

Inicjatywa: Ogólnopolski program edukacyjny „Moje miasto bez elektrośmieci”

Od 2012 r. program ElektroEko „Moje miasto bez elektrośmieci” realizowany jest w szkołach i przedszkolach z całej Polski. Wiedza jaką program przekazuje z zakresu prawidłowego postępowania ze użytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym (ZSEE) jest niezbędna dla każdego polskiego obywatela, by żył w zgodzie z naturą i świadomie chronił środowisko naturalne. Program edukacyjny wpisuje się w działania statutowe organizacji, dlatego też w każdej jego edycji dąży do jego doskonalenia, zwiększania efektywności zarówno w obszarze edukacji jak i zbierania ZSEE. Celem programu jest szeroko rozumiana edukacja społeczeństwa w zakresie prawidłowego postępowania ze użytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym oraz aktywizowanie mieszkańców miast do odnoszenia ZSEE w miejsca do tego przeznaczone, co stanowi integralny element działań edukacyjnych. Program adresowany jest do gmin, ale beneficjentami są placówki oświatowe (szkoły i przedszkola) oraz społeczności lokalne. W ramach programu ElektroEko przekazuje placówkom oświatowym i rodzicom uczniów bezpłatne materiały

edukacyjne, prowadząc równolegle komunikację na portalach społecznościowych oraz w Internecie.

Wymierne efekty działań: Program „Moje miasto bez elektrośmieci” dociera do łącznie ponad 1 300 tys. uczniów, a także ich rodzin. Od początku realizacji programu, ElektroEko przeznaczyło kwotę ponad 1,5 mln zł na programowe działania edukacyjne w zakresie prawidłowego postępowania z ZSEE i ponad 500 tys. zł na doposażenie placówek w nowoczesne pomoce szkolne i wyposażenie sal lekcyjnych. Obecnie w programie bierze udział ponad 3 tys. szkół i przedszkoli z całej Polski.

LOTOS

Inicjatywa: Program „LOTOS – Mistrzowie w pasach”

Grupa LOTOS razem z Krajowym Centrum Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego (KCBRD) w latach 2014–2020 prowadziła Program „LOTOS - Mistrzowie w pasach” który pokazywał, jak ważna jest edukacja w zakresie prawidłowego zapinania pasów bezpieczeństwa oraz przewożenia dzieci w fotelikach. Program skierowany był do kierowców i pasażerów aut. Na stacjach paliw LOTOSu w całej Polsce organizowano PIT STOP-y – specjalne punkty instruktażowe, podczas których eksperci KCBRD prowadzili dla wszystkich indywidualne prezentacje edukacyjne i instruktaże poprawnego zapinania pasów bezpieczeństwa w samochodzie i montażu fotelików dla dzieci w pojazdach, którzy danego dnia odwiedzali stacje paliw LOTOS. Ponadto w ramach Programu były także organizowane spotkania dedykowane dla większej publiczności, najczęściej w postaci pikników i festiwali, np. piknik na Stadionie Narodowym, Rajdowy Ustroń, Piknik dot. bezpieczeństwa w Pruszczu Gdańskim, a także coroczne stoisko wystawiennicze podczas Moto Safety Day w Gdyni. Zrealizowano także specjalne seminaria w ramach programu „Bezpiecznie-Chce się żyć!” oraz w wielu miastach Lekcje Bezpieczeństwa dla dzieci w szkołach i w przedszkolach. Ambasadorem kampanii był Rajdowy Wicemistrz Świata Kajetan Kajetanowicz.

Wymierne efekty działań: Podczas trwania Programu przeprowadzono 8 tys. indywidualnych instruktaży kierowców i pasażerów oraz zorganizowano łącznie 63 PIT STOP-y na stacjach LOTOS. Odnotowano ponad 50 tys. uczestników wydarzeń organizowanych w ramach całego programu dot. bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Allegro

Inicjatywa: Akademia Allegro

Akademia Allegro to program darmowej edukacji online, w ramach której w 2020 r. powstała platforma edukacyjna z bezpłatnymi kursami online. Platforma jest dostępna bezpłatnie dla wszystkich użytkowników Allegro. Na platformie można skorzystać z kursów online, zapisać się na webinarium lub posłuchać podcastów. Kursy

zawierają filmy eksperckie i animacje, instrukcje obsługi, artykuły, mapy myśli, materiały dodatkowe. W ramach Akademii Allegro pracownicy firmy i zewnętrzni eksperci poruszają wiele tematów - od sprzedaży na Allegro, przez reklamę i promocję, po rozwój osobisty czy bezpieczne zakupy w Internecie.

Wymierne efekty działań: Przez rok działalności Akademia Allegro zorganizowała 177 webinarów, wzięło w nich udział 18 791 osób. Udostępniła 54 tematyczne kursy w wersji polskojęzycznej i 7 anglojęzycznej. Dedykowany kanał na YouTube, z filmami edukacyjnymi odwiedziło 876 700 unikalnych użytkowników.

Polska Izba Ubezpieczeń

Inicjatywa: Działania edukacyjne w zakresie zrównoważonego finansowania

Działania edukacyjne Polskiej Izby Ubezpieczeń (PIU) z zakresu zrównoważonego finansowania (sustainable finance) są przede wszystkim skierowane do zakładów ubezpieczeń. PIU organizuje nie tylko spotkania członków Grupy Roboczej, ale również tzw. posiedzenia otwarte, w których mogą uczestniczyć wszyscy zainteresowani przedstawiciele zakładów ubezpieczeń. Niezależnie od prac Grupy Roboczej PIU organizuje indywidualne szkolenia dla poszczególnych zakładów ubezpieczeń w formie webinarium. Działania edukacyjne dla zakładów ubezpieczeń w zakresie zrównoważonego finansowania (sustainable finance), Polska Izba Ubezpieczeń prowadzi we współpracy z innymi instytucjami i podmiotami.

Wymierne efekty działań: Dotychczas działania edukacyjne Polskiej Izby Ubezpieczeń z zakresu zrównoważonego finansowania objęły kilkadziesiąt zakładów ubezpieczeń i kilkuset pracowników zakładów ubezpieczeń. Z kolei w sierpniu 2020 r. PIU wspólnie z SGH zorganizowała

seminarium naukowe dot. zrównoważonego finansowania, w którym uczestniczyli między innymi przedstawiciele PIU i KNF.

STU Ergo Hestia

Inicjatywa: HART (Hestyjna Akademia Rozwoju Talentów)

Hestyjna Akademia Rozwoju Talentów (HART) to autorski program szkoleniowy skierowany do firmowych talentów – osób, które wyróżniają się zaangażowaniem w pracę, twórczym podejściem do swoich zadań, nastawieniem na sukces własny i swojego zespołu, a także predyspozycjami do zarządzania pracą innych.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. program HART ukończyło 300 absolwentów. Ponadto około 70 % osób, które ukończyły szkolenie, awansowało w ramach Grupy ERGO Hestia i stanowi obecnie większość w kadrze menedżerskiej.

MAŁOPOLSKA AGENCJA ROZWOJU REGIONALNEGO

Inicjatywa: Grupa na Facebooku „Zrównoważona Małopolska”

Grupa na Facebooku „Zrównoważona Małopolska” tematycznie dedykowana jest Celom Zrównoważonego Rozwoju (SDGs) i działaniom CSR. W każdym tygodniu publikowane są posty dotyczące istotnych wydarzeń w tej tematyce, informacje o raportach i praktykach CSR, oraz ciekawe informacje dotyczące realizacji SDGs w praktyce życia codziennego. Uczestnicy grupy wiedzą, że znajdą w niej aktualne wiadomości i ciekawostki w zakresie CSR i zrównoważonego rozwoju.

Wymierne efekty działań: Grupa „Zrównoważona Małopolska” liczy aktualnie ok. 1500 członków na zamkniętej grupie na Facebooku.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 5 na szczeblu krajowym

- pełniejsza realizacja zasady równości kobiet i mężczyzn;
- aktywna polityka prorodzinna;
- zapewnienie warunków dla powrotu kobiet na rynek pracy po przerwie z tytułu urodzenia i opieki nad dzieckiem.

Działania na szczeblu rządowym

W ramach celu 5 rząd podejmuje szereg działań mających na celu wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, w szczególności na rynku pracy.

W tym zakresie należy wskazać na realizację projektu *„Równość szans w biznesie – praktyczne narzędzie realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w przedsiębiorstwach”* (w ramach programu POWER). Równocześnie, aby ułatwić zainteresowanym pracodawcom zweryfikowanie, czy za taką samą pracę wynagradzają w równy sposób, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej przygotowało *aplikację komputerową „Równość płac”*, pozwalającą w łatwy sposób oszacować różnice wynagrodzeń pracowników, z uwzględnieniem płci, wieku, wykształcenia oraz innych wybranych cech. Obecnie aplikacja dostępna jest bezpłatnie na stronie internetowej MRiPS. Ma ona pomagać wszystkim, którzy zatrudniają pracowników, w kształtowaniu świadomej i niedyskryminującej ze względu na płeć polityki płacowej. Rząd polski ma też świadomość, że polityka mająca na celu umożliwienie pogodzenia życia zawodowego z życiem rodzinnym stanowi „kluczowy środek zaradczy” w obliczu długoterminowych wyzwań gospodarczych i demograficznych. Głównym jej celem jest zwiększenie aktywności zawodowej kobiet, przy jednoczesnym wykorzystaniu kapitału ludzkiego. W tym zakresie, podejmowane są działania które, z jednej strony, ułatwiają włączenie kobiet na rynek pracy, z drugiej zaś niwelują bariery w dostępie do zatrudnienia. Do takich działań należy zrealizowany w latach 2016-2017 *projekt „Rodzina i Praca – to się optaca!”*, który miał na celu promocję mechanizmów pogodzenia ról zawodowych i rodzinnych w miejscu pracy, przybliżenie pracodawcom i pracownikom wiedzy na temat mechanizmów i instrumentów ułatwiających pogodzenie życia zawodowego z rodzinnym, a tym samym tworzenie klimatu sprzyjającego rodzinie. W ramach projektu uruchomiony został portal www.rodzinaipraca.gov.pl, promujący narzędzia

i mechanizmy wspierające pogodzenie życia zawodowego i rodzinnego. Jego adresatami są pracodawcy i pracownicy. Platforma dostarcza przystępnych informacji na temat rozwiązań odpowiadających na potrzeby różnych grup pracowników (np. młodych rodziców, osób z niepełnosprawnościami, pracowników w różnym wieku), przybliża zagadnienia związane z pogodzeniem życia zawodowego i prywatnego oraz prezentuje narzędzia możliwe do wdrożenia w firmach o różnej specyfice i możliwościach finansowych.

Od 2011 r. realizowany jest również *program „MALUCH+”*, którego celem jest zwiększenie dostępności miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, by zapewnić możliwość powrotu kobiet na rynek pracy - *opis w Celu 1*.

W 2020 r. kontynuowano zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wynikające z ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, aktów wykonawczych do niej oraz *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020*. Priorytet miały działania w zakresie: ochrony rodziny przed zjawiskami patologicznymi oraz ochrony osób doznających przemocy i przeciwdziałanie skutków przemocy w rodzinie.

Zwiększanie skuteczności w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, przy jednoczesnym zmniejszeniu skali tego zjawiska, możliwe było również dzięki: intensyfikacji działań profilaktycznych; zwiększaniu dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób doznających przemocy w rodzinie; zwiększaniu skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie; podnoszeniu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Priorytetem było zapewnienie sprawnego, interdyscyplinarnego funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym wobec kobiet, na wszystkich szczeblach administracji (gminy,

powiaty, województwa) przy jednoczesnym zapewnieniu wsparcia finansowego z budżetu państwa przewidzianego w Krajowym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Obowiązujące rozwiązania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w pełni sprawdziły się w czasie pandemii. Wówczas podjęto również dodatkowe działania, między innymi: zalecono absolutną ochronę i bieżące monitorowanie sytuacji tych rodzin, w których występuje przemoc; opracowano instrukcje dotyczące organizacji placówek zapewniających schronienie i organizacji

zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych; wystosowano szereg apeli dotyczących reagowania w związku ze szczególnie trudną sytuacją osób doświadczających przemocy w rodzinie.

W 2020 r. kontynuowano również realizację programu oświatowego *„Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”*, którego celem jest finansowe wspieranie samorządów gminnych, powiatowych i województwa w tworzeniu zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Projekty strategiczne na rzecz realizacji Celu 5

Jednym z priorytetowych działań Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, mających na celu włączenie zasady równego traktowania, w tym równego traktowania kobiet i mężczyzn, do polityki na poziomie ogólnokrajowym, jest opracowanie **Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2021-2030**. Program będzie pierwszym, który obejmie tak długą perspektywę działań w zakresie polityki równego traktowania. Celem działań przewidzianych w programie będzie wyeliminowanie w stopniu jak najwyższym dyskryminacji z życia społecznego w Polsce. Program będzie realizowany przez wszystkie ministerstwa, zgodnie z ich kompetencjami, we współpracy z urzędami wojewódzkimi, organizacjami pozarządowymi oraz partnerami społecznymi. Program obejmie następujące kwestie: podnoszenie świadomości społecznej w zakresie równego traktowania; przeciwdziałanie naruszeniom zasady równego traktowania; współpraca z partnerami społecznymi, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami w zakresie równego traktowania. Priorytety programu zostały zbudowane w oparciu o główne obszary życia społeczno-gospodarczego, a nie w oparciu o wyzwania dotyczące się przesłanek dyskryminacji. Dlatego większość zaplanowanych działań będzie adresowana do wszystkich grup narażonych na dyskryminację w danym obszarze życia społeczno-gospodarczego. Program obejmie szeroki zakres zadań administracji publicznej, które mają na celu skutecznie zapobiegać nierównemu traktowaniu i dyskryminacji oraz podnosić świadomość społeczną w tym zakresie.

W 2020 r. w MRiPS rozpoczęto pracę nad **Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021**. Obowiązek przyjęcia tego dokumentu strategicznego wynika z ustawy z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Program przewiduje szczegółowe działania w zakresie: zapewniania ochrony i udzielania pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie; oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie; podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; promowania metod wychowawczych bez użycia przemocy; upowszechniania informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie; upowszechniania informacji o możliwościach i formach udzielania pomocy osobom stosującym przemoc w rodzinie. Działania określone w projekcie programu stanowią kontynuację działań w czterech głównych obszarach, wymienionych wyżej, podejmowanych w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 5

Mazowieckie

Program polityki zdrowotnej leczenia niepłodności metodą zapłodnienia pozaustrojowego dla mieszkańców województwa mazowieckiego – poprawa dostępu dla mieszkańców województwa mazowieckiego do usług medycznych w zakresie leczenia niepłodności w latach 2019-2025. Program realizuje cele zawarte m.in. w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016-2020 w zakresie celu operacyjnego – *„Poprawa zdrowia prokreacyjnego”*, a także jest uzupełnieniem *„Programu*

kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego w Polsce na lata 2016-2020” finansowanego ze środków Ministra Zdrowia.

Organizacja otwartych konkursów ofert dla organizacji pożytku publicznego na realizację zadań publicznych m.in. w obszarze *„Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych”* – zadanie *„Wspieranie rozwoju gospodyń aktywnych społecznie”*.

Łódzkie

Realizowane jest dofinansowanie realizacji programu polityki zdrowotnej pn. „Program kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego w Polsce w latach 2016-2020”. Zadanie było realizowane zgodnie z art. 48c ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Realizowany jest projekt „Innowacyjny ekosystem w zakresie inteligentnej opieki nad osobami starszymi” I-CARE-SMART. Jego celem jest budowanie i wzmacnianie współpracy z organizacjami, które są w stanie dostarczać najnowocześniejsze rozwiązania technologiczne w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej dla osób starszych. W projekcie I-CARE-SMART przedstawiciele środowiska naukowego, biznesu, organizacje seniorów oraz ich opiekunów, a także reprezentanci sektora opieki zdrowotnej i opieki społecznej mają możliwość nawiązania współpracy w celu diagnozy potrzeb osób starszych, oceny potencjału rozwoju innowacji na rzecz osób starszych oraz wypracowanie modelowych rozwiązań w zakresie usług dla seniorów z wykorzystaniem technologii cyfrowych.

Podlaskie

Realizowano zadania służące podniesieniu poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia realizowane w ramach Osi Priorytetowej II Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa RPOWP 2014-2020. Wspieranie przejścia od bezrobocia do zatrudnienia ma pomóc osobom będącym w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w podjęciu zatrudnienia i obejmują instrumenty i usługi rynku pracy i działania aktywizujące (Działanie 2.1). W tym zadaniu realizowane są przedsięwzięcia mające ułatwić godzenie życia zawodowego i prywatnego, poprawiające szanse na zatrudnienie osób, które pełnią funkcje opiekuńcze (Działanie 2.2).

Wielkopolskie

W ramach WRPO 2014-2020 w Działaniu 6.4. realizowane są projekty mające na celu Wsparcie aktywności zawodowej osób wyłączonych z rynku pracy z powodu opieki nad małymi dziećmi.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 5

SUEZ

Inicjatywa: Kobiety rozwijają cyfryzację produktów i usług w SUEZ Polska

W 2020 r. centrala Grupy SUEZ we Francji po raz pierwszy zorganizowała konkurs mający na celu promowanie kultury równości płci pt. „SUEZ Gender Balance Award” w czterech kategoriach: „Best actions to boost women's careers”, „Women in operational activities”, „Managerial culture” oraz „Women in digital”. Celem nagrody było uznanie i docenienie lokalnych najlepszych praktyk, dzielenie się nimi na całym świecie, zachęcanie do opracowywania konkretnych działań i nagradzanie najlepszych praktyk w celu osiągnięcia równowagi płci.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. w konkursie wzięło udział 15 krajów, które zgłosiły 50 cyfrowych aplikacji opracowanych przez kobiety. Z kolei zaangażowanie SUEZ Polska w promowanie cyfrowych rozwiązań i produktów a także w aktywne uczestnictwo kobiet w procesie ich tworzenia zostało docenione przez centralę Grupy SUEZ we

Francji, ponieważ SUEZ Polska otrzymał pierwszą nagrodę w kategorii „Women in digital”.

Totalizator Sportowy

Inicjatywa: „Dzień kariery kobiety w IT” w ramach kampanii „Woman Update”

W 2020 r. Totalizator Sportowy po raz drugi objął patronatem kampanię „Woman Update”, która ma na celu zachęcenie kobiet do przebranżowienia się i zdobywania umiejętności technologicznych. W ramach kampanii Totalizator Sportowy wspierał m.in. wydarzenie online „Dzień kariery kobiety w IT” (28.10.2020). Podczas całodniowej, bezpłatnej konferencji online uczestniczki wzięły udział w warsztatach doradztwa kariery, spotkaniach z pracodawcami, mentorkami i ekspertkami, które odkryły przed nimi różnorodność ról i stanowisk, jakie daje branża IT oraz możliwości rozwoju zawodowego w tym obszarze.

Wymierne efekty działań: W pierwszej edycji „Dzień kariery kobiety w IT” wzięło udział 300 uczestników, 26 prelegentów oraz 10 firm rekrutujących.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 6 na szczeblu krajowym

- zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wód, poprawa ich stanu ekologicznego i jakości chemicznej;
- utworzenie mechanizmów prawno-finansowych sprzyjających racjonalnemu wykorzystaniu zasobów wodnych i wdrażaniu wodo-oszczędnych technologii, jak również budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków.

Działania na szczeblu rządowym

Dla zaadresowania określonych na poziomie krajowym priorytetów w zakresie Celu 6 podejmowanych jest szereg działań.

W tym kontekście istotną rolę odgrywają **dwa działania w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020** (POIS 2014-2020):

- Działanie 2.1 *Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska* – opis w Celu 13.
- Działanie 2.3 *Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach*, wspiera budowę, przebudowę i remont oczyszczalni ścieków, infrastruktury wodociągowej (ujęć wody, stacji uzdatniania wody, sieci wodociągowych) oraz zagospodarowanie komunalnych osadów ściekowych w aglomeracjach co najmniej 2 000 RLM. Do końca 2020 r. dofinansowano łącznie 357 projektów na kwotę ponad 8,4 mld zł.

Ponadto, realizacji priorytetów służą trzy programy NFOŚiGW:

- **Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach (w tym współfinansowanie projektów POIiŚ)** - Program ma na celu poprawę stanu wód powierzchniowych i podziemnych poprzez oczyszczanie ścieków zgodnie z wymogami dyrektywy Rady 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Planuje się, że realizacja programu zwiększy liczbę osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków o 900 000 RLM a przepustowość urządzeń/obiektów poddanych modernizacji wyniesie 4 500 000 RLM. Budżet programu przewidzianego do realizacji w latach 2015-2025 wynosi 3,3 mld zł.
- **Ogólnopolski program gospodarki wodno-ściekowej poza granicami aglomeracji ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych**

(KPOŚK) - program ma na celu poprawę stanu gospodarki wodno-ściekowej. Planuje się, że realizacja programu zwiększy liczbę osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków o co najmniej 35 500 RLM oraz liczbę osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę o co najmniej 35 500 RLM. Program jest realizowany w latach 2019-2023. Budżet programu wynosi 710 mln zł.

- **Inwestycje w gospodarce ściekowej poza granicami kraju** - celem programu jest poprawa lub ochrona stanu wód powierzchniowych, podziemnych oraz przejściowych i przybrzeżnych na terenie Polski poprzez inwestycje wodno-ściekowe poza granicami kraju. Program jest realizowany w latach 2016-2023, a jego budżet wynosi 100 mln zł.
- **Moja Woda** (opis działań w Celu 13).

Z punktu widzenia zapewnienia dyspozycyjnych zasobów wód istotna jest **kontrola gospodarowania wodami**. Inspekcja Ochrony Środowiska, w ramach ustawowych zadań, prowadzi kontrole gospodarowania wodami w zakresie:

- pobranych wód oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami w odniesieniu do warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ustawy Prawo wodne oraz pozwoleniach zintegrowanych;
- stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu przez podmioty prowadzące produkcję rolną i działalność, w ramach której są przechowywane nawozy naturalne lub stosowane nawozy.

W przypadku stwierdzenia naruszeń, właściwe organy IOŚ podejmują działania pokontrolne służące wyeliminowaniu stwierdzonych niezgodności, w tym m.in. sankcje

administracyjne. Działania te prowadzą pośrednio do ograniczania presji na środowisko wodne, m. in. do ograniczenia eutrofizacji wywołanej nadmiarem substancji biogennych pochodzących ze źródeł punktowych i obszarowych.

W zakresie zwiększenia dyspozycyjnych zasobów wód, poprawy ich stanu ekologicznego i jakości chemicznej realizowano prace w zakresie drugiej aktualizacji **planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy**. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie przygotowuje projekty planów. Obejmują one zestawy działań mających na celu utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych zaplanowane na lata 2022-2027.

Realizowane są też zadania związane z przeciwdziałaniem poważnym awariom. Znajdują się one w kompetencjach organów Inspekcji Ochrony Środowiska (IOŚ) oraz Państwowej Straży Pożarnej, które na bieżąco współpracują ze sobą w tym zakresie. IOŚ realizuje m.in.: kontrolę podmiotów, których działalność może stanowić przyczynę powstania poważnej awarii; badanie przyczyn powstawania oraz sposobów likwidacji skutków poważnych awarii dla środowiska; wydawanie decyzji w zakresie nałożenia dodatkowych zabezpieczeń technicznych zakładom stwarzającym zagrożenie wystąpienia poważnych awarii; współdziałanie w akcjach zwalczania poważnych awarii z organami właściwymi do jej prowadzenia oraz sprawowanie nadzoru nad usuwaniem skutków awarii.

W celu wzmocnienia potencjału IOŚ, w ramach POIŚ 2014-2020 zrealizowano projekt pn. **„Zakupy sprzętu do szybkiej oceny ryzyka w przypadku wystąpienia poważnej awarii, organizacja systemu monitoringu dynamicznego przeciwdziałania poważnym awariom, w tym organizacja systemu i sieci teleinformatycznych”**.

Od 2007 r. w Lasach Państwowych realizowany jest też projekt strategiczny pn. **Gospodarka zasobami wodnymi na terenach leśnych**. W tym czasie powstało 7254 obiektów małej retencji, dzięki którym zatrzymano w lesie 43,6 mln m³ wody. W ramach projektu budowane są

śródleśne oczka wodne czy zastawki na rowach, a także utrzymywana jest naturalna struktura potoków. Retencja pozytywnie wpływa na leśny ekosystem, a także znacznie ogranicza ryzyko powodziowe w jego sąsiedztwie. Leśnicy na co dzień działają na rzecz zatrzymania wody w lesie, m.in. poprzez dobór odpowiednich gatunków drzew czy dbanie o wielopiętrowość lasu.

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej prowadzi m.in. działalność związaną z problematyką zrównoważonej gospodarki zasobami wodnymi, świadczy usługi eksperckie, wśród których znajduje się sporządzanie opracowań dotyczących zarządzania wodą w lasach.

Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii – wspiera rozwój i transfer zielonych technologii z obszaru gospodarki wodno-ściekowej - opis działań w Celu 9.

W ramach operacji typu **„Modernizacja gospodarstw rolnych”** objętych PROW 2014-2020 jeden z obszarów wsparcia dotyczy nawadniania w gospodarstwach rolnych. W ramach ww. obszaru w 2020 r. przeprowadzone zostały dwa nabory wniosków. Łącznie do 31 grudnia 2020 r. złożono 1505 wniosków o przyznanie pomocy na kwotę 118,28 mln zł i zawarto 114 umów o przyznanie pomocy na kwotę 7,36 mln zł.

W ramach poddziałania **„Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof”** PROW 2014-2020, spółki wodne oraz związki spółek wodnych do 31 grudnia 2020 r. złożyły 289 wniosków o przyznanie pomocy na kwotę ok. 112 mln zł. Zawarto 171 umów o przyznanie pomocy na kwotę 63,75 mln zł. Zrealizowano płatności na rzecz 81 beneficjentów umów na kwotę 26,6 mln zł.

W ramach operacji typu **„Gospodarka wodno-ściekowa”** objętych PROW 2014-2020 do 31 grudnia 2020 r. złożono łącznie 3 026 wniosków o przyznanie pomocy na kwotę 5,76 mld zł. Zawarto 1 434 umowy na kwotę 2,67 mld zł. Zrealizowano płatności na kwotę 1,38 mld zł, w tym w 2020 r. – ok. 302 mln zł. Zakończono realizację 718 operacji.

Projekty strategiczne na rzecz realizacji Celu 6

Kompleksowy program adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatycznych do roku 2020 – szczegółowy opis projektu w Celu 13.

Infrastruktura dla rozwoju obszarów wiejskich – 23 lipca 2020 r. Rada Ministrów przyjęła Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych. Środki przekazane w ramach funduszu można wykorzystać na inwestycje dotyczące dróg, wodociągów, a także inne niezbędne lokalnie działania. Ze środków Funduszu Dróg Samorządowych wsparcie rządowe kierowane jest na budowę, przebudowę lub remont dróg powiatowych i gminnych. Trwa realizacja inwestycji w ramach PROW 2014-2020 z zakresu gospodarki wodno-ściekowej oraz dróg lokalnych. W ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa realizowane są projekty budowy sieci dostępu do szybkiego Internetu na obszarach wykluczonych - wiejskich lub słabo zurbanizowanych, które z komercyjnego punktu widzenia są długoterminowo nieopłacalne.

Woda dla rolnictwa – celem projektu jest poprawa stabilności i ciągłości produkcji rolniczej w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody, w tym przede wszystkim wsparcie gospodarstw rodzinnych w budowie, odbudowie i prawidłowym wykorzystaniu urządzeń melioracyjnych dla poprawienia warunków produkcji, powiększenia retencji wodnej oraz osiągnięcia efektów środowiskowych. W projekcie ustawy budżetowej na 2021 r., w ramach rezerw celowych, zapewniono środki w wysokości 40 mln zł na pomoc państwa dla spółek wodnych na realizację zadań z zakresu utrzymania urządzeń melioracji wodnych. W ramach PROW 2014-2020 udzielane jest wsparcie spółek wodnych i ich związków na inwestycje w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof, a także wsparcie nawodnień w gospodarstwach rolnych. MRiRW podjęło prace nad utworzeniem lokalnych partnerstw na rzecz wody (LPW), których zadaniem jest zainicjowanie, a następnie zacieśnianie współpracy oraz stworzenie sieci kontaktów pomiędzy lokalnym społeczeństwem a instytucjami i urzędami w zakresie gospodarki wodnej na obszarach wiejskich ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 6

Podkarpackie

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020), w ramach którego działanie Gospodarka wodno-ściekowa realizuje Cel 6 Agendy 2030.

Łódzkie

Projekt **„Doskonalenie polityk w zakresie ponownego wykorzystania wody dla oszczędzania zasobów w regionach europejskich”** AQUARES odpowiada na zagrożenie ekologiczne – niedobór zasobów wodnych. Realizowany jest on w ramach Programu Interreg Europa w okresie czerwiec 2018 - maj 2023 w szerokim

partnerstwie podmiotów z Hiszpanii, Czech, Niemiec, Grecji, Włoch, Malty i Słowenii. Głównym celem projektu jest promocja rozwiązań w obszarze odzysku wody i jej ponownego wykorzystania. Projekt zrzesza partnerów w celu wymiany doświadczeń i transferu wiedzy na temat nowoczesnych technologii ponownego wykorzystania wody. Oczekiwany rezultatami projektu mają być: zwiększona świadomość co do potrzeb ograniczania poboru wody i popularyzacja rozwiązań z zakresu zrównoważonej gospodarki wodnej.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 6

Sieć Badawcza Łukasiewicz - Instytut Włókiennictwa

Inicjatywa: „Opracowanie nowej, funkcjonalnej tkaniny przeznaczonej na mobilne meble wypoczynkowe Brandee, bezpośrednio napełniane powietrzem”

W ramach działania przeprowadzono badania mające na celu opracowanie technologii funkcjonalnej tkaniny przeznaczonej do produkcji nowych przenośnych mebli wypoczynkowych bezpośrednio napełnianych powietrzem. Wytworzona tkanina charakteryzowała się małą masą powierzchniową, dobrą wytrzymałością mechaniczną oraz dobrą adhezją umożliwiającą wykonanie nadruku transferowego i zamocowanie indykatora słonecznego promieniowania UV oraz ogniwa fotowoltaicznego, umożliwiającego korzystanie z telefonu komórkowego lub innego sprzętu elektronicznego.

Wymierne efekty działań: Wytworzenie nowej, lekkiej i wytrzymałej tkaniny wielofunkcyjnej z włókien poliamidowych, z nadrukiem cyfrowym i wykończeniem hydrofobowym techniką transferową, która spełnia założenia gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) – jest wodo- i energooszczędna.

Inicjatywa: „Badanie mechanizmu wzajemnych oddziaływań procesów pogłębionego utleniania i filtracji membranowej”.

Przeprowadzono badania mające na celu poznanie mechanizmów i produktów utleniania wytypowanych farmaceutyków podczas stosowania metod chemicznego utleniania oraz ich wpływu na zjawiska zachodzące w membranach polimerowych stosowanych do nanofiltracji i odwróconej osmozy. Pozwoliło to na pozyskanie informacji nt. zależności pomiędzy powstającymi produktami utleniania określonych grup farmaceutyków a mechanizmem ich separacji na membranach. Uzyskane rezultaty stanowią uzupełnienie luki jaką był brak kompleksowych badań dotyczących zjawisk występujących na powierzchni membran polimerowych w zintegrowanym układzie oczyszczania: chemiczne utlenianie/nanofiltracja oraz przyczynią się do rozwiązania problemów związanych z usuwaniem substancji niebezpiecznych jakimi są farmaceutyki oraz poprawią wydajność i efektywność odzysku wody. W szczególności mogą być cenne dla rozwoju innowacyjnych procesów hybrydowych wykorzystujących

procesy chemicznego utleniania w technikach membranowych.

7 CZYSTA I DOSTĘPNA ENERGIA

Priorytety w zakresie realizacji Celu 7 na szczeblu krajowym

- poprawa efektywności energetycznej;
- tworzenie warunków dla stałego i zrównoważonego rozwoju sektora energetycznego;
- ograniczenie oddziaływania energetyki na środowisko;
- zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego państwa;
- zaspokojenie potrzeb energetycznych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych.

Działania na szczeblu rządowym

Rada Ministrów 2 lutego 2021 r. przyjęła **Politykę energetyczną Polski do 2040 r. (PEP2040)**. Jest to kluczowy dokument strategiczny w obszarze rozwoju sektora energetycznego. PEP2040 wyznacza kierunki zmian w oparciu o trzy filary: sprawiedliwą transformację, zeroemisyjny system energetyczny oraz dobrą jakość powietrza. Zaplanowane cele i działania będą mieć wpływ na zrównoważony rozwój gospodarczy przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego i ochrony środowiska.

W kontekście dążenia do **poprawy efektywności energetycznej** realizowane są następujące działania:

- Nowelizacja ustawy o efektywności energetycznej, w której zaproponowano:
 - o umożliwienie podmiotom zobowiązanym, realizację obowiązku oszczędności energii w formie programów bezzwrotnych dofinansowań, polegających na realizacji przedsięwzięć u odbiorców końcowych (wymiana urządzeń lub instalacji służących do celów ogrzewania lub przygotowania ciepłej wody użytkowej lub przyłączenie odbiorców do sieci ciepłowniczej);
 - o powołanie centralnego rejestru oszczędności energii finalnej w celu monitorowania realizacji celów w zakresie efektywności energetycznej na 2030 r.;
 - o wzmocnienie przepisów dotyczących umów o poprawę efektywności energetycznej (umowy z gwarancją oszczędności tzw. umowy EPC) w modelu ESCO, jako mechanizmu finansowania efektywności energetycznej, a w szczególności opracowanie wytycznych Ministra Klimatu i Środowiska dotyczących zawierania umów o poprawę efektywności energetycznej;

- o wdrożenie wytycznych Eurostatu w zakresie wpływu umów EPC na dług publiczny, doprecyzowanie wymogów wobec osób przygotowujących audyty efektywności energetycznej, w celu podniesienia jakości sporządzanych audytów.
- Prowadzenie działań skierowanych do małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w ramach projektu *Wsparcie techniczne na rzecz promowania audytu energetycznego i inwestycji w obszarze efektywności energetycznej w małych i średnich przedsiębiorstwach*. Projekt realizowany jest w okresie listopad 2018 – maj 2021 w ramach Programu Wsparcia Reform Strukturalnych. Ma on na celu zwiększenie wiedzy w administracji publicznej na temat potencjału efektywności energetycznej w MŚP w Polsce, w tym także o skutecznych i innowacyjnych instrumentach służących dostosowaniu przyszłego wsparcia dla MŚP w zakresie efektywności energetycznej oraz konkretnych działań politycznych, które można by podjąć w celu poprawy efektywności energetycznej w MŚP. Drugi cel tego projektu dotyczy zwiększenia świadomości MŚP w zakresie efektywności energetycznej, w tym możliwości przeprowadzenia audytu energetycznego i finansowania działań/inwestycji energooszczędnych.
- Propagowanie modelu ESCO (Energy Saving Company).

W odniesieniu do **ograniczenia oddziaływania energetyki na środowisko** – zakłada się stopniowe przejście z energetyki opartej na węglu w kierunku energetyki opartej o niskoemisyjne źródła energii, w szczególności energię jądrową i źródła odnawialne, wspieraną m.in. przez energetykę gazową. W celu zapewnienia zgodności sektora gazu ziemnego z długoterminowymi celami klimatycznymi, prowadzone są również aktywne prace mające umożliwić

zatlaczanie gazów zdekarbonizowanych (w tym odnawialnych) do sieci przesyłowej i dystrybucyjnej, co wpłynie na zwiększenie ich wykorzystania przez energetykę.

Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego państwa – w celu zwiększenia bezpieczeństwa dostaw gazu ziemnego realizowana jest rozbudowa krajowej infrastruktury przesyłowej oraz projekty infrastrukturalne zwiększające liczbę dostępnych źródeł gazu oraz zdolności przesyłowe na połączeniach międzysystemowych: projekt Baltic Pipe oraz dalsze połączenie z Norweskim Szelfem Kontynentalnym; Projekt rozbudowy przepustowości Terminalu LNG w Świnoujściu; budowa pływającego terminalu LNG (FSRU) w Zatoce Gdańskiej; budowa połączenia międzysystemowego Polska–Litwa (GIPL); budowa połączenia międzysystemowego Polska–Słowacja. Realizacja ww. projektów jest monitorowana przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska. W celu zwiększenia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej prowadzona jest rozbudowa krajowych sieci przesyłowych, a także działania mające na celu rozbudowę i modernizację infrastruktury dystrybucyjnej. Będzie miało to ogromne znaczenie dla pokrywania potrzeb przedsiębiorstw i gospodarstw domowych oraz dla tworzenia lepszych warunków rozwoju energetyki odnawialnej, a przez to zapewnianie zrównoważonego rozwoju sektora energetycznego.

W kontekście dążenia do tworzenia warunków dla stałego i zrównoważonego rozwoju sektora energetycznego oraz zaspokojenia potrzeb energetycznych przedsiębiorstw i gospodarstw domowych prowadzone są działania mające na celu zwiększenie gazyfikacji kraju, wytwarzania i wykorzystania biometanu oraz rozwoju energetyki odnawialnej.

Rozwój gazyfikacji kraju – gaz ziemny będzie odgrywał istotną rolę w dekarbonizacji polskiej gospodarki, w tym sektora produkcji energii elektrycznej i ciepła. W celu wykorzystania pełnego potencjału dekarbonizacyjnego tego paliwa, konieczna jest rozbudowa krajowej infrastruktury przesyłowej w celu dostosowania jej do transportu zwiększonych wolumenów tego paliwa, a także rozbudowa sieci dystrybucyjnych i stacji regazyfikacji, co umożliwi większej liczbie obywateli dostęp do sieci gazowej (tzw. gazyfikacja kraju).

Biometan - w porozumieniu z resortami rolnictwa i rozwoju wsi oraz rozwoju Ministerstwo Klimatu i Środowiska przygotowało projekt przepisów zawierający rozwiązania służące szybkiemu uruchomieniu wytwarzania biometanu z możliwością podejmowania działań na rzecz jego dalszego rozwoju w kolejnych latach. Projekt zakłada objęcie wsparciem produkcji ok. 300 mln m³ biometanu rocznie

w ramach pokrycia ujemnego salda. Projekt rozwiązań oraz budżet (wprowadzenie opłaty OZE dla paliw gazowych) został przygotowany biorąc pod uwagę wpływ, jaki rozwój tego sektora wywoła na ceny paliw gazowych dla odbiorców końcowych.

Rozwój spółdzielni energetycznych – przygotowywany jest projekt rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie dokonywania rejestracji, bilansowania i udostępniania danych pomiarowych oraz rozliczeń spółdzielni energetycznych. Rozporządzenie wykonuje delegację ustawową w zakresie udostępniania i przekazywania danych pomiarowych w celu zapewnienia transparentności całego procesu obsługi zarówno spółdzielni energetycznej będącej wytwórcą lub odbiorcą energii elektrycznej jak i wszystkich wytwórców i odbiorców energii elektrycznej będących członkami danej spółdzielni energetycznej.

Z kolei zmiany zaproponowane w ustawie o zmianie ustawy Prawo energetyczne oraz ustawy o odnawialnych źródłach energii zmierzają do **zwiększenia przejrzystości na rynku energii elektrycznej oraz stworzenia warunków do jego dalszej liberalizacji i integracji z rynkami europejskimi**.

Wiele projektów współfinansowanych jest ze środków unijnych oraz Funduszy Norweskich.

W ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko** 2014-2020 wspierane są projekty dotyczące odnawialnych źródeł energii, efektywności energetycznej w budynkach, inteligentnych systemów dystrybucji działających na niskich i średnich poziomach napięcia, dystrybucji ciepła i chłodu oraz kogeneracji. Do końca 2020 r. dofinansowano 780 projektów na kwotę ponad 6,8 mld zł (Oś Priorytetowa I *Zmniejszanie emisyjności gospodarki*) również projekty dotyczące rozbudowy, przebudowy i unowocześnienia infrastruktury energetycznej przy zapewnieniu wdrażania inteligentnych rozwiązań. Do końca 2020 r. dofinansowano 61 projektów na kwotę ponad 4,2 mld zł (Oś Priorytetowa VII *Poprawa bezpieczeństwa energetycznego*).

Fundusze norweskie (Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy) umożliwiają wsparcie projektów dotyczących energii odnawialnej, efektywności energetycznej i bezpieczeństwa energetycznego w ramach funduszy norweskich. W ramach tego obszaru wspierane są inwestycje w zakresie głębokiej termomodernizacji szkół podstawowych i ponadpodstawowych, rozwoju wysokosprawnej kogeneracji przemysłowej i zawodowej, budowy/modernizacji miejskich systemów ciepłowniczych oraz likwidacji indywidualnych źródeł ciepła. W obszarze tym wsparcie dotyczy również budowy źródeł ciepła wykorzystujących energię geotermalną czy podniesienia

efektywności wytwarzania energii w istniejących małych elektrowniach wodnych (do 2 MW). W 2020 r. alokacja w naborze wynosiła ponad 460 mln zł.

Z kolei Programy finansowane ze środków NFOŚiGW zakładają wsparcie finansowe w zakresie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, efektywności energetycznej a także wsparcie skierowane do podmiotów sektora energetycznego:

- **Mój Prąd** – program dedykowany wsparciu rozwoju energetyki prosumenckiej. W ramach programu finansowany jest zakup i montaż mikroinstalacji fotowoltaicznych, o zainstalowanej mocy elektrycznej od 2 kW do 10kW, przez osoby fizyczne wytwarzające energię elektryczną na własne potrzeby. Budżet programu wynosi 1,1 mld zł. Do końca 2020 r. podpisano około 120 tys. umów o dofinansowaniu na kwotę około 600 mln zł.
- **Agroenergia** – program skierowany do rolników indywidualnych realizujących przedsięwzięcia m.in. dotyczące produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Celem programu jest kompleksowe wsparcie związane z ograniczeniem negatywnego wpływu na środowisko prowadzonych działalności rolniczych. Program jest realizowany w latach 2019-2025, a jego budżet wynosi do 200 mln zł.
- **Energia Plus** – program obejmujący wsparciem m.in. przedsięwzięcia mające na celu poprawę efektywności energetycznej przedsiębiorstw w tym sektora energetycznego, a także ograniczenia lub uniknięcie szkodliwych emisji do atmosfery oraz przedsięwzięcia z zakresu nowych źródeł ciepła i energii elektrycznej. Program jest realizowany w latach 2019-2025, a jego budżet wynosi do 4 mld zł.
- **Ciepłownictwo powiatowe** – program, którego celem jest zmniejszenie negatywnego oddziaływania przedsiębiorstw ciepłowniczych na środowisko, w tym poprawa jakości powietrza, poprzez wsparcie przedsięwzięć inwestycyjnych. Program jest realizowany w latach 2019-2025, a jego budżet wynosi do 500 mln zł.
- **Budownictwo energooszczędne** – wsparcie budynków użyteczności publicznej w zakresie efektywności energetycznej, prowadzące do zmniejszenia zapotrzebowania na nośniki energii m.in. poprzez wymianę źródeł ciepła na mniej emisyjne w tym na

odnawialne źródła energii oraz termomodernizację budynków.

- **Polska Geotermia Plus** – celem programu jest zwiększenie wykorzystania zasobów geotermalnych w Polsce. Program jest realizowany w latach 2019-2025, a jego budżet wynosi do 600 mln zł.

Ponadto, **Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii** wspiera rozwój i transfer zielonych technologii generujących czystą energię - opis działań w Celu 9.

Resort rozwoju, pracy i technologii w ramach realizowanego **projektu KlastER** podejmuje działania w zakresie opracowania dokumentu pn. „**Strategia Rozwoju Energetyki Rozproszonej**” nawiązującej do podstawowych kierunków PEP2040 i będącej jej rozwinięciem w zakresie dalszego rozwoju energetyki prosumenckiej i rozproszonej.

Przygotowywany jest projekt zmiany przepisów w zakresie lokalizowania **elektrowni wiatrowych na lądzie**, który umożliwi lokowanie nowych elektrowni wiatrowych wyłącznie na podstawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP), wykonanego dla terenu oddziaływania planowanej elektrowni wiatrowej oraz umożliwieniu gminom w ramach MPZT, na podstawie wyników prognozy oddziaływania na środowisko, przyjęcia innej odległości elektrowni wiatrowej od budynku mieszkalnego niż wynika z aktualnie obowiązującej zasady tzw. 10 H.

W ramach nowelizacji ustawy OZE realizowana jest korekta **modelu prosumenckiego** w kierunku opustu 1:1 oraz wprowadzenia nowych modeli prosumpcji zbiorowej i wirtualnej.

Ponadto w MRPIT przygotowywany jest projekt przepisów stanowiący wdrożenie Dyrektywy RED II w zakresie społeczności energetycznych OZE, mający na celu wypełnienie luki w zakresie istniejących już w krajowym systemie prawnym modeli społeczności w tym klastrów energii i spółdzielni energetycznych. Jednocześnie efektywnym wsparciem dla istniejących i nowo planowanych podmiotów w tym zakresie ma być program wsparcia inwestycyjnego i doradczego rozwoju dla tych społeczności w ramach Krajowego Planu Odbudowy.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 7

Hub gazowy – projekt zakłada przygotowanie do utworzenia na terytorium Polski centrum przesyłu i handlu gazem dla państw Europy Środkowej i Wschodniej oraz państw bałtyckich. Prowadzone są równoległe dwa rodzaje działań:

- Działania zmierzające do **zwiększenia mocy importowanych do Polski**, w szczególności z kierunku norweskiego oraz zwiększenie dostępnych mocy importowych LNG. Dodatkowo, prowadzone są prace nad wybudowaniem lub rozbudową połączeń międzysystemowych z krajami ościennymi, w szczególności Litwą oraz Słowacją;
- Działania skierowane na **rozwój krajowego rynku gazu ziemnego**, które obejmują rozwój krajowej infrastruktury dla gazu ziemnego oraz działania dążące do zapewnienia korzystnych ram regulacyjnych dla rozwoju tego rynku w Polsce.

Rynek mocy – jest to mechanizm zapewniający w średnim i długim terminie bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej do odbiorców końcowych w sposób efektywny kosztowo, niedyskryminacyjny i zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Podjęto wszystkie niezbędne działania, konieczne do rozpoczęcia funkcjonowania rynku mocy w Polsce od 1 stycznia 2021 r. W znowelizowanej ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy uwzględniono nowy mechanizm naliczania opłaty mocowej, zgodnie z którym odbiorcy o niewielkich wahaniami zapotrzebowania na energię elektryczną będą płacili niższe opłaty. Taka zmiana pozwoli na podział obciążeń zgodny z celem rynku mocy, jakim jest zapewnianie bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej.

Energetyka rozproszona – projekt mający na celu rozwój wytwarzania energii elektrycznej i ciepła przy wykorzystaniu źródeł odnawialnych (OZE) na potrzeby społeczności lokalnej oraz tworzenie warunków regulacyjnych pozwalających na rozwój lokalnych obszarów zrównoważonych energetycznie – klastrów energii, spółdzielni energetycznych itp. Na potrzeby projektu prowadzone są stałe działania mające na celu: identyfikację i eliminację barier w rozwoju rozproszonych instalacji OZE; kontynuowanie, bądź modyfikację dotychczasowych systemów oraz programów wsparcia; tworzenie lokalnych obszarów zrównoważonych energetycznie – klastrów energii oraz spółdzielni energetycznych (m.in. prace nad nowelizacjami ustawy OZE, w tym w zakresie biometanu i klastrów energii, prace w ramach porozumień sektorowych, prace nad rozporządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska w sprawie dokonywania rejestracji, bilansowania i udostępniania danych pomiarowych oraz rozliczeń spółdzielni energetycznych).

Program polskiej energetyki jądrowej (PPEJ) – program ma na celu wdrożenie zeroemisyjnego źródła energii, jakim są elektrownie jądrowe. Działania realizowane w 2020 roku: przyjęcie aktualizacji PPEJ przez Radę Ministrów (październik 2020 r.) z nowym harmonogramem realizacji inwestycji; kontynuacja badań lokalizacyjnych przez spółkę PGE EJ 1 dla pierwszej elektrowni jądrowej; działania w zakresie rozwoju zasobów ludzkich dla potrzeb przemysłu jądrowego; działania w zakresie przygotowania polskiego przemysłu do uczestnictwa w łańcuchu dostaw dla przemysłu jądrowego; działania komunikacyjne związane z popularyzacją energetyki jądrowej w Polsce.

Program budowy inteligentnej sieci elektroenergetycznej w Polsce – zadania zrealizowane przez MKiŚ:

- **Prace legislacyjne mające na celu instalację inteligentnych liczników energii** – nowe przepisy nałożą na operatorów sieci dystrybucyjnej (OSD) obowiązek instalacji w punktach poboru energii elektrycznej liczników zdalnego odczytu zużycia energii. Będzie to niepowtarzalna szansa na infrastrukturalny rozwój i digitalizację systemu elektroenergetycznego, co pozwoli na stworzenie nowych standardów rynku energii w Polsce. Oprócz postępu technologicznego i inwestycyjnego przedsiębiorstw sieciowych, instalacja liczników zwiększy konkurencyjność rynku energii.
- **Prace legislacyjne mające na celu uruchomienie Centralnego Systemu Informacji Rynku Energii (CSIRE) oraz Operatora Informacji Rynku Energii (OIRE)** – w CSIRE (którego operatorem będzie OIRE) będą gromadzone oraz przetwarzane dane niezbędne m.in. do zmiany sprzedawcy energii elektrycznej, czy też dokonywania rozliczeń za jej sprzedaż oraz dostarczanie. Utworzenie CSIRE wraz z wymogiem instalowania inteligentnych liczników powinno znacznie ułatwić bieżące zarządzanie krajowym popytem na energię i jej podażą, a więc także przyspieszyć rozwój odnawialnych źródeł energii.
- **Prace legislacyjne mające na celu wprowadzenie kompleksowych rozwiązań dla rozwoju magazynów energii – rozwój energetyki rozproszonej i OZE.** Rozwój magazynów energii jest niezbędny do przebudowy elektroenergetyki w kierunku inteligentnych systemów zarządzania oraz integracji rozproszonej energetyki odnawialnej. Rozwój magazynów energii pozwoli na zapewnienie wymaganej mocy i pojemności dla stacji ładowania pojazdów elektrycznych oraz wyrównanie obciążenia w instalacjach zarządzania popytem.

Program Rozwoju Elektromobilności – opis działań w Celu 11.

Rozwój i wykorzystanie potencjału geotermalnego w Polsce – opis działań w Celu 13.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 7

Łódzkie

Sejmik Województwa Łódzkiego przyjął uchwałę w sprawie wprowadzenia na obszarze Województwa Łódzkiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw. Uchwała zakazuje stosowania paliw złej jakości oraz przestarzałych i wysokoemisyjnych źródeł ogrzewania. *Powyższe działania wpływają również na realizację Celu 3 i 11.*

Opolskie

Realizowane są działania w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020 – dotyczące strategii niskoemisyjnych oraz zwiększenia efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, przedsiębiorstwach i mieszkalnictwie oraz w ramach OP V RPO WO 2014-2020 - dotyczące ochrony powietrza, które koncentrują się na wymianie indywidualnych źródeł ciepła w gospodarstwach domowych (w przypadku budynków jednorodzinnych) oraz we wspólnotach mieszkaniowych (w przypadku budynków wielorodzinnych) na źródła ciepła bardziej ekologiczne oraz likwidacji indywidualnych źródeł ciepła w celu przyłączenia do sieci ciepłowniczych lub sieci gazowych. W tym kontekście województwo opolskie realizuje także projekt LIFE „Wdrożenie systemu zarządzania jakością powietrza w samorządach województwa opolskiego”, *opisany szerzej w Celu 11.*

Świętokrzyskie

Działanie w ramach III OP Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 dotyczące wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, służące realizacji projektów dotyczących budowy/rozbudowy instalacji do wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (OZE). Jego wdrożenie w latach 2014-2020 prowadzone było w dwóch schematach. Pierwszy obejmował wsparcie realizacji instalacji OZE o większych mocach (co najmniej 0,5MW). Po przeprowadzeniu naboru projektów zgłaszane zapotrzebowanie ze strony wnioskodawców (w przeważającej mierze sektor przedsiębiorstw) dotyczyło głównie budowy farm fotowoltaicznych do pozyskiwania energii z promieniowania słonecznego. Drugi - budowę mikroinstalacji OZE do pozyskiwania energii elektrycznej i ciepłej pochodzącej z promieniowania słonecznego na potrzeby gospodarstw domowych i realizowany był w formule projektów typu „parasolowego”. Zastosowanie takiego schematu dawało oprócz oczywistych efektów ekologicznych również wymierne efekty ekonomiczne dla poszczególnych gospodarstw domowych (zdecydowany wpływ na niwelowanie zjawiska ubóstwa energetycznego).

Warmińsko-mazurskie

„Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych” w ramach działania 4.1 RPO WiM 2014-2020. Celem realizacji działania jest zwiększony udział odnawialnych źródeł energii w ogólnym bilansie energetycznym poprzez m.in.: budowę/rozbudowę infrastruktury służącej wytwarzaniu energii elektrycznej i/lub ciepłej z OZE; budowę/modernizację sieci dystrybucyjnych umożliwiających przyłączenie jednostek wytwarzania energii z OZE do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego.

Pomorskie

Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych w ogólnym bilansie paliw i energii oraz w bilansie energii końcowej z preferencją systemów fotowoltaicznych. Preferencja systemów fotowoltaicznych wynika z faktu, iż produkują one energię elektryczną bez skomplikowanych, pośrednich procesów technologicznych, jakie są konieczne w przypadku tradycyjnej produkcji energii elektrycznej.

Podkarpackie

W ramach III Osi Priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014-2020 realizowane są działania w zakresie Celu 7, w tym budowa podstaw gospodarki niskoemisyjnej, inwestycje w odnawialne źródła energii, lepsza jakość powietrza oraz dostosowanie do zmian klimatu.

Wielkopolskie

W 2020 r. opracowano założenia Strategii na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040, która określa politykę Samorządu Województwa Wielkopolskiego ukierunkowaną na osiągnięcie na poziomie regionalnym unijnych celów klimatycznych wynikających z Europejskiego Zielonego Ładu. Dokument wskazuje na kluczowe wyzwania rozwojowe Wielkopolski Wschodniej i wskazuje kierunki działań długookresowych, których efektem będzie redukcja emisji gazów cieplarnianych i poprawa jakości powietrza, rozwój i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz ograniczenie zapotrzebowania na energię i zwiększenie efektywności energetycznej. *Działania wpisują się również w realizację Celu 13.*

Zorganizowano ponadto Wielkopolskie Dni Energii, w tym 2 konkursy ekologiczne przeznaczone dla dzieci i młodzieży pt. „Cztery pory roku z OZE” oraz zajęcia warsztatowe o tematyce związanej z OZE, efektywnością energetyczną i ochroną środowiska naturalnego.

LOTOS

Inicjatywa: projekt EFRA

Projekt EFRA, czyli Efektywna Rafinacja, to kluczowa inwestycja sfinalizowana przez Grupę LOTOS i spółkę LOTOS Asphalt. W jej ramach wybudowano instalację opóźnionego koksowania oraz szereg instalacji towarzyszących. Wartość całej inwestycji to ponad 2,3 mld zł. Dzięki EFRZE, koncern rozwiązał problem efektywnego zagospodarowania ciężkiej pozostałości z przerobu ropy, z której obecnie produkuje paliwa, koks oraz asfalt. Dotychczas wytwarzał z niej, poza asfaltem, wysokosiarkowy ciężki olej opałowy, wykorzystywany głównie jako paliwo żeglugowe. Teraz zamiast niechcianego ciężkiego oleju, LOTOS produkuje poszukiwane paliwa. Projekt EFRA jest odpowiedzią Grupy LOTOS na nowe restrykcje związane z ochroną środowiska, które weszły w życie w styczniu 2020 roku. Międzynarodowa Organizacja Morska ograniczyła na świecie zawartość siarki w paliwach żeglugowych z 3,5% do 0,5% wykluczając ciężki olej opałowy. Dlatego LOTOS uruchomił sprzedaż nisko siarkowych paliw żeglugowych oraz prowadzi projekty umożliwiające wykorzystanie ekologicznego gazu LNG jako paliwa dla statków. Projekt EFRA pozwoli spółce dodatkowo zarobić co najmniej 2 USD na każdej baryłce przerobionej ropy. Dzięki tej inwestycji koncern uzyskał też większą elastyczność produkcji, którą może zmieniać i optymalizować, dostosowując do zmiennych cen rynkowych surowców i produktów. EFRA dała możliwość przerobu szerszego wachlarza gatunków ropy, również tych najcięższych, a dzięki temu tańszych.

Wymierne efekty działań: Realizacja Projektu EFRA oznacza więcej cennych produktów wyprodukowanych z każdej baryłki ropy w gdańskiej rafinerii, czyli większą efektywność wykorzystania zasobów naturalnych. Efektywniej zagospodarowane będą ciężkie pozostałości z procesu rafinacji. LOTOS dzięki instalacjom EFRA i nowoczesnym technologiom dołączył do technologicznej elity światowych rafinerii, które wykazują się szczególną troską o środowisko naturalne. Dzięki EFRZE, koncern stał się teraz bardziej efektywny i ekologiczny a na rynek trafiać ma rocznie ponad milion ton doskonałej jakości paliw, głównie oleju napędowego i paliwa lotniczego, wyprodukowanych z ciężkiej pozostałości z przerobu ropy.

SUEZ

Inicjatywa: Energia z ITPOK

W 2020 r. SUEZ Zielona Energia podpisała umowę z firmą Energia Polska, w ramach której od 2021 r. 13 polskich uczelni będzie korzystała z energii elektrycznej pochodzącej wyłącznie z odnawialnych źródeł energii. Prawie 100.000

MWh, na które zapotrzebowanie zgłosiły uczelnie, zrzeszone w konsorcjum, przedstawicielem którego jest Politechnika Wrocławska, zostanie dostarczonych z Instalacji Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych (ITPOK) w Poznaniu.

Wymierne efekty działań: Z energii w ramach umowy skorzysta 13 polskich uczelni: Politechnika Poznańska, Akademia Morska w Szczecinie, Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu, Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Park Naukowo-Technologiczny Uniwersytetu Zielonogórskiego, Politechnika Opolska, Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Zielonogórski. Z kolei IPTOK jest w stanie przyjmować 210 tys. ton odpadów rocznie. W oparciu o innowacyjne metody spalania i kogeneracji, instalacja przekształca odpady i wytwarza zarówno energię elektryczną ok. 113.915 MWh rocznie, jak i energię cieplną 322.811 GJ rocznie.

MAŁOPOLSKA AGENCJA ROZWOJU REGIONALNEGO

Inicjatywa: Operowanie funduszami pożyczkowymi na efektywność energetyczną, rewitalizację

Pożyczka udzielana jest na podstawie zawartej umowy operacyjnej z Małopolską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A. przez BGK w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020, w ramach Osi Priorytetowej IV (Poddziałanie 4.3.4. Głęboka modernizacja energetyczna budynków wielorodzinnych mieszkaniowych - instrument finansowy). Celem działań finansowanych z pożyczki udzielanej przez Małopolską Agencję Rozwoju Regionalnego jest zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym. Finansowane będą przedsięwzięcia z zakresu modernizacji energetycznej budynków wielorodzinnych mieszkaniowych wraz z wymianą źródeł ciepła, z możliwością zastosowania odnawialnych źródeł energii. W ramach pożyczek na efektywność energetyczną finansowane są przedsięwzięcia z zakresu modernizacji budynków mieszkaniowych wielorodzinnych w zakresie termoizolacji, wymiany źródeł ciepła wraz z możliwością zastosowania odnawialnych źródeł energii. Oferta dedykowana jest spółdzielniom i wspólnotom mieszkaniowym, towarzystwom budownictwa społecznego, jednostkom terytorialnym i innym podmiotom realizującym cele mieszkaniowe na terenie województwa małopolskiego.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 8 na szczeblu krajowym

- poszukiwanie nowych przewag konkurencyjnych opartych na zaawansowaniu technologicznym produktów, jakości i innowacyjności oferowanych produktów, jak również mechanizmów umiędzynarodowienia przedsiębiorstw;
- rozwój przedsiębiorczości (ułatwienia prawne w prowadzeniu działalności gospodarczej i dostępie do instrumentów finansowania);
- zwiększanie wskaźnika zatrudnienia;
- promowanie stabilnych form zatrudnienia;
- zwiększenie elastyczności w odniesieniu do metod organizacji i świadczenia pracy;
- odpowiednie kreowanie rynku pracy dla zapewnienia godnej pracy dla wszystkich;
- aktywizacja zawodowa osób młodych, kobiet, osób w wieku 50+, osób długotrwale bezrobotnych oraz niepełnosprawnych;
- poprawa przepływu niewykorzystanych zasobów pracy z rolnictwa do innych sektorów;
- rozwój odpowiedzialnej polityki migracyjnej.

Działania na szczeblu rządowym

Rząd od lat podejmuje wysiłki na **rzecz poprawy otoczenia prawnego firm i wsparcie przedsiębiorczości**. Przeprowadzono największą od 1989 r. reformę prawa gospodarczego, złożoną z dwóch pakietów:

„**Konstytucja Biznesu**”, czyli pakiet 5 ustaw stanowiący trzon systemu prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce, m.in. Prawo przedsiębiorców przesądzające, że „co nie jest prawem zabronione, jest dozwolone”, nowa instytucja Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców;

„**100 zmian dla firm**”, tj. zmiany w obszarach finansowych, rachunkowych i administracyjnych, m.in. wprowadzenie „milczącego załatwienia sprawy”, instytucji zarządu sukcesyjnego po śmierci przedsiębiorcy, objęcie większej grupy podmiotów opodatkowaniem w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.

Kontynuacją tych działań było przygotowanie kolejnych pro przedsiębiorczych rozwiązań, takich jak **Pakiet MŚP, Mały ZUS i Mały ZUS Plus, E-akta, IP-box, zmiany w dozorze technicznym, nowe udogodnienia w CEIDG, Pakiet Przyjazne Prawo, walka z zatorami płatniczymi**.

Pakiet MŚP to prawie 50 uproszczeń w prawie podatkowym i gospodarczym, dzięki którym przedsiębiorcy zaoszczędzą blisko 4 mld zł w ciągu 10 lat. Większość rozwiązań Pakietu MŚP weszła w życie 1 stycznia 2019 roku.

Wprowadzony w 2019 r. i rozszerzony w 2020 r. **Mały ZUS (później Mały ZUS Plus)** to realne ograniczenie obciążeń

dla najmniejszych przedsiębiorców w postaci niższych składek na ubezpieczenia społeczne.

E-akta to przede wszystkim umożliwienie elektronizacji dokumentacji pracowniczej i skrócenie okresu przechowywania tej dokumentacji.

IP-Box to preferencyjne opodatkowanie 5% stawką podatkową z komercjalizacji kwalifikowanych praw własności intelektualnej podlegających ochronie prawnej oraz wytworzonych, ulepszonych lub rozwiniętych w ramach prowadzonej przez podatnika działalności badawczo – rozwojowej. Ma zachęcać przedsiębiorców do odważniejszego szukania potencjału biznesowego w tym obszarze.

Pakiet Przyjazne Prawo to kolejne ułatwienia dla przedsiębiorców, głównie administracyjne, a także m.in. przyznanie prawa do popełnienia błędu przez początkujących przedsiębiorców, dalsze zmiany w zakresie sukcesji przedsiębiorstw, czy też ochrona konsumencka dla przedsiębiorców wpisanych do CEIDG.

Walka z zatorami płatniczymi miała na celu wyegzekwowanie stosowania reguły *fair play* w zakresie określania terminów płatności, a w konsekwencji terminowego płacenia faktur pomiędzy kontrahentami.

W listopadzie 2019 r. zakończono realizację projektu pilotażowego **Early Warning Europe**, realizowanego przez PARP oraz Fundację Firmy Rodzinne. Projekt stanowił narzędzie zapobiegania sytuacjom kryzysowym

w przedsiębiorstwach. Rezultatem działań było zorganizowanie ogólnopolskiej sieci EWE, której skład tworzyło: 10 konsultantów regionalnych, 121 mentorów oraz 80 doradców restrukturyzacyjnych. Do końca realizacji projektu wsparciem objęto 880 przedsiębiorców. Na bazie projektu Early Warning Europe PARP przygotowała założenia projektu pozakonkursowego „System wczesnego ostrzegania MMŚP w okresowych trudnościach”. W 2020 r., koncepcja projektu ulegała zmianom, które m.in. miały przyczynić się do niwelowania skutków pandemii COVID-19 wśród przedsiębiorców oraz ułatwienia dostępu do usług rozwojowych za pośrednictwem Bazy Usług Rozwojowych (BUR). Z programu będą mogli skorzystać przedsiębiorcy MMŚP, którzy doświadczają okresowych trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej na terytorium Polski i zauważają pierwsze oznaki potencjalnego kryzysu w swoich firmach².

W maju 2019 r. zainaugurowano projekt **Nowy start**, który jest realizowany przez PARP. Stanowi on mechanizm wspierania osób, które chcą zrealizować nowy pomysł biznesowy w oparciu o dotychczasowe doświadczenie oraz osób, które podejmują nową działalność gospodarczą po doznaniu porażki biznesowej, eliminując z niej czynniki, które ją spowodowały.

Realizowano Projekt **Centrum Rozwoju MŚP**, którego celem było zwiększenie kompetencji i wiedzy polskich przedsiębiorców oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Projekt uzupełnia działania informacyjne, szkoleniowe i doradcze PARP finansowane ze środków UE, w ramach Programu Wiedza Edukacja Rozwój oraz programu COSME.

Program **Start in Poland**, jako największy w Europie Środkowo-Wschodniej program dla startupów, wspiera od czerwca 2016 r. młode, innowacyjne firmy, lokalizujące swój biznes w Polsce, na każdym etapie ich rozwoju. Od początku funkcjonowania programu (budżet ok. 3 mld zł) ogłoszono wiele instrumentów wsparcia dla startupów. Zakończono już pilotażowe działania **Scale Up, ElektroScale up i Poland Prize**. Na bazie ich doświadczeń uruchomiono program Działania akceleracyjne 2.5 POIR. Równoległe trwają działania związane z **komponentem inwestycyjnym Start in Poland**, które prowadzi PFR Ventures Sp. z o.o. Obejmują one działania Starter, Biznest, Otwarte innowacje i KOFFI oraz fundusze korporacyjne tworzone przy wsparciu NCBR. Utworzono kilkadziesiąt funduszy, które

zainwestowały do końca 2020 r. ponad 460 mln zł w 110 spółek sektora MŚP.

Kontynuowano wdrażanie **nowej polityki inwestycyjnej**, która stanowi pakiet wielowymiarowych działań rządu realizowanych za pomocą różnorodnych form interwencji, w zakresie instrumentów i standardów obsługi inwestora przekładających się na pozytywny klimat biznesowy w Polsce i wzrost stopy inwestycji prywatnych, zarówno krajowych i zagranicznych. System wspierania inwestycji reguluje ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o wspieraniu nowych inwestycji. Jej celem jest zachęcenie przedsiębiorców do inwestowania na terenie całego kraju (**Polska Strefa Inwestycji**). Od 30 czerwca 2018 r. w całym kraju dostępne są zwolnienia podatkowe, co oznacza m.in. prostsze i bardziej dostępne inwestowanie dla MŚP. Spółki zarządzające Specjalnymi Strefami Ekonomicznymi (SSE) otrzymały szerszy zakres kompetencji. Na mocy ww. ustawy prowadzą działania mające przyczynić się do wzrostu inwestycji na przypisanym im obszarze i poprawy klimatu inwestycyjnego. Stały się głównym punktem kontaktu w regionie do obsługi inwestora oraz regionalnym koordynatorem udzielania pomocy publicznej w obszarze instrumentu zwolnień podatkowych i dotacji rządowej.

Kluczowe znaczenie dla wsparcia rozwoju gospodarczego ma **Polski Fundusz Rozwoju (PFR)**, który poprawia potencjał inwestycyjny poprzez większe możliwości pozyskania dodatkowych środków z rynków finansowych, zarówno krajowego, jak i zagranicznego. Narzędzia Grupy PFR są wykorzystywane m.in. do realizacji kluczowych programów rządowych wspierających rozwój Polski (np. Program Start in Poland, Program Gwarancji dla MŚP, Program Mieszkanie Plus, Program Elektromobilności). Istotne znaczenie ma zaangażowanie w szerokie wsparcie w ramach tzw. Tarczy Finansowej PFR dla podmiotów, które ucierpiały w wyniku pandemii COVID-19.

W ramach **Programu wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki polskiej na lata 2011-2030** międzyresortowy zespół procedował w 2020 r. udzielenie wsparcia dla 5 nowych projektów inwestycyjnych. Łączna wartość wsparcia w 2020 r. dla 5 zarekomendowanych projektów wynosi 54,6 mln PLN. W wyniku realizacji tych inwestycji, zgodnie z deklaracjami przedsiębiorców, w latach 2020-2024 powinno zostać zainwestowanych co najmniej 604,5 mln PLN oraz utworzonych co najmniej 807 nowych miejsc pracy. W 2020 r. podpisano 6 umów z inwestorami.

Kontynuowano realizację w 2020 r. projektu mającego na celu **dofinansowanie działań proeksportowych polskich przedsiębiorców** w formule *de minimis*, tj.: udział w targach i wystawach, organizację konferencji i seminariów, publikację wydawnictw oraz uzyskanie lub przedłużenie

² Z wyłączeniem przedsiębiorstw spełniających kryteria przedsiębiorstwa znajdującego się w trudnej sytuacji, o którym mowa w art. 2 pkt 18 Rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014.

certyfikatu wyrobów, wymaganego na rynkach zagranicznych.

W ramach ww. instrumentów, ostatecznie w 2020 r. udzielono 204 dotacji (rezygnacje z realizacji i odwoływanie zaplanowanych działań ze względu na pandemię) na łączną kwotę 2,6 mln zł.

Kontynuowano realizację w 2020 r. projektu mającego na celu **zwiększanie konkurencyjności i innowacyjności polskiej gospodarki na arenie międzynarodowej**, zapewnienie silniejszej reprezentacji interesów polskich małych i średnich przedsiębiorców na forum międzynarodowym oraz upowszechnianie polskich osiągnięć za granicą i wymianę doświadczeń. W ramach projektu wspierany jest udział organizacji zrzeszających przedsiębiorców w pracach międzynarodowych grup lub organizacji branżowych poprzez dofinansowanie kosztów składek członkowskich wynikających z przynależności do organizacji międzynarodowych. W 2020 r. udzielono 73 dotacje na kwotę łączną 2,2 mln zł.

Polityka zakupowa państwa - opracowywana w celu zwiększenie efektywności zamówień publicznych, w tym m.in. identyfikacji zamówień o charakterze strategicznym i innowacyjnym. To średniookresowa strategia przyjmowana raz na 4 lata, w formie uchwały RM (opis w Celu 16).

Realizując zasadę zapewnienia godnej pracy dla wszystkich, podjęto szereg działań w kierunku likwidacji przeszkód dla bardziej trwałych form zatrudnienia. Wprowadzone w latach 2016-2019 zmiany legislacyjne (nowe ograniczenia w zakresie zawierania umów o pracę na czas określony, oskładkowanie umów cywilnoprawnych, wprowadzenie minimalnej stawki godzinowej od umów zlecenia oraz umów o świadczenie usług, do których stosuje się przepisy o zleceniu, umożliwienie osobom zatrudnionym w oparciu o niestandardowe umowy zrzeszania się w związkach zawodowych) przyniosły pozytywne efekty. Zgodnie z danymi jednostkowymi BAEL GUS, liczba osób pracujących tylko na podstawie umów cywilnoprawnych spadła z ok. 495 tys. w II kw. 2016 r. do ok. 252 tys. w II kw. 2020 r. W tym samym okresie nastąpił wzrost liczby osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę o ok. 443 tys.

Corocznie podwyższane jest minimalne wynagrodzenie za pracę, które w latach 2016-2020 wzrosło o 40,5%. Kwota płacy minimalnej stanowiła w 2020 r. 50,3% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Natomiast minimalna stawka godzinowa wzrosła w latach 2017-2020 o 30,8%.

Prowadzone są prace nad pakietem regulacji z zakresu rynku pracy. Będą one stanowić podstawę do przeprowadzenia reformy państwowych służb zatrudnienia

w ramach Krajowego Planu Odbudowy, Dotyczą one regulacji z zakresu rynku pracy i procedur dopuszczania cudzoziemców do rynku pracy oraz przepisów dotyczących możliwości zawierania i rozliczania umów o pracę w sposób elektroniczny przez niektórych pracodawców, które zastąpią i uzupełnią obecną ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

1) Nowa **ustawa o promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy** ułatwi: rozwój usług elektronicznych realizowanych na rzecz klientów urzędów pracy, w tym umożliwiających wnioskowanie o usługi i instrumenty rynku pracy poprzez zapewnienie wszystkim, również osobom bezrobotnym, dostępu do większej niż obecnie liczby ofert pracy zawartych w Centralnej Bazie Ofert Pracy; umożliwienie przygotowania i udostępnienia CV w centralnej bazie CV; rozwój mechanizmów automatycznego doboru ofert pracy do oczekiwań osób bezrobotnych; wdrożenie aplikacji mobilnej. Niezbędne jest w związku z tym wprowadzenie zmian w działaniach urzędów pracy dostosowujących je do zmiennej sytuacji na rynku pracy.

2) Nowa **ustawa o zatrudnieniu cudzoziemców** ma na celu m.in.: wdrożenie bardziej efektywnych procedur; ograniczenie migracji krótkoterminowych i cyrkulacyjnych na rzecz migracji średnioterminowych i ciągłych; wskazanie instytucji odpowiedzialnych za proces legalizacji zatrudnienia i pobytu w Polsce obcokrajowców; wdrożenie bezpiecznego, czytelnego i elektronicznego systemu obsługi procesów legalizujących zatrudnianie cudzoziemców, pozwalający państwu (właściwym instytucjom) na dostęp do pełnej informacji dotyczącej obcokrajowców podejmujących pracę w Polsce; przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom na rynku pracy (np. zaniżanie standardów, wypychanie Polaków z rynku pracy, nadużycia wobec cudzoziemców).

3) **Ustawa o zawieraniu i rozliczaniu umów w sposób elektroniczny przez niektórych pracodawców**, której głównym założeniem jest rozbudowa istniejącego już systemu teleinformatycznego na portalu praca.gov.pl o nowe funkcjonalności. Będzie on automatycznie wykonywał wszystkie czynności kadrowe związane z zatrudnieniem pracownika. W szczególności chodzi o dokonywanie wszelkich zgłoszeń do ZUS i Krajowej Administracji Skarbowej (dalej KAS) oraz wyliczanie i opłacanie składek i zaliczek podatkowych, a także wysokości wynagrodzenia, jakie należy wpłacić pracownikowi na konto.

Doceniając potencjał osób młodych, szereg działań kierowanych jest na rzecz aktywizacji tej grupy, w tym program „**Gwarancje dla młodzieży**”. Aktywizacja osób młodych oraz długotrwale bezrobotnych realizowana jest

w Polsce zgodnie z zaleceniami UE w sprawie ustanowienia Gwarancji dla młodzieży oraz w sprawie integracji osób długotrwale bezrobotnych na rynku pracy. W związku z opublikowaniem nowego zalecenia w sprawie wzmocnienia gwarancji dla młodzieży prowadzone są prace nad aktualizacją Planu Realizacji Gwarancji dla młodzieży z października 2015 roku.

W związku z upowszechnieniem się pracy wykonywanej w formie **pracy zdalnej** oraz postulowaną możliwością jej kontynuowania także po odwołaniu stanu epidemii, zostały podjęte prace mające na celu **wprowadzenie** tego rozwiązania **na stałe do Kodeksu pracy**. Przez około pół roku toczył się dialog autonomiczny między reprezentowanymi w Zespole Problemowym ds. prawa pracy Rady Dialogu Społecznego, organizacjami pracodawców i związkami zawodowymi nad zagadnieniami związanymi z uregulowaniem problematyki pracy zdalnej w Kodeksie pracy. Prace te są kontynuowane.

Ponadto realizowane są działania na rzecz wspierania **aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami**. Odbyna się to przede wszystkim z wykorzystaniem narzędzi opisanych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W ramach tego uruchomiony został projekt „**Włączenie wyłączonej - aktywne instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych na rynku pracy**”, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Działanie 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Celem projektu jest wypracowanie i wdrożenie instrumentów, wspierających zatrudnienie i utrzymanie się na rynku pracy osób niepełnosprawnych:

- a) instrument wspierania pracodawców w zakresie dostosowania do zatrudnienia osoby niepełnosprawnej, pozyskania niepełnosprawnego pracownika, utrzymania w zatrudnieniu przez ograniczenie skutków niepełnosprawności;
- b) instrument wspierania osób niepełnosprawnych w zakresie pozyskania przez nie zatrudnienia, w tym przechodzenia pomiędzy rehabilitacją społeczną a zawodową;
- c) instrument wspierania osób niepełnosprawnych w zakresie podejmowania przez nie działalności gospodarczej.

Przewidywany okres realizacji projektu to: styczeń 2021 – sierpień 2023.

Całościowe ramy polityki krajowej na rzecz osób z niepełnosprawnościami ustanawia **Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030**. Głównym jej celem jest zwiększenie poziomu włączenia osób niepełnosprawnych w życie społeczne i zawodowe.

Instrumentem wsparcia realizującym cel dotyczący **różnicowania działalności na obszarach wiejskich** jest poddziałanie „**Pomoc na rozpoczęcie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich**”, typ operacji „**Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej**” w ramach PROW 2014-2020.

Również w ramach podejścia Leader, w poddziałaniu „**Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność**” objętym PROW 2014-2020, pomoc jest przyznawana m.in. w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

W ramach realizacji Celu 8 warto uwzględnić działania w zakresie promocji i **upowszechniania standardów OECD dotyczących odpowiedzialnego biznesu**, w tym aktywności Krajowego Punktu Kontaktowego OECD ds. odpowiedzialnego biznesu (KPK OECD). KPK OECD dysponuje unikalnym mechanizmem skargowym, który pozwala na składanie zawiadomień o potencjalnych naruszeniach przez przedsiębiorstwa Wytycznych OECD dla przedsiębiorstw wielonarodowych. W latach 2018-2020 polski KPK OECD prowadził dwa takie postępowania, jak również organizował konferencje, warsztaty i spotkania promujące standardy odpowiedzialnego biznesu oraz aktywnie uczestniczył w pracach OECD w ramach Sieci KPK OECD.

Realizację Celu 8 wspierają również działania podejmowane w partnerstwie przez **Grupę roboczą ds. relacji z osobami świadczącymi pracę** oraz **Grupę roboczą ds. innowacji dla zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw**, które funkcjonują przy Zespole ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw – organie pomocniczym Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej.

Realizowane są działania w odniesieniu do prac nad polityką migracyjną. Funkcjonuje Zespół do Spraw Migracji. Przygotowywany jest projekt dokumentów składających się na politykę migracyjną Polski.

W ramach „**Pakietu dla przemysłów kreatywnych**” realizowane są m.in.:

- Program dotacyjny „**Rozwój Sektorów Kreatywnych**” skierowany do wszystkich branż kreatywnych, priorytetowo wskazane zostały gry wideo, muzyka, design oraz nowe media. W latach 2017-2020

- wsparciem finansowym objęto łącznie ok. 300 projektów.
- Mechanizm wzmacniania konkurencyjności polskiej i europejskiej kinematografii (ustawa z 9 listopada 2018 r. o finansowym wspieraniu produkcji audiowizualnej).
- Gwarancje kredytowe BGK/EFI w ramach programu Kreatywna Europa dla małych i średnich przedsiębiorstw z branż kreatywnych.
- Inwestycje w nowe i nowoczesne instytucje sektora kreatywnego: Europejskie Centrum Filmowe Camerimage, Interaktywne Centrum Bajki i Animacji przy Studiu Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Międzynarodowe Centrum Muzyki w Żelazowej Woli.

W zakresie promocji zrównoważonej turystyki – realizowany jest projekt strategiczny pn. **Rozwój Turystyki Kulturowej**, ujęty w *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030*. Obejmuje on działania dotyczące zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii: dofinansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie zachowania; dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami.

Toczą się obecnie prace analityczne mające na celu przygotowanie projektu polityki publicznej dotyczącej wsparcia turystyki kulturowej.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 8

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL) – określa ramy polityki krajowej na rzecz zatrudnienia i poprawy sytuacji na rynku pracy. Główny cel SRKL został określony jako rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Dla realizacji celu głównego wyodrębniono cele szczegółowe: 1) Wzrost zatrudnienia; 2) Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych; 3) Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym; 4) Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej; 5) Podniesienie kwalifikacji i kompetencji obywateli.

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 – ogólny opis w Celu 1.

W ramach priorytetu „Praca” planowane są działania dotyczące: modyfikacji i uzupełnienia systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami; aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami; tworzenia środowiska pracy przyjaznego pracownikom z niepełnosprawnościami; tworzenia otoczenia sprzyjającego skutecznej aktywizacji zawodowej.

System promocji gospodarki – opis projektu w Celu 9.

Spójny Portal Promocji Eksportu – opis projektu w Celu 9.

Polscy eksporterzy na rynkach zagranicznych – opis projektu w Celu 9.

Wystawy EXPO - opis projektu w Celu 9.

Nowe szanse dla wsi – projekt, mający na celu aktywizację zawodową rolników oraz osób związanych z rolnictwem dla potrzeb pozarolniczego rynku pracy, jest realizowany od 2017 r. wspólnie przez trzy resorty, tj.: MFiPR (wsparcie w ramach Polityki Spójności), MRiRW (w ramach PROW 2014-2020) oraz MRPiT (poprzez środki Funduszu Pracy). Osoby pochodzące z obszarów wiejskich, w tym osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, w zakresie aktywizacji zawodowej i rozwoju przedsiębiorczości mogą skorzystać z różnych form wsparcia EFS w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych oraz w Programie Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój. W ramach rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w PROW 2014-2020, wsparcie skierowane jest do rolników planujących utworzenie pozarolniczych miejsc pracy na terenach wiejskich. W ramach Funduszu Pracy realizowane jest wsparcie na rzecz rolników oraz członków ich rodzin, którzy zarejestrują się jako bezrobotni lub poszukujący pracy.

„Pakiet dla przemysłów kreatywnych” – stanowi jeden z projektów strategicznych ujętych w SOR. Obejmuje on szereg mechanizmów mających na celu zniesienie barier rozwojowych, wsparcie rozwoju polskich branż kreatywnych oraz wzmacnianie ich konkurencyjności na arenie UE i poza nią.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 8

Lubuskie

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) w Zielonej Górze realizuje projekt pn. „EFEKT SYNERGII - koordynacja lubuskiej ekonomii społecznej”, którego celem jest poprawa warunków rozwoju PES oraz wzmacnianie potencjału instytucjonalnego otoczenia sektora w województwie lubuskim poprzez organizowanie procesów programowania współpracy międzysektorowej oraz koordynację działań realizowanych przez kluczowych interesariuszy. ROPS koordynuje i monitoruje działania Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej. W wyniku ich oddziaływania w województwie lubuskim do 2022 roku powstanie 700 miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej.

Podlaskie

Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa – działanie skierowane w szczególności na pełne i produktywne zatrudnienie i zapewnienie zdrowego życia.

Na realizację działania składają się m.in.:

1) Zadania służące podniesieniu poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia, realizowane w ramach Osi Priorytetowej II Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa RPOWP 2014-2020 (wspieranie przejścia od bezrobocia do zatrudnienia, działania ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój przedsiębiorczości, usługi rozwojowe dedykowane mikro, małym i średnim przedsiębiorstwom w celu lepszego przystosowania pracowników, przedsiębiorców i przedsiębiorstw do zmian na otwartym rynku, programy typu outplacement wspierające osoby zwalniane z przyczyn dotyczących zakładu pracy; przedsięwzięcia skupione na przedłużeniu wieku aktywności zawodowej).

2) Zadania związane z realizacją PO WER, w ramach którego od 2015 r. wdrażane są działania nakierowane na zwiększenie zatrudnienia ludzi młodych, umożliwiające wsparcie osób młodych na regionalnym rynku pracy (projekty konkursowe i pozakonkursowe) - zwiększenie możliwości zatrudnienia osób młodych do 29 roku życia, zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotne, w tym w szczególności osób z kategorii NEET oraz niezarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotne oraz biernych (w tym w szczególności osób z kategorii NEET), jak również osób z następujących grup docelowych: imigranci, reemigranci, osoby odchodzące z rolnictwa i ich rodziny, tzw. ubodzy pracujący, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujący w ramach umów cywilno-prawnych.

3) Zadanie w zakresie wsparcia zatrudnienia osób niepełnosprawnych poprzez dofinansowanie ze środków PFRON i środków samorządu województwa, kosztów tworzenia i kosztów działania zakładów aktywności

zawodowej. Celem tego działania jest zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, w szczególności ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. W zakładach aktywności zawodowej zatrudniane są osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności cierpiące na choroby psychiczne.

4) Zwiększenie umiejętności osób młodych i dorosłych poruszających się na rynku pracy poprzez realizację usług poradnictwa zawodowego w Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej WUP w Białymstoku (porady zawodowe, testy predyspozycji zawodowych oraz badania psychologiczne, wspieranie osób zainteresowanych podejmowaniem działalności gospodarczej, organizowanie przedsięwzięć własnych lub we współpracy z innymi instytucjami rynku pracy).

W ramach działalności na rzecz poradnictwa zawodowego zrealizowano również takie inicjatywy, jak Ogólnopolski Tydzień Kariery, Tydzień Przedsiębiorczości, Europejskie Dni Pracodawców oraz konferencje i seminaria poświęcone tematyce rozwoju zawodowego oraz usług rynku pracy.

Świętokrzyskie

W ramach Działania 2.5 Wsparcie inwestycyjne sektora MŚP, Oś 2. Konkurencyjna gospodarka, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 dofinansowano inwestycje związane z rozwojem przedsiębiorstwa, wprowadzeniem nowych produktów i/lub usług, a także unowocześnieniem wyposażenia związanego z działalnością gospodarczą, wprowadzeniem innowacji produktowych, technologicznych i/lub organizacyjnych. Przedmiotem dofinansowania objęte były również projekty dotyczące zasadniczych zmian procesu produkcyjnego lub zmian w sposobie świadczenia usług za pośrednictwem zakupu zaawansowanych nowych technologii lub w efekcie wdrożenia wyników prac B+R. W ramach działania uruchomiono również wsparcie na dofinansowanie kapitału obrotowego dla firm dotkniętych pandemią.

Łódzkie

Podejmowane są działania wynikające z zadań ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Przygotowywany jest projekt podziału środków Funduszu Pracy, w tym na wsparcie tworzenia miejsc pracy dla osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (kobiety, osoby z niepełnosprawnościami, osoby 50+, osoby 30-, opiekunowie małoletnich dzieci, długotrwale bezrobotni, osoby bez kwalifikacji). Publiczne służby zatrudnienia (PSZ) prowadzą pośrednictwo pracy krajowe i międzynarodowe w ramach sieci EURES.

Realizowany jest projekt „Lodzkie4business+” (w ramach RPO WŁ 2014 – 2020; kwiecień 2019 – sierpień 2021). Projekt zapewnia kompleksowe wsparcie biznesu w województwie łódzkim. W ramach przedsięwzięcia funkcjonują następujące mechanizmy:

- Centra Innowacji Biznesowej – zespół profesjonalnych doradców biznesu, którzy bezpłatnie pomagają w rozwoju przedsiębiorstwa;
- SkyHUB – niekomercyjna przestrzeń do pracy wspólnej oferująca szereg usług m.in. indywidualne porady mentorskie oraz eksperckie, warsztaty i wydarzenia biznesowe, a także wsparcie w zakresie zakładania działalności gospodarczej.
- Biuro Wsparcia Eksportu – zespół konsultantów, których zadaniem jest wspieranie międzynarodowej działalności firm z województwa łódzkiego.

Projekt „Łódzkie w Brukseli wspiera łódzki biznes. Promocja kompleksowej oferty eksportowej dla przedsiębiorstw z regionu” ma na celu zwiększenie międzynarodowej rangi gospodarczej województwa poprzez zbudowanie sieci współpracy z podmiotami z innych europejskich regionów.

Podkarpackie

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

W ramach inicjatywy Leader, poddziałanie *Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność* realizowane są operacje w zakresie szeroko pojętej przedsiębiorczości oraz wspierane są działania mające na celu wyposażenie w niezbędną wiedzę lub umiejętności oraz kwalifikacje m.in. osób planujących rozpoczęcie działalności dodatkowej do działalności rolniczej oraz osób odchodzących z rolnictwa. Celem jest aktywizacja bezrobotnych, czy wsparcie osób z grup defaworyzowanych, co wpisuje się w koncepcję Agendy 2030.

Pomorskie

Smart Progress - głównym celem projektu jest rozwój obszarów Inteligentnych Specjalizacji Pomorza (ISP), poprzez skoordynowane działania animacyjne w zakresie procesu przedsiębiorczego odkrywania. Projekt zakłada m.in. zwiększenie aktywności B+R podmiotów z obszarów ISP poprzez wzmocnienie ich kompetencji, wsparcie działań podmiotów wpisujących się w obszary inteligentnych specjalizacji i klastrów zmierzających do wejścia w międzynarodowe konsorcja oraz globalne łańcuchy wartości, wzmocnienie marki ISP, m. in. poprzez wspieranie i promowanie produktów na rynkach zagranicznych.

Wsparcie adaptacyjności przedsiębiorstw do zmiennych warunków rynkowych i technologicznych - działanie ma na celu przełamywanie barier rozwojowych i skutkować m. in. modernizacją firm w wybranych aspektach, takich jak poprawa efektywności; powiązania międzynarodowe, w tym ekspansja na rynki zewnętrzne; ukierunkowanie na innowacje oraz obszary inteligentnych specjalizacji; pełniejsze wykorzystanie możliwości technologii cyfrowych, a także poprawa efektywności procesów produkcyjnych. Zwiększy to zdolności adaptacyjne przedsiębiorstw do zmian i wykorzystanie potencjału wynikającego z nowych trendów oraz technologii, czego efektem będzie wzrost produktywności oraz bardziej efektywne wykorzystanie zasobów i zmniejszenie emisyjności gospodarki.

Konkurs o Nagrodę Pomorską Gryf Gospodarczy edycja 2020 - regionalną nagrodę przyznaną od 2000 r. Jej organizatorem jest Pomorska Rada Przedsiębiorczości, która skupia przedstawicieli regionalnych środowisk gospodarczych oraz pełni rolę doradcy Marszałka Województwa Pomorskiego. Celem konkursu jest m.in. promocja postaw przedsiębiorczych, wsparcie i inicjowanie przedsięwzięć innowacyjnych i prorozwojowych, szczególnie takich, które są zbieżne z celami Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego, a także upowszechnianie dobrych praktyk w biznesie.

Wielkopolskie

W ramach działania 6.1 WRPO 2014-2020 zrealizowano konkurs: Wsparcie aktywizacji osób bezrobotnych poprzez finansowanie działań aktywizacyjnych realizowanych przez powiatowe urzędy pracy (PUP).

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 8

Carrefour

Inicjatywa: Zatrudnianie osób niepełnosprawnych

Zgodnie z założeniami strategii odpowiedzialnego biznesu, Carrefour podejmuje działania na rzecz aktywizacji osób niepełnosprawnych, wspierając wartościowe projekty oraz inicjatywy ukierunkowane na niesienie pomocy osobom

wykluczonym zawodowo poprzez umożliwienie zatrudnienia ich w ramach sieci. Carrefour liczy na to, że pod wpływem pozytywnych przykładów również inni pracodawcy zaczną postrzegać osoby z niepełnosprawnościami jako wartościowych pracowników, którzy wnoszą do firmy znaczną wartość

i swoje zaangażowanie oraz entuzjazm do pracy. Sieć realizuje liczne projekty na rzecz aktywizacji osób niepełnosprawnych, promując ideę zatrudniania wspieranego, m.in. we współpracy ze Stowarzyszeniem Niepełnosprawni dla Środowiska EKON oraz Stowarzyszeniem PION (Platforma Integracji Osób Niepełnosprawnych).

PKN ORLEN

Inicjatywa: Program „Praca-Integracja”

Program „Praca-Integracja” jest pilotażowym projektem Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) mającym na celu zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami na otwartym rynku pracy. W czerwcu 2019 r. w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej PKN ORLEN podpisał deklarację o współpracy na rzecz osób niepełnosprawnych. Następnie w październiku 2019 r. przystąpił do Programu. Oprócz PKN ORLEN dołączyło siedem Spółek z Grupy Kapitałowej ORLEN: ANWIL S.A., ORLEN Centrum Usług Korporacyjnych Sp. z o.o., ORLEN Eko Sp. z o.o., ORLEN KolTrans S.A., ORLEN Ochrona Sp. z o.o., ORLEN Paliwa Sp. z o.o. Oddział Logistyka Pierwotna Gazu i ORLEN Południe S.A..

Wymierne efekty działań: Spółki z Grupy ORLEN zadeklarowały zatrudnienie łącznie 28 osób z niepełnosprawnościami, w tym 8 osób w PKN ORLEN oraz 20 w pozostałych Spółkach. W efekcie rekrutacji realizowanej wspólnie z Fundacją Aktywizacja, w 2020 r. zatrudniono łącznie 24 osoby i tym samym podniesiono wskaźniki zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.

Inicjatywa: Wirtualne Targi Pracy IT ONLINE

Wirtualne Targi Pracy IT, w których PKN ORLEN wzięło udział jako partner główny, to jedno z największych rekrutacyjnych wydarzeń w Polsce, które odbyło się w formie online na specjalnie przygotowanej platformie. Dla uczestników targów (absolwentów uczelni wyższych i specjalistów z obszaru IT/Data Science) przygotowano stoiska pracodawców, przy których była możliwość zapoznania się z ofertą zatrudnienia. Zorganizowano rozmowy telefoniczne oraz wirtualny chat z reprezentantami firmy. Pracownicy firmy (Obszar IT i Obszar Kadr) odpowiadali na pytania dot. możliwości rozwoju kariery. Uczestnicy dowiedzieli się, że praca w PKN ORLEN w Obszarze IT daje możliwość budowania rozwiązań, gdzie informatyka znajduje praktyczne zastosowania w wielu dziedzinach. Ze względu na COVID-19 firma postawiła na rozwiązania zdalne przenosząc całą komunikację, rozmowy oraz procesy rekrutacyjne do świata wirtualnego.

Wymierne efekty działań: Wirtualne targi pracy IT - średni czas spędzony przy stoisku pracodawcy - 30 minut; ilość rozmów na chacie online: 40 sesji; ilość przeprowadzonych

15-minutowych konsultacji telefonicznych z kandydatami: 25; frekwencja na wydarzeniu: 4 tys. uczestników (więcej niż planowano - zakładano 2 tys. rejestracji).

Totalizator Sportowy

Inicjatywa: Totalizator Sportowy – stabilny i przyjazny pracodawca

Totalizator Sportowy zapewnia pracownikom stabilne i przyjazne środowisko pracy. Od lat sumiennie przestrzega przepisów polskiego Kodeksu Pracy i innych obowiązujących w tym zakresie regulacji. Spółka nie stosuje żadnej formy pracy przymusowej oraz nie zatrudnia nieletnich. Celem Spółki jest oferowanie bezpiecznego i stabilnego zatrudnienia swoim pracownikom oraz kontynuowanie wzorowej relacji z podmiotami zależnymi i innymi kontrahentami.

Wśród najważniejszych działań z zakresu przestrzegania standardów pracy w 2020 należy wymienić:

- utrzymanie poziomu zatrudnienia podczas pandemii COVID-19. Mimo niesprzyjającej koniunktury gospodarczej Spółka utrzymała miejsca pracy, sytuacja nie wpłynęła również na wynagrodzenia pracowników;
- w trakcie pandemii COVID-19 wdrożono procedury umożliwiające pracę zdalną. Ci z pracowników, którzy mogli wykonywać obowiązki poza biurem, otrzymali wsparcie w tym zakresie i narzędzia niezbędne do podejmowania pracy w miejscu zamieszkania;
- w związku z realizowaną pracą w systemie zdalnym wprowadzono nową formę potwierdzania godzin rozpoczęcia i zakończenia pracy za pomocą Wirtualnego Rejestratora Czasu Pracy;
- organizacja szkoleń dla pracowników, powiększających ich kapitał intelektualny i poszerzających możliwości zawodowe;
- dofinansowanie zewnętrznych szkoleń, nauki lub kursów językowych dla pracowników. Działanie ma na celu wsparcie idei lifelong learning i zwiększenie kapitału intelektualnego pracowników.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. 99,8% pracowników Totalizatora Sportowego było objętych umowami zbiorowymi; 48,7% pracowników było zatrudnionych w oparciu o umowę o pracę na czas nieokreślony; zorganizowano łącznie 20 460 godzin szkoleniowych dla pracowników; 52 pracowników skorzystało z kursów językowych; 14 pracowników skorzystało z dofinansowania studiów; 25 pracowników wchodziło w skład tzw. „Cyfrowych Liderów” wspierających wewnątrz Spółki osoby o mniejszym stopniu zaawansowania technologicznego.

SUEZ

Inicjatywa: Poprawa bezpieczeństwa pracy w oparciu o najnowsze technologie, VR oraz „Najlepsze Praktyki BHP”.

Od kilku lat Służba BHP Grupy SUEZ w Polsce organizuje konkurs, mający na celu ciągłe podnoszenie bezpieczeństwa pracy. W konkursie wyłanianych jest 10 najlepszych pomysłów oraz inicjatyw w obszarze BHP, tzw. TOP 10, których efektem są nowatorskie rozwiązania i wdrożenia. 10 wyłonionych laureatów, którzy zgłosili najbardziej interesujące inicjatywy, jest wyróżnianych a ich pomysły zostają upowszechnione w Grupie SUEZ w Polsce. Najlepszymi doświadczeniami Grupa SUEZ dzieli się z Partnerami, Klientami oraz mieszkańcami w trosce o ich

bezpieczeństwo. W przygotowaniu jest kampania społeczna o zasadach ratujących życie realizowana w mediach społecznościowych. We wdrażaniu innowacji w BHP SUEZ wykorzystuje na co dzień szkolenia w VR (wirtualna rzeczywistość w oparciu o wizualizację zakładu przetwarzającego odpady). SUEZ wyposaża swoje śmieciarki w dodatkowe systemy ostrzegania (czujniki ruchu), które monitorują zagrożenie pojawienia się osób trzecich w zasięgu działań operacyjnych śmieciarki. Polskie doświadczenia są wykorzystywane w Grupie SUEZ w innych krajach. Inicjatywa wpisuje się również w Cel 4, 9 i 11.

Wymierne efekty działań: w okresie 3 lat ponad 50 najlepszych praktyk, zgłoszonych przez pracowników zostało zidentyfikowanych i wdrożonych w SUEZ w Polsce.

9 INNOWACYJNOŚĆ, PRZEMYSŁ, INFRASTRUKTURA

Priorytety w zakresie realizacji Celu 9 na szczeblu krajowym

- wzrost innowacyjności, poprawa środowiska prawno-instytucjonalnego stymulującego podejmowanie działalności innowacyjnej;
- rozwój przemysłów i usług wiedzyochłonnych;
- rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, internetu i technologii cyfrowych;
- umiędzynarodowienie przedsiębiorstw, a zwłaszcza MŚP, poprzez stworzenie instrumentów wsparcia dla polskich eksporterów i inwestorów;
- rozwój infrastruktury transportowej.

Działania na szczeblu rządowym

Na szczeblu rządowym w ramach *Celu 9. Innowacyjność, przemysł, infrastruktura* podejmowane są działania w następujących obszarach: wzrost innowacyjności firm (w tym wzmocnienie otoczenia prawno-instytucjonalnego przedsiębiorstw oraz zwiększenie koordynacji polityki innowacyjności), rozwój przemysłu, w tym przemysłu 4.0, wsparcie przedsiębiorstw w upowszechnianiu rozwiązań przyjaznych środowisku, wsparcie przedsiębiorstw w ekspansji na rynki zagraniczne, a także rozwój infrastruktury cyfrowej oraz transportowej.

Tzw. *druga ustawa o innowacyjności*³ wprowadziła kolejne zmiany mające na celu likwidację lub ograniczenie barier w prowadzeniu działalności innowacyjnej oraz podniesienie atrakcyjności podatkowych instrumentów wsparcia działalności badawczo-rozwojowej w Polsce. W efekcie, wg danych GUS, w 2019 r. nakłady krajowe brutto na działalność B+R (GERD) wyniosły 30,3 mld zł i wzrosły w stosunku do poprzedniego roku o 18,1%. Wskaźnik intensywności prac B+R (GERD do PKB) osiągnął poziom 1,32%. Z ulgi na B+R skorzystało 2537 podatników, a z ulgi IP Box – 1650.

Ustawa z dnia 16 października 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. poz. 2309) wprowadziła znaczące usprawnienia dla twórców i wynalazców w zgłaszaniu i utrzymywaniu praw ochronnych w odniesieniu do wynalazków, wzorów użytkowych i wzorów przemysłowych, a także dokonała reformy Urzędu Patentowego RP w celu przyspieszenia i zmodernizowania postępowania zgłoszeniowego.

Kontynuowana była realizacja projektu szkoleniowo-doradczego realizowanego przez PARP *Akademia menadżera innowacji*. Jest to program szkoleniowo-doradczy skoncentrowany na nabyciu przez firmę i jej pracowników kompetencji niezbędnych do zarządzania innowacjami w przedsiębiorstwie.

Sieć Badawcza Łukasiewicz pracuje dla przedsiębiorczości i wspiera rozwój polskich firm. Działając w formule *Science is Business* oferuje rozwiązania, które pomagają usprawniać biznes oraz tworzyć technologie zmieniające rzeczywistość. Sieć ta powstała w 2019 r. jako projekt o dużym potencjale komercyjnym, dostarczający atrakcyjne, kompletne i konkurencyjne rozwiązania biznesowe w obszarach automatyki, chemii, biomedycyny, teleinformatyki, materiałów oraz zaawansowanego wytwarzania. Obecnie rozszerzono procesy inicjowania projektów B+R z Łukasiewiczem do agencji i uczelni (ARP, Politechnika Poznańska, Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Warszawska, Politechnika Śląska, Politechnika Łódzka, Uniwersytet Medyczny w Łodzi). Podjęto lub kontynuowano uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych (np. EARTO, AIOTI) oraz inicjatywach EIT.

Przygotowywana *Strategia produktywności 2030*, to jedna z dziewięciu strategii zintegrowanych, uszczegóławiających zapisy Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Strategia określa kierunki interwencji i instrumenty wsparcia wykorzystywane przez państwo w kolejnych latach w celu pobudzenia wzrostu poziomu inwestycji i produktywności przedsiębiorstw. Celem głównym projektowanej Strategii jest progresywny wzrost produktywności w warunkach gospodarki: neutralnej klimatycznie, o obiegu zamkniętym, opartej na danych.

³ Ustawa z dnia 9 listopada 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy otoczenia prawnego działalności innowacyjnej.

Przyjęcie Strategii przez Radę Ministrów planowane jest w II kwartale 2021 r.

Trwają też prace nad dokumentem dotyczącym **Polityki Przemysłowej** w warunkach post epidemicznych. Dokument uzupełni swoim sektorowym podejściem adresującą horyzontalne kwestie Strategię Produktywności. Praca nad dokumentem ma charakter partycypacyjny, angażuje przedstawicieli przemysłu oraz ekspertów branżowych. Powstała **Biała Księga Rozwoju Przemysłu**. Wnioski i rekomendacje w niej przyjęte posłużą do opracowania ostatecznych zapisów Polityki Przemysłowej Polski, będą podstawą do uruchomienia niezbędnych zmian legislacyjnych, a także zostaną wykorzystane do zbudowania najpełniejszego katalogu instrumentów wsparcia poszczególnych branż. Przyjęcie Polityki Przemysłowej Polski planowane jest w II kwartale 2021 roku.

Funkcjonuje **Fundacja Platforma Przemysłu Przyszłości**. Działalność Platformy koncentruje się na zagadnieniach związanych z dostosowaniem polskiej gospodarki do wyzwań wynikających z czwartej rewolucji przemysłowej. Jej celem jest działanie na rzecz wzrostu konkurencyjności przedsiębiorców poprzez wspieranie ich transformacji cyfrowej w zakresie procesów, produktów i modeli biznesowych, wykorzystujących najnowsze osiągnięcia z dziedziny automatyzacji, sztucznej inteligencji, technologii teleinformatycznych oraz komunikacji pomiędzy maszynami oraz człowiekiem a maszynami z uwzględnieniem odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa tych rozwiązań. Fundacja, mając na względzie bardzo szybko kurczące się zasoby pracy w polskiej gospodarce, stara się dotrzeć do jak najszerzego grona przedsiębiorców, poprzez promowanie idei Przemysłu 4.0, równocześnie zachęcając ich do wdrażania rozwiązań najnowszych technologii cyfrowych, co umożliwi skokowy wzrost ich produktywności.

Realizowany jest Program Ministra Przedsiębiorczości i Technologii na lata 2019 – 2021 pn. „Przemysł 4.0”.

Celem programu jest wyłonienie, rozbudowa i uzupełnienie potencjału ośrodków, które posiadają zdolność do pełnienia roli **Hubów Innowacji Cyfrowych**, wypracowanie dobrych praktyk i standaryzacja świadczonych przez nie usług wsparcia przedsiębiorców w zakresie produktowej, usługowej oraz organizacyjnej transformacji, przy wykorzystaniu najnowocześniejszych rozwiązań technologicznych.

Trwają również dyskusje dotyczące **zrównoważonego wykorzystania przestrzeni kosmicznej**, z poszanowaniem zasad ujętych w celach zrównoważonego rozwoju.

Realizowane są działania na rzecz umiędzynarodowienia polskich przedsiębiorstw. W ramach projektu

konkursowego poddziałanie 3.3.3 „Wsparcie MŚP w promocji marek produktowych – Go to Brand” PO IR, przedsiębiorcy mogą uzyskać dofinansowanie do: udziału w targach, wystawach, misjach gospodarczych lub konferencjach zagranicznych, kosztów usług doradczych dotyczącej promocji firmy za granicą. Pomoc taką w ciągu ostatnich 5 lat udzielono na realizację 2 800 projektów przedsiębiorców. Ponadto aby ułatwić dostępność tej formy wsparcia, uproszczone zostały procedury aplikacyjne. Spowodowało to ponad dwukrotny wzrost wniosków od przedsiębiorców (dla porównania: w 2017 r. złożono 778 wniosków, 2020 r. – 1575 wniosków).

Instrumenty wsparcia eksportu w formule pomocy de minimis, skierowane są do przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w Polsce. W ramach tej formuły przedsiębiorcom udzielane jest wsparcie na dofinansowanie realizowanych działań proeksportowych w zakresie branżowych projektów promocyjnych oraz uzyskania certyfikatu wyrobu wymaganego na rynkach zagranicznych.

Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii

ma na celu upowszechnianie polskich zielonych technologii, które stanowią sprawdzone rozwiązania, gwarantowanej jakości, wykazujące pozytywny efekt środowiskowy. Obszary branżowe, w których GreenEvo wspiera i promuje polskie zielone technologie to: gospodarka odpadami, gospodarka wodno-ściekowa, odnawialne źródła energii, oszczędność energii, ochrona powietrza, ochrona bioróżnorodności. GreenEvo wspiera głównie małych i średnich przedsiębiorców oferujących zielone technologie, którzy często nie mają wystarczających możliwości rozwoju swojej działalności poza granicami Polski. Wspieranie firm w procesie wejścia na zagraniczne rynki jednocześnie promuje ideę rozwoju gospodarczego z poszanowaniem środowiska. Wydarzenia organizowane w ramach projektu, tj. szkolenia i misje gospodarcze przyczyniają się do budowania platformy wymiany wiedzy i doświadczeń oraz budowania relacji biznesowych.

Podejmowane były działania na rzecz **wsparcia wdrażania ekoinnowacji oraz upowszechnianie najlepszych dostępnych technik BAT. Prowadzone były też przedsięwzięcia w zakresie edukacji ekologicznej, w tym kształtowania wzorców zrównoważonej konsumpcji**, w tym organizacja warsztatów i szkoleń dla pracowników administracji publicznej, przygotowanie wytycznych dla urzędników w zakresie zamieszczania informacji o dokumentach dotyczących środowiska.

W realizację celu 9 wpisują się też dwa programy priorytetowe NFOŚiGW: Energia plus (wsparcie inwestycji w przedsiębiorstwach, prowadzących m.in. do zmniejszenia zużycia surowców pierwotnych lub ilości wytwarzanych

odpadów, ograniczenia lub uniknięcia szkodliwych emisji do atmosfery, poprawiających efektywność energetyczną w tym procesów produkcyjnych) oraz **Nowa energia** (podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki poprzez wsparcie wdrożenia projektów w zakresie nowoczesnych technologii energetycznych, ukierunkowanych na rozwój bezemisyjnej energetyki, bezemisyjnego przemysłu, jak również rozwiązań systemowych pozwalających na uzyskanie maksymalnej efektywności wytwarzania, zagospodarowania oraz wykorzystania energii).

Realizowany jest szereg działań w obszarze cyfryzacji przez Centrum GovTech w tym m.in. rozbudowa infrastruktury cyfrowej tożsamości i przekroczenie liczby 10 mln założonych Profili Zaufanych, rozbudowa ekosystemu gov.pl, budowa Cyfrowej Piaskownicy Administracji – kilkaset interfejsów API zostało udostępnionych podmiotom prywatnym w celu umożliwienia im opierania na nich swoich aplikacji. Centrum GovTech koordynuje ponadto wdrożenie „*Polityki Sztucznej Inteligencji w Polsce od roku 2020*”.

Rada Ministrów przyjęła 10 marca 2020 r. **aktualizację Narodowego Planu Szerokopasmowego (NPS)**. Głównymi celami dokumentu po aktualizacji są:

- zapewnienie wszystkim gospodarstwom domowym, zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich, dostępu do Internetu o przepustowości dla łącza „w dół” wynoszącej co najmniej 100 Mb/s, z możliwością modernizacji do przepustowości mierzonej w gigabitach;
- niezakłócony bezpieczny dostęp do sieci 5G na wszystkich obszarach miejskich i na wszystkich głównych szlakach komunikacyjnych;
- gigabitowy dostęp do Internetu dla wszystkich miejsc stanowiących główną siłę napędową rozwoju społeczno-gospodarczego, takich jak szkoły, węzły transportowe i główne miejsca świadczenia usług publicznych, a także dla przedsiębiorstw prowadzących intensywną działalność w Internecie.

W 2020 r. współpracowano z innymi państwami członkowskimi oraz Komisją Europejską w celu opracowania zestawu narzędzi wynikających z Zalecenia Komisji z dnia 18 września 2020 r. w sprawie wspólnego unijnego zestawu narzędzi służących zmniejszeniu kosztów wprowadzania sieci o bardzo dużej przepustowości oraz zapewnieniu terminowego i sprzyjającego inwestycjom dostępu do widma radiowego 5G, aby wspierać łączność z myślą o odbudowie gospodarki po kryzysie związanym z COVID-19 w UE. Ponadto w 2020 roku trwały prace nad wdrożeniem do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1972 z dnia 11 grudnia 2018 r. ustanawiającej Europejski kodeks łączności

elektronicznej. Pierwszy projekt ustawy – Prawo komunikacji elektronicznej, wraz z towarzyszącym jej projektem ustawy wprowadzającej Prawo komunikacji elektronicznej, został przedstawiony do szerokich prekonsultacji społecznych.

Do **Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (OSE)** zgłosiło się niemal 20 tys. szkół. W ciągu roku trwał proces zapewniania kolejnym szkołom nowoczesnych łączy szerokopasmowych oraz sukcesywnie wyposażano szkoły w sprzęt umożliwiający korzystanie z usług OSE oraz uruchamiano usługi OSE. Dzięki OSE na koniec 2020 r. nie było już w Polsce szkół, które nie korzystały z Internetu, przy czym z usług OSE korzystało niemalże 16 tys. szkół. Ponadto, w związku ze stanem pandemii, do końca 2020 r., w ramach OSE uzupełniono wyposażenie szkół o ponad 50 tys. tabletów wraz z aktywną usługą dostępu do bezprzewodowego Internetu, które wesprą szkoły w prowadzeniu zajęć zarówno stacjonarnych, jak i w trybie zdalnym.

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) jest formą zamówień publicznych, która może wnieść istotny wkład w rozwój SDGs. Znacząca część Inwestycji PPP realizowanych w Polsce spełnia warunek zrównoważonego rozwoju. Przykładami inwestycji PPP na polskim rynku są 24 przedsięwzięcia z obszaru efektywności energetycznej, 10 inwestycji w gospodarkę odpadami, 19 w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, 24 w infrastrukturę transportową czy 5 sektor budownictwa mieszkaniowego i publicznego. We wszystkich wymienionych wyżej sektorach, SDGs są uwzględniane zarówno w specyfikacji projektowej, jak również w kryteriach udzielenia zamówień.

Na szczeblu rządowym również podejmowane są inicjatywy, które mają upowszechnić realizację inwestycji PPP wspierających ideę zrównoważonego rozwoju. Dobrym przykładem tego rodzaju aktywności może być przeprowadzenie w 2020 roku konkursu na wsparcie doradcze dla inwestycji PPP, które wpisują się w SDGs.

Centralna Jednostka ds. PPP bezpośrednio zaangażowana jest w realizację także wielu, znajdujących się już na różnych stopniach zaawansowania inwestycji PPP wpisujących się w Cel 9, np. projekt Krakowskiego Szybkiego Tramwaju o wartości ok 660 mln zł, który należy do inwestycji z obszaru zrównoważonego transportu miejskiego, czy rządowy projekt budowy Portu Zewnętrzny w Gdyni, największej inwestycji PPP w Polsce wartej 3,5 mld PLN. Centralna Jednostka ds. PPP opracowała także serię dobrych praktyk nt. inwestycji, które wpisują się w koncepcję SDGs. Dotyczą one m.in. sektora budynków użyteczności publicznej, sektora efektywności energetycznej – oświetlenia ulicznego,

sektora wodno–kanalizacyjnego, czy sektora efektywności energetycznej – termomodernizacja budynków.

Resort właściwy do spraw transportu prowadzi szereg działań przyczyniających się do **rozwoju poszczególnych sektorów transportu na terenie kraju**. Jednym z priorytetowych zadań wskazanych do realizacji przez Rząd jest utworzenie **Centralnego Portu Komunikacyjnego**. Projekt ten integruje zadania z trzech sektorów (lotniczego, kolejowego i drogowego). Jego celem jest stworzenie uniwersalnego systemu transportu pasażerskiego poprzez wybudowanie i eksploatację rentownego, innowacyjnego węzła transportowego, który uzyska miejsce w pierwszej dziesiątce najlepszych portów lotniczych świata. Umożliwi też przebudowę krajowego systemu transportu kolejowego jako atrakcyjnej alternatywy dla transportu drogowego i obejmującego wszystkie obszary Polski, zapewniając jednocześnie rozwój i trwałą integrację aglomeracji warszawskiej i łódzkiej.

Jednocześnie w obszarze transportu realizowane są programy dedykowane poszczególnym sektorom, które w sposób kompleksowy odpowiadają na wyzwania w zakresie poprawy stanu infrastruktury transportowej na terenie kraju.

Transport drogowy.

Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) - podstawowym źródłem finansowania jest Krajowy Fundusz Drogowy, zasilany m.in. środkami UE. Limit finansowy Programu, po nowelizacji z czerwca 2020 r., wynosi 164 mld zł i jest największym programem drogowym w historii Polski. Dzięki tym środkom powstanie ponad 3 700 km nowych dróg, w tym 324 km autostrad (A1, A2 oraz A18) oraz 3 000 km dróg ekspresowych. W ramach Programu do końca 2020 roku zakończono budowę 99 zadań o wartości 46 662,1 mln zł, długości 1 306,9 km.

W 2020 r. opracowano również **Program Budowy 100 Obwodnic na lata 2020-2030**. Głównym celem Programu jest wyprowadzenie ruchu z zatłoczonych miast i miejscowości, poprawa jakości powietrza i środowiska akustycznego, zwiększenie bezpieczeństwa użytkowników dróg oraz poprawa przepustowości sieci dróg krajowych.

Koszt realizacji 100 obwodnic został oszacowany na blisko 28 mld zł. Budowa będzie finansowana ze środków Krajowego Funduszu Drogowego prowadzonego przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

Oprócz strategicznych z punktu widzenia rozwoju drogowej sieci transportowej prac związanych z budową nowych odcinków dróg szybkiego ruchu i obwodnic, prowadzone są intensywne **działania inwestycyjne na istniejącej sieci dróg krajowych** - np. przebudowa skrzyżowań w tym na ronda,

montaż oświetlenia i sygnalizacji świetlnej, budowa chodników, ścieżek rowerowych i ścieżek pieszo-rowerowych.

W uzupełnieniu do tych działań, realizowano także zadania mające na celu **zmniejszenie presji funkcjonowania sieci dróg na środowisko** (realizacja zabezpieczeń akustycznych, modernizacja systemów odwodnienia, itp.) oraz poprawę warunków i bezpieczeństwa ruchu przez zastosowanie dedykowanych rozwiązań teleinformatycznych.

Ponadto w ramach programu GOSPOSTRATEG Ministerstwo Infrastruktury realizuje **projekt AV-PL-ROAD - Polska droga do automatyzacji transportu drogowego**.

Transport kolejowy.

Program Zarządzania i Przebudowy Dworców Kolejowych (Program Inwestycji Dworcowych na lata 2016-2023) – do końca 2020 r. spośród 189 dworców kolejowych planowanych obecnie do modernizacji w ramach Programu oddano do użytkowania 23 dworce kolejowe.

Realizowany jest program unowocześnienia rozwoju i modernizacji infrastruktury kolejowej, głównie w sferze linii kolejowych **Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku (KPK)**, który obejmuje ponad 230 kolejowych projektów inwestycyjnych o wartości prawie 76 mld złotych. W ramach KPK modernizowane są tory, budowane i przebudowywane mosty oraz wiadukty, które umożliwią płynniejszy i wydajniejszy transport. Realizacja KPK podniesie standard i prędkość podróży pasażerów oraz zapewni polepszenie warunków dla przewozu towarów. W ramach KPK prowadzona jest także szeroko zakrojona modernizacja stacji kolejowych.

Program Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej Kolej+ do 2028 roku – jego podstawowym celem jest uzyskanie/usprawnienie połączenia kolejowego miejscowości o populacji powyżej 10 tys. mieszkańców z miastami wojewódzkimi i tym samym zmniejszenie wykluczenia transportowego tych miejscowości. Efektem Programu będzie poprawa warunków życia mieszkańców, usprawnienie codziennych podróży. Dodatkowo nastąpi wzrost atrakcyjności mniejszych regionów kraju a także promowane będą ekologiczne środki transportu.

Program budowy/modernizacji przystanków kolejowych na lata 2020-2025 – głównym celem Programu jest poprawa dostępności komunikacyjnej regionów. Zmodernizowane lub nowe przystanki kolejowe mają ułatwić korzystanie z transportu kolejowego i wymazać białe plamy komunikacyjne. Za kwotę 1,0 mld zł zbudowane zostaną nowe przystanki kolejowe, odbudowane te, które od lat nie istnieją oraz wydłużone perony tam, gdzie nie mogą zatrzymywać się pociągi

dalekobieżne. Jest to kolejna odsłona walki rządu z wykluczeniem komunikacyjnym.

W ramach wskazanego priorytetu pn. „rozwój infrastruktury transportowej” podejmowane są działania na rzecz rozwoju **transportu intermodalnego**. Został przygotowany projekt dokumentu pn. „Kierunki Rozwoju Transportu Intermodalnego do 2030 r. z perspektywą do 2040 r.”. Głównym celem projektu jest stworzenie optymalnych warunków dla integracji międzygałęziowej w polskim systemie transportowym i zwiększenie wykorzystania transportu kolejowego w przewozach intermodalnych. W dokumencie wskazano również projekty flagowe, których zadaniem jest koncentracja zadań inwestycyjnych oraz organizacyjnych wspierających rozwój transportu intermodalnego. Jednym z preferowanych działań jest wspieranie inwestycji w terminale intermodalne.

Ponadto, działania dla transportu intermodalnego realizowane są w ramach wsparcia projektów

intermodalnych ze środków POiŚ (działanie 3.2) oraz wsparcia przewozów intermodalnych poprzez stosowanie ulgi intermodalnej w zakresie umowy na realizację programu wieloletniego pn. *"Pomoc w zakresie finansowania kosztów zarządzania infrastrukturą kolejową, w tym jej utrzymania i remontów do 2023 roku"* zawartej pomiędzy MI a PKP PLK S.A.

Transport wodny śródlądowy.

Modernizacja śluz odrzańskich na Kanale Gliwickim na odcinku w zarządzie RZGW Gliwice – przystosowanie do III klasy drogi wodnej – Etap II. Projekt obejmuje modernizację dwóch śluz: Nowa Wieś i Sławięcice. Głównym celem przedsięwzięcia jest poprawa warunków transportu wodnego na Kanale Gliwickim poprzez zwiększenie przepustowości, poprawę efektywności, zwiększenie bezpieczeństwa ruchu i poprawę niezawodności działania urządzeń.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 9

System promocji gospodarki – budowa zintegrowanego, wewnętrznie spójnego systemu promocji gospodarki, koordynowanego na poziomie centralnym, ukierunkowanego m.in. na rozwój polskiego eksportu i zwiększanie polskich inwestycji za granicą.

Spójny Portal Promocji Eksportu – utworzenie spójnego systemu informacji o warunkach eksportu i prowadzenia działalności gospodarczej za granicą, w tym dostępnych instrumentach oraz instytucjach udzielających wsparcia. System ten ma być jedynym, ogólnym „punktem wejścia” dla przedsiębiorców. Obecnie prowadzone są prace modernizacyjne na Portalu Promocji Eksportu (PPE).

Polscy eksporterzy na rynkach zagranicznych – działania zwiększające umiędzynarodowienie wybranych sektorów MŚP, wpisujących się w obszary Krajowych Inteligentnych Specjalizacji oraz wzmacniających wizerunek Polski i polskiej gospodarki.

Wystawy EXPO – realizacja działań informacyjno-promocyjnych, prezentujących potencjał Polski i polskiej gospodarki w ramach dużych wydarzeń promocyjnych na świecie, takich jak wystawy EXPO, połączonych z prezentacją polskich towarów i usług. W 2021 r. planowany jest udział w **Wystawie Światowej EXPO 2020 w Dubaju** (termin został przełożony o rok z powodu COVID-19).

„Polityka dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020” – jej celem jest wsparcie społeczeństwa, firm, przedstawicieli nauki oraz administracji publicznej w wykorzystaniu szans związanych z rozwojem sztucznej inteligencji, przy równoczesnym zapewnieniu ochrony godności człowieka oraz warunków do uczciwej konkurencji w globalnej rywalizacji.

Narodowy Plan Szerokopasmowy – jego celem jest zapewnienie wszystkim obywatelom dostępu do infrastruktury szerokopasmowej, umożliwiającej dostęp do szybkiego internetu, wpływającej na rozwój społeczeństwa cyfrowego, rozwój nowoczesnej edukacji, rozwój badań i innowacji, tworzenie jednolitego rynku cyfrowego, bezpieczny i szybki dostęp do elektronicznych usług publicznych oraz sprawną komunikację między instytucjami publicznymi, obywatelami i biznesem.

Ogólnopolska Sieć Edukacyjna – dedykowana sieć łącząca wszystkie szkoły w Polsce, która zapewni dostęp do internetu, usług i treści edukacyjnych oraz zapewni bezpieczeństwo sieci.

System Weryfikacji Technologii Środowiskowych (ETV) - projekt strategiczny, który został zrealizowany i zamknięty 24.09.2019 r. W ramach Polityki Ekologicznej Państwa 2030 ETV będzie kontynuowany jako zadanie, a nie jako projekt

strategiczny. ETV jest unijnym systemem, który weryfikuje innowacyjność rozwiązania w kontekście uzyskiwanego efektu ekologicznego.

Program inwestycyjny Centralny Port Komunikacyjny. Etap I. 2020–2023 - jest częścią zadań Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2020 r. Program CPK oraz odpowiednie podprogramy i projekty obejmują: port lotniczy typu hub (przesiadkowy); Airport city ; kolejowe inwestycje towarzyszące; inwestycje PAŻP; przygotowanie i realizacja planu inwestycyjnego dla zadania „utworzenie banku ziemi CPK”; Aerropolis – jako jedno z najbardziej atrakcyjnych miejsc dla nowych inwestycji lub rozwoju obecnego biznesu, z potencjałem dla ogólnosystemowych korzyści gospodarczych w Regionie CPK i Polsce. Stworzenie przestrzeni B+R+I dla wybranych kompetencji.

Via Carpatia - to kluczowy transeuropejski korytarz transportowy w relacji Północ-Południe, łączący Kłajpedę na Litwie z Salonikami i Sztambułem. Droga przebiegać ma przez Litwę, Polskę, Ukrainę, Słowację, Węgry, Rumunię, Bułgarię, Turcję i Grecję.

Projekt **Krajowy System Zarządzania Ruchem Drogowym na sieci TEN-T - etap I**. Realizowana jest umowa z doradcą technicznym, który wspiera GDDKiA w przygotowaniu, wdrożeniu i nadzorze nad eksploatacją ww. systemu. Ponadto, trwa realizacja powiązanego projektu strategicznego **Utworzenie Krajowego Punktu Dostępowego do informacji o warunkach ruchu**.

Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025) – projekt strategiczny SOR dotyczący dróg publicznych.

Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg (wcześniej: Fundusz Dróg Samorządowych) to fundusz celowy, który został powołany w 2018 r. i zakłada wsparcie finansowe dla samorządów na budowę, przebudowę lub remont dróg powiatowych oraz gminnych, na budowę mostów lokalizowanych w ciągach dróg wojewódzkich, dróg powiatowych lub dróg gminnych oraz na budowę, przebudowę lub remont dróg wojewódzkich, dróg powiatowych lub dróg gminnych o znaczeniu obronnym.

Polska droga do automatyzacji transportu drogowego – automatyzacja środków transportu i wykorzystania pojazdów wyposażonych w systemy automatyzujące jazdę. We wrześniu 2020 r. zakończył się okres realizacji fazy badawczej projektu, trwa opracowanie wniosku do NCBR o jej zatwierdzenie oraz przygotowanie do rozpoczęcia fazy przygotowania do zastosowania.

Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku jest programem wieloletnim zawierającym listę wszystkich inwestycji PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. realizowanych z wykorzystaniem środków finansowych, których dysponentem jest minister właściwy do spraw transportu. Głównym celem KPK jest wzmocnienie roli transportu kolejowego w zintegrowanym systemie transportowym kraju przez stworzenie spójnej i nowoczesnej sieci linii kolejowych.

Rozwój sektora żeglugi śródlądowej jest projektem kompleksowym obejmującym sześć komponentów, w ramach których realizowane są działania mające na celu rozwój żeglugi śródlądowej jako integralnej gałęzi zrównoważonego multimodalnego systemu transportowego w celu wzrostu udziału żeglugi śródlądowej w przewozach towarów w Polsce oraz społeczny i gospodarczy rozwój miejscowości i regionów leżących nad drogami wodnymi o istotnym znaczeniu transportowym do roku 2020 oraz 2030. Dotychczas zakończono realizację 2 komponentów: Rozwój kapitału ludzkiego dla żeglugi śródlądowej oraz Aktywizacja społeczno-gospodarcza obszarów sąsiadujących z drogą wodną oraz rozwój lokalny oparty o nowe walory rzeki.

Projekt flagowy Batory – jednym z jego filarów jest projekt dotyczący utworzenia Zakładu Recyklingu Statków pn. „Zielona Stocznia w Polsce”. Celem projektu flagowego „Batory” jest stymulowanie rozwoju technologii, projektowania i budowy polskich jednostek pływających i konstrukcji morskich, przesunięcie sektora stocznioowego w kierunku produkcji, innowacyjnych produktów i wyspecjalizowanych jednostek o wysokiej wartości dodanej. Ponadto, zapewnienie jak najpełniejszego wykorzystania potencjału polskich stocznii.

Program wieloletni pn. „Budowa drogi wodnej łączącej Zalew Wiślany z Zatoką Gdańską” na lata 2016-2023 – zakres przedsięwzięcia to: budowa kanału żeglownego (przekopu) przez Mierzęję Wiślana; budowa sztucznej wyspy na Zalewie Wiślanym; budowa toru wodnego na Zalewie Wiślanym – od kanału żeglugowego do Zatoki Elbląskiej; regulacja i pogłębienie torów wodnych na rzece Elbląg; budowa nowego mostu w Nowakowie. W efekcie realizacji inwestycji powstanie droga wodna, podlegająca w całości polskiej jurysdykcji umożliwiająca wpływanie do portu morskiego w Elblągu jednostek o parametrach morskich, tj. zanurzeniu do 4 m, długości do 100 m, szerokości do 20 m.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 9

Opolskie

Organizacja i rozwój kolejowych regionalnych przewozów pasażerskich. W celu podniesienia jakości i standardów usług transportu kolejowego w regionie od 2004 r. zakupiono 11 spalinowych pojazdów szynowych oraz 11 elektrycznych pojazdów trakcyjnych, wyposażonych m.in. w klimatyzację, system informacji pasażerskiej oraz przystosowanych do przewozu osób o ograniczonej sprawności ruchowej.

W województwie realizowane są także zadania związane z poprawą bezpieczeństwa ruchu drogowego, w tym modernizacją i doświetleniem przejść dla pieszych oraz propagowaniem bezpiecznej jazdy na rowerze - jako ekologicznego i zdrowego środka transportu (np. kampania edukacyjna dla dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych „Opolskie na rowery”).

Podkarpackie

Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej (SSPW) – głównym celem projektu jest zapewnienie dostępu do usług szerokopasmowych dla 90% mieszkańców i 100% instytucji publicznych i przedsiębiorców w województwie.

Podkarpacki System Informacji Przestrzennej (PSIP) - otwarty system informacyjny służący do wprowadzania, gromadzenia, przetwarzania, analizowania oraz wizualizacji danych przestrzennych, a jedną z jego głównych funkcji jest wspomaganie procesu decyzyjnego na szczeblu: województwa, powiatów oraz miast i gmin zintegrowanych z tym systemem.

W ramach PROW 2014-2020 prowadzone jest działanie Budowa lub modernizacja dróg lokalnych, w ramach którego realizowane są inwestycje polegające na budowie lub przebudowie między innymi dróg gminnych lub powiatowych. W warunkach utrudnień komunikacyjnych zahamowany jest rozwój lokalnej przedsiębiorczości, ograniczone są możliwości podejmowania przez mieszkańców zatrudnienia poza miejscem zamieszkania oraz korzystania z usług publicznych (edukacja, zdrowie, kultura). Mając na uwadze powyższe, działanie to przyczynia się do wsparcia lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

Pomorskie

„Smart Progress” – głównym celem projektu jest rozwój obszarów Inteligentnych Specjalizacji Pomorza (ISP) poprzez skoordynowane działania animacyjne w zakresie procesu przedsiębiorczego odkrywania. Projekt zakłada m.in. zwiększenie aktywności B+R podmiotów z obszarów ISP poprzez wzmocnienie ich kompetencji, wsparcie działań podmiotów wpisujących się w obszary inteligentnych specjalizacji i klastrów zmierzających do wejścia

w międzynarodowe konsorcja oraz globalne łańcuchy wartości, wzmocnienie marki ISP, m. in. poprzez wspieranie i promowanie produktów na rynkach zagranicznych.

Wsparcie sektora B+R i innowacyjności regionu poprzez rozwój infrastruktury i kadr - działanie ma na celu stymulowanie inwestycji przedsiębiorstw w rozwiązania innowacyjne i skuteczniejszą komercjalizację dorobku sfery B+R poprzez inwestycje skupiające się na ekspansji przedsiębiorstw poprzez innowacje oraz transferze wiedzy do gospodarki, a także wsparcie poprawy efektywności oraz rozwój infrastruktury jednostek B+R w celu rozwijania ich współpracy z przedsiębiorstwami.

Przedsięwzięcie strategiczne pn. „Pomorskie Trasy Rowerowe o znaczeniu międzynarodowym R10 i Wiślana Trasa Rowerowa R9 w województwie pomorskim” – zakłada budowę dwóch tras rowerowych o randze międzynarodowej R10 – wzdłuż Morza Bałtyckiego i R9 – wzdłuż rzeki Wisły), wpisujących się docelowo w europejski system tras EuroVelo. W realizacji jest łącznie ponad 660 km oznakowanych tras oraz 80 miejsc postojowych dla rowerzystów o nowoczesnej architekturze. Ponadto planowana jest promocja produktu turystycznego na rynku krajowym. Przedsięwzięcie realizowane jest przez ponad 40 partnerów w ramach 8 partnerstw i 4 samodzielnych beneficjentów.

Świętokrzyskie

Działania mające na celu podniesienie znaczenia województwa świętokrzyskiego na rynku badawczo-rozwojowym, w tym na rzecz wzmocnienia innowacyjności regionu. W tym miejscu należy wymienić inwestycje współfinansowane przy udziale środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 dotyczące wsparcia regionalnej infrastruktury jednostek naukowo-badawczych. W tym obszarze województwo świętokrzyskie realizuje 3 bardzo ważne projekty tj. CENWIS – centrum naukowo-wdrożeniowe inteligentnych specjalizacji regionu świętokrzyskiego, Świętokrzyski Kampus Laboratoryjny Głównego Urzędu Miar - Etap I oraz MEDPAT - Doposażenie zakładów naukowych - badania z zakresu ochrony zdrowia, o łącznej wartości dofinansowania UE wynoszącej blisko 270 mln zł. Realizacja powyższych inicjatyw służy podniesieniu poziomu innowacyjności regionalnej gospodarki, w szczególności w zakresie inteligentnych specjalizacji województwa.

Łódzkie

Projekt „Innowacyjny ekosystem w zakresie inteligentnej opieki nad osobami starszymi” I-CARE-SMART – Program INTERREG EUROPA ŚRODKOWA (okres realizacji: maj 2019

– kwiecień 2022). Projekt realizowany we współpracy z partnerami międzynarodowymi z Austrii, Czech, Niemiec, Węgier, Włoch, Słowacji i Polski. Celem projektu jest budowanie i wzmacnianie współpracy z organizacjami, które są w stanie dostarczać najnowocześniejsze rozwiązania technologiczne w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej dla osób starszych. W ramach projektu przedstawiciele środowiska naukowego, biznesu, organizacje seniorów oraz ich opiekunów, a także reprezentanci sektora opieki zdrowotnej i opieki społecznej mają możliwość nawiązania współpracy w celu diagnozy potrzeb osób starszych, oceny potencjału rozwoju innowacji na rzecz osób starszych oraz wypracowanie modelowych rozwiązań w zakresie usług dla seniorów z wykorzystaniem technologii cyfrowych. *Projekt wspiera realizację Celu 3.*

Śląskie

Projekt „InterSilesia” – modelowanie działalności eksportowej przedsiębiorstw z sektora MŚP działających na terenie woj. śląskiego. Projekt finansowany ze środków UE w ramach RPO WSL 2014-2020 i realizowany przez Fundusz Górnośląski SA w partnerstwie z Województwem Śląskim. Działania projektu nakierowane są na pobudzenie przedsiębiorstw MŚP do podejmowania działań w kierunku internacjonalizacji działalności biznesowej, działań

eksportowych i innowacyjnych. W ramach projektu przygotowane zostaną uniwersalne narzędzia wspierające działania przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych oraz powstanie Centrum Internacjonalizacji, które będzie miejscem spotkań, wymiany informacji i wiedzy w zakresie internacjonalizacji, eksportu, specyfiki rynków zagranicznych.

Projekt „Global Silesia” - promocja gospodarcza regionu oraz działania związane z tworzeniem przyjaznych warunków do inwestowania i eksportowania. W ramach projektu realizowane są działania związane z promocją oferty gospodarczej regionu (w wymiarze zarówno krajowym, jak i zagranicznym), promocji innowacyjności, a także przedsięwzięcia związane ze wsparciem przedsiębiorców z sektora MŚP w ekspansji na rynki zagraniczne.

Projekt Sieć Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych w Procesie Przedsiębiorczego Odkrywania w województwie śląskim (SO RIS w PPO II), współfinansowany z RPO WSL 2014-2020 i realizowany w latach 2019-2022. Jego celem jest usprawnienie zarządzania rozwojem naukowo-technologicznym regionu, zacieśnienie współpracy sieciowej w ramach Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych oraz rozwijanie inteligentnych specjalizacji w regionie.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 9

Carrefour

Inicjatywa: Refillomaty kosmetyków

Nowa inicjatywa Carrefour „Refillomaty kosmetyków” przyczynia się z jednej strony do zmniejszenia wykorzystania jednorazowych butelek plastikowych na rzecz tych wielokrotnego użytku, a z drugiej - daje wymierne efekty klientom, którzy zyskują możliwości zakupu kosmetyków taniej, z uwagi na fakt, że klient płaci wyłącznie za produkt, nie za opakowanie. Inicjatywa realizowana jest we współpracy ze startupem Swapp! oraz marką YOPE specjalizującą się w produkcji kosmetyków ekologicznych. Wdrażając własne praktyki w ramach strategii opakowaniowej Carrefour, zachęca dostawców do odpowiedzialnego i innowacyjnego podejścia do biznesu oraz oferuje klientom możliwość przyłączania się do organizowanych akcji w myśl idei Less Waste.

Wymierne efekty działań: Refillomaty zlokalizowane są w dwóch sklepach Carrefour BIO: w Warszawie przy ulicy Pełczyńskiego oraz we Wrocławiu w Centrum Handlowym Magnolia Park.

CSR Consulting

Inicjatywa: Polski Pakt Plastikowy

Polski Pakt Plastikowy to platforma współpracy uczestników łańcucha wartości tworzyw sztucznych w obszarze opakowań. Inicjatywa powstała pod parasolem Kampanii 17 Celów i 10.09.2020 r. stała się częścią globalnej sieci Plastics Pact koordynowanej przez Fundację Ellen MacArthur. Jest pierwszą taką inicjatywą w Europie Środkowo-Wschodniej i ósmym Paktem krajowym na świecie. Wraz z nią sieć tę tworzą Europejski Pakt Plastikowy. Polski Pakt Plastikowy stawia sobie za cel zmianę obecnego modelu wykorzystywania tworzyw sztucznych w opakowaniach na polskim rynku w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i ogłasza 6 wspólnych celów dla członków Paktu do roku 2025.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. w skład Polskiego Paktu Plastikowego wchodziło 12 firm: od produkujących opakowania, poprzez firmy wprowadzające produkty w opakowaniach na rynek i sieci handlowe, po recyklerów i organizacje odzysku, które wprowadzają na polski rynek aż jedną piątą wszystkich opakowań z tworzyw sztucznych - Alpla Polska, Carrefour, Grupa Spótek Danone w Polsce, Jeronimo Martins Polska, Kaufland Polska Markety, Korporacja KGL, Lidl Polska, LPP, Nestlé Polska, Rekopól

Organizacja Odzysku Opakowań, Santander Bank Polska oraz Unilever Polska.

LOTOS

Inicjatywa: Program E(x)plory

E(x)plory to największa w Polsce inicjatywa, która od 10 lat zajmuje się wyszukiwaniem młodych talentów, wspiera ich rozwój oraz pomaga im odnaleźć się w świecie nauki i biznesu. Za organizację E(x)plory odpowiada Fundacja Zaawansowanych Technologii, zaś Grupa LOTOS pełni funkcję mecenasa Programu. Unikalną wartością E(x)plory jest bezpośredni kontakt młodych talentów z ekspertami ze świata nauki, biznesu i innowacji społecznych. Ponadto E(x)plory dba o rozwój talentów poprzez programy stażowe, mentorskie i grantowe oraz wyszukuje talenty poprzez organizację Festiwalu E(x)plory w szkołach i regionach.

Wymierne efekty działań: Podczas trwania Programu udało się stworzyć społeczność ponad 2,4 tys. młodych innowatorów, którzy zgłosili do Konkursu E(x)plory ponad 1,5 tys. projektów naukowych i wynalazków. W ciągu 9 edycji odbyło się 59 wydarzeń dla pasjonatów innowacji i nowych technologii. Wzięło w nich udział ponad 40 tys. osób. E(x)plory tworzy społeczność innowatorów, naukowców i innowacyjnego biznesu, dając im przestrzeń dla rozwoju pomysłów i projektów. Program E(x)plory jest stale wspierany przez blisko 100 partnerów.

SUEZ

Inicjatywa: Zdalny odczyt wodomierzy, bezpieczeństwo i dostęp on-line w dobie pandemii

Optymalizacja gospodarki zasobami wodnymi to jeden z głównych filarów działalności Grupy SUEZ. W Polsce w Grupie SUEZ doświadczenie w zarządzaniu zasobami wodnymi zostało rozszerzone przez połączenie się w 2019 roku ze spółką AquaRD, posiadającą wieloletnie doświadczenie w budowie i eksploatacji bezprzewodowego stacjonarnego systemu odczytu wodomierzy. Technologia ta ma ogromne znaczenie w przypadku braku możliwości ręcznego odczytu lub gdy możliwość kontaktów interpersonalnych jest ograniczona. Dzięki tym rozwiązaniom można szybko wykryć wycieki czy niedziałające liczniki. Oprogramowanie udostępnione na smartfonach pomaga konsumentom bardziej efektywnie korzystać z zasobów wodnych.

Wymierne efekty działań: Na Śląsku, w Mikołowie, Grupa SUEZ uruchomiła pierwszy w kraju system stacjonarnego odczytu wodomierzy. System ten obejmuje swoim zasięgiem ponad 8 tys. wodomierzy pracujących w technologii WMBUS 868MHz. Kolejnym ważnym projektem jest system monitoringu 15 tys. wodomierzy realizowany dla Miasta Wrocław w paśmie radiowym 868 i 433MHz. Monitoring umożliwia transparentne przesyłanie danych dotyczących poboru i zużycia wody, dzięki czemu budowane są wiarygodne statystyki funkcjonowania lokalnego systemu dystrybucji wody. Nie wymaga również odczytu wykonywanego fizycznie przez pracownika.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 10 na szczeblu krajowym

- niwelowanie różnic w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów, zapobieganie tworzeniu się nowych dysproporcji rozwojowych;
- działania na rzecz społecznego i ekonomicznego włączenia osób z niepełnosprawnościami poprzez zwiększanie dostępności środowiska fizycznego, ICT, produktów i usług;
- tworzenie miejsc pracy w obszarach o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwojowych;
- zmniejszenie nierówności dochodowych.

Działania na szczeblu rządowym

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030 – dalej SOR) wskazuje na zrównoważony rozwój całego kraju - **zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego**. SOR adaptuje zapisy do aktualnych uwarunkowań i wyzwań rozwojowych, wynikających z procesów związanych z demografią, globalizacją, rozwojem technologii oraz nową perspektywą finansową Unii Europejskiej, które określają politykę rozwoju państwa w perspektywie do 2030 r. W wyniku analizy sytuacji społeczno-gospodarczej jednostek samorządu terytorialnego (na poziomie gmin) w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR) zidentyfikowano zgodnie z SOR i zasadą koncentracji terytorialnej następujące **obszary strategicznej interwencji (OSI) polityki regionalnej**: 1) obszary zagrożone trwałą marginalizacją; 2) miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze; 3) Śląsk; 4) wschodnia Polska. System realizacji KSRR 2030 zakłada, że OSI, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją i miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze zostaną obligatoryjnie uwzględnione w krajowych strategiach rozwoju. Regionalne strategie rozwoju muszą zaprogramować dla tych OSI wsparcie o charakterze komplementarnym. Obok wskazanych OSI, w ramach KSRR wsparcie uzyskają również obszary zdegradowane, wymagające rewitalizacji lub przywrócenia funkcji społeczno-gospodarczych.

Ponadto działania zaplanowane w ramach KSRR zakładają **tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki we wschodniej Polsce** m.in. w ramach kontynuacji krajowego programu polityki spójności dedykowanego wschodniej Polsce.

Działania na rzecz **niwelowania różnic rozwojowych realizowane będą również w ramach polityki spójności** w Celu Polityki 5 (CP5) Europa bliżej obywateli – przede

wszystkim na obszarach strategicznej interwencji – w miastach średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją. Interwencją w ramach instrumentów terytorialnych zostaną objęte przede wszystkim obszary powiązane funkcjonalnie. Wdrażanie interwencji w ramach CP5 realizowana będzie przez instrumenty terytorialne takie jak Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT), Inne Instrumenty Terytorialne (IIT) oraz Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).

Program Polska Wschodnia 2014-2020 (POPW) – instrument wsparcia rozwoju społeczno-gospodarczego słabiej rozwiniętych obszarów Polski (5 województw: lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie). Głównym celem POPW jest wzrost konkurencyjności i innowacyjności makroregionu Polski Wschodniej. Działania programu koncentrują się na wsparciu: MŚP w zakresie działalności innowacyjnej; tworzenia warunków sprzyjających powstawaniu innowacyjnych MŚP w Polsce Wschodniej; tworzenia nowych modeli biznesowych w celu umiędzynarodowienia działalności MŚP; poprawy efektywności układów transportowych oraz zrównoważonego transportu miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych (*działanie wpisuje się również w interwencję na rzecz Celu 11*); zwiększenia dostępności makroregionu w zakresie infrastruktury transportowej. W ramach POPW⁴ realizowanych jest ok. 2,5 tys. projektów o wartości 11,7 mld zł, w tym 7,8 mld zł ze środków EFRR.

Instrument pn. Przedsiębiorcza Polska Wschodnia – Turystyka (PPW-Turystyka) – wsparcie w formie pożyczki

⁴ Wg danych z SL2014 na dzień 31 grudnia 2020 roku.

udzielane jest przedsiębiorcom prowadzącym działalność gospodarczą w branży turystycznej i okołoturystycznej, w tym Miejscom Przyjaznym Rowerzystom w ramach Wschodniego Szlaku Rowerowego GreenVelo. Całkowity budżet instrumentu wynosi 200 mln zł. Pożyczki będą udzielane do 2026 r. Do 31 grudnia 2020 r. udzielono 581 pożyczek o łącznej wartości ponad 101 mln zł.

Program „Dostępność Plus” na lata 2018-2025 został przyjęty uchwałą RM 17 lipca 2018 r. Jego celem jest poprawa jakości życia, poprawa dostępności przestrzeni publicznej oraz zapewnienie obywatelom, przede wszystkim osobom z niepełnosprawnościami, równych szans w osiąganiu pozycji społecznej i samodzielnego funkcjonowania.

Trwają prace w zakresie transpozycji dyrektywy 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów

dostępności produktów i usług (*European Accessibility Act*), która w kompleksowy i horyzontalny sposób podejmuje problematykę dostępności. W 2020 r. w ramach prac w zakresie transpozycji dyrektywy realizowano m.in. prace przygotowawczo-analityczne do wdrożenia dyrektywy oraz przygotowano wstępną wersję projektu ustawy transponującej, jej uzasadnienie i ocenę skutków regulacji.

Do zmniejszania nierówności przyczynia się także: program **„Rodzina 500+”**; **waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych**, dodatkowe roczne świadczenie pieniężne dla emerytów i rencistów (tzw. **13. emerytura**), Rodzicielskie Świadczenie Uzupełniające – tzw. **Program Mama 4+** oraz **Karta Dużej Rodziny**, jak również Projekt **„Aktywni niepełnosprawni – narzędzia wsparcia samodzielności osób niepełnosprawnych”** (opisane w Celu 1).

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 10

Pakiet działań dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją do roku 2020 – w ramach tego projektu zrealizowane zostało badanie i na jego podstawie przygotowany został raport, w którym m.in. zaproponowano cztery typy podobszarów problemowych: opóźnienia urbanizacyjnego, szoku transformacyjnego, wewnętrzne peryferie oraz pozostałe, a także wskazano ogólne rekomendacje co do potencjalnych ścieżek rozwoju tych obszarów. Wypracowano we współpracy z lokalnymi samorządami i interesariuszami zarysy działań dla przełamania barier rozwojowych na danym terytorium.

Centrum Wsparcia Doradczego (CWD) – dostarczane jest doradztwo oraz są wypracowane rekomendacje dla docelowego modelu Centrum Wsparcia Doradczego, jako formuły wspierania samorządów terytorialnych w procesie strategicznego zarządzania rozwojem, uwzględniającym zróżnicowania regionalne i specyficzne potrzeby lokalne.

Program dla Śląska – ogłoszony 21 grudnia 2017 r. program stanowi narzędzie koordynujące krajowe i europejskie źródła finansowania rozproszone w wielu programach i instytucjach. Głównym celem jest doprowadzenie do zmiany profilu gospodarczego regionu i stopniowe zastępowanie tradycyjnych sektorów gospodarki, takich jak górnictwo i hutnictwo, nowymi przedsięwzięciami w sektorach bardziej produktywnych, innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie.

Nowelizacje ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT)⁵ w 2019 r.:

- 4 lipca 2019 r. nowelizacja wprowadziła⁶ nowe zwolnienie w ustawie PIT, na podstawie którego wolne od podatku są przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej, spółdzielczego stosunku pracy oraz umów zlecenia otrzymane przez podatnika do ukończenia 26. roku życia, do wysokości nieprzekraczającej w roku podatkowym kwoty 85 528 zł. Począwszy od 2021 r. zakres ww. zwolnienia został rozszerzony⁷ o przychody z tytułu odbywania praktyk absolwenckich oraz przychody z tytułu stażu uczniowskiego.
- 1 października 2019 r. weszła w życie nowelizacja ustawy PIT⁸, która obniżyła o 1 pkt proc. najniższą stawkę podatku PIT – z 18% na 17%. Nowelizacja ta – oprócz obniżenia stawki podatku – zrealizowała również zapowiedź rządu w zakresie obniżenia kosztów pracy przez co najmniej dwukrotne podniesienie kosztów uzyskania przychodów dla pracowników.

⁵ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r (Dz. U. z 2020 r. poz. 1426, z późn. zm.).

⁶ Ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1394).

⁷ Ustawa z dnia 28 listopada 2020 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 2123).

⁸ Ustawa z dnia 31 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r. poz. 1835)

Program „Rodzina 500+” - opis w Celu 1.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 10

Dolnośląskie

Wspieranie turystyki społecznej, w tym turystyki osób z niepełnosprawnościami. Projekt realizowany jest m.in. poprzez następujące działania:

1) tworzenie wspólnych tematycznych markowych szlaków turystyki kulturowej i przyrodniczej – mapowanie atrakcji turystycznych dla osób z niepełnosprawnościami (Dolnośląska Organizacja Turystyczna jako lider projektu);

2) projekt zawiązania „Unii Górskiej”, mający wspierać rozwój turystyki społecznej na obszarach górskich;

3) podpisanie listu intencyjnego inicjującego „Ligę Górską dla otwartej turystyki społecznej”;

4) udział w V Konferencji „Góry otwarte dla wszystkich”.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 10

Carrefour

Inicjatywa: Wsparcie różnorodności

Carrefour jako odpowiedzialny pracodawca wdrożył i realizuje Politykę Różnorodności. Zgodnie z jej zapisami, osoby zatrudniane w Carrefour otrzymują pracę wyłącznie w oparciu o ich kompetencje, niezależnie od płci, wieku, wyznania czy stopnia niepełnosprawności. Dzięki temu Carrefour umożliwia podjęcie pracy w swoich strukturach osobom w różnym wieku, o zróżnicowanym poziomie wykształcenia oraz osobom z niepełnosprawnościami. Carrefour stosuje system awansu wewnętrznego, dzięki któremu awansować może każdy pracownik. Działania w tym zakresie ukierunkowane są na równouprawnienie kobiet i mężczyzn, oferując taki sam dostęp do awansów na stanowiska kierownicze obu płciom. Carrefour realizuje otwarty i przejrzysty dialog społeczny ze swoimi pracownikami (dialog ze związkami zawodowymi, radami pracowniczymi). Istotnym punktem w realizowaniu działań z obszaru wsparcia Polityki Różnorodności, a zarazem podjęciem kolejnych zobowiązań, było podpisanie w październiku 2013 Karty Różnorodności.

GUS

Inicjatywa: Działania z zakresu CSR-D, które uwzględniają problematykę niepełnosprawności.

GUS co roku aktualizuje ulotkę „Prawa i przywileje osób z niepełnosprawnościami w GUS”, która zawiera informacje skierowane do pracowników Urzędu oraz osób zainteresowanych podjęciem pracy w GUS, posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Ulotka informacyjna dostępna jest w Biuletynie Informacji Publicznej GUS oraz na Portalu Korporacyjnym Urzędu. W każdym ogłoszeniu o naborze do służby cywilnej, ukazującym się w Biuletynie Informacji Publicznej Głównego Urzędu Statystycznego, zamieszczana jest klauzula równościowa (rekomendowana przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania i Szefa Służby Cywilnej) o treści: „Nasz urząd jest

pracodawcą równych szans. Aplikacje rozważane są z równą uwagą bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną czy też jakąkolwiek inną cechę prawnie chronioną”.

Wymierne efekty działań: Dane liczbowe pokazują, że po opublikowaniu w 2018 r. i upowszechnianiu ulotki informacyjnej „Prawa i przywileje osób z niepełnosprawnościami w GUS” wzrosła liczba osób z niepełnosprawnościami, które podjęły pracę lub aplikowały na stanowiska pracy w GUS. Wg danych za 2020 r., 31 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności było zatrudnionych w GUS (w 2017 r. – 22 osoby), zaś 62 osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności aplikowały do pracy w GUS (w 2017 r. – 12 osób).

STU ERGO HESTIA

Inicjatywa: JA TEŻ

Program STU ERGO HESTIA „Ja Też” powstał w 2020 r. przy współpracy z Fundacją Integralia. Założeniem programu jest zachęcenie pracowników do ujawnienia swojej niepełnosprawności. Dołączenie do programu wiąże się z benefitami, tj. dodatkowe 1 tys. zł rocznie na koszty związane z leczeniem schorzenia czy też wydatki niezbędne do poprawy komfortu życia. Ponadto pracownicy mogą skorzystać z dodatkowych dwóch wizyt u lekarza internisty, a osoby z lekką niepełnosprawnością zyskają 2 dni dodatkowego urlopu. W ramach kampanii „Ja też” firma informuje również o uprawnieniach, które wynikają z Kodeksu pracy i ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. Fundacja Integralia odnotowała o 33% więcej niż w 2019 r. zaktywizowanych zawodowo osób z niepełnosprawnościami w firmie STU ERGO HESTIA.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 11 na szczeblu krajowym

- wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców;
- wsparcie miast w radzeniu sobie z nagłymi zmianami, kryzysami, zarówno społeczno-gospodarczymi jak i natury środowiskowej oraz gwarantuje mieszkańcom bezpieczeństwo i wysoką jakość życia oraz jednoczesnego adaptowania się i transformacji w kierunku zrównoważonego rozwoju;
- pomoc miastom w wykorzystaniu własnych potencjałów i potencjałów rynków lokalnych, zwiększając konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz zapewniając wysokiej jakości usługi publiczne;
- wsparcie sprawiedliwego oraz zrównoważonego terytorialnie wzrostu gospodarczego, poprzez dążenie do utrzymania policentrycznej i hierarchicznej struktury osadniczej kraju oraz tworzenie bardziej efektywnych powiązań sieciowych między miastami.

Działania na szczeblu rządowym

Wspierając zrównoważony rozwój miast, **rząd jest zarówno aktywnym partnerem** w debacie międzynarodowej, jak i w dyskusjach na szczeblu krajowym, angażujących miasta, ruchy miejskie i organizacje pozarządowe, mieszkańców, uczelnie itd. W gestii administracji publicznej na szczeblu krajowym leży bowiem **promowanie globalnych celów rozwojowych, integrowanie ich z politykami krajowymi oraz wspieranie miast w ich osiągnięciu**.

Szczególne znaczenie ma **wypracowanie krajowych ram polityki miejskiej**. Niezbędne staje się wzmocnienie krajowej polityki regionalnej i podejścia funkcjonalnego do obszarów miejskich w kierunku rozpoznawania roli miast w rozwoju regionów oraz ich powiązań funkcjonalnych z otaczającym terytorium, w tym powiązania miast-obszary wiejskie.

W 2020 r. podjęto działania zmierzające do **aktualizacji Krajowej Polityki Miejskiej 2023 (KPM)**. Przygotowano i zaprezentowano założenia aktualizacji KPM, a także podjęto szeroką dyskusję o głównych elementach odnawianej KPM i rozpoczęto dyskusję nad szczegółowymi rozwiązaniami w nowym dokumencie.

Na zrównoważony rozwój miast **pozytywnie wpływają działania podejmowane w ramach następujących projektów i programów**:

Projekt strategiczny „**Czyste Powietrze**” - koordynowano proces przygotowania przez zarządy województw projektów programów ochrony powietrza oraz planów działań krótkoterminowych, które następnie zostały przyjęte uchwałami sejmików województw, na podstawie

art. 91 i 92 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.

Realizacja Programu Priorytetowego NFOŚiGW „**Czyste Powietrze**” (instrument finansowy), w tym:

- przygotowanie i ogłoszenie 15 maja 2020 r. wersji 2.0 Programu, która wprowadziła szereg zmian, w tym m.in. uproszczenie zasad przyznawania dotacji, skrócenie czasu rozpatrywania wniosków z 90 do 30 dni, uproszczenie wniosku o dotację, wprowadzenie możliwości składania wniosku online, integracja z programem „**Mój Prąd**”, powiązanie poziomu dotacji z efektem ekologicznym.
- ogłoszenie 21 października 2020 r. drugiej części Programu, daje możliwość podwyższonego poziomu dofinansowania na realizację przedsięwzięć.
- podjęcie prac nad kolejnymi odsłonami tego Programu, które mają na celu zwiększenie liczby składanych wniosków o dofinansowanie.

Z uwagi na zrealizowanie do 2020 r. 8 z 11 zadań określonych w projekcie strategicznym „**Czyste Powietrze**” podjęto prace nad przygotowaniem modyfikacji tego projektu strategicznego SOR. Projekt po modyfikacji będzie miał nazwę „**Rozwój Czystego Powietrza**” i określi działania o charakterze finansowym, strategicznym, edukacyjno-promocyjnym oraz legislacyjnym do 2030 r. których efektem będzie dalsza, skuteczna poprawa jakości powietrza.

Realizowane są również działania edukacyjno-promocyjne, poprzez przeprowadzenie badania świadomości ekologicznej Polaków, oraz emisję w dostępnych mediach spotów nt. Programu „Czyste powietrze”, jak również we współpracy z NFOŚiGW w formie cyklu webinarów pn. #AkademiiCzystegoPowietrza.

Realizowany jest też monitoring jakości powietrza przez Inspekcję Ochrony Środowiska w ramach *Strategicznego programu państwowego monitoringu środowiska na lata 2020-2025*. Wykonywane są badania poziomów substancji w powietrzu oraz oceny w zakresie przestrzegania norm jakości powietrza. Z raportu GIOŚ *„Ocena jakości powietrza w strefach w Polsce za rok 2019. Zbiórca raport krajowy z rocznej oceny jakości powietrza w strefach wykonanej przez GIOŚ według zasad określonych w art. 89 ustawy - Prawo ochrony środowiska”* wynika, że stan powietrza poprawił się (zmniejszyła się liczba stref z przekroczeniami norm, w tym przede wszystkim dla pyłu zawieszonego PM10 oraz PM2,5), nie tylko w związku z występującymi korzystnymi warunkami meteorologicznymi, ale przede wszystkim w wyniku podjętych działań naprawczych na wszystkich szczeblach zarządzania.

Uchwalono 28 października 2020 r. *ustawę o zmianie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów oraz niektórych innych ustaw*, której celem jest wprowadzenie usprawnień i zwiększenie efektywności realizowanego przez NFOŚiGW Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze”. Ustawa wprowadziła również zmiany dotyczące Programu „Stop Smog” mające na celu zwiększenie zainteresowania gmin jego realizacją.

Prowadzone są również działania związane z **długoterminową strategią renowacji budynków (DSR)** - Celem DSR jest wyznaczenie kierunków, które pozwolą na poprawę efektywności energetycznej budynków, redukcję emisji CO₂ oraz poprawę stanu powietrza, a także jakości życia i zdrowia mieszkańców budynków⁹. DSR poddaje kompleksowej analizie polski zasób budowlany pod kątem jego liczebności, efektywności energetycznej oraz określa skalę koniecznej termomodernizacji. Ponadto proponuje rekomendowany scenariusz termomodernizacji, w którym określa się tempo termomodernizacji, aby możliwe było osiągnięcie przez sektor budowlany neutralności klimatycznej do 2050 roku. DSR stanowi załącznik do zintegrowanego planu w dziedzinie energii i klimatu, przy czym jej pierwsza wersja zostaje przedłożona Komisji

Europejskiej niezależnie od ww. dokumentu. Przekazanie DSR przyjętej przez RM do KE jest konieczne, aby wypełnić warunkowość wstępną dla perspektywy 2021-2027.

Poprawie jakości powietrza służyć będzie ponadto **rozwój elektromobilności**. Ministerstwo Klimatu i Środowiska przygotowało projekt nowelizacji ustawy o elektromobilności i paliwach alternatywnych. Jej celem jest stymulowanie rozwoju elektromobilności oraz upowszechnienie stosowania innych paliw alternatywnych, w tym także planowany dynamiczny rozwój napędu opartego na wodorze. Projektowane zmiany mają na celu dostosowanie przepisów do oczekiwań społecznych i organizacji branżowych oraz coraz szybszego rozwoju branży motoryzacyjnej.

Realizacji Celu 11 służy również **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020**, w szczególności jego Oś Priorytetowa I *Zmniejszanie emisyjności gospodarki* (szczegółowy opis działań w Celu 7). W tym kontekście wskazać warto 4 działania: Działanie 2.1 – *Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska (opis w Celu 13)*; Działanie 2.2 *Gospodarka odpadami komunalnymi (opis w Celu 12)*; Działanie 2.3 *Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach (opis w Celu 6)* oraz Działanie 2.5 *Poprawa jakości środowiska miejskiego - wspiera rozwój terenów zieleni w miastach, rekultywację i remediację terenów zanieczyszczonych lub zdegradowanych oraz usuwanie zagrożenia ze strony niewłaściwie składowanych lub magazynowanych odpadów. Łącznie w ramach działania 2.5 do końca 2020 r. dofinansowano 175 projektów na kwotę prawie 1,05 mld zł. Poza środkami unijnymi wykorzystywane jest również wsparcie w ramach Funduszy norweskich (Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskimi Mechanizm Finansowy)* (szczegółowy opis w Celu 13).

Istotną rolę dla działań na rzecz Celu 11 odgrywają również dwa **programy priorytetowe NFOŚiGW: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie skutków zagrożeń środowiska; Część 2) Miasto z Klimatem – zielono-niebieska infrastruktura oraz Zielony transport publiczny. Pierwszy program ma na celu upowszechnianie nowoczesnych, efektywnych i skutecznych rozwiązań w miastach**, służących poprawie jakości życia mieszkańców oraz poprawiających odporność miast na skutki zmian klimatu poprzez wybór w drodze konkursu najlepszych rozwiązań inwestycyjnych w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury. **Celem drugiego programu jest uniknięcie emisji zanieczyszczeń powietrza poprzez dofinansowanie przedsięwzięć polegających na obniżeniu wykorzystania paliw emisyjnych w transporcie**. Budżet programu wynosi

⁹ Obowiązek jej sporządzenia i aktualizacji wynika z art.2a Dyrektywy PE i Rady 2010/31/UE z 19 maja 2010 r. w sprawie charakterystyki energetycznej budynków.

1,3 mld zł. i jest to kwota umożliwiająca zakup ok. 500 autobusów napędzanych energią elektryczną lub wodorem. Dofinansowanie może zostać przeznaczone również na stacje ładowania oraz szkolenia dla personelu z zakresu obsługi pojazdów bezemisyjnych. Beneficjentami mogą być organizatorzy i operatorzy publicznego transportu zbiorowego, w tym m.in. samorządy.

Wśród innych działań w ramach Celu 11 wymienić można również **działania Krajowego Ośrodka Zmian Klimatu Instytutu Ochrony Środowiska – PIB (Webinarium „15 minutowe miasto pandemii” oraz Warsztaty „Zdrowsze ulice nowej normalności”** zrealizowane we współpracy z Ministerstwem Klimatu podczas Tygodnia Zrównoważonego Transportu), **przygotowanie miejskich planów adaptacji do zmian klimatu** (opis w Celu 13), **Miasto z klimatem** (opis w Celu 13), **Gospodarka odpadami** (opis w Celu 12), **Ochrona dziedzictwa przyrodniczego** (opis w Celu 15), **czy Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii** (opis w Celu 9), wspierający rozwój i transfer zielonych technologii, które przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju miast.

Realizowane są też działania na rzecz ochrony i zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego. Kluczowe znaczenie dla zachowania wyjątkowej uniwersalnej wartości zespołów staromiejskich ma realizacja prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, których celem jest poprawa stanu zachowania

i wyeksponowanie wartości artystycznej i historycznej obszarów wpisanych na Listę UNESCO: Historyczne centrum Krakowa; Historyczne centrum Warszawy; Stare miasto w Zamościu; Miasto średniowieczne w Toruniu.

Rozpoczęto procedurę wpisu Stoczni Gdańskiej na Listę UNESCO oraz działania przygotowawcze mające na celu rozpoczęcie procesu wpisu modernistycznego śródmieścia Gdyni.

Realizowany jest **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022.**

Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki prowadzi wiele projektów obejmujących kształtowanie świadomości społecznej w zakresie dóbr kultury z zakresu architektury i urbanistyki oraz ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez organizowanie, częściowo on-line warsztatów i zajęć edukacyjnych dla różnych grup wiekowych, w tym dzieci i młodzieży, oraz opracowywanie autorskich materiałów edukacyjnych na te potrzeby, wystaw, publikowanie książek i ogłaszanie konkursów oraz przygotowania do organizacji wystaw, a także poprzez prace nad koncepcją, międzyuczelnianych, interdyscyplinarnych studiów podyplomowych – Architektura - Edukator Architektoniczny, których celem jest wykształcenie kadry „edukatorów architektonicznych”, co jest elementem dążeń do bardziej systemowego ujęcia edukacji w tym zakresie.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 11

Partnerska Inicjatywa Miast (PIM) – celem jest poprawa warunków rozwojowych oraz wspomaganie zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju polskich miast. Do tej pory działały 3 sieci PIM o charakterze pilotażowym: jakość powietrza, mobilność miejska i rewitalizacja, w których uczestniczą 34 miasta. Wszystkie miasta pracowały w ramach projektu nad tzw. Miejskimi Inicjatywami Działań (MID), tj. konkretnymi rozwiązaniami dla zidentyfikowanych wcześniej wyzwań i/lub problemów lokalnych. Finalnym efektem pracy każdej sieci było przygotowanie Planu Ulepszeń, zawierającego zbiór rekomendacji do prowadzenia polityk krajowych powiązanych z obszarem tematycznym Sieci. Do tej pory zakończono programową fazę pilotażowej edycji PIM. W 2020 r. rozpoczęto fazę wdrożeniową MID. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej zapewniło wsparcie organizacyjne i eksperckie w ramach sieci oraz włączyło się w realizację MID poprzez finansowe wsparcie wybranych projektów i przedsięwzięć miejskich.

Program Rozwoju Elektromobilności – celem jest wsparcie rozwoju elektromobilności poprzez m.in. definiowanie ram nowego rynku oraz zwiększenie zastosowania paliw alternatywnych w Polsce.

Samochód elektryczny (e-samochód) - projekt flagowy - celem projektu jest stymulowanie rozwoju technologii, produkcji i rynku samochodów elektrycznych oraz infrastruktury ładowania.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 11

Łódzkie

Sejmik Województwa Łódzkiego 15 września 2020 r. przyjął dwie uchwały: w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy łódzkiej oraz

w sprawie programu ochrony powietrza i planu działań krótkoterminowych dla strefy aglomeracja łódzka. Uchwały te określają program ochrony powietrza opisujący przyczyny złej jakości powietrza oraz wskazujący działania

naprawcze, mające na celu osiągnięcie norm jakości powietrza. Jednocześnie określa on plan działań krótkoterminowych, czyli działania doraźne, które należy wdrażać żeby uniknąć przekroczeń norm, a jeżeli takie przekroczenia wystąpiły, ograniczyć ich wielkość i czas trwania. *Podjęte uchwały wpływają również na realizację Celu 3.*

Mazowieckie

Realizowane są działania w zakresie monitoringu i ochrony środowiska oraz poprawy jakości powietrza, w tym m.in. *Mazowiecki Instrument Wsparcia Ochrony Powietrza* – program wsparcia dla mazowieckich gmin w działaniach służących ochronie powietrza. W ciągu dwóch lat realizacji programu gminy uzyskały wsparcie na takie działania jak m.in.: przeprowadzenie inwentaryzacji źródeł ciepła, akcje edukacyjno-informacyjne, tworzenie i rewitalizacja terenów zieleni, zakup drona badającego skład dymu, zakup czujników jakości powietrza i oczyszczaczy powietrza. Ponadto przyjęte zostały uchwały Sejmiku Województwa Mazowieckiego mające na celu osiągnięcie i zachowanie norm jakości powietrza na terenie województwa mazowieckiego:

1. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa mazowieckiego ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw;
2. w sprawie programu ochrony powietrza dla strefy mazowieckiej, w której został przekroczony poziom docelowy ozonu w powietrzu;
3. w sprawie programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu.

Realizowane są działania edukacyjno-promocyjne oraz aktywizujące samorządy, organizacje społeczne i mieszkańców województwa w zakresie edukacji ekologicznej i włączenia społecznego, w tym m.in.:

- wsparcie finansowe dla samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych na organizację akcji informacyjnych i edukacyjnych skierowanych do mieszkańców Mazowsza, dotyczących problematyki zanieczyszczenia i ochrony powietrza;
- szkolenia dla przedstawicieli samorządów lokalnych w zakresie kontroli palenisk;
- dedykowane studia podyplomowe z zakresu ochrony powietrza dla przedstawicieli samorządu (we współpracy z UKSW Warszawie).

Organizowane są otwarte konkursy ofert dla organizacji pożytku publicznego na realizację zadań publicznych w obszarze „Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury

i dziedzictwa narodowego” – zadanie „*Propagowanie idei Sieci Dziedzictwa Kulinarnego Mazowsze oraz upowszechnienie produktów tradycyjnych, regionalnych i lokalnych*”. Powyższe działania wpływają również na realizację Celu 3.

Opolskie

Realizowany jest Projekt LIFE „*Wdrożenie systemu zarządzania jakością powietrza w samorządach województwa opolskiego*”, którego głównym celem jest skrócenie czasu na realizację założeń Programu Ochrony Powietrza, zwiększenie zdolności i poprawa jakości administracji publicznej województwa opolskiego na wszystkich poziomach w związku z działaniami naprawczymi określonymi w planie jakości powietrza. *Działanie wpływa również na realizację Celu 3.*

Ponadto, organizowane są konkursy na najlepszą przestrzeń publiczną, mające na celu promowanie najlepszych rozwiązań dotyczących zagospodarowania przestrzeni publicznych miast i wsi w woj. opolskim.

Podkarpackie

Wzmacnianie zdolności gmin do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych – celem jest zwiększenie zdolności JST do programowania i wdrażania działań rewitalizacyjnych, zwłaszcza w zakresie dostępności w rewitalizacji, zarządzania, włączenia społecznego, wykorzystania narzędzi ustawowych oraz wypracowania i wdrożenia systemu monitorowania rewitalizacji w gminach i na poziomie regionów. W efekcie zakładane jest m.in. poszerzenie wiedzy pracowników urzędów gmin, włączenie w działania rewitalizacyjne społeczności lokalnej, kreowanie liderów lokalnych, wzrost liczby przygotowanych gminnych programów rewitalizacji i narzędzi ustawowych, prowadzenie polityk w gminie w oparciu o sprawdzone i aktualne dane dotyczące rozwoju gminy.

Śląskie

Uczestnictwo w charakterze partnera projektu w projekcie zintegrowanym LIFE „*Wdrażanie Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze*”. -Głównym celem projektu dla województwa śląskiego jest wykonanie szeregu działań mających usprawnić realizację programu ochrony powietrza i uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego. *Projekt realizuje także Cel 3 oraz Cel 13.*

Realizowany jest też projekt „*InfoSMOG-MED*”, w ramach którego opracowano i udostępniono (do testowania) mieszkańcom woj. śląskiego system informatyczny obejmującego w szczególności cyfrową platformę

i aplikację mobilną, z dostępem do informacji o jakości powietrza, zagrożeniach zdrowotnych wraz ze spersonalizowanymi zaleceniami zdrowotnymi.

Przeprowadzono dwie edycje kampanii edukacyjno-informacyjnej pn. „MOGĘ! Zatrzymać SMOG – Przedszkolaku złap oddech”. Efektem projektu jest podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa śląskiego w zakresie wpływu zanieczyszczonego powietrza na zdrowie (objęcie kampanią ok. 90 tys. osób ponad 60 tys. dzieci, przekazanie placówkom przedszkolnym 1379 sztuk oczyszczaczy powietrza oraz 61 260 kompletów materiałów edukacyjno-informacyjnych). *Powyższe działania wpływają również na realizację Celu 3.*

Pomorskie

Realizowano działania związane z poprawą infrastruktury kultury oraz z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego (dotacje na obiekty zabytkowe, nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym, inwestycje w infrastrukturę kultury wpływające na poprawę dostępności, jak i jakości oferowanych usług).

Przeprowadzony został proces rewitalizacji miast w województwie pomorskim. Wsparcie miast tego województwa we wdrażaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizowane było w ramach

zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych, finansowanych ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Wsparcie miało na celu aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców oraz odbudowę infrastruktury publicznej, w tym m.in. dostosowanie budynków do funkcji społecznych, kulturalnych i edukacyjnych, remont budynków komunalnych, wspólnot mieszkaniowych i spółdzielni wraz z zagospodarowaniem otoczenia, przestrzeni publicznych, w tym parków i skwerów, a także remonty dróg. W efekcie prowadzonej przez Samorząd Województwa Pomorskiego procedury uzgodnień z miastami: 26 miast otrzymało dotację na rewitalizację, wsparciem objęto 147 tys. mieszkańców terenów rewitalizowanych, zaś rewitalizacją objęto 2 509 ha powierzchni miast realizujących projekty.

Wielkopolskie

Realizacja projektu „Rozwój publicznego transportu zbiorowego w Wielkopolsce poprzez zakup nowego i modernizację taboru dla wojewódzkich przewozów kolejowych”. Projekt wpisuje się również w realizację Celu 9 Agendy 2030. Samorząd Województwa Wielkopolskiego realizował działania w zakresie programów ochrony powietrza (dla strefy aglomeracja poznańska; dla strefy miasto Kalisz; dla strefy wielkopolskiej).

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 11

PKN ORLEN

Inicjatywa: Wsparcie społeczności lokalnych, w tym rozwoju dzieci i młodzieży, poprzez działalność Fundacji ORLEN

Fundacja ORLEN wspiera lokalne społeczności przede wszystkim poprzez realizację programów grantowych skierowanych do organizacji pozarządowych i instytucji samorządowych. Jednym z nich jest „Moje miejsce na Ziemi”. Przy planowaniu programu Fundacji przyświecał cel, by pobudzić do działania mieszkańców wsi i małych miast oraz wspierać inicjatywy, które odpowiadają na faktyczne potrzeby ludzi. Organizacje mogły realizować w swoich małych ojczyznach projekty dotyczące obszarów takich jak: ekologia, sport, bezpieczeństwo, kultura, ochrona zwierząt czy zrównoważony rozwój. O wsparcie ubiegać się mogły nie tylko organizacje pozarządowe, ale też instytucje kultury, szkoły, przedszkola, kluby sportowe, koła gospodyń wiejskich czy parafie.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. Fundacja ORLEN przeprowadziła 4 programy grantowe, w ramach których przyznano 546 darowizny. Otrzymane granty pozwoliły między innymi na zwiększenie bezpieczeństwa publicznego

lokalnych społeczności, promowanie profilaktyki zdrowotnej, oraz dziedzictwa narodowego. Ponadto w ramach III edycji „Mojego miejsca na Ziemi” do programu wpłynęła rekordowa liczba wniosków – blisko 3 tysiące. Spośród wszystkich Fundacja ORLEN wybrała 300 zwycięskich projektów. Najwięcej grantów, bo aż 95, otrzymały projekty nadesłane w kategorii związanej z zachowaniem dziedzictwa historycznego oraz rozwoju edukacji, kultury i sztuki. Na drugim miejscu znalazły się zgłoszenia dotyczące podnoszenia świadomości na temat ekologii i zrównoważonego rozwoju oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i ekonomicznemu. W każdej z tych kategorii przyznano po 42 granty. Ponad 70% zwycięskich organizacji pochodzi ze wsi i miejscowości poniżej 20 tys. mieszkańców, co pokazuje, jak wielka jest determinacja i potrzeba rozwoju najmniejszych społeczności. Siła oddziaływania projektów jest ogromna – ich realizacja pozwoli na dotarcie do ponad 700 tys. mieszkańców.

Kraków Airport

Inicjatywa: Program akustyczny dla mieszkańców OOU

W 2019 r. Kraków Airport rozpoczął realizację „Programu poprawy komfortu akustycznego mieszkańców obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska Kraków – Balice” (OOU) mającego na celu wymianę stolarki zewnętrznej oraz ewentualne wykonanie prac wygłuszeniowych w domach i mieszkaniach znajdujących się w granicach OOU.

Wymierne efekty działań: Zgodnie z założeniami „Programu poprawy komfortu akustycznego dla mieszkańców Obszaru Ograniczonego Użytkowania dla lotniska Kraków-Balice” zakwalifikowane nieruchomości otrzymały dofinansowanie na wymianę stolarki zewnętrznej (okna i drzwi). W trakcie pierwszej edycji naboru, przeprowadzonej na przełomie marca i kwietnia 2019 r., wpłynęło aż 208 wniosków, z których 110 zostało zakwalifikowanych do wykonania izolacji akustycznej. Na podpisanie umów zdecydowało się ostatecznie 37 mieszkańców, a faktyczne prace wykonało 33 z nich. W 2020 r. ogłoszono nabór wniosków do drugiej edycji, której realizacja jest kontynuowana w roku 2021. Na 90 złożonych wniosków, aż 71 uzyskało pozytywną ocenę i obecnie trwa proces zawierania umów oraz realizacja prac.

UNAP

Inicjatywa: Partnerstwo z miastem Legnica

W sierpniu 2020 r. UNAP podpisał porozumienie z Prezydentem Miasta Legnica o pogłębionej współpracy, które zakładało organizację różnych wydarzeń mających na celu przybliżanie mieszkańcom tematyki zrównoważonego rozwoju. Pierwszym z nich była gra miejska „Legnica, z nią zawsze po drodze do Celów”, która odbyła się pod koniec września ubiegłego roku. Była ona dedykowana głównie rodzinom i młodzieży. Składała się z ośmiu stacji, na których na uczestników czekały zadania teoretyczne oraz praktyczne związane z SDGs, a także historią miasta. To pierwsza inicjatywa tego typu, którą UNAP zamierza kontynuować w innych miastach.

Wymierne efekty działań: Podpisanie porozumienia z miastem Legnica wpływa na podniesienie świadomości samorządowców w zakresie Celu 11.

Allegro

Inicjatywa: Allegro w trosce o czyste powietrze - walka ze sprzedażą nielegalnych kotłów, tzw. kopciuchów

Od wielu lat tematy środowiskowe są istotne dla Allegro, dlatego firma, w ramach działań Programu Współpraca

w Ochronie Praw, postanowiła włączyć się w działania, mające na celu poprawę jakości powietrza poprzez eliminację z rynku kotłów niespełniających norm przewidzianych w nowych regulacjach środowiskowych, tzw. kopciuchów. Urządzenia te są głównym źródłem tzw. niskiej emisji, czyli zanieczyszczeń powietrza pochodzących z domów jednorodzinnych i szeregowych. W marcu 2020 r., w ramach uzupełnienia proaktywnych działań podejmowanych przez Allegro, firma podpisała porozumienie o współpracy z Ministerstwem Rozwoju i Polskim Alarmem Smogowym oraz z Prezesem Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Tym samym Allegro wspiera eliminowanie z obrotu handlowego produktów, które nie spełniają wymaganych przez prawo parametrów.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. Allegro usunął ze swojej platformy 300 ofert dotyczących tzw. kopciuchów.

SUEZ

Inicjatywa: sklepSUEZ, pierwszy e-commerce dla odpadów

SklepSUEZ.pl to usługa pozwalająca na szybkie zamówienie online kontenera lub worka BIG - BAG na odpady oraz opłacenie tej usługi przez Internet. Rozwiązanie to ogranicza do minimum potrzebę kontaktu interpersonalnego, a w niektórych przypadkach eliminuje ją całkowicie, co jest szczególnie istotne w czasie pandemii COVID-19. Na sklepSUEZ.pl można w ten sposób zamówić odbiór m.in. odpadów remontowych i gruzu, a także dodatkowo zlecić wstawienie kabin sanitarnych na miejsce budowy. Z oferty sklepu mogą skorzystać wszystkie osoby chcące szybko i skutecznie przekazać odpady profesjonalnej firmie, dysponującej odpowiednimi pozwoleniami. Usługa adresowana jest zarówno do osób prywatnych (np. remontujących dom czy mieszkanie), jak i firm budowlanych, inwestorów. Rozwiązanie SUEZ cieszy się również zainteresowaniem wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych, które muszą pozbyć się odpadów nieodbieranych w ramach gminnych systemów odbierania odpadów bezpośrednio z gospodarstw domowych. Kontener jest podstawiany i odbierany we wskazanych godzinach, bez konieczności osobistego zaangażowania, a załatwianie formalności trwa raptem kilka minut.

Wymierne efekty działań: Sklep SUEZ działa w 8 województwach: mazowieckim, łódzkim, wielkopolskim, podlaskim, dolnośląskim, pomorskim, zachodniopomorskim i śląskim. Usługa jest dostępna m.in. w Warszawie, Gdańsku, Szczecinie, Poznaniu, Wrocławiu, Częstochowie, Białymstoku i w Łodzi. Z rozwiązania SUEZ korzysta 60 gmin, docierając do 7 mln mieszkańców.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 12 na szczeblu krajowym

- zwiększenie wydajności wykorzystania zasobów oraz zmiana podejścia do zasobów polegająca na odejściu od ich linearnego zagospodarowania, a także zmiana wzorców konsumpcyjnych (rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym);
- rozwój rolnictwa ekologicznego.

Działania na szczeblu rządowym

Od czasu przyjęcia przez rząd *Mapy drogowej transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym* w 2019 r. realizowane są działania mające na celu stworzenie warunków do wdrożenia nowego modelu gospodarczego w Polsce. W 2019 r. została powołana Krajowa Inteligentna Specjalizacja Gospodarka o Obiegu Zamkniętym (KIS GOZ). Jest to grupa robocza, której celem jest identyfikacja preferencyjnych obszarów wsparcia dla badań, rozwoju i innowacji (B+R+I), służących transformacji polskiej gospodarki w kierunku modelu cyrkularnego. Odpowiada ona również za identyfikację obszarów utrudniających wprowadzenie GOZ oraz za propozycje rozwiązań w celu ich usunięcia, głównie legislacyjne, jak np. działania z zakresu gospodarki odpadami. Trwają ponadto prace nad rządową platformą informacyjną o GOZ w ramach Green Innovation Hub (finansowanego z polityki spójności). Będzie ona służyć pomocą przedsiębiorstwom m.in. w działaniach związanych z identyfikacją śladu środowiskowego produktu i organizacji – PEF/OEF (PEF (*Product Environmental Footprint*) i OEF (*Organisation Environmental Footprint*)). W kwietniu 2019 r. rozpoczęto prace nad projektem, którego celem jest opracowanie zestawu wskaźników pomiaru (tzw. indeksów GOZ), umożliwiających ocenę postępów w transformacji w kierunku GOZ oraz ocenę wpływu gospodarki o obiegu zamkniętym na rozwój społeczno-gospodarczy. Uwzględnienie indeksów GOZ w dokumentach strategicznych na poziomie regionalnym i krajowym stanie się impulsem dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i umożliwi monitorowanie transformacji w kierunku GOZ w Polsce.

Realizowane są działania w zakresie *gospodarki odpadami*. W ramach tzw. programu Czystość Plus, prowadzone były prace nad dwoma projektami nowelizacji przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, wynikiem których są:

- o ustawa z dnia 17 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 31 grudnia 2020 r., zawierająca rozwiązania, które powinny wpłynąć na osiągnięcie przez gminy poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych oraz ułatwić dostęp do instalacji przetwarzających odpady komunalne;
- o projekt ustawy o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach i niektórych innych ustaw, który został przekazany do konsultacji publicznych, opiniowania i uzgodnień, zawierający rozwiązania, które będą stanowić wsparcie jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ograniczenia wzrostu kosztów gospodarki odpadami.

Przygotowano projekt zmiany Krajowego planu gospodarki odpadami (Kpgo 2022), w którym określono potrzebne inwestycje w zakresie gospodarki odpadami i zapobiegania powstawaniu odpadów, na potrzeby perspektywy finansowej UE 2021-2027.

Ponadto Zarządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 23 listopada 2020 r. powołano Zespół doradczy do spraw systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami.

Warto wskazać również, że przeprowadzono 140 szkoleń z Bazy danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami, w których wzięło udział ponad 35 tys. osób.

W kontekście zagadnienia gospodarowania odpadami warto wspomnieć o *Programie priorytetowym NFOŚiGW - Racjonalna gospodarka odpadami*, który uwzględnia m.in. wsparcie selektywnego zbierania i zapobiegania powstawaniu odpadów oraz instalacji gospodarowania odpadami. Budżet Programu na lata 2015-2030 wynosi 1,4 mld zł.

W ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (POIiŚ)** podejmowane są działania sprzyjające realizacji Celu 12. Działanie 2.2 **Gospodarka odpadami komunalnymi** wspiera rozwój punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) czy budowę, rozbudowę lub remont instalacji odzysku odpadów, instalacji MBP, instalacji do recyklingu odpadów, instalacji do termicznego przekształcania odpadów. Łącznie do końca 2020 r. dofinansowano 73 projekty na kwotę prawie 1,2 mld zł.

Z punktu widzenia dążenia do realizacji celu 12 istotne jest również **zarządzanie zasobami geologicznymi**. MKiŚ realizuje działanie – delimitacja złóż strategicznych dla gospodarki oraz zapewnienie ich ochrony, racjonalnego użytkowania i ochrony dostępu do złóż w długim okresie czasowym (ujęte w SOR). Osią zadania jest zapewnienie dostępu do zasobów geologicznych i ich ochrona przed niekontrolowaną zabudową w celu zapewnienia dostępu do określonych złóż kopalni (złóż strategicznych). W 2020 r. przygotowano projekt nowelizacji ustawy **Prawo geologiczne i górnicze** w zakresie zdefiniowania terminu złoża strategicznego, kryteriów jego wyznaczania i procedury zatwierdzania dokumentacji geologicznej złoża strategicznego. Wydano ponadto ok. 18 tys. opinii i uzgodnień administracyjnych do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz warunków zabudowy w związku z planowaną budową nowych obiektów w obrębie udokumentowanych złóż kopalni.

Realizowane są również działania na rzecz **rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce**. Jednym z działań jest **Rolnictwo ekologiczne** Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Celem tego działania jest wspierane dobrowolnych zobowiązań rolników, którzy podejmują się utrzymać lub przejść na praktyki i metody rolnictwa ekologicznego określone w prawodawstwie unijnym i krajowym. Wsparcie w ramach działania przysługuje do powierzchni upraw będących w konwersji na rolnictwo ekologiczne oraz do powierzchni upraw po okresie konwersji na rolnictwo ekologiczne. Rolnicy w ramach działania mogą realizować trzy rodzaje zobowiązań:

- zobowiązanie na gruntach ornych (uprawy rolnicze, uprawy warzywne, uprawy zielarskie, uprawy jagodowe, uprawy paszowe);
- zobowiązanie w ramach upraw sadowniczych (podstawowe uprawy sadownicze, ekstensywne uprawy sadownicze);
- zobowiązanie na trwałych użytkach zielonych.

Stawki płatności w ramach działania są uzależnione od grupy upraw oraz od tego czy dana uprawa jest w okresie konwersji, czy też po okresie konwersji. (dodatkowe informacje w Celu 2).

Ponadto, realizacji Celu 12 służą zmiany dotyczące zamówień publicznych. 1 stycznia 2021 r. weszło w życie **Nowe Prawo zamówień publicznych (PZP)** Rozwiązania zaproponowane w ustawie PZP mają służyć: zwiększeniu konkurencyjności rynku zamówień publicznych (dzięki uproszczeniom w procedurze weryfikacji wykonawców, dot. trybów negocjacyjnych, wprowadzeniu obowiązkowej waloryzacji wynagrodzenia w przypadku niektórych umów, stworzeniu katalogu zakazanych postanowień umownych); zwiększeniu dostępu do rynku zamówień publicznych dla firm z sektora MŚP (poprzez np. wprowadzenie oddzielnej uproszczonej procedury w zamówieniach poniżej progów unijnych); usprawnieniu zarządzania całym procesem zakupowym; wzmocnieniu etapu realizacji umowy w sprawie zamówienia publicznego; stosowaniu pozasądowego rozwiązywania sporów przy realizacji umowy o zamówienie publiczne (np. mediacje i koncyliacje).

Opracowywana jest ponadto **Polityka zakupowa państwa**. Jej celem zwiększenie efektywności zamówień publicznych, w tym m.in. identyfikacji zamówień o charakterze strategicznym i innowacyjnym. Służyć ona będzie odejściu od postrzegania zamówień publicznych wyłącznie w kategoriach ściśle sformalizowanych procedur, na rzecz efektywnych zakupów realizujących ideę zrównoważonego rozwoju (opis w Celu 16).

Dla zaadresowania krajowych priorytetów w ramach celu 12 istotne znaczenie mają też działania realizowane na rzecz innych celów, w tym: **Działania informacyjno-edukacyjne** (opis w Celu 13), **Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii** (opis w Celu 9), **Przeciwdziałanie poważnym awariom** (opis w Celu 6). Realizację Celu 12 wspierały również **działania na rzecz promowania postaw odpowiedzialnej konsumpcji, podejmowane w partnerstwie w ramach prac Grupy roboczej ds. konsumenckich, która** funkcjonowała przy Zespole ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw – organie pomocniczym Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 12

Polityka Surowcowa Państwa – projekt strategiczny SOR, ujęty w Polityce ekologicznej państwa do 2030. Jego celem jest zapewnienie narzędzi skutecznego zarządzania zasobami geologicznymi, w tym zapewnienie dostępu do złóż o charakterze strategicznym, ich ochrona przed niekontrolowaną zabudową, identyfikacja surowców strategicznych i krytycznych dla krajowej gospodarki oraz ich zapotrzebowania w horyzoncie do 2050 roku, wskazanie krajowych i międzynarodowych źródeł ich pozyskiwania, a także określenie możliwości substytucji surowców pierwotnych (kopaliny) przez surowce odpadowe zlokalizowane w obrębie hałd i osadników powstałych w trakcie robót górniczych (złoża wtórne).

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 12

Dolnośląskie

Realizowany jest projekt pn. „CircE – European Regions toward Circular Economy” – mający na celu wsparcie przejścia gospodarki na gospodarkę o obiegu zamkniętym poprzez opracowanie Planów Wykonawczych, które mają za zadanie zaktualizować i wesprzeć wybrane regionalne dokumenty strategiczne. Wdrażany w 2020-2021 Plan Wykonawczy w Województwie Dolnośląskim obejmował dwa działania: aktualizację Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011-2020 oraz przeprowadzenie testu pilotażowego inicjatywy edukacyjnej „Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał”. W ramach tego drugiego przeprowadzono w listopadzie 2020 r. warsztat edukacyjny pn. „Dolny Śląsk nie marnuje” poświęcony problematyce GOZ na Dolnym Śląsku i marnowaniu żywności w placówkach publicznych i ośrodkach gastronomicznych. Dzięki wymianie doświadczeń między partnerami projektu oraz analizie potrzeb w regionie stworzonej z interesariuszami, otrzymano wiele informacji na temat możliwości wprowadzenia unowocześnień oraz sektorów, w których są trudności ze zmianą starych nawyków.

Lubuskie

Opracowano podręcznik zamówień społecznie odpowiedzialnych, który został przekazany do lubuskich JST.

Mazowieckie

Realizowane są działania edukacyjno-promocyjne oraz aktywizujące samorządy, organizacje społeczne i mieszkańców województwa, w tym m.in.: trzy cykle szkoleń online „Jak zwiększyć zyski i ograniczyć koszty dzięki cyrkularnym modelom biznesowym?” z zakresu gospodarki o obiegu zamkniętym dla przedsiębiorców z sektora MŚP; konkurs „Zbiórka surowców wtórnych” jako zachęta dla najmłodszych Mazowszan do selektywnego zbierania surowców wtórnych.

Wielkopolskie

W 2020 roku przyjęto Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2019-2025 wraz z planem inwestycyjnym, którego głównym celem jest przygotowanie funkcjonowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi w Wielkopolsce w perspektywie finansowej 2019–2025 z uwzględnieniem konieczności spełnienia wymagań wprowadzonego przez Komisję Europejską w lipcu 2018 r.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 12

Carrefour

Inicjatywa: Program STOP Marnotrawstwu

Celem programu Carrefour Polska STOP Marnotrawstwu jest walka z codziennym marnotrawstwem na każdym szczeblu funkcjonowania firmy oraz promowanie przeciwdziałania marnotrawstwu wśród wszystkich grup interesariuszy - pracowników, dostawców i klientów. Sieć ogranicza zużycie energii, stosuje proekologiczne rozwiązania w sklepach (oświetlenie LED, przyjazny środowisku system chłodniczy, wykorzystujący CO₂), racjonalnie gospodaruje odpadami, wykorzystuje odnawialne źródła energii w sklepach (instalacje geotermalne, panele fotowoltaiczne). W ramach inicjatywy

firma współpracuje również z NGOs, którym przekazuje żywność.

CSR Consulting

Inicjatywa: Barometr Wpływu

Barometr Wpływu to narzędzie służące mierzeniu wpływu biznesu na realizację Agendy 2030 w Polsce. Narzędzie powstało w ramach „Kampanii 17 Celów edycja 2019” jako efekt szerokich konsultacji eksperckich prowadzonych od kwietnia do września 2019 roku. Finalna wersja narzędzia została opublikowana 25.09.2019 r. w Światowy Dzień Działania na rzecz Agendy. Z Barometru Wpływu skorzystać może bezpłatnie każda firma. Z kolei analiza wspólnych

wyników polskiego biznesu pozwoli zbadać postęp we wdrażaniu priorytetowych SDGs oraz wskazać obszary wymagające podjęcia działań przez przedsiębiorstwa. To pierwszy polski zestaw wskaźników SDGs dla biznesu.

Wymierne efekty działań: Pierwsze wyniki za rok 2020 zostaną ogłoszone 25.09.2021 roku.

Sieć Badawcza Łukasiewicz - Instytut Włókiennictwa

Inicjatywa: „*Ekologiczna odzież z bawełny organicznej zabarwionej barwnikami naturalnymi, chroniąca przed szkodliwym oddziaływaniem promieniowania UV oraz rozwojem mikroorganizmów*” EUREKA E! 10710 UV-Shield

W ramach tego działania opracowano innowacyjną technologię ekologicznych materiałów włókienniczych, chroniących przed promieniowaniem UV oraz rozwojem mikroorganizmów. Materiały zostały wykonane z naturalnych włókien celulozowych takich jak bawełna i len, które poddano zabarwieniu barwnikami pochodzenia roślinnego i zwierzęcego aplikowanymi po procesie wstępnej obróbki za pomocą środka kationizującego, utrwalonemu za pomocą naturalnej soli miedzi – chalkantytu. Wytworzone materiały mają dobrą i bardzo dobrą odporność na światło sztuczne, tarcie, pranie i pot. Z materiałów tych uszyta została kolekcja odzieży dla dorosłych i dzieci, dedykowana szczególnie dla osób o skórze wrażliwej, ze skłonnością do fotouczuleń.

Wymierne efekty działań: Wytworzenie zabarwionych materiałów z naturalnych włókien celulozowych, chroniących przed szkodliwym wpływem słonecznego promieniowania UV oraz rozwojem mikroorganizmów, które są ekologiczne, biodegradowalne, bezpieczne dla użytkowników oraz środowiska naturalnego.

Jeronimo Martins

Inicjatywa: Działania na rzecz dobrostanu zwierząt, zdrowia konsumentów i planety

Biedronka konsekwentnie rozwija linie produktów wegańskich oraz Bio w ramach swoich marek własnych Go Vege i goBio. Sieć podjęła też działania na rzecz wycofania ze sprzedaży świeżych jaj z chowu klatkowego do końca 2021 r., a w przyszłości wycofania tychże jaj ze składu produktów marek własnych. Obecnie na produktach Biedronki można znaleźć wewnętrzny system znakowania, który promuje obecność jaj od kur z chowu alternatywnego w składzie produktu. Ponadto Biedronka zwiększa w swojej ofercie produkty z certyfikatami zrównoważonego rozwoju, tj. Certyfikat Zrównoważonego Rybołówstwa (MSC), Znak Odpowiedzialnej Gospodarki Leśnej (FSC), Promocja Zrównoważonej Gospodarki Leśnej (PEFC), Rainforest Alliance czy Rolnictwo Ekologiczne UE. Sieć monitoruje również łańcuchy dostaw oleju palmowego, soi, wołowiny oraz drewna i papieru pod kątem wpływu upraw tych

surowców na stan lasów i wdraża polityki minimalizujące ryzyko z tym związane. Od 2019 r. Biedronka jest członkiem Polskiej Koalicji ds. Zrównoważonego Oleju Palmowego, a w ramach członkostwa w Consumer Goods Forum sieć podjęła zobowiązanie dotyczące przeciwdziałania wycinaniu lasów – „Zero Net Deforestation” do 2020 roku.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. do oferty sieci Biedronka wprowadzonych zostało 59 produktów wegetariańskich lub wegańskich z linii Go Vege (w sumie jest ich 99) oraz 20 produktów ekologicznych z linii goBio (w sumie jest ich 84 – stan na 01.2021r.), które w ramach akcji stałych i/lub czasowych pojawiają się w sprzedaży. Z kolei w 2020 r. spośród asortymentu stałego produktów marki własnej zawierającego jaja w składzie 17,7% produktów zawierało jaja z chowu alternatywnego. Ponadto w 2020 r. wprowadzono 50 produktów certyfikowanych, najwięcej z nich z certyfikatem Eko (BIO) oraz FSC. Dodatkowo wszystkie produkty kategorii food w Marce Własnej zawierające w składzie olej palmowy, zawierają jedynie certyfikowany olej palmowy.

MAŁOPOLSKA AGENCJA ROZWOJU REGIONALNEGO

Inicjatywa: Akcja #wspierajwkryzysie/kupuj lokalnie

Akcja jest działaniem mającym na celu zachęcić konsumentów do wsparcia lokalnych przedsiębiorstw w czasie pandemii COVID-19. Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. opracowała akcję medialną (m.in. opartą na wystąpieniach w lokalnej TV, serii postów w mediach społecznościowych) nakierowaną na zachęcenie konsumentów do robienia zakupów u lokalnych producentów.

PKN ORLEN

Inicjatywa: Publikacja sprawozdań nt. informacji niefinansowych PKN ORLEN i Grupy ORLEN oraz Raportu Zintegrowanego Grupy ORLEN online w cyklu rocznym

Sprawozdania PKN ORLEN i Grupy ORLEN nt. informacji niefinansowych zawierają m.in. informacje dot. zagadnień społecznych, pracowniczych, środowiskowych, poszanowania praw człowieka czy przeciwdziałania korupcji i łapownictwu. Ich zakres i struktura są zgodne z wymogami Ustawy o Rachunkowości. Raporty zintegrowane prezentują działalność finansową i pozafinansową Grupy ORLEN. Ich układ i treść opierają się na strukturze i wytycznych w zakresie raportowania zintegrowanego rekomendowanych przez International Integrated Reporting Council oraz zgodnie z międzynarodowym standardem raportowania ekonomicznych, środowiskowych i społecznych wpływów przedsiębiorstwa – GRI Standards 2016, wersja Core. Raporty są poddawane niezależnej weryfikacji za zgodność z ww. standardem.

13 DZIAŁANIA W DZIEDZINIE KLIMATU

Priorytety w zakresie realizacji Celu 13 na szczeblu krajowym

- efektywne zmniejszenie koncentracji CO₂ w atmosferze;
- wprowadzanie innowacyjnych technologii wykorzystania dostępnych źródeł energii, w tym rozwój geotermii.

Działania na szczeblu rządowym

Działania na rzecz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu zostały włączone do szeregu dokumentów o charakterze strategicznym:

- **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju**, w której kwestie klimatyczne, w tym dostosowanie się do zmian klimatu, wskazane są jako wyzwanie, na które odpowiedzią jest m.in. realizacja niskoemisyjnych strategii miejskich i związanych z poprawą jakości powietrza oraz przystosowanie do zmian klimatycznych obszarów miejskich, w powiązaniu z działaniami wskazanymi w obszarach SOR dotyczącymi energetyki i środowiska naturalnego;
- **Polityki ekologicznej państwa 2030 (PEP2030)** – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej, w której uwzględniono cel szczegółowy III: *Środowisko i klimat. Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zarządzanie ryzykiem klęsk żywiołowych*, kierunek interwencji: *Przeciwdziałanie zmianom klimatu i adaptacja do nich*;
- **Polityki Energetycznej Polski do 2040 r. (PEP2040)**, która uwzględni skalę wyzwań związanych z dostosowaniem krajowej gospodarki do uwarunkowań regulacyjnych Unii Europejskiej odnoszących się do celów klimatyczno-energetycznych na 2030 r., Europejskiego Zielonego Ładu, planu odbudowy gospodarczej po pandemii COVID i dążenia do osiągnięcia neutralności klimatycznej zgodnie z krajowymi możliwościami, jako wkładu w realizację Porozumienia Paryskiego;
- **Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 (SPA 2020)**, w którym wskazano priorytetowe kierunki działań adaptacyjnych, które należy podjąć do 2020 roku w najbardziej wrażliwych na zmiany klimatu obszarach, takich jak: gospodarka wodna, rolnictwo, leśnictwo, różnorodność biologiczna, zdrowie, energetyka, budownictwo i gospodarka przestrzenna, obszary zurbanizowane, transport, obszary górskie i strefy wybrzeża.

W latach 2017-2019 w ramach projektu **Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców** szereg miast uzyskało dokumenty zawierające diagnozę zagrożeń klimatycznych i wybór sektorów, które są najbardziej wrażliwe na czynniki klimatyczne. Każdy plan adaptacji zawiera pakiet działań o charakterze inwestycyjnym oraz tzw. działań miękkich i informacyjnych.

W 2020 r. zapoczątkowano inicjatywę **Miasto z klimatem**. Ma ona na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz wsparcie miast w transformacji w miasta przyjazne i neutralne klimatycznie, w tym w zakresie przeciwdziałania skutkom suszy i niedoborom wody poprzez rozwój retencji wód opadowych przy wykorzystaniu zielono-niebieskiej infrastruktury. W ramach inicjatywy w 2020 r. zrealizowane zostały następujące działania:

- Przeprowadzenie 20 warsztatów, których celem było wypracowanie wizji oraz konkretnych rozwiązań oraz dzielenie się dobrymi praktykami dla miast przyjaznych i neutralnych klimatycznie.
- Organizacja konkursu **Najlepszy zrealizowany projekt**, skierowany do miast, które w ostatnich trzech latach zakończyły inwestycje, mające pozytywny wpływ na środowisko oraz życie mieszkańców.
- Przeprowadzenie badania **Miasto z Klimatem - Lider w Kategorii**, którego celem była mobilizacja miast do działań podnoszących jakość życia mieszkańców.
- Przygotowanie propozycji zapisów do ustawy o inwestycjach w zakresie przeciwdziałania skutkom, uwzględniających rozwiązania zwiększające skalę retencjonowanej wody w mieście oraz zwiększanie odsetka powierzchni biologicznie czynnej.
- Organizacja przez NFOŚiGW konkursu dla młodzieży szkół ponadpodstawowych na opracowanie planu adaptacji na terenie szkoły i jej najbliższej okolicy.

Realizacji Celu 13 służą również działania w ramach **Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020** – w tym: Oś Priorytetowa I **Zmniejszanie**

emisyjności gospodarki (opis działań w Celu 7); działanie 2.1 *Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska*, które wspiera:

- o budowę, rozbudowę lub remont sieci kanalizacji deszczowej oraz infrastruktury towarzyszącej. Do końca 2020 r. dofinansowano 61 projektów na kwotę prawie 1,23 mld zł.
- o zadania służące osiągnięciu dobrego stanu wód oraz projekty dotyczące budowy, przebudowy lub remontu urządzeń wodnych przyczyniających się do zmniejszenia skutków powodzi i suszy. Ponadto podejmowane są działania infrastrukturalne zabezpieczające wybrzeże morskie przed negatywnymi skutkami zmian klimatu. Do końca 2020 r. dofinansowano łącznie 15 projektów na kwotę prawie 3 mld zł.

Wykorzystywane są też **Fundusze Norweskie** (Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy). Wspierane są z nich inwestycje w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury w miastach, działania mające na celu podnoszenie świadomości na temat łagodzenia zmian klimatu i adaptacji przeprowadzane przez szkoły oraz projekty dotyczące gospodarki o obiegu zamkniętym. W 2020 r. alokacja w naborze wynosiła prawie 120 mln zł.

Wsparciem dla Celu 13 jest też szereg programów priorytetowych NFOŚiGW. Są to przede wszystkim:

- **Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie skutków zagrożeń środowiska** (włączony do inicjatywy Miasto z klimatem) – program ma na celu podniesienie poziomu ochrony przed skutkami zmian klimatu i zagrożeń naturalnych oraz poważnych awarii, usprawnienie usuwania ich skutków oraz wzmocnienie wybranych elementów zarządzania środowiskiem. W ramach Programu mogą uzyskać dofinansowanie przedsięwzięcia w zakresie adaptacji do zmian klimatu w miastach, w tym: „zielono-niebieska” infrastruktura, systemy zagospodarowania wód opadowych i kanalizacja deszczowa, działania z zakresu zapobiegania powodzi i suszy, zaopatrzenie ludności w wodę pitną. Program jest realizowany w latach 2020-2025, a jego budżet wynosi 1,1 mld zł.
- **Moja Woda** (włączony do inicjatywy Miasto z klimatem) – celem programu jest podniesienie poziomu ochrony przed skutkami zmian klimatu i zagrożeń naturalnych poprzez zwiększenie retencji na terenie posesji przy budynkach jednorodzinnych oraz wykorzystywanie zgromadzonej wody opadowej i roztopowej, w tym dzięki rozwojowi „zielono-niebieskiej” infrastruktury. W ramach programu

finansowany jest **zakup, montaż, budowa i uruchomienie instalacji, pozwalających na zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych**. Program jest realizowany w latach 2020-2024, a jego budżet wynosi 210,2 mln zł.

- **Udostępnianie wód termalnych w Polsce** – celem programu jest wsparcie wykonywania prac i robót geologicznych związanych z poszukiwaniem i rozpoznawaniem złóż wód termalnych w celu ich udostępnienia. Budżet na realizację celu programu wynosi do 300 mln zł. Beneficjentami w programie mogą być jednostki samorządu terytorialnego (JST) lub związki JST. Zwiększenie liczby udokumentowanych złóż wód termalnych w Polsce, a tym samym stworzenie możliwości ujęcia ich na potrzeby ciepłownicze gmin, pozwoli w dalszej perspektywie ograniczyć spalanie paliw kopalnych w ciepłowniach miejskich oraz przyczyni się do redukcji emisji szkodliwych gazów do atmosfery, co pozytywnie wpłynie na warunki klimatyczne.
- Ponadto, realizacji Celu 13 w zakresie przeciwdziałaniu zmianom klimatu służą wszystkie programy finansowane przez NFOŚiGW ukierunkowane na wsparcie odnawialnych źródeł energii i zwiększenie efektywności energetycznej, w szczególności: **Mój Prąd, Agroenergia, Czyste Powietrze, Energia Plus, Ciepłownictwo powiatowe, Nowa energia**, a także dotyczące zmniejszenia emisyjności transportu np. **Zielony transport publiczny** oraz poprawy efektywności energetycznej systemów oświetlenia zewnętrznego (**Sowa**).
- **Edukacja ekologiczna** - program ma na celu upowszechnianie wiedzy z zakresu klimatu, ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, kształtowanie zachowań prośrodowiskowych ogółu społeczeństwa, w tym dzieci i młodzieży oraz budowanie społeczeństwa obywatelskiego w obszarze klimatu, ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju. Realizowany jest Program LIFE¹⁰. W ramach obszaru „klimat” wspierane są projekty dotyczące najlepszych praktyk, projekty demonstracyjne czy pilotażowe dotyczące ograniczania wpływu człowieka na klimat oraz dostosowania się do skutków zmian klimatu. Do końca 2020 r. dofinansowano 7 projektów z Polski na kwotę ok. 85 mln zł.

¹⁰ Program LIFE to zarządzany przez Komisję Europejską instrument finansowy, który umożliwia realizację innowacyjnych projektów z zakresu ochrony środowiska i ochrony klimatu. Funkcję Krajowego Punktu Kontaktowego Programu LIFE pełni NFOŚ.

Zrealizowano projekt strategiczny PEP2030 **Budownictwo drewniane**, służący m.in. przeciwdziałaniu zmianom klimatu (drewno jest magazynem CO₂) oraz do poprawy bilansu węglowego (ograniczenie emisji CO₂ powstającego przy produkcji materiałów budowlanych używanych do technologii murowanej; drewno jako materiał budowlany ma niski ślad węglowy). Najważniejsze zadania zrealizowane w 2020 r: kampania *Dom z klimatem*; cykl szkoleń dla rzeczoznawców do spraw przeciwpożarowych i pracowników nadzoru budowlanego dotyczących stosowania drewna w konstrukcjach; sfinalizowanie prac nad polską normą dotyczącą konstrukcji drewnianych (PN-EN 14080:2013) oraz tłumaczenie normy EN 15497; przeprowadzono eksperyment pożarowy pn. „*Bezpieczny pożarowo szkieletowy dom drewniany*”; Polskie Domy Drewniane S.A. rozpoczęły inwestycję.

W latach 1995-2020 realizowany był **Krajowy program zwiększania lesistości** (KPZL), który zawierał ogólne wytyczne sporządzania regionalnych planów przestrzennego zagospodarowania w dziedzinie zwiększania lesistości. Założenia programu wskazywały na potrzebę zwiększenia udziału lasów w kraju do 30% w perspektywie do 2020 r. i 33% w perspektywie 2050 r. Według danych GUS powierzchnia lasów w Polsce w latach 1991–2019 wzrosła o ok. 560 tys. ha, w tym w 2019 r. o ok. 4 tys. ha, tj. o 1,8 pkt. proc. do poziomu 29,6%.

Szereg działań na rzecz Celu 13, w obszarze zwiększenia pozytywnego oddziaływania lasów na klimat, prowadzonych jest przez **Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (PGL LP)**.

Projekt **Termomodernizacja budynków Państwowego PGL LP** zakłada poprawę efektywności energetycznej w budynkach PGL LP poprzez zmniejszenie zużycia energii w budynkach oraz zwiększenie ilości energii uzyskiwanej ze źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym. Z kolei głównymi celami projektu **Las Energii** realizowanego przez PGL LP są: poprawa bezpieczeństwa energetycznego, redukcja emisji gazów cieplarnianych, poprawa efektywności energetycznej, popularyzowanie pojazdów elektrycznych w transporcie drogowym, upowszechnianie wiedzy i dobrych praktyk w zakresie odnawialnych źródeł energii. **Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej** (BULiGL) prowadzi działalność związaną z **projektami badawczymi w ekosystemach leśnych**. Jednym z projektów realizowanych w tym obszarze jest projekt pn. „*Aktualna i potencjalna produktywność siedlisk leśnych dla głównych gatunków lasotwórczych*” (na zlecenie PGL LP). Ponadto BULiGL dostarcza największego zbioru informacji o lasach, realizowanego w ramach wielkoobszarowej inwentaryzacji

stanu lasów, w tym danych odnoszących się do potencjału adaptacyjnego i mitygacyjnego lasów.

Pozostałe działania PGL LP w celu przeciwdziałania zmianom klimatu obejmują m.in.: coroczne prognozy zagrożenia na podstawie obserwacji owadów; tworzenie efektywnej sieci zbiorników małej retencji, skutecznych w walce z suszą; przebudowę drzewostanów (tak by lasy były bardziej zbliżone do naturalnych i odporniejsze na występowanie szkodników); ochronę gleby przed degradacją; prowadzenie monitoringu mającego na celu zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów; ochrona zasobów genowych w Leśnym Banku Genów Kostrzyca.

MKiŚ realizuje działania zmierzające do powszechnego wprowadzenia na polski rynek benzyn silnikowych ze zwiększoną zawartością bioetanolu (E10). Wzrost zawartości biokomponentu w benzynie silnikowej przyczyni się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych z tego rodzaju paliwa.

Podejmowano również szereg działań zmierzających do poprawy jakości paliw stałych, w tym m.in.: ustawowo określone zostały **zasady kontrolowania jakości paliw stałych** wprowadzanych do obrotu, przeznaczonych do użycia w gospodarstwach domowych oraz w instalacjach spalania o nominalnej mocy cieplnej mniejszej niż 1 MW; a w drodze rozporządzenia ustalono wymagania dla: węgla kamiennego, brykietów lub pelletów zawierających co najmniej 85% węgla kamiennego oraz produktów otrzymywanych w procesie przeróbki termicznej węgla kamiennego lub węgla brunatnego. Zarządzeniem Ministra Klimatu i Środowiska powołano Zespół do spraw przeglądu wymagań jakościowych dla paliw stałych.

Ponadto, dla realizacji Celu 13 istotne znaczenie mają działania podejmowane w ramach **POiŚ 2014-2020** - Oś Priorytetowa I **Zmniejszanie emisyjności gospodarki** (opis w Celu 7), **działania Krajowego Ośrodka Zmian Klimatu Instytutu Ochrony Środowiska – PIB** (konferencja, kampanie edukacyjno-promocyjne, wyszukiwarka ekodotacji), **wspomniany kilkakrotnie Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii** (opis w Celu 9), **Przeciwdziałanie poważnym awariom** (opis w Celu 6), realizacja **długoterminowej strategii renowacji budynków** (opis w Celu 11), **działania informacyjno-edukacyjne** (w postaci kampanii społecznych, audycji telewizyjnych i radiowych, konkursów, warsztatów realizowanych również w przestrzeni internetowej, w tym w mediach społecznościowych).

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 13

Leśne Gospodarstwa Węglowe – projekt realizowany jest przez PGL LP we współpracy z Biurem Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w latach 2017-2026. Dotyczy promowania działalności dodatkowej w gospodarce leśnej, wspomagającej pochłanianie CO₂, udoskonalenie sposobu raportowania pochłaniania CO₂ w lasach polskich. Projekt realizowany jest na obszarze 12 tys. ha, w zasięgu 23 jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych. W latach 2017-2020 zrealizowano działania dodatkowe na obszarze ponad 2900 ha. Według szacowań Leśne Gospodarstwa Węglowe w przeciągu 30 lat pochłoną dodatkowo niemal 1 mln ton CO₂.

Kompleksowy program adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatycznych do roku 2020 – program ma na celu wzmocnienie odporności ekosystemów leśnych, którym zagrażają postępujące zmiany klimatu oraz zapobieganie powstawaniu lub minimalizację negatywnych skutków zjawisk naturalnych w postaci: suszy i pożarów, niszczącego działania wód wezbraniowych, powodzi i podtopień poprzez rozwój systemów małej retencji i realizację zadań z zakresu przeciwdziałania nadmiernej erozji.

Rozwój i wykorzystanie potencjału geotermalnego w Polsce – celem projektu strategicznego jest stworzenie warunków dla promocji oraz rozwoju energetyki odnawialnej, bazującej na źródłach geotermalnych, w taki sposób aby wykorzystanie istniejącego potencjału geoenergetycznego zasobów geotermicznych Polski objęło możliwie jak największy obszar kraju.

Czyste powietrze – opis działań w Celu 11.

Woda dla rolnictwa – opis działań w Celu 6.

Zmiany w zakresie podatków, w tym:

- **Zwolnienie od podatku akcyzowego energii elektrycznej wytwarzanej z odnawialnych źródeł energii**, na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2008 r. o podatku akcyzowym, zgodnie z art. 15 ust. 1 lit. b dyrektywy Rady 2003/96/WE z dnia 27 października 2003 r. w sprawie restrukturyzacji wspólnotowych przepisów ramowych dotyczących opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej.
- **Zerowa stawka akcyzy dla sprężonego gazu ziemnego CNG i skroplonego gazu ziemnego LNG przeznaczonego do napędu silników spalinowych oraz biogazu, wodoru i biowodoru** wprowadzona ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz ustawy - Prawo celne (Dz. U. poz. 1697).
- **Zwolnienie z opodatkowania podatkiem akcyzowym samochodów osobowych stanowiących pojazdy elektryczne, pojazdy napędzane wodorowe oraz pojazdy hybrydowe** w rozumieniu ustawy o elektromobilności i paliwach alternatywnych, w których energia elektryczna jest akumulowana z zewnętrznego źródła zasilania (tzw. hybrydy „plug-in”) o pojemności silnika spalinowego równej 2000 cm³ lub niższej. Zwolnienie dla pojazdów elektrycznych i z napędem wodorowym jest bezterminowe natomiast zwolnienie dla ww. pojazdów hybrydowych obowiązuje do dnia 31 grudnia 2022 roku.
- **Wprowadzenie obniżonej (o połowę w stosunku do dotychczasowych) stawki podatku akcyzowego dla samochodów hybrydowych zarówno plug-in, jak i „bez wtyczki”,** o pojemności silnika spalinowego: wyższej niż 2000 cm³, ale nie wyższej niż 3500 cm³ – stawka akcyzy 9,3%; oraz dla samochodów hybrydowych „bez wtyczki” o pojemności silnika spalinowego do 2000 cm³ – stawka akcyzy 1,55%.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 13

Mazowieckie

Realizowane są działania edukacyjno-promocyjne oraz aktywizujące samorządy, organizacje społeczne i mieszkańców województwa w zakresie edukacji ekologicznej i włączenia społecznego, w tym m.in. kampania informacyjno-edukacyjna skierowana do najmłodszych mieszkańców województwa „*Podaj rękę światu – działaj dla klimatu*”.

Wspólnie z organizacjami pozarządowymi prowadzone są działania edukacyjno-informacyjne w zakresie ochrony

środowiska skierowane do szerokiego grona mieszkańców. Skupiają się na edukacji przyrodniczo-leśnej, edukacji w zakresie ochrony powietrza, ochrony środowiska przed hałasem oraz opiece nad bezdomnymi zwierzętami.

Podlaskie

Udzielane są dotacje dla organizacji pożytku publicznego na przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska, w tym działania na rzecz klimatu. Obejmuje to edukację ekologiczną i zwiększanie aktywności prośrodowiskowej społeczeństwa (*Drzewo nie tylko na Święto Drzewa, Drzewa*

na smog, Drzewa - wartość i zarządzanie, Dbamy o drzewa – 4 edycje miejskich inicjatyw społecznych - w formule regrantingu; szkolenie służb ochrony przyrody w zakresie technik komunikacji społecznej (*Jak komunikować o przyrodzie na zagrodzie*), podnoszenie świadomości o roślinach rodzimych, inwazyjnych oraz walorach krajobrazowych Puszczy Knyszyńskiej).

Porozumienie Burmistrzów na rzecz klimatu i energii

Porozumienie Burmistrzów zrzesza miasta i gminy, które zdecydowały się wesprzeć politykę klimatyczno-

energetyczną Unii Europejskiej. W ramach swoich działań, sygnatariusze zobowiązują się do działania w celu wsparcia procesu realizacji unijnego celu polegającego na redukcji emisji gazów cieplarnianych o 40% do roku 2030 oraz przyjęcia wspólnego podejścia do zmniejszania wpływu na środowisko i przystosowania się do zmian klimatycznych. Obecnie 82 miasta i gminy w Polsce zdecydowały się przystąpić do Porozumienia Burmistrzów i przesłać plan działań na rzecz zrównoważonej energii i klimatu.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 13

PKN ORLEN

Inicjatywa: Dekarbonizacja

Projekty z kategorii *Dekarbonizacja* są kluczowym elementem Strategii PKN ORLEN w zakresie redukcji emisji CO₂ w posiadanych aktywach. Strategia dekarbonizacji aktywów wychodzi naprzeciw oczekiwaniom inwestorów. Grupa ORLEN stawia sobie za cel przeprowadzenie transformacji energetycznej w regionie przebudowując swój model biznesowy w kierunku multienergetycznym. Osiągnięcie przez ORLEN neutralności emisyjnej będzie istotnym wkładem redukcyjnym w skali kraju oraz regionu i przyczyni się do ochrony środowiska i społeczności. Projekty redukcji emisji PKN ORLEN obejmują kompleksowo działania z zakresu efektywności energetycznej, inwestycji w OZE, biopaliwa, pilotaże zaawansowanych technologii. W najbliższej dekadzie Koncern zainwestuje ok 30 mld PLN na zielone i zrównoważone inwestycje.

Wymierne efekty działań: Ogłoszony cel dekarbonizacji PKN ORLEN i Grupy ORLEN zakłada zmniejszenie emisji CO₂ z obecnych aktywów rafineryjnych i petrochemicznych o 20% do 2030 r., dekarbonizacja w obszarze energetyki zakłada zmniejszenie emisji CO₂ o 33% na 1MWh do 2030r. Koncern przewiduje osiągnięcie neutralności emisyjnej do 2050 roku.

Polska Izba Ubezpieczeń

Inicjatywa: Przygotowanie we współpracy z firmą Deloitte raportu „Klimat ryzyka”

Raport „Klimat ryzyka” stara się odpowiedzieć na pytanie, jak prewencja i ubezpieczenia mogą ograniczyć wpływ katastrof naturalnych na otoczenie. Zawiera rekomendacje działań, w tym dotyczące terenów zalewowych i osuwiskowych, planów zagospodarowania przestrzennego, podejmowania działań adaptacyjnych i prewencyjnych, nakładów na edukację, gromadzenia danych statystycznych i większej integracji działań oraz

usprawnionego obiegu informacji pomiędzy instytucjami rządowymi.

Totalizator Sportowy

Inicjatywa: #GramyDlaNatury

Działalność prowadzona przez Totalizator Sportowy nie ma charakteru produkcyjnego – jego wpływ na środowisko może być oceniony jako mniej szkodliwy, niż przedsiębiorstw przemysłowych. Totalizator Sportowy dostrzega niepodważalne korzyści wdrażania rozwiązań ekologicznych. Wymieniając sprzęt na mniej energochłonny lub zużywający mniej wody czy papieru, Spółka nie tylko zmniejsza koszty, ale także negatywne oddziaływanie na środowisko. Wśród działań Spółki w dziedzinie klimatu należy wskazać w szczególności następujące działania: sukcesywna wymiana floty na samochody spełniające wyższe normy dopuszczalnej wartości emisji spalin i cząstek stałych – norma Euro 6; wdrożenie projektu Cyfrowe Miejsce Pracy, który obejmuje działania dążące do minimalizacji obiegu papierowych dokumentów w Spółce, wdrożenie podpisu elektronicznego i innych rozwiązań, które przełożą się na większą digitalizację; funkcjonowanie oddolnej inicjatywy pracowników, która ma na celu promowanie ekologicznego stylu życia i wiedzy o zagrożeniach klimatycznych; dołączenie do firmowej komunikacji wewnętrznej komponentu ekologicznego w postaci artykułów o tematyce środowiskowej, less waste, klimatycznej itp. Materiały docierają do wszystkich pracowników Spółki poprzez intranet i newsletter.

Wymierne efekty działań: W ramach inicjatywy Totalizator Sportowy odnotował brak incydentów ekologicznych z udziałem Totalizatora Sportowego; 43 samochody z floty wymieniono na hybrydowe; obecnie 90,44% ogółu floty spełnia normę Euro 6; 21 członków nowej ekologicznej grupy pracowniczej; 10 artykułów w intranecie o tematyce ekologicznej.

14 ŻYCIE POD WODĄ

Priorytety w zakresie realizacji Celu 14 na szczeblu krajowym

- efektywne i zrównoważone wykorzystanie zasobów morskich dla różnych celów społecznych i gospodarczych, przy jednoczesnym zapewnieniu trwałości nieodnawialnych zasobów i procesów przyrodniczych w perspektywie obecnego i kolejnych pokoleń, zapewnienie koordynacji działań podmiotów i sposobów wykorzystania morza, spójnego zarządzania obszarami morskimi i nadmorskimi, w tym zasobami Morza Bałtyckiego;
- zwiększenie udziału sektora gospodarki morskiej w PKB oraz wzrostu zatrudnienia w gospodarce morskiej;
- wzmocnienie pozycji polskich portów morskich, zwiększenie konkurencyjności transportu morskiego oraz zapewnienie bezpieczeństwa morskiego.

Działania na szczeblu rządowym

26 listopada 2020 r. w odniesieniu do Polski weszła w życie *Międzynarodowa konwencja o kontroli i postępowaniu ze statkowymi wodami balastowymi i osadami, 2004*. Konwencja wprowadza instrumenty prawne i techniczne dotyczące ryzyka wynikającego z przemieszczania organizmów w wodach balastowych.

Rozpoczęto w 2020 r. pracę nad transpozycją do polskiego porządku prawnego *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/883 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie portowych urzędzeń do odbioru odpadów ze statków,*

zmieniającej dyrektywę 2010/65/UE i uchylającej dyrektywę 2000/59/WE, dalej jako „Dyrektywa PRF”. Ostateczny termin transpozycji to 28 czerwca 2021 r. Dyrektywa PRF nakłada na porty obowiązek odbioru odpadów ze statków i jednocześnie rozszerza definicję „odpadów ze statków” m.in. o odpady, o których mowa w załączniku VI do Konwencji MARPOL oraz pozostałości ładunkowe, w tym te objęte zakresem stosowania załącznika II do Konwencji MARPOL, tzn. szkodliwych substancji ciekłych. Zmienia również zasady obliczania opłat za odbiór odpadów ze statków.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 14

Program rozwoju polskich portów morskich do 2030 roku – wypracowany w celu dalszego usprawnienia funkcjonowania polskich portów morskich, wzmocnienia procesu ich rozwoju, a także wykorzystania w pełni potencjału, jakim one dysponują. Program (przyjęty przez RM 17 września 2019 r.) określa cele i priorytety rozwojowe portów, wskazuje najważniejsze kierunki ich rozwoju, a także wyznacza konkretne przedsięwzięcia inwestycyjne do realizacji. Celem głównym programu jest trwałe umocnienie polskich portów morskich jako liderów wśród portów morskich basenu Morza Bałtyckiego, pełniących rolę kluczowych węzłów globalnych łańcuchów dostaw dla Europy Środkowo-Wschodniej, oraz zwiększenie ich udziału w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. W programie kompleksowo uregulowano problematykę rozwoju polskich portów i przystani morskich. Oprócz działań ściśle związanych z inwestycjami w infrastrukturę portową zdefiniowano w nim również działania dotyczące rozwoju infrastruktury dostępowej do portów morskich od strony morza i lądu, w tym rozwój korytarzy drogowych i kolejowych oraz szlaków rzecznych, zapewniających lepszą dostępność transportową do portów morskich, a także wskazano działania służące ochronie środowiska i poprawie bezpieczeństwa uczestników ruchu portowego.

Program znajduje się w fazie realizacji (od IV kwartału 2019 r.). Na wszystkie inwestycje wskazane w planie finansowym programu trzeba będzie przeznaczyć blisko 40 mld zł. Wśród najważniejszych inwestycji ujętych w programie znajduje się m.in.: Budowa Portu Centralnego w Gdańsku, Budowa Portu Zewnętrznego w Gdyni, Budowa Terminala Kontenerowego w Świnoujściu.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 14

Pomorskie

Integracja gospodarcza węzłów sieci TEN-T poprzez rozwój autostrad morskich i infrastruktury intermodalnej w pomorskich portach morskich i na ich zapleczu. Obejmuje to działania na rzecz efektywnych i zasobooszczędnych rozwiązań transportowo-logistycznych; poprawę dostępności rynków bałtyckich

poprzez wdrażanie zintegrowanych i innowacyjnych modeli biznesowych oraz transferu wiedzy gospodarczej oraz zwiększenie zaangażowania i współpracy sieciowej pomiędzy prywatnymi i publicznymi interesariuszami korytarza Bałtyk-Adriatyk w zakresie rozwoju węzłów intermodalnych TEN-T.

Realizacja tego projektu wpływa również na Cel 9.

15 ŻYCIE NA LĄDZIE

Priorytety w zakresie realizacji Celu 15 na szczeblu krajowym

- ochrona i poprawa stanu jakości środowiska poprzez ochronę różnorodności biologicznej, w tym obszarowych form ochrony przyrody, system gospodarowania odpadami, poprawę jakości i ochronę czystości wód;
- modernizacja i rozbudowa oczyszczalni i systemów kanalizacyjnych, a także ochrona powietrza (likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń lub zmniejszenie ich oddziaływania) i ochrona gleb.

Działania na szczeblu rządowym

Zarządzanie siecią Natura 2000 w Polsce liczącą blisko 850 obszarów siedliskowych oraz 145 obszarów ptasich to jedno głównych zadań Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Specjalne obszary ochrony siedlisk systematycznie wyznaczane są w drodze rozporządzeń Ministra Klimatu i Środowiska. Dla 65% obszarów Natura 2000 Ustanowiono dokumenty planistyczne. Do końca 2023 r. planowane jest objęcie dokumentami planistycznymi wszystkich obszarów Natura 2000. Warto podkreślić, że Polskie parki narodowe to najważniejszy element systemu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i jednocześnie najwyższa forma ochrony przyrody w Polsce. Wszystkie parki narodowe zostały włączone w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Na obszarze parku narodowego ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Ponadto w parkach narodowych prowadzi się ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, ochronę czynną ekosystemów oraz badania naukowe i edukację przyrodniczą. Wszelkie działania podporządkowane są ochronie przyrody. Cele i zadania parków realizowane są także poprzez ich udostępnianie dla społeczeństwa. Obecnie w Polsce istnieją 23 parki narodowe o łącznej powierzchni wynoszącej około 317 000 hektarów, co stanowi niewiele ponad 1% powierzchni kraju. 23 parki narodowe zlokalizowane są na terenie 12 województw. Nadzór nad działalnością Polskich parków narodowych sprawuje Minister Klimatu i Środowiska.

Do innych zadań należy **wdrażanie Konwencji Ramsarskiej** o obszarach wodno-błotnych, **Konwencji Bońskiej** o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt i **Europejskiej Konwencji Krajobrazowej**, której głównym celem jest promowanie działań na rzecz krajobrazu, jego ochrona, zarządzanie i planowanie oraz organizowanie europejskiej współpracy w tym zakresie.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ) w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMŚ) prowadzi **Monitoring przyrody**. Umożliwia on ocenę stanu ochrony i niektórych parametrów populacyjnych wybranych komponentów przyrody i obejmuje m.in. monitoring ptaków Polski, gatunków i siedlisk przyrodniczych, gatunków i siedlisk morskich, lasów oraz Zintegrowany Monitoring Środowiska Przyrodniczego. Zadania realizowane w ramach monitoringu przyrody PMŚ określone są w obowiązującym Strategicznym Programie Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2020-2025.

Realizację Celu 15 wspiera **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (POIŚ 2014-2020)** - Działanie 2.4 **Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna**. Wsparciem objęte są projekty związane z ochroną wybranych gatunków i siedlisk na terenach parków narodowych oraz obszarach Natura 2000, jak również poza obszarami chronionymi, np. w korytarzach ekologicznych oraz na obszarach występowania cennych gatunków i siedlisk. Łącznie do końca 2020 r. dofinansowano około 30 projektów na kwotę około 200 mln zł. Częściowo w zadania Celu 15 wpisuje się również Działanie 2.5 **Poprawa jakości środowiska miejskiego** (opis w Celu 11).

W ramach **Programu LIFE** wspierane są projekty dotyczące najlepszych praktyk, projekty demonstracyjne czy projekty pilotażowe w obszarze ochrona środowiska i efektywnego gospodarowania zasobami oraz przyrody i różnorodności biologicznej. Do końca 2020 r. dofinansowanie uzyskało 19 projektów z Polski na kwotę ponad 180 mln zł.

Z kolei w ramach **Funduszy norweskich** (Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy) wspierane jest m.in. prowadzenie czynnej ochrony zagrożonych gatunków i siedlisk, zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych oraz

przeciwdziałanie ich rozprzestrzenianiu. W 2020 r. alokacja w naborze wynosiła 53 mln zł.

Podobnie jak w przypadku innych celów o charakterze środowiskowym, również w zakresie celu 15, **istotne znaczenie odgrywają programy priorytetowe NFOŚiGW:**

- **Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej** – celem programu jest powstrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej i krajobrazowej, odtworzenie i wzbogacenie zasobów przyrody oraz skuteczne zarządzanie gatunkami i siedliskami, a także wzmocnienie działań z zakresu edukacji ekologicznej służących ochronie przyrody. Program jest przewidziany do realizacji w latach 2015-2023 z budżetem w wysokości 167 mln zł.
- **Ochrona powierzchni ziemi** – program ma na celu ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko oraz przywrócenie do ponownego użytkowania terenów zdegradowanych poprzez rekultywację, w tym remediację, wraz z usuwaniem odpadów. Program jest przewidziany do realizacji w latach 2015-2030, a jego budżet wynosi do 110 mln zł.

Realizowane są działania w zakresie ochrony gleb. Obejmują one:

- Identyfikację i prowadzenie rejestru historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi. Rejestr prowadzi GDOŚ od 2016 r. W ramach modernizacji i rozbudowy udoskonalono jego funkcjonalność oraz umożliwiono prezentowanie zanieczyszczeń na ogólnodostępnym portalu internetowym GDOŚ Geoserwis Mapy.
- Ustalenie przez regionalnych dyrektorów ochrony środowiska harmonogramów zadań w zakresie historycznych zanieczyszczeń powierzchni ziemi

(badania, opracowanie planów remediacji, przeprowadzenie remediacji).

- Badania i ocenę jakości gleb ornych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Program monitoringu chemizmu gleb ornych w Polsce realizowany jest przez GIOŚ w cyklu 5-letnim. Kolejny cykl badawczy rozpoczęto w 2020 r.
- Realizację projektu *System Osłony Przeciwoświatowej* – Państwowy Instytut Geologiczny – PIB prowadził prace nad realizacją map osuwisk i terenów zagrożonych.
- W ramach programu priorytetowego *Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie* NFOŚiGW wspierał działania regeneracyjne zakwaszonych gleb.

Zrównoważonemu użytkowaniu ekosystemów sprzyjają również działania w zakresie nawadniania w gospodarstwach rolnych realizowane w ramach operacji typu „Modernizacja gospodarstw rolnych” objętych **PROW 2014-2020**, a także pomoc dla spółek wodnych przyznawana w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji w środki zapobiegawcze, których celem jest ograniczenie skutków prawdopodobnych klęsk żywiołowych, niekorzystnych zjawisk klimatycznych i katastrof”.

Dodatkowo należy podkreślić, że pozytywny wpływ na realizację Celu 15 mają działania podejmowane na rzecz innych celów, w tym **działalność badawcza Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej (BULiGL)** (opis w Celu 13), **Gospodarka wodno-ściekowa** (opis w Celu 6), **Kontrola gospodarowania wodami** (opis w Celu 6), **Rekultywacja i remediacja terenów zdegradowanych lub zdewastowanych** (opis w Celu 11) czy **Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii** (opis w Celu 9).

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 15

Audyty krajobrazowe – realizacja tego projektu strategicznego spoczywa na zarządach województw. Działania podejmowane przez GDOŚ są jedynie zadaniami wspomagającymi proces sporządzania audytu krajobrazowego i są realizowane w ramach umowy z NFOŚiGW dla zadania pn. „Realizacja zadań wynikających z postanowień Europejskiej Konwencji Krajobrazowej sporządzonej we Florencji dnia 20 października 2000 r.”

Woda dla rolnictwa – opis projektu w Celu 6.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 15

Opolskie

W 2019 r. uchwalono Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego. Opiera on swoje rozwiązania na generalnej zasadzie zrównoważonego rozwoju. Przyjęto w nim politykę kształtowania struktur

przestrzennych podnoszących jakość środowiska w zakresie: ochrony, wzmocnienia i uspojniania systemu przyrodniczego województwa; racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi; poprawy stanu

środowiska; niskoemisyjnej i efektywnej gospodarki; ochrony cennych krajobrazów.

Zadania w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej realizowane są za pomocą Zespołu Opolskich Parków Krajobrazowych (ZOPK). ZOPK zajmuje się zachowaniem i popularyzacją wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych parków krajobrazowych, w warunkach zrównoważonego rozwoju. Co roku ZOPK realizuje wiele inicjatyw i projektów, a także prowadzi w sposób ciągły, całorocznie, edukację ekologiczną w formie zajęć terenowych i warsztatowych, konkursów, festiwali, olimpiad, turniejów, w których udział bierze średnio 8–9 tys. osób rocznie. W województwie opracowywany jest również audyt krajobrazowy, którego głównym celem jest ochrona cennych krajobrazów.

Podkarpackie

W latach 2017-2020 realizowany był „Program aktywizacji gospodarczo-turystycznej województwa podkarpackiego poprzez promocję cennych przyrodniczo i krajobrazowo terenów łąkowo-pastwiskowych z zachowaniem bioróżnorodności w oparciu o naturalny wypas zwierząt gospodarskich i owadopylność” (Podkarpacki Naturalny Wypas II). Głównym celem Programu było zachowanie różnorodności biologicznej oraz krajobrazu charakterystycznego dla terenów województwa oraz lepsza ochrona środowiska przyrodniczego bogatego pod względem różnorodnej flory i fauny, poprzez prowadzenie wypasu na terenach cennych przyrodniczo, krajobrazowo i turystycznie, a także poprawa owadopylności.

Świętokrzyskie

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020. Realizowany jest projekt pn.: „Budowa Ośrodka Edukacji Przyrodniczej na Pomiedziu w m. Umianowice gm. Kije”. Zakłada budowę ośrodka, którego głównym celem będzie prowadzenie na wysokim poziomie edukacji ekologicznej oraz ochrona przyrody. Edukacja przyrodnicza prowadzona będzie w oparciu o zajęcia teoretyczne, laboratoryjne i terenowe, warsztaty, gry i zabawy dydaktyczne, pikniki i festyny, konferencje i szkolenia, itp. W celu prowadzenia zajęć obiekt zostanie wyposażony m.in. w sale edukacyjne, sale konferencyjne oraz laboratorium. Jedną z głównych atrakcji Ośrodka będzie NIDARIUM –wielkogabarytowe akwarium (20m³) przedstawiające środowisko rzeki Nidy. Na terenie Ośrodka zostanie wygospodarowana część terenu pod warsztaty ogrodnicze, ogródki edukacyjne i mini sad.

Drugim ważnym celem realizowanym w tym projekcie jest ochrona przyrody, w którym przewidziano ochronę czynną ok. 11 ha obszarów cennych przyrodniczo, realizowaną poprzez wypas zwierząt i wykaszanie terenów. Ponadto

Ośrodek stanowić będzie bazę dla realizacji projektów LIFE. W obiekcie przewidziano część dla naukowców, którzy prowadzić będą w laboratorium zabiegi polegające na restytucji populacji gatunków objętych ścisłą ochroną gatunkową.

Podlaskie

Udzielanie dotacji dla organizacji pożytku publicznego na przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym na:

- działania ukierunkowane na ochronę gatunków zwierząt (czynna ochrona nietoperzy w rezerwacie Kalinowo na terenie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi, ochrona bociana białego, monitoring i ochrona puchacza w parkach krajobrazowych Podlasia, czynna ochrona płazów wraz z inwentaryzacją populacji poszczególnych gatunków w Parku Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej, monitoring i ochrona trzmiełojada na obszarach chronionego krajobrazu "Wzgórza Sokólskie" i "Puszcza Białowieska", inwentaryzacja ptaków lęgowych na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego);
- promocję aktywnych form ochrony przyrody poprzez edukację ekologiczną i zimowe dokarmianie ptaków występujących w Parku Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej.
- realizację cyklu działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży z obszarów wiejskich, w tym dotkniętych niepełnosprawnością pn. Pomagamy dzikim pszczołom, popularyzacja i ochrona użytków ekologicznych leżących na terenie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi.
- inwentaryzację torfowisk wysokich i przejściowych występujących na obszarze Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej ze szczególnym uwzględnieniem otuliny i Wzgórz Sokólskich, ochronę muraw kserotermicznych Suwalskiego Parku Krajobrazowego, poprawa stanu siedlisk widnych lasów i mokradeł oraz związanych z nimi zagrożonych gatunków roślin w Ostoi Knyszyńskiej, inwentaryzację zbiorowisk roślinnych na transektach w dolinach rzecznych Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, ochronę rezerwatu przyrody Głazowisko Bachanowo nad Czarną Hańczą, wykonanie operatu zbiorowisk roślinnych Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej.

Wielkopolskie

W ramach działań na rzecz ochrony cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów w 2020 roku Samorząd Województwa Wielkopolskiego m.in:

- prowadził działania programowe i sprawozdawcze w zakresie Programów ochrony powietrza, Planu gospodarki odpadami dla województwa

wielkopolskiego i Programu ochrony środowiska województwa wielkopolskiego;

- koordynował funkcjonowanie Ośrodków Edukacji Przyrodniczej Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego;
- realizował projekty w zakresie ochrony przyrody, walorów krajobrazowych, wartości historycznych i kulturowych, zwiększenie retencji wodnej;
- upowszechniał wiedzę nt. ekologii, ochrony środowiska i dziedzictwa przyrodniczego regionu;
- realizowano projekt C-Track 50 – Umieszczenie regionów na drodze do neutralności węglowej w 2050 z programu Horyzont 2020.

Śląskie

Realizowano projekt *Monitoring przyrodniczy „Wojewódzkiego Programu Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej - Owca Plus do roku 2020”*. Celem była ocena skutków przyrodniczych działań ochronnej, realizowanych w ramach programu dla ochrony bioróżnorodności Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 15

Jerónimo Martins

Inicjatywa: Czyste Tatry

Z okazji Światowego Dnia Środowiska (obchodzonego 5 czerwca) Biedronka wydała książkę „*Eko Słodziaki*”, uczącą postaw proekologicznych. Kupując tego dnia książkę, klienci wsparli finansowo Stowarzyszenie Czysta Polska, organizatora akcji „*Czyste Tatry*”. Na rzecz Stowarzyszenia została przekazana 1 zł z każdej sprzedanej książki. Dzięki zebranej kwocie (ok. 150 tys.) udało się zrealizować poniższe działania:

- 22 sierpnia w ramach akcji „*Czyste Tatry*” wolontariusze wyszli na górskie szlaki, sprząając je ze śmieci. Sieć handlowa Biedronka po raz drugi włączyła się do akcji, wspierając ją finansowo i dostarczając produkty spożywcze do pakietów startowych. Wolontariusze wychodzili w trasę zaopatrzeni m.in. w mapki szlaków, drożdżówki oraz banany.
- W ramach kolejnej akcji lojalnościowej - Gang Fajniaków - Biedronka realizowała działania edukacyjne z zakresu ekologii w różnych formach, poprzez piosenki, książeczki oraz konkurs dla klas 0-3 szkół podstawowych. Ze strony szkolneprzygodyfajniaków.pl można było pobrać scenariusze lekcji, audiobooki oraz video z doświadczeniami. W dniu Święta Drzewa (10 października) Biedronkowe Fajniaki w ramach nawiązanego w czerwcu partnerstwa zadeklarowały wraz ze Stowarzyszeniem Czysta Polska zaopiekowanie się ok. 1000-letnim dębem Bolko, który przejdzie prace konserwacyjne. Ponadto pod opiekę wzięte zostały Cis Henrykowski w Lubaniu, Dąb Bażyńskiego w Kadynach oraz Dąb Bartek w Nadleśnictwie Zagnańsk.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. w Akcji Czyste Tatry wzięło udział 2500 wolontariuszy, zaś tylko w ciągu jednego dnia akcji zebrano łącznie 468,5 kg śmieci. Ponadto firma

wraz ze Stowarzyszeniem Czysta Polska podjęła się konserwacji 4 wiekowych drzew.

PKN ORLEN

Inicjatywa: Wspieranie bioróżnorodności

Od 1999 roku PKN ORLEN współpracuje ze Stowarzyszeniem na Rzecz Dzikich Zwierząt „*SOKÓŁ*” i uczestniczy w odbudowie krajowej populacji sokoła wędrownego. Z kolei od blisko 25 lat PKN ORLEN uczestniczy w dobrowolnym Programie „*Odpowiedzialność i Troska*” – zobowiązaniu firm przemysłu chemicznego do ciągłego doskonalenia i m.in. zmniejszania oddziaływania na środowisko naturalne. Jednym z działań podejmowanych w ramach programu jest akcja „*Drzewko za butelkę*”. W PKN ORLEN podejmowane są również działania na rzecz ochrony pszczół i lokalnej bioróżnorodności.

Wymierne efekty działań: Na przestrzeni lat 2002 – 2020 na terenie Zakładu w Płocku para sokołów wychowała już 51 piskląt, w tym 4 z adopcji. Z kolei dzięki akcji „*Drzewko za butelkę*” w 2020 r. wśród Pracowników Grupy ORLEN zebrano ok. 1400 kg odpadów. Tylko w 2020 r. zasadzono 454 drzewa oraz 20 280 sztuk różnego rodzaju krzewów na łącznej powierzchni ponad 5000 m². Dzięki współpracy z Mazowieckim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego o/Płock wokół Zakładu Produkcyjnego w Płocku funkcjonują dwie pasieki – łącznie 26 uli. W 2020 r. PKN ORLEN przystąpił do projektu odbudowy populacji unikatowych pszczół z linii kampinoskiej, który zakłada utworzenie populacji 10-13 rodzin pszczelich (trzecia pasieka) oraz stworzenie na terenie powiatu płockiego dedykowanej grupy pszczelarzy. Również w 2020 roku PKN ORLEN wraz z Fundacją Łąka stworzył w Płocku łąkę kwietną. Już na wiosnę 2021 roku zakwitnie na stacji paliw na ul. Chemików.

SGGW

Inicjatywa: Utrzymywanie banku nasion/sadzonek roślin oraz prowadzenie hodowli zwierząt ras lokalnych.

Arboretum SGGW prowadzi kolekcję roślin, która obejmuje drzewa, krzewy, krzewinki oraz rośliny zielne i tropikalne, rosące i zimujące w gruncie na terenie ogrodu pojedynczo i w grupach.

Wymierne efekty działań: Obecnie kolekcja Arboretum SGGW obejmuje: 3541 gatunków roślin, 6517 proveniencji o 42 457 osobników. Ponadto SGGW utrzymuje i wspiera hodowlę: owiec żelaźnieńskich (200 szt.), owiec wrzosówek (120 szt.), owiec olkuskich (30 szt.), kóz kazimierzowskich (25 szt.), przepiórki – linii węgierskiej i japońskiej (400 szt.).

Priorytety w zakresie realizacji Celu 16 na szczeblu krajowym

- zwiększenie skuteczności państwa i instytucji służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu;
- poprawa jakości stanowionego prawa i jego stosowania;
- zwiększenie efektywności funkcjonowania instytucji publicznych;
- wzmocnienie systemu strategicznego zarządzania procesami rozwojowymi;
- większe wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w zarządzaniu państwem i komunikacji z obywatelami (w tym z przedsiębiorcami);
- lepsze gospodarowanie środkami publicznymi, w tym efektywne wykorzystanie środków z UE;
- skuteczne zwalczanie przestępczości związanej z podatkiem od towarów i usług – wprowadzenie zmian prawnych i organizacyjnych pozwalających na zniesienie barier utrudniających współpracę podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie i zwalczanie oszustw podatkowych, w szczególności dotyczących tajemnic zawodowych oraz wymiany informacji.

Działania na szczeblu rządowym

Upowszechnienie mediacji to główny cel *projektu pn. „Upowszechnienie alternatywnych metod rozwiązywania sporów poprzez podniesienie kompetencji mediatorów, utworzenie Krajowego Rejestru Mediatorów (KRM) oraz działania informacyjne”*. W założeniu ma on prowadzić do profesjonalizacji zawodu mediatora. Służyć temu będą szkolenia mediacyjne w ramach Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, podniesienie wiedzy o e-mediacji oraz możliwości wykorzystania jej w sporach gospodarczych i pracowniczych. Okres realizacji projektu: od czerwca 2020 r. do sierpnia 2023 roku.

Podejmowane są też inne działania na rzecz popularyzacji mediacji, w tym e-mediacji. Mediacja elektroniczna ułatwia komunikację stron, zapewnia oszczędność czasu, sprawność i szybkość postępowania. Główny jej cel jest taki jak tradycyjnej mediacji, tj. doprowadzenie do rozwiązania sporu i zawarcia ugody satysfakcjonującej obie strony.

Prowadzone są prace legislacyjne nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny. Projekt przewiduje m.in.: wprowadzenie przepisów wprost informujących o skutku wniesienia wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, jakim będzie zawieszenie biegu terminu przedawnienia roszczenia na czas trwania postępowania o zawezwanie; zmianę skutku wszczęcia mediacji z przerwania biegu terminu przedawnienia na zawieszenie, tak aby przywrócić tej instytucji jej właściwy cel, jakim powinno być dążenie do polubownego załatwienia sporu, a nie wydłużenie czasu, w którym wierzyciel może dochodzić swoich roszczeń.

Dodatkowo, trwają zaawansowane prace koncepcyjno-analityczne nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw. Projekt wprowadza m.in. regulację określającą, że wszczęcie postępowania o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka lub osoby pozostającej pod opieką powoduje zawieszenie biegu terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku. Pozwoli to na usunięcie luki prawnej dostrzeganej przez orzecznictwo i doktrynę w tym zakresie. *Ponadto prace koncepcyjno-analityczne są prowadzone w zakresie możliwości wprowadzenia do porządku prawnego* m.in. zmiany w zakresie *zadośćuczynień*, w tym dla osób pośrednio poszkodowanych czy rozszerzenie ochrony konsumenckiej na osoby uprawnione z umowy ubezpieczenia do otrzymania świadczenia zawartej przez osobę trzecią.

Funkcjonuje system nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz edukacji prawnej. System ma na celu zapewnienie dostępu osobom niezamożnym, w tym osobom fizycznym prowadzącym jednoosobową działalność gospodarczą niezatrudniających innych osób w ciągu ostatniego roku, do usług prawnych. Koszty pomocy prawników są pokrywane z budżetu państwa. Program zapewnia także działania mające na celu podnoszenie świadomości osób potrzebujących o przysługujących im uprawnieniach i ciężących na nich obowiązkach. Otrzymują one także wsparcie w samodzielnym rozwiązaniu problemu, oraz w razie

potrzeby, pomoc w przygotowaniu planu działania oraz w jego realizacji. W ramach nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego jest prowadzona także nieodpłatna mediacja.

Realizowane są działania w zakresie informatyzacji procesów w systemie prawnym. **Trwają prace analityczno-koncepcyjne w zakresie usprawnienia funkcjonowania ksiąg wieczystych** w szczególności poprzez dalszą informatyzację. Warto również zwrócić uwagę na **rozwiązania wprowadzone rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 października 2020 r., zmieniającym rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 marca 2016 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych**. Nowelizacja ma umożliwić korzystanie w przyszłości z nowych metod płatności bez potrzeby wprowadzania kolejnych zmian ww. aktu prawnego, przy symetrycznym istnieniu po stronie sądów narzędzi i instrumentów umożliwiających przyjmowanie opłat sądowych w nowych formach. Powinno się to przyczynić do usprawnienia ich funkcjonowania.

Z kolei projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw - zakłada m.in.: wprowadzenie **e-licytacji z nieruchomości**, a także zmiany w postępowaniu cywilnym usprawniające procesy cywilne w czasie pandemii.

Przewiduje się zmiany prawne ukierunkowane na lepszą ochronę konsumentów. W projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw zakłada się rozwiązania zwiększające zakres ochrony konsumentów poprzez umożliwienie wytoczenia powództwa w pewnych rodzajach spraw (np. o zawarcie umowy, ustalenie jej treści) przed sądem właściwym dla miejsca zamieszkania konsumenta oraz wprowadzenie nowego postępowania odrębnego – postępowania z udziałem konsumentów oraz m.in. uściślenie regulacji dotyczących kosztów procesu, w tym kosztów mediacji oraz wprowadzenie instytucji rozłożenia kosztów procesu na raty, ułatwienie stronom i pełnomocnikom kontaktu z sądem, odbiór korespondencji sądowej w oparciu o pełnomocnictwo notarialne, usprawnienie procesu sporządzania uzasadnień.

Przewidywane zmiany w Kodeksie postępowania karnego i Kodeksie karnym wykonawczym zmierzają do uściślenia i doprecyzowania obowiązujących przepisów odnoszących się do gwarancji procesowych przysługujących podejrzanym i oskarżonym, którzy nie ukończyli 18 lat. Natomiast zmiany w Kodeksie karnym są wymierzone w osoby dopuszczające się seksualnego wykorzystywania lub niegodziwego traktowania w celach seksualnych małoletnich. Służą one również uzupełnieniu zakresu

penalizacji przestępstwa nielegalnego przekroczenia granicy. Projektowana ustawa służy dostosowaniu prawa polskiego do wymagań wynikających z przyjętych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych – aktów prawa wtórnego Unii Europejskiej oraz konwencji ONZ.

Ustawa z dnia 16 grudnia 2020 r. o zasadach współpracy prawnej w sprawach karnych między Rzeczpospolitą Polską i terytorium, do którego stosuje się prawo należące do właściwości Ministra Sprawiedliwości Tajwanu (Dz. U. z 2021 r., poz. 230) Zasady tej współpracy określone zostały w Porozumieniu między Biurem Polskim w Tajpej a Biurem Przedstawicielskim Tajpej w Polsce o współpracy prawnej w sprawach karnych podpisanym w dniu 17 czerwca 2019 r. Porozumienie dotyczy tylko spraw karnych należących do właściwości sądów i Prokuratury, a efektem transponowania Porozumienia jest poprawienie efektywności współpracy w jej dotychczasowych formach.

Ustawa z dnia 16 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego - ustawa przewiduje domniemanie małoletniości pokrzywdzonego oraz tzw. ocenę indywidualną pokrzywdzonego celem zastosowania wobec niego określonych rozwiązań kodeksowych służących jego ochronie. Dzięki wprowadzanej regulacji polskie organy będą mogły traktować pokrzywdzonych, których wieku nie da się precyzyjnie określić, a którzy wyglądają na osoby małoletnie – jak małoletnich pokrzywdzonych. Projektowane przepisy w pełnijszy sposób przyczynią się do korzystania przez pokrzywdzone osoby z przysługujących im praw.

Utworzona została strona internetowa <https://www.gov.pl/web/stopuprowadzeniomdziecihttps://www.gov.pl/web/stopuprowadzeniomdzieci>, w celu zapewnienia powszechnego **dostępu do informacji** i zwiększenia **wykorzystania technologii w komunikacji z obywatelami** (strona dostępna również w j. angielskim oraz j. niemieckim).

Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości na podstawie właściwych uregulowań prawa europejskiego i międzynarodowego, a także stosownie do postanowień umów dwustronnych pełni rolę **organu centralnego oraz centralnego punktu kontaktowego** przy kompensacie, w związku z tym w ramach swoich kompetencji udziela obywatelom stosownych informacji, w tym udziela pomocy przy przekazywaniu wniosków o kompensatę do innych państw, co wpisuje się w cel zapewnienia równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Ministerstwo Finansów realizuje działania usprawniające procesy informatyzacji w obszarze podatków.

Głównym celem **Projektu e-Obsługa PIT** jest uproszczenie i optymalizacja obsługi podatników w zakresie rozliczeń podatkowych w podatku dochodowym od osób fizycznych poprzez skracanie czasu oraz ograniczanie kosztów na wypełnienie przez nich obowiązków podatkowych. W 2020 roku w usłudze Twój ePIT obsłużono 8.997.626 dokumentów, w tym 4.116.662 dokumentów zostało zaakceptowanych automatycznie przez usługę, a więc bez udziału podatnika.

Twój e-Urząd Skarbowy jest serwisem informacyjno-transakcyjnym, w którym podatnik uwierzytelniony będzie miał dostęp do informacji podatkowych oraz będzie mógł online załatwić sprawy urzędowe dotyczące udostępnionych informacji podatkowych, jak i innych spraw podatkowych. E-Urząd będzie gwarantował proste i szybkie załatwienie sprawy za pośrednictwem udostępnionych e-usług dla użytkownika uwierzytelnionego, także zmniejszenie lub usunięcie formalizmu związanego z załatwieniem sprawy podatkowej.

W 2020 r. uruchomiono usługę **Głos Podatnika**, dzięki której podatnicy mogą zgłaszać swoje pomysły jak ulepszyć prawo podatkowe.

Realizowany był projekt **CVP Rozwój katalogu usług publicznych Krajowej Administracji Skarbowej** w zakresie cyfryzacji obsługi podatników oraz wsparcia kontroli podatkowej. W ramach projektu dostarczone są następujące produkty:

- uruchomiona usługa „Elektroniczne czynności kontrolne z użyciem JPK”,
- uruchomiona usługa Zintegrowana obsługa Klienta,
- Rejestr Zastawów Skarbowych – podniesienie poziomu interoperacyjności rejestru,
- Centralny Rejestr Pełnomocnictw Ogólnych – budowa rejestru,
- Cyfryzacja sprawozdań finansowych.

W ramach projektu **Kasy Wirtualne, Kasy online** uruchomiono Centralne Repozytorium Kas (CRK), w tym Centralną Ewidencję Kas Rejestrujących (CEKR2), w której ewidencjonowane są kasy rejestrujące online i kasy wirtualne.

Uruchomiona 1 września 2019 r. wyszukiwarka pn. **Wykaz podatników VAT** jest narzędziem służącym weryfikacji danych kontrahentów, w tym ich rozrachunków, wspierającym konkurencyjność i transparentność podmiotów gospodarczych. Wpływa na podniesienie poziomu bezpieczeństwa transakcji.

Od 1 lipca 2020 r. przedsiębiorcy mogą aplikować do **Programu Współdziałania**, który jest nową formą

współpracy kluczowych podatników z Szefem Krajowej Administracji Skarbowej (KAS). Współpraca w ramach Programu opiera się na wzajemnym zaufaniu i zrozumieniu oraz transparentności wykraczającej poza ustawowe obowiązki. Celem Programu jest podjęcie wspólnych działań zmierzających do zapewnienia przestrzegania prawa podatkowego ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i oczekiwań kluczowych podatników w celu zapewnienia lepszych warunków do prowadzenia aktywności gospodarczej w Polsce.

W efekcie projektu **Nowy model funkcjonowania wyspecjalizowanych urzędów skarbowych (COKP2)** – nastąpiły zmiany w obsłudze niektórych kategorii podmiotów przez wyspecjalizowane urzędy skarbowe. Z dniem 1 stycznia 2021 r. utworzono m.in. jeden wyspecjalizowany urząd skarbowy o zasięgu krajowym, skoncentrowany na obsłudze wszystkich podatkowych grup kapitałowych i spółek wchodzących w ich skład, banków krajowych (poza spółdzielczymi), krajowych zakładów ubezpieczeń i reasekuracji, spółek giełdowych mających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz podmiotów osiągających powyżej 50 mln euro przychodów.

Celem projektu **Zarządzanie Relacjami z Klientem KAS** jest stworzenie modelu organizacyjnego, wraz z narzędziem informatycznym, wykorzystującego wiedzę płynącą z relacji klienta z administracją skarbową, dostosowanie działań i świadczonych przez KAS usług do potrzeb klienta oraz podniesienie kompetencji pracowników KAS w zakresie zarządzania relacjami z klientami.

W wyniku prac w ramach projektu **Opracowanie i wdrożenie systemu pomiaru, monitorowania i oceny działalności w Krajowej Administracji Skarbowej (MME)**, we współpracy z ekspertami Banku Światowego, opracowano metodykę badania funkcjonowania KAS. Produktem realizowanego projektu będzie spójny System pomiaru, monitorowania i oceny działalności w KAS.

Należy mieć również na względzie międzynarodowy wymiar prowadzonych przez Ministerstwo Finansów działań nakierowanych na zacieśnianie współpracy administracyjnej w zakresie m.in. wymiany informacji podatkowych, doświadczeń, wiedzy i technologii służących stworzeniu odporniejszego na oszustwa systemu podatkowego, który jednocześnie będzie przyjazny dla uczciwych podatników (przedsiębiorców). W 2020 r. podpisane zostały wspólne deklaracje dotyczące wzmocnienia współpracy w obszarze VAT z państwami Grupy Wyszehradzkiej i Ukrainą. Natomiast w marcu 2021 r. zostało zawarte porozumienie bilateralne ze Słowacją dotyczące automatycznej wymiany informacji podatkowych w dziedzinie VAT, które jest pierwszym tego rodzaju porozumieniem podpisanym przez stronę polską.

W odpowiedzi na zapis *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* **zbudowano system monitorowania i zarządzania projektami strategicznymi**. Monitoring ten jest realizowany z wykorzystaniem podejścia projektowego i obejmuje:

- monitorowanie i ocenę programów i projektów strategicznych,
- dostarczanie odpowiedniej jakości informacji o programach i projektach,
- wdrażanie jednolitej metodyki monitorowania programów i projektów oraz kultury zarządzania programami i projektami w administracji rządowej,
- koordynowanie zarządzania kluczowymi programami i projektami w administracji rządowej,
- wspieranie zespołów zarządzających i realizujących programy i projekty.

Podejmowane działania mają na celu podnoszenie efektywności realizacji wszystkich inicjatyw strategicznych i są istotne z punktu widzenia wszystkich ww. priorytetów krajowych.

W obszarze poprawy jakości otoczenia regulacyjnego przedsiębiorców zrealizowano projekt strategiczny pn. **„Rozwój systemu oceny wpływu regulacji oraz partycypacji społecznej w procesie stanowienia prawa”**. Celem projektu był wzrost efektywności systemu oceny wpływu regulacji w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem metodologii szacowania skutków przepisów prawnych. W ramach projektu zostały wypracowane rekomendacje zmian w systemie, w tym we wzorze formularza Oceny Skutków Regulacji, wytyczne do szacowania korzyści regulacyjnych oraz baza kosztów czynności administracyjnych realizowanych przez przedsiębiorców. Wytyczne wraz z bazą danych zostały udostępnione w portalu Ministerstwa Rozwoju, Pracy i Technologii. Zorganizowano również seminarium poświęcone wypracowanym produktom dla przedstawicieli administracji rządowej oraz Kancelarii Senatu.

W celu zwiększenia efektywności zamówień publicznych, w tym m.in. szerszego uwzględniania aspektów społecznych w udzielanych zamówieniach, w nowej ustawie *Prawo zamówień publicznych* (weszła w życie 1 stycznia 2021 r.) wprowadzono obowiązek opracowywania **polityki zakupowej państwa**. To średniookresowa strategia przyjmowana raz na 4 lata, w formie uchwały Rady Ministrów. Będzie ona wyznaczała cele i kierunki działalności zakupowej zamawiających. Ma stanowić instrument powiązania wydatków dokonywanych poprzez zamówienia publiczne z realizacją polityki oraz celów strategicznych państwa. Zadaniem Polityki zakupowej państwa będzie ukierunkowanie zakupów na usługi, dostawy oraz roboty budowlane o kluczowym

znaczeniu z punktu widzenia interesów państwa. Zgodnie z przyjętymi regulacjami pierwsza Polityka zakupowa państwa powinna zostać przyjęta do końca 2021 r.

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii jako koordynator wdrażania w Polsce Agendy 2030 zaproponowało realizację **„Programu rozwijania potencjału administracji publicznej w celu wspierania realizacji działań na rzecz SDG i zrównoważonego rozwoju”**. Projekt jest wdrażany od września 2020 r. przez OECD i MRPiT, przy wsparciu Komisji Europejskiej w ramach Programu Wspierania Reform Strukturalnych. W projekcie udział biorą eksperci większości resortów oraz przedstawiciele GUS i KSAP. Celem programu jest zwiększenie wiedzy i umiejętności pracowników służby cywilnej w zakresie zrównoważonego rozwoju, kompleksowego spojrzenia na proces planowania strategicznego i spójności polityki oraz międzysektorowego podejścia do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Oprócz tematycznych modułów szkoleniowych, projekt obejmuje również uruchomienie platformy dzielenia się wiedzą nt. Agendy 2030 i SDGs.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej dla Działania 2.18 *„Wysokiej jakości usługi administracyjne”* POWER 2014-2020. W celu zwiększenia efektywności funkcjonowania instytucji publicznych w działaniu tym **wspierane są przedsięwzięcia modernizujące administrację publiczną, zarówno rządową jak i samorządową**. W 2020 r. kontynuowano realizację projektów wspierających samorząd terytorialny w obszarach: zarządzania podatkami i opłatami lokalnymi; zarządzania nieruchomościami; obsługi inwestorów.

Rozpoczęła się również realizacja projektów wspierających samorząd terytorialny w zakresie zwiększania dostępności do usług publicznych osobom ze szczególnymi potrzebami.

Działania MFIPR obejmują m.in.:

- rozwijanie administracji otwartej, tolerancyjnej, dostępnej dla wszystkich grup społecznych. Misja ta realizowana jest w ramach wdrożenia przepisów *Ustawy o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* poprzez m.in. opracowanie *Planu działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami* w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej;
- rozwijanie administracji otwartej na współpracę z partnerami zewnętrznymi, uwzględnianie opinii interesariuszy w procesie stanowienia prawa a także angażowanie partnerów społeczno-gospodarczych na wczesnym etapie tworzenia polityk publicznych. Służą temu inicjatywy współpracy administracji rządowej

z partnerami zewnętrznymi, w tym w ramach działalności Zespołu do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw. W jego pracach bierze udział ponad 70 instytucji i organizacji. W ramach Zespołu działa pięć grup roboczych zajmujących się odrębną problematyką odpowiedzialności społecznej, m.in. Grupa robocza ds. społecznej odpowiedzialności administracji;

- zapewnienie osobom/organizacjom poszkodowanym w wyniku działalności przedsiębiorstw możliwości dochodzenia swoich praw i zmiany postawy biznesu w ramach mechanizmu skargowego rozwijanego przez Krajowy Punkt Kontaktowy OECD ds. odpowiedzialnego biznesu.

W 2020 r. nastąpiły zmiany w obszarze usług pocztowych w odniesieniu do wykorzystania technologii cyfrowych. Poczta Polska, jako Operator wyznaczony w ramach zapobiegania rozprzestrzenianiu COVID-19, została ustawowo zobowiązana do **świadczenia usługi pocztowej przy wykorzystaniu środków komunikacji elektronicznej** na etapie doręczenia (art. 15zuz¹ i nast. ustawy z dnia 2 marca 2020 roku o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych).

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 16

Polityka karna – projekt Krajowy Rejestr Karny 2.0 ;

Zapewnienie dostępu do właściwie zorganizowanego wymiaru sprawiedliwości - projekty :

- **Budowa sieci CAM prowadzących mediacje w sprawach gospodarczych (projekt zakończony, w fazie „trwałości rezultatów”);**
- **Wdrażanie standardów i procedur obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym (WSOI).**

Wyższe kompetencje pracowników sądów i prokuratur – w ramach tego projektu POWER (Działanie: Skuteczny wymiar sprawiedliwości) Ministerstwo Sprawiedliwości przyznawało dofinansowanie i prowadzi nadzór nad projektami konkursowymi i pozakonkursowymi realizowanymi w następujących typach operacji: 1) Szkolenia dla sędziów, urzędników i innych pracowników zatrudnionych w sądach powszechnych, prokuratorów, urzędników i innych pracowników powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury oraz Ministerstwa; 2) Szkolenia i studia podyplomowe z zakresu prawa gospodarczego, mediacji w sprawach gospodarczych, informatyki, ochrony konsumenta, zwalczania i zapobiegania przestępczości gospodarczej i skarbowej, prawa własności intelektualnej, prawa upadłościowego.

W ramach już realizowanych lub zakończonych projektów do końca 2020 r. udało się przeszkolić łącznie 21.494 pracowników sądów i prokuratur.

Strategia Rozwoju Rynku Kapitałowego (SRRK) - Strategia została przyjęta 1 października 2019 r. przez Radę Ministrów. Jej celem głównym jest poprawa dostępu do finansowania dla polskich przedsiębiorstw poprzez obniżenie przeciętnego kosztu pozyskania kapitału w gospodarce krajowej. Strategia przewiduje również cele szczegółowe, z czego jeden z nich – Bardziej efektywne procedury administracyjne – wpisuje się w realizację celu 16. Ponadto dokument ten przewiduje dziewięćdziesiąt kierunkowych działań mających na celu zniesienie zidentyfikowanych dwudziestu barier dla rozwoju krajowego rynku kapitałowego. Obecnie trwa faza implementacji SRRK, która przewidziana jest do końca 2023 roku.

Projekt Reforma Rachunkowości Publicznej – etap I – w 2020 r. zakończono projekt, którego efektem jest opracowanie koncepcji przygotowania skonsolidowanego sprawozdania finansowego państwa. Koncepcja ta zakłada objęcie reformą możliwie najszerszego zakresu jednostek dysponujących publicznym majątkiem, ujednoczenie zasad rachunkowości stosowanych przez te jednostki, a także wprowadzenie nowych, jednolitych wzorów sprawozdań finansowych. Planuje się etapowe wdrażanie konsolidacji, a sporządzenie pierwszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego państwa przewidziano na rok 2030 (sprawozdanie za rok 2029).

W 2020 kontynuowano projekt „**System Monitorowania Usług Publicznych**”, realizowany przez MSWiA wraz z Głównym Urzędem Statystycznym oraz Związkiem Miast Polskich i Związkiem Powiatów Polskich. Celem projektu jest wdrożenie - poprzez udostępnienie w domenie gov.pl - systemu monitorowania usług publicznych (SMUP) w samorządzie terytorialnym. Efektem finalnym prac będzie wyselekcjonowany zestaw wskaźników, dla którego zostaną obliczone wartości i który następnie zostanie zaimplementowany do systemu. Ponadto zadaniem będzie obliczenie

wartości wskaźników dla okresu 2010-2018 w zakresie 9 obszarów usług poddanych analizom na etapie realizacji projektu koncepcyjnego.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 16

Dolnośląskie

Urząd Marszałkowski wprowadził elektroniczny obieg dokumentów oraz uruchomił platformę internetową wspierającą realizację zamówień publicznych, co przyczyniło się do ograniczenia zużycia zasobów i bardziej zrównoważony rozwój.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 16

GUS

Inicjatywa: Działania charytatywne i współpraca ze społecznością lokalną

W 2020 r. GUS wsparł Mistrzostwa Polski Dzieci z Domów Dziecka przekazując nagrody dla uczestników rozgrywek. Prezenty i gadżety trafiły także do podopiecznych Domu Dziecka z okazji Dnia Dziecka oraz Domu Pomocy Społecznej z okazji Mikołajek. W ramach współpracy ze społecznością lokalną zorganizowane zostało również spotkanie on-line „Poznaj statystykę”. Ponadto GUS włączył się w ogólnopolską akcję Wielka Zbiórka Książek, a także w Festiwal Kultury bez Barier.

Wymierne efekty działań: GUS wsparł prezentami i upominkami 127 wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz 34 podopiecznych domu pomocy społecznej.

Totalizator Sportowy

Inicjatywa: Promocja postaw etycznych w biznesie

Działalność Totalizatora Sportowego jako monopolisty na rynku loteryjnym, a także w obszarze salonów gry na automatach poza kasynami gry i jedyne legalnego kasyna internetowego w Polsce, sama w sobie pozwala na redukcję liczby nielegalnych operatorów hazardowych w Polsce. Dzięki bogatej ofercie regulowanej rozrywki gracze w Polsce mają pełne informacje na temat wykorzystania swoich środków przeznaczonych na grę, bez ukrytego finansowania, które może towarzyszyć nielegalnym podmiotom. Totalizator Sportowy przestrzega regulacji mających na celu zapobieganie korupcji i praniu pieniędzy. Ponadto Spółka działa jako Instytucja Obowiązana na podstawie przepisów Ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu brudnych pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

Najważniejsze wydarzenia i działania z 2020 roku:

- wdrożenie Kodeksu Etyki Grupy Kapitałowej Totalizatora Sportowego Sp. z o.o., nowego dokumentu wewnętrznego odnoszącego się m.in. do przyjmowania i wręczania

prezentów oraz zapobieganie konfliktom interesów (dokument stanowi odnowienie i uzupełnienie obowiązującego dotychczas w Spółce Kodeksu Dobrych Praktyk);

- funkcjonowanie Zespołu Compliance i Legislacji Wewnętrznej, do którego zadań należy m.in. monitorowanie kwestii zgodności z prawem, innymi obowiązującymi regulacjami i standardami, również wewnętrznymi oraz zarządzanie systemem compliance w Spółce;

- funkcjonowanie w Spółce Polityki compliance oraz innych dokumentów, określających m.in. zasady przeciwdziałania korupcji, przyjmowania i wręczania prezentów, zapobiegania konfliktom interesów, zgłaszania nieprawidłowości (w Spółce istnieją kanały zgłaszania nieprawidłowości pozwalające m.in. na dokonywanie anonimowych zgłoszeń) i ochrony tzw. sygnalistów (whistleblowers);

- funkcjonowanie Zespołu AML oceniającego poszczególne projekty i działania w zakresie potencjalnego ryzyka prania pieniędzy i finansowania terroryzmu;

- organizacja Ethics&Compliance Day 2020 – wydarzenia wewnętrznego (zorganizowanego w formie konferencji online z uwagi na pandemię) promującego nowy Kodeks etyki oraz zagadnienia etyki w organizacji. Transmisja na żywo z wydarzenia była dostępna dla wszystkich pracowników Spółki (transmisję oglądało kilkaset osób). Wydarzeniu towarzyszyły konkursy dla pracowników, w których wzięły udział łącznie 43 osoby.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. Totalizator Sportowy nie odnotował przypadków korupcji w Totalizatorze Sportowym wg wiedzy Departamentu Bezpieczeństwa Spółki; a także nie odnotował przypadków korupcji w Totalizatorze Sportowym wg wiedzy Biura Kontroli Wewnętrznej; ani skarg dotyczących naruszenia prywatności i ochrony danych osobowych, które zostały uznane przez organ nadzoru (Urzędu Ochrony Danych Osobowych) za uzasadnione.

Priorytety w zakresie realizacji Celu 17 na szczeblu krajowym

- Priorytety geograficzne polskiej pomocy rozwojowej obejmują kraje Partnerstwa Wschodniego, Afryki Subsaharyjskiej, Bliskiego Wschodu i Azji Południowo-Wschodniej.
- Na okres 2016–2020 wybrano 6 głównych obszarów tematycznych pomocy: dobre rządzenie, demokracja i prawa człowieka, kapitał ludzki, przedsiębiorczość i sektor prywatny, zrównoważone rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, ochrona środowiska.

Działania na szczeblu rządowym

Minister Spraw Zagranicznych (MSZ) koordynuje współpracę rozwojową za pośrednictwem Krajowego Koordynatora Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej (na podstawie ustawy z 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej). Ustanowiona została Rada Programowa Współpracy Rozwojowej, która jest ciałem doradczym i konsultacyjnym oraz odgrywa kluczową rolę m.in. w dążeniu do spójności polityki na rzecz rozwoju. *Polska pomoc* jest również powiązana instytucjonalnie z Fundacją Solidarności Międzynarodowej, której rolą jest promowanie demokracji i wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego. Współpraca na rzecz rozwoju do końca 2020 r. prowadzona była w ramach **„Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej na lata 2016–2020”**. MSZ przygotowuje roczne plany współpracy rozwojowej, które wskazują między innymi konkretne alokacje Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ODA) dla wybranych priorytetowych krajów i programów.

MSZ i inne resorty włączają kwestie wdrażania Agendy 2030 do wystąpień przedstawicieli Polski wygłaszanych na forum ONZ, przede wszystkim Zgromadzenia Ogólnego NZ, oraz jej organizacji wyspecjalizowanych (Rady Praw Człowieka, Międzynarodowej Organizacji Pracy, Światowej Organizacji Zdrowia). Ponadto, uwzględnia się wagę celów rozwojowych w stanowiskach prezentowanych przez delegacje Polski podczas konsultacji z partnerami zagranicznymi.

MFIPR zrealizowało w 2020 r. projekt **„Przygotowanie gruzińskiej administracji publicznej do wdrażania Pilotażowego Zintegrowanego Programu Rozwoju Regionalnego w obszarze inwestycji”** w ramach polskiej współpracy rozwojowej. Projekt miał na celu wzmocnienie zdolności administracji publicznej Gruzji w zakresie programowania i wdrażania programów oraz projektów

rozwoju gospodarczego. Niekwestionowanym sukcesem projektu jest wsparcie administracji gruzińskiej w budowaniu koncepcji Regionalnych Centrów Promocji Inwestycji. Dużym osiągnięciem projektu było też zainspirowanie decydentów regionu Kachetia do utworzenia w urzędzie w Achmecie oddzielnego wydziału ds. obsługi inwestora. Opracowany został także podręcznik dobrych praktyk. Powstały też wytyczne obsługi inwestora.

Działania projektowe **w Mołdawii pn. „Wsparcie administracji publicznej w Mołdawii w zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich poprzez skuteczną realizację programów i projektów rozwoju miast”** skupiały się na przeprowadzeniu szkoleń i doradztwie dla przedstawicieli miast mołdawskich w zakresie przygotowania do realizacji programów i projektów rozwoju obszarów miejskich, wzmocnienie sieci współpracy mołdawskich miast, wsparcie władz lokalnych w implementacji projektów rewitalizacji. Wybrano do dofinansowania 8 projektów rewitalizacyjnych.

MFIPR zakończyło w 2020 r. realizację 3-letniego projektu finansowanego ze środków polskiej pomocy rozwojowej MSZ na rzecz **Ukrainy pn. „Wzrost konkurencyjności ukraińskich regionów oraz rozwój polsko-ukraińskiej współpracy gospodarczej”**. Misją projektu było wsparcie Ukrainy w procesie decentralizacji oraz budowy demokratycznego państwa prawa. Ponadto, wsparcie ukraińskich partnerów w obszarach tematycznych związanych z rozwojem zdolności ukraińskich instytucji zaangażowanych w rozwój regionalny, rozwój przedsiębiorczości, przyciąganie inwestorów i podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Ukrainy oraz wsparcie dla ukraińskich start-upów. Projekt stanowił kontynuację dotychczasowej współpracy i koncentrował się na wspieraniu administracji ukraińskiej szczebla centralnego,

regionalnego i lokalnego poprzez realizację działań szkoleniowych i eksperckich. Podkreślił równocześnie znaczenie i obecność Polski w procesie wspierania przemian na Ukrainie.

Dzięki projektowi „**Poprawa jakości kształcenia młodzieży w zakresie nauk weterynaryjnych w Tanzanii poprzez poprawę warunków ich nauczania**” Fundacji Nauka dla Rozwoju podniesiono i zmodernizowano poziom kształcenia kadr weterynaryjnych w Tanzanii. W ramach projektu utworzono laboratoria diagnostyczno – analityczne w dwóch ośrodkach kształcących weterynarzy. Zrealizowano prace remontowo- modernizacyjne budynków dostosowując je do potrzeb pomieszczeń laboratoryjnych. Laboratoria wyposażono w polski sprzęt analityczny, nowoczesne mikroskopy, analizatory diagnostyczne i sprzęt audiowizualny. Uzupełnieniem inwestycji infrastrukturalnych w projekcie był cykl szkoleń dla nauczycieli, przygotowanych i przeprowadzonych przez nauczycieli akademickich Instytutu Medycyny Weterynaryjnej SGGW w Warszawie, pozwalających na wdrożenie nowych technik nauczania w obu wspieranych jednostkach.

Problematyka rozwijania postaw społecznej i środowiskowej odpowiedzialności przedsiębiorstw jest jednym z obszarów priorytetowych Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej (WPWR). MFiPR przygotowuje corocznie plan działań na rzecz realizacji WPWR. Działania proponowane do realizacji koncentrują się wokół projektów realizowanych przez Zespół do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw, jego grup roboczych oraz działalności Krajowego Punktu Kontaktowego OECD ds. odpowiedzialnego biznesu.

W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele różnych instytucji i organizacji, w tym administracji rządowej, strony społecznej, organizacji pracodawców, związków

zawodowych, stowarzyszeń branżowych i sektorowych, środowiska naukowego i akademickiego oraz organizacji pozarządowych. W ramach Zespołu działa pięć grup roboczych, które stanowią płaszczyznę partnerstwa i współpracy w realizacji licznych inicjatyw na rzecz różnych obszarów zrównoważonego rozwoju.

Najważniejsze przedsięwzięcia resortu kultury i dziedzictwa narodowego w ramach współpracy rozwojowej - głównie w zakresie wzmacniania kapitału ludzkiego oraz dobrego rządzenia obejmują:

- Stypendia na studia I i II stopnia, studia doktoranckie oraz staże artystyczne w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu;
- Programy stypendialne: Gaude Polonia – stypendia dla młodych twórców kultury oraz tłumaczy literatury polskiej z krajów Europy Środkowej, oraz Thesaurus Poloniae - stypendia dla naukowców prowadzących badania poświęcone kulturze, historii i wielokulturowemu dziedzictwu Europy Środkowej;
- Szkolenia z zakresu konserwacji i digitalizacji dziedzictwa kulturowego, np. Akademia Nieświeska, czy Międzynarodowe Centrum Ochrony Dziedzictwa Kulturowego w Żółkwi;
- Prace konserwatorskie, inwentaryzacja i digitalizacja oraz ekspertyzy dotyczące stanu zachowania obiektów (m.in. Ukraina, Białoruś, Gruzja i inne);

Projekt GreenEvo – Akcelerator Zielonych Technologii – projekt buduje platformę porozumienia między administracją publiczną oraz biznesem. Ponadto przyczynia się do budowania relacji gospodarczych opartych na celach środowiskowych między przedsiębiorcami, zarówno pomiędzy laureatami GreenEvo, jak i z partnerami zagranicznymi - opis działań w Celu 9.

Projekty strategiczne służące realizacji Celu 17

„Wieloletni Program Współpracy Rozwojowej na lata 2016–2020” realizowany do 31 grudnia 2020 roku.

„Wieloletni program współpracy rozwojowej na lata 2021-2030. Solidarność dla rozwoju” realizowany od stycznia 2021 roku.

Działania i inicjatywy regionów służące realizacji Celu 17

Opolskie

Cel 17 wdrażany jest na różnych etapach zarządzania politykami publicznymi wdrażanymi w województwie opolskim. Zasada partnerstwa zmierzająca do wzmocnienia zrównoważonego rozwoju opartego na włączeniu społecznym realizowana jest w zróżnicowanych działaniach i na różnych płaszczyznach oraz obejmuje rozmaitych

partnerów. Województwo stara się angażować partnerów na etapie programowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji programów i strategii rozwoju – m.in. w ramach konsultacji społecznych; spotkań grup roboczych powołanych do współpracy (np. Regionalne Forum Terytorialne, Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020, Grupa Sterująca Ewaluacją i Monitoringiem, Forum

Seniorów); warsztatów konsultacyjnych; opiniowaniu projektów dokumentów; konferencji; wymiany informacji i doświadczeń za pośrednictwem systemów teleinformatycznych; czy też poprzez ocenę oddziaływania na środowisko lub ocenę skuteczności i użyteczności udzielanego wsparcia.

Wielkopolskie

Obszar współpracy zagranicznej reguluje dokument „*Priorytety współpracy zagranicznej Województwa Wielkopolskiego*”. Głównym celem Programu jest zagwarantowanie trwałego miejsca Wielkopolski na arenie

międzynarodowej, wśród regionów innowacyjnych, społecznie wrażliwych, otwartych i atrakcyjnych zarówno pod względem gospodarczym, turystycznym, jak i kulturowym. W 2020 roku Samorząd Województwa Wielkopolskiego m.in. współpracował z regionami partnerskimi i koordynował działania województwa w europejskich sieciach tematycznych. Zorganizował ponadto IV edycję „małych grantów” na projekty z zakresu współpracy zagranicznej.

Działania i inicjatywy interesariuszy służące realizacji Celu 17

Polska Izba Ubezpieczeń

Inicjatywa: Powołanie wspólnej grupy roboczej PIU, ZBP, SEG i IZFIA.

PIU, we współpracy ze Związkiem Banków Polskich, Stowarzyszeniem Emitentów Giełdowych, Fundacją Standardów Raportowania oraz Izbą Zarządzających Funduszami i Aktywami powołała w lipcu 2020 Grupę roboczą, której celem jest opracowanie standardów raportowania w zakresie zrównoważonego finansowania (sustainable finance). Współpraca PIU, ZBP, SEG i IZFIA umożliwia wymianę poglądów dotyczących zrównoważonego finansowania. Prezentowane są zarówno podejścia instytucji finansowych (inwestorów) jak i spółek, w które dokonywane są inwestycje. Współpraca ma zaowocować opracowaniem szablonów wymiany informacji dotyczących ESG (Environmental, Social responsibility, corporate Governance) w Polsce, z których korzystałyby instytucje finansowe i spółki. Z jednej strony spółki powinny dostać od instytucji finansowych jeden szablon do wypełnienia. O ile tego szablonu nie będzie, zakłady ubezpieczeń, banki i fundusze inwestycyjne będą żądać podobnych danych od tych samych spółek, jednak w innym formacie. Z drugiej strony instytucje finansowe powinny mieć przygotowany gotowy szablon wraz z metodologią. Oszczędzi im to pracy i zapewni porównywalność danych. Ponadto należy się zastanowić, jakie konkretnie dane z zakresu ESG są łatwe, jakie trudne, a jakie w zasadzie niemożliwe do raportowania. Wreszcie należy odpowiednio uwzględnić oczekiwania inwestorów zagranicznych i standardy międzynarodowe, tak aby polskie spółki nie znalazły się poza „radarami inwestycyjnymi” międzynarodowych instytucji finansowych.

Wymierne efekty działań: W ramach współpracy PIU, ZBP, SEG i IZFIA powołano 3 Zespoły robocze. Prace Zespołu E (Environmental) koordynuje Związek Banków Polskich, Prace Zespołu S (Social responsibility) PIU a za Zespół G (corporate Governance) odpowiedzialne jest Stowarzyszenie Emitentów Giełdowych.

CSR Consulting

Inicjatywa: Kampania 17 Celów

Kampania 17 Celów ma na celu zachęcenie polskiego biznesu do podjęcia działań na rzecz realizacji SDGs. Inicjatywa, prowadzona w szerokim partnerstwie firm i instytucji, jest przykładem tego, jak w praktyce może wyglądać międzysektorowa współpraca na rzecz Agendy 2030. Z kolei portal internetowy Kampanii 17 Celów stanowi centrum wiedzy o SDGs dla polskiego biznesu.

Wymierne efekty działań: W 2020 r. celem Kampanii 17 Celów było włączenie 500 firm i 24 inicjatywy w działania na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju. Cel został osiągnięty – obecnie pod parasolem Kampanii 17 Celów działa 515 firm, realizując 24 inicjatywy na rzecz SDGs.

SGGW

Inicjatywa: Wspieranie projektów polskiej pomocy rozwojowej realizowanych w Afryce poprzez eksperckie zaangażowanie pracowników SGGW.

W 2020 r. pracownicy SGGW brali udział w realizacji projektu „*Poprawa jakości kształcenia młodzieży w zakresie nauk weterynaryjnych w Tanzanii, poprzez poprawę warunków ich nauczania*”, który realizowany był przez Fundację Nauka dla Rozwoju przy wsparciu Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP, w ramach Programu Polska Pomoc.

Wymierne efekty działań: Cykl szkoleń przygotowany i przeprowadzony przez nauczycieli akademickich Instytutu Medycyny Weterynaryjnej SGGW pozwolił na wdrożenie nowych technik nauczania w jednostkach badawczych w Tanzanii.

Współpraca i partnerstwo

Partnerstwo jest istotnym środkiem do osiągnięcia postępów w zakresie zarówno poszczególnych Celów Zrównoważonego Rozwoju, jak i powodzenia całości ambitnej wizji przedstawionej w Agendzie 2030.

Ze względu na rolę i znaczenie partnerstwa w końcowym sukcesie Agendy 2030 tej kwestii został poświęcony odrębny cel rozwojowy – 17 – Partnerstwa na rzecz celów. Aby partnerstwo w pełni mogło służyć realizacji Agendy 2030 powinno bazować ono na stabilnych fundamentach, w tym współpracy i dialogu między wszystkimi szczeblami administracji, sektora prywatnego, jak też innych zainteresowanych stron.

Złożony charakter celów oraz występujące między nimi wzajemne powiązania i współzależności wymuszają zastosowanie partnerskiego podejścia do realizacji Agendy 2030. Kompleksowość problemów związanych ze zrównoważonym rozwojem wymaga aktywnego zaangażowania różnych środowisk w celu ich właściwego zaadresowania. Istota partnerskiego podejścia do realizacji powinna uwzględniać zarówno wzajemne informowanie się o podejmowanych działaniach i inicjatywach, konsultacje, dialog – w tym również wyrażone w jego ramach oczekiwania i racje. **W najbardziej zaawansowanych formach partnerstwo oznacza współodpowiedzialność, w tym za przebieg procesów rozwojowych. Na taki charakter współpracy stawiamy w Polsce.** W praktyce oznacza to zaangażowanie i szeroko zakrojone współdziałanie pomiędzy podmiotami publicznymi, prywatnymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem nauki i społeczeństwem obywatelskim na różnych etapach planowania i realizacji działań rozwojowych. Różne podmioty stają się zatem nie tylko współuczestnikami działań rozwojowych, ale także je współtworzą, co wzmacnia poczucie współodpowiedzialności za ich przebieg.

Kryzys wywołany pandemią COVID-19 niewątpliwie przynosi nadzwyczajne wyzwania, zmienia również optykę i priorytety w kontekście realizacji SDGs. Partnerstwo i współodpowiedzialność oraz zrównoważony rozwój wychodzą poza stosowane wcześniej często slogany i nabierają realnego wymiaru. Odnosi się to przede wszystkim do potrzeby równoważenia celów krótkoterminowych z długofalowymi, koordynacji działań w ramach polityk sektorowych, a także pomiędzy różnymi szczeblami zarządzania, integrowania działań gospodarczych i społecznych, które wpływają wzajemnie na siebie.

Należy zakładać, że zwiększy się również znaczenie partnerstw sektorowych, czy na rzecz konkretnych celów,

w tym w ramach sektora prywatnego. **Przejsie do gospodarki zrównoważonej zakończy się sukcesem tylko wtedy, gdy obok sektora publicznego swoją rolę odpowiednio wykorzysta sektor prywatny,** bazując na swojej kreatywności, przedsiębiorczości, inwestycjach, zrównoważonych modelach biznesowych i zrównoważonych łańcuchach wartości. Sektor prywatny jest dziś bardziej świadomy swojej roli w tej kwestii niż kiedykolwiek wcześniej. Polscy przedsiębiorcy zdają sobie sprawę, że ich działania będące odpowiedzią na pojawiające się wyzwania w obszarze szeroko pojętego zrównoważonego rozwoju – w tym np. związane ze zrównoważoną produkcją i konsumpcją, czy adaptacją do zmian klimatu - mogą nadać impuls korzystnym zmianom i coraz częściej potrafią dostrzec w tej zmianie szansę na rozwój. Jednoznacznie potwierdzają to przykłady inicjatyw i projektów interesariuszy prezentowane w poprzednim rozdziale.

Duży potencjał tkwi w systematycznie rozszerzonym Partnerstwie na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce – zainicjowanym w 2017 r. przez ówczesne Ministerstwo Rozwoju. Wśród ponad 140 Sygnatariuszy Karty Partnerstwa są przedstawiciele biznesu, instytucji, w tym finansowych, związków i zrzeszeń, organizacji pozarządowych, instytutów badawczych oraz uczelni. Podmioty przystępują do Partnerstwa mając już bogate doświadczenia i realizując konkretne działania na rzecz zrównoważonego rozwoju. Ma to odzwierciedlenie w zobowiązaniach (ang. *commitments*), których dotychczas złożono ok. 180. Realizowane przez partnerów przedsięwzięcia dotyczą więcej niż tylko jednego SDG. Korzyści wynikające z tego działania to przede wszystkim upowszechnienie wśród podmiotów zainteresowanych wiedzy na temat Agendy 2030 i Celów Zrównoważonego Rozwoju, ich znaczenia dla poszczególnych grup społecznych oraz potrzeby podejmowania wspólnych wysiłków w efektywnej ich realizacji.

Ponadto, we współpracy z sygnatariuszami Partnerstwa organizowane jest Krajowe Forum Interesariuszy Agendy 2030, będące platformą merytorycznej debaty oraz nawiązywania współpracy pomiędzy przedstawicielami różnych środowisk na rzecz realizacji SDGs. Podczas dotychczasowych trzech edycji Forum omówiono istotne dla zrównoważonego rozwoju kwestie, w tym m.in. kluczowe działania i projekty ukierunkowujące Polskę na osiągnięcie SDGs, zagadnienia związane z kryzysem wodnym oraz gospodarką o obiegu zamkniętym. Jednym z podjętych tematów była również godna praca i równe szanse, rola

młodego pokolenia (tzw. Millenialsów) w realizacji Agendy 2030, a także zagadnienia pomiaru zrównoważonego rozwoju i edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju. W 2020 roku debatę zdominowała pandemia COVID-19 i jej wpływ na zrównoważony rozwój, a także bezprecedensowe wysiłki w kierunku utrzymania miejsc pracy i odbudowy po kryzysie.

Partnerskie podejście do realizacji projektów, inicjatyw i działań w Polsce widoczne jest na wielu płaszczyznach.

Na poziomie resortów zidentyfikować można gros projektów i innych działań realizowanych w partnerstwie z podmiotami spoza administracji publicznej. Dotyczą one niemal wszystkich celów, przy czym w największym stopniu: SDG 4, SDG 7, SDG 9 i SDG 11 oraz SDG 12. Wskazane poniżej przykłady wpisują się w cele dotyczące zarówno sfery społecznej jak również instytucjonalnej oraz rozwoju gospodarczego.

W obszarze sfery społecznej można wymienić Programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych: „*STABILNE ZATRUDNIENIE*”, „*ABSWOLWENT*”; „*Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami*” oraz pilotażowy program „*Praca-Integracja*”. Na rzecz włączenia społecznego osób najbardziej potrzebujących funkcjonuje Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa, realizowany we współpracy z organizacjami partnerskimi na poziomie ogólnopolskim lub ponadregionalnym: Federacją Polskich Banków Żywności, Caritas Polska, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej oraz Polskim Czerwonym Krzyżem, które współpracują z organizacjami partnerskimi regionalnymi, posiadającymi magazyny oraz z organizacjami partnerskimi lokalnymi, bezpośrednio wydającymi żywność odbiorcom końcowym.

Również działania w zakresie ekonomii społecznej podejmowane są w partnerstwie z kluczowymi interesariuszami. Stałym forum dialogu jest Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, w którego pracach uczestniczą przedstawiciele administracji rządowej i samorządowej środowisk naukowych, partnerów społecznych, instytucji finansowych oraz podmiotów ekonomii społecznej.

Partnerstwo i współpraca służą również wsparciu obszaru cyfryzacji i innowacji. Przykładem współpracy w tym kontekście może być III Konkurs ePionier GovTech – ogłoszony przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów wspólnie z NCBiR, w ramach którego osoby fizyczne i przedsiębiorcy będą mieli do dyspozycji 15 mln zł na realizację wyzwań zgłaszanych przez administrację publiczną. Pozwoli to urzędowi wykorzystywać nowe technologie (z domeny badawczo-rozwojowej) przy

wsparciu profesjonalnych akceleratorów wyłonionych w konkursie i przy znacznie mniejszym ryzyku.

Ważnymi partnerami administracji są państwowe instytuty badawcze. Warto w tym miejscu wspomnieć o współpracy Kancelarii Prezesa Rady Ministrów z Instytutem Łączności – Państwowym Instytutem Badawczym. Oba podmioty od września 2018 r. pracują nad stworzeniem powszechnie dostępnego systemu informacji o poziomach pola elektromagnetycznego emitowanego w środowisku, m.in. ze stacji bazowych telefonii komórkowej. Utworzona i prowadzona w ramach systemu baza danych w założeniu przyczyni się m.in. do: opracowania narzędzi teleinformatycznych oraz modeli obliczeniowych umożliwiających przetwarzanie danych administracyjnych, a także agregacji i przetwarzania danych pomiarowych z różnych dostępnych źródeł, precyzyjnej estymacji ciągłych rozkładów pól elektromagnetycznych (PEM) w oparciu o pomiary i analizy symulacyjne wypadkowych wartości PEM na bazie opracowanych modeli matematycznych i inżynierskich.

Innym przykładem zaangażowania do współpracy instytutów badawczych jest Projekt AV-PL-ROAD realizowany przez Ministerstwo Infrastruktury we współpracy z Instytutem Transportu Samochodowego oraz Politechniką Warszawską w ramach programu Gospostrateg. W jej efekcie przygotowano kompleksową diagnozę problematyki automatyzacji transportu drogowego na podstawie wykonanych analiz.

Również w ramach programu Gospostrateg (Projekt KlastER) realizowany jest projekt pn. Rozwój energetyki rozproszonej w klastrach energii. Jest on prowadzony we współpracy z Ministerstwem Rozwoju, Pracy i Technologii, Ministerstwem Klimatu i Środowiska, Akademii Górniczo-Hutniczej i Narodowego Centrum Badań Jądrowych. Koncentruje się m.in. na rozwoju ram regulacyjnych tworzących możliwości testowania innowacji w ramach klastrów energii, rozwoju innowacyjnych modeli biznesowych oraz wypracowaniu form wsparcia klastrów za świadczone przez nie usługi systemowe a także na opracowaniu Strategii rozwoju energetyki rozproszonej. Ponadto w ramach programu Gospostrateg sformułowano propozycje rozwiązań strategicznych dotyczących programów transformacji polskiego przemysłu na potrzeby rozwoju fotowoltaiki oraz morskiej energetyki wiatrowej (program Narodowego Centrum Badań i Rozwoju).

Administracja rządowa angażuje też do współpracy partnerów regionalnych i miasta. Przykładowo, w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego (CWD) podejmowane są działania we współpracy z partnerami regionalnymi oraz Związkiem Miast Polskich. Uruchomiony w 2020 r. pilotaż CWD skierowano do 38 partnerstw JST,

które nawiązały współpracę na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją i funkcjonalnych małych miast powiatowych, liczących do 20 tys. mieszkańców. Innym przykładem współpracy z miastami jest Plan Działań Dla Miast, opracowywany w ramach przygotowań do organizacji Światowego Forum Miejskiego (WUF11) w Katowicach w 2022 roku. Do współpracy zgłosiło się ponad 40 miast. Plan ma być katalogiem działań ukierunkowujących miasta na rzecz zielonej, sprawiedliwej i produktywnej transformacji.

Kolejnym przykładem zaangażowania regionów jest projekt „*Rozwój obszarów wiejskich poprzez odnawialne źródła energii - Renew(able) your Region*”, którego celem jest przygotowanie i wsparcie potencjalnych członków przy zakładaniu spółdzielni energetycznych w wybranych 6 gminach wiejskich lub miejsko-wiejskich w województwie podlaskim i kujawsko-pomorskim. W realizację projektu zaangażowane są: MRiRW, MKiŚ, Niemieckie Federalne Ministerstwo Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Jądrowego, Fundacja Instytut Rozwoju Społeczności Lokalnej Activus, Kujawsko-Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego.

Partnerstwo jest też istotne w realizacji projektów wspierających instytucjonalny wymiar zrównoważonego rozwoju. Projekt pn. „Upowszechnienie alternatywnych metod rozwiązywania sporów poprzez podniesienie kompetencji mediatorów, utworzenie Krajowego Rejestru Mediatorów (KRM) oraz działania informacyjne”, jest realizowany w partnerstwie z Centralnym Instytutem Analiz Polityczno- Prawnych, Konfederacją Lewiatan, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim oraz Regionalną Izbą Gospodarczą Pomorza.

Wybrane projekty zrealizowane w 2020 r. przez grupy robocze Zespołu ds. Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw działającego przy Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej: podręcznik dla przedsiębiorstw i pracodawców „Praca przymusowa. Poradnik jak ją rozpoznać i jej przeciwdziałać” opracowany przez grupę roboczą ds. relacji z osobami świadczącymi pracę; przewodnik dla administracji centralnej „*Zrównoważony rozwój i społeczna odpowiedzialność organizacji*” oraz baza dobrych praktyk administracji (dostępna na bazie wiedzy gov.pl w zakładce społeczna odpowiedzialność administracji) przygotowane przez Grupę roboczej ds. społecznej odpowiedzialności administracji, pięć warsztatów regionalnych dla firm z sektora MŚP na temat społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw oraz znaczenia innowacji dla zrównoważonego rozwoju zrealizowanych w ramach działań Grupy roboczej ds.

innowacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.

Warto odnotować również działania Głównego Urzędu Statystycznego, który współpracuje z różnymi jednostkami, angażującymi się w realizację celów Agendy 2030, służąc im wsparciem informacyjnym lub pełniąc rolę partnera merytorycznego. Przykładem takiego działania jest włączenie się GUS w inicjatywę firmy CSR Consulting w ramach Kampanii 17 Celów (podmiot specjalizujący się w strategicznym doradztwie w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu i zrównoważonego rozwoju) wypracowany został zestaw wskaźników, umożliwiający monitorowanie wpływu biznesu na realizację SDG (Barometr Wpływu). W konsultacjach wskaźników brali udział również przedstawiciele biznesu, organizacji pozarządowych i środowisko naukowe. Partnerzy wspólnie określili proste do obliczenia wskaźniki, które odnoszą się do obszarów stanowiących dla biznesu szczególne wyzwanie w kontekście zrównoważonego rozwoju (tj. Cel 3, 4, 5, 8, 9 i 12). Każda firma może wyliczyć swój wkład i porównać go ze średnią. Pierwsze wyliczenia zostały zaraportowane przez firmy w 2020 r. Wspólne wyniki zostaną zaprezentowane na stronie Kampanii 17 Celów, stanowiąc podstawę do kompleksowych analiz wkładu polskiego biznesu w realizację Agendy 2030. Narzędzie udostępnione publicznie po raz pierwszy przedsiębiorcom na koniec 2019 r. w 2021 r. będzie udoskonalane, a CSR Consulting podejmie działania zmierzające do udostępnienia na stronie Kampanii graficznej prezentacji postępów w oparciu o dane publikowane przez GUS. Na początku 2020 r. zainicjowana została również współpraca Głównego Urzędu Statystycznego z Najwyższą Izbą Kontroli (na podstawie Porozumienia zawartego pomiędzy Prezesem GUS i Prezesem NIK), mająca na celu współdziałanie w monitorowaniu postępów we wdrażaniu w Polsce celów SDGs zbieżnych ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz w identyfikowaniu obszarów problemowych i dobrych praktyk. Efektem współpracy z NIK było przygotowanie przez GUS analizy postępów Polski w realizacji SDGs, w oparciu o dane dla wskaźników monitorujących krajowe priorytety SDG. Na tej podstawie NIK zidentyfikował obszary problemowe, wymagające kontroli.

Warto podkreślić też międzynarodowy wymiar współpracy. Przykładami mogą być projekty rozwojowe MFiPR. Projekt pn. „*Wsparcie administracji publicznej w Mołdawii w zrównoważonym rozwoju obszarów miejskich poprzez skuteczną realizację programów i projektów rozwoju miast*”, prowadzony jest we współpracy z Fundacją Solidarności Międzynarodowej, Przedstawicielstwem w Mołdawii. Partnerami MFiPR w realizacji działań w ramach projektu na rzecz Ukrainy

w 2020 r. „*Wzrost konkurencyjności ukraińskich regionów oraz rozwój polsko-ukraińskiej współpracy gospodarczej*” były: PARP, PAIH oraz Fundacja Fundusz Współpracy. W partnerstwie realizowane były również projekty rozwojowe na rzecz Gruzji oraz Tanzanii.

W procesie osiągnięcia SDGs istotną rolę odgrywają ludzie, ich wiedza i umiejętności. W tym kontekście kluczowa jest edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju. Docieranie poprzez współpracę i partnerstwo do coraz szerszego kręgu odbiorców pomoże zwiększyć ich wrażliwość i zaangażowanie w proces poszukiwania rozwiązań dotyczących m.in. problemów środowiska czy innowacji społecznych. Budowanie potencjału w szczególności w administracji publicznej jest też ważne również ze względu na liczne wyzwania związane z procesem odbudowy po kryzysie wywołanym pandemią.

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii jako koordynator wdrażania Agendy 2030 w Polsce realizuje „*Program rozwijania potencjału administracji publicznej w celu wspierania realizacji działań na rzecz SDGs i zrównoważonego rozwoju*”. Jednym z elementów programu jest wsparcie całościowe w zakresie poprawy współpracy między instytucjami i zaangażowanymi stronami oraz budowanie partnerstw i kultury partycypacji społecznej (szerszy opis w Celu 16).

Współpraca stanowi istotny aspekt realizacji działań na rzecz zrównoważonego rozwoju nie tylko na szczeblu administracji centralnej, ale również dla regionów. Regiony, inicjując i koordynując działania na rzecz realizacji strategii, mają możliwość wyboru tych SDGs, które są zbieżne z priorytetami ich polityki regionalnej. Jednocześnie SDGs stanowią dla regionów dobre ramy dla wspierania wielopoziomowego dialogu, zacieśniania współpracy ze społeczeństwem obywatelskim i sektorem prywatnym, stymulowania inwestycji, a także promowania rozwoju w ujęciu lokalnym i regionalnym, w tym udziału lokalnej społeczności w wybranych inicjatywach. Szerokie grono interesariuszy (w tym przedstawiciele przedsiębiorstw, jednostek naukowych, instytucji otoczenia biznesu i samorządu lokalnego) włączane jest przez regiony w proces tworzenia, wdrażania, monitorowania, oceny i aktualizacji strategii.

Regiony, w ramach działań i inicjatyw opisywanych w odniesieniu do poszczególnych Celów Zrównoważonego Rozwoju, deklarują współpracę z szerokim gronem interesariuszy. Partnerami są dla regionów inne regiony w kraju i za granicą, ale również – w zależności od przedmiotu inicjatywy – inne podmioty.

Przykładowo – w zakresie działań z obszaru rynku pracy współpraca odbywa się z instytucjami rynku pracy (Publiczne Służby Zatrudnienia, Ochotnicze Hufce Pracy, organizacje pozarządowe, agencjami zatrudnienia, instytucjami szkoleniowymi), w odniesieniu do projektów badawczo- naukowych – z uczelniami, stowarzyszeniami, fundacjami, klastrami, w kwestiach dotyczących klimatu i środowiska – z Głównym Inspektorem Ochrony Środowiska oraz Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska, z instytucjami badawczymi (np. Współpraca z Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowym Instytutem Badawczym w Puławach w zakresie rozwoju Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej w województwie mazowieckim), ale również z Ministerstwem Rozwoju, Pracy i Technologii, Głównym Urzędem Nadzoru Budowlanego, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Radą Działalności Pożytku Publicznego, Parkami Narodowymi i Parkami Krajobrazowymi, uczelniami i zagranicznymi odpowiednikami, lokalnymi organizacjami turystycznymi.

Współpraca służy również realizacji celów w obszarze zapewnienia odpowiedniej infrastruktury, w tym zdrowotnej. W ramach inicjatyw podejmowanych w celu zapewnienia wysokiej jakości infrastruktury, w tym infrastruktury zdrowotnej i społecznej współpraca odbywa się głównie z Okręgowymi Radami Lekarskimi, Okręgowymi Radami Pielęgniarek i Położnych, uczelniami medycznymi, Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym, szpitalami, regionalnymi ośrodkami pomocy społecznej czy organizacjami pozarządowymi.

Regiony prowadzą również współpracę na rzecz wysokiej jakości edukacji m.in. z centrami rozwoju gospodarki, wspierania inicjatyw lokalnych, uczelniami, klastrami, kuratoriami oświaty czy samorządowymi placówkami doskonalenia nauczycieli. W kontekście kształcenia i poradnictwa zawodowego liczne działania podejmowane są we współpracy z biurami karier, szkołami średnimi, powiatowymi urzędami pracy, organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych. W obszarze gospodarki (innowacyjność, godna praca) ważne znaczenie odgrywa współpraca z przedsiębiorcami, uczelniami i jednostkami sfery B+R, klastrami, agencjami rozwoju przedsiębiorczości, agencjami rozwoju regionalnego, izbami gospodarczymi oraz instytucjami otoczenia biznesu.

Partnerski charakter realizowanych projektów deklarują również wszyscy interesariusze, którzy przekazali wkład do niniejszego opracowania.

Monitorowanie postępów w zakresie realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju

Ważnym zadaniem wskazanym w Agendzie 2030 jest monitorowanie postępów w osiągnięciu Celów Zrównoważonego Rozwoju. Zadanie to znajduje się w kompetencjach statystyki publicznej. Monitorowanie odbywa się na trzech poziomach:

- globalnym – ten poziom koordynuje Komisja Statystyczna ONZ;
- regionów świata – odpowiedzialne za to są regionalne agendy ONZ (w naszym regionie to Europejska Komisja Gospodarcza ONZ – UNECE);
- krajowym – za który odpowiadają krajowe urzędy statystyczne (w Polsce odpowiada za to GUS).

Do oceny postępów na poziomie globalnym i regionalnym stosowany jest zestaw tzw. wskaźników globalnych (SDG indicators). Wartości dla całego świata i jego regionów są obliczane przez organizacje międzynarodowe, głównie na podstawie oficjalnych danych statystycznych pozyskiwanych z poszczególnych krajów. Użytkownicy poszukujący szczegółowych danych dla świata, regionów i poszczególnych krajów znajdą je w bazie danych ONZ udostępnionej pod adresem <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>.

Postępy poczynione w skali całego świata i jego regionów są prezentowane przez ONZ w wydawanych co roku raportach Sekretarza Generalnego ONZ „*Progress towards the Sustainable Development Goals. Report of the Secretary-General*” przed sesją Forum Politycznego Wysokiego Szczebla (HLPF). HLPF prowadzi prace opierając się także na okresowo przygotowywanym Globalnym Raporcie dotyczącym zrównoważonego rozwoju (*Global Sustainable Development Report*). Stanowi on solidny instrument opierający się na dowodach, którego celem jest wzmacnianie powiązań polityki z nauką.

Działania podejmowane przez poszczególne państwa członkowskie są monitorowane przez ONZ w ramach tzw. dobrowolnych krajowych przeglądów (Voluntary National Reviews – VNR), które odbywają się w lipcu każdego roku na HLPF w Nowym Jorku. W 2018 r. po raz pierwszy w takim przeglądzie wzięła udział Polska, prezentując raport pt. „*Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce*”, przyjęty przez Radę Ministrów 5 czerwca 2018 roku. Z okazji tego wydarzenia GUS przygotował publikację pt. [A picture of Poland. Statistics for SDGs](#), której celem było przybliżenie czytelnikom z innych państw obrazu Polski w kontekście SDGs. Inspirację do przygotowania publikacji stanowiły priorytety rozwojowe dla Polski,

wskazane w raporcie pt. „*Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce*”.

Zestaw wskaźników globalnych jest zestawem kompromisowym dla całego świata i nie wszystkie mierniki odzwierciedlają problemy i wyzwania poszczególnych regionów i krajów. Dlatego ONZ zachęca do tworzenia dodatkowych zestawów dostosowanych do różnych potrzeb. Z takiego rozwiązania korzysta m.in. Unia Europejska, która w 2017 r. przyjęła zestaw wskaźników SDG monitorujących zrównoważony rozwój w kontekście polityk unijnych. Zestaw ok. 100 wskaźników podlega corocznym przeglądom, przy czym kryteria doboru wskaźników do zestawu pozostają niezienne (m.in. związek z SDGs i politykami unijnymi). Wskaźniki SDG dobrane przez UE są podstawą corocznie publikowanych Raportów Eurostatu, które analizują postępy UE względem Celów Zrównoważonego Rozwoju. Zestaw wskaźników UE jest również wykorzystywany przez kraje członkowskie do analiz porównawczych.

Także niektóre kraje korzystają z możliwości monitorowania swoich postępów za pomocą własnych zestawów wskaźników SDG. Takie rozwiązanie przyjęto w Polsce, gdzie GUS we współpracy z resortem koordynującym wdrażanie SDGs opracował listę wskaźników monitorujących priorytety krajowe. Po szerokich konsultacjach wśród interesariuszy Agendy 2030, zestaw opublikowano w 2018 r. w Aneksie statystycznym do Raportu przygotowanego na pierwszy przegląd VNR Polski. W 2019 r. zestaw został zaktualizowany i silniej powiązany z krajowymi priorytetami.

Zestaw wskaźników dla krajowych priorytetów oraz zestaw globalny z danymi dla Polski są udostępniane przez GUS na [Platformie SDG](#) przeznaczonej do monitorowania SDGs w Polsce. Jest to narzędzie służące do udostępniania i wizualizacji danych SDG, a także pełniące rolę bazy wiedzy na temat Agendy 2030. Znajdują się w nim m.in. podstawowe informacje na temat zrównoważonego rozwoju, inicjatyw, w które zaangażowana jest statystyka, a także szereg krajowych i międzynarodowych opracowań statystycznych poświęconych tematyce SDG.

Wskaźniki monitorujące SDG są podstawą analitycznych raportów cyfrowych, które począwszy od 2020 r. będą corocznie publikowane przez GUS. Pierwszy raport pt. „[Polska na drodze zrównoważonego rozwoju Raport 2020](#)” został opublikowany we wrześniu 2020 r. z okazji 5. rocznicy przyjęcia Agendy 2030. Przedstawia on zmiany

w Polsce w kontekście globalnym i Unii Europejskiej, co pozwala na porównanie osiągnięć Polski z krajami o podobnych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych. W kolejnych latach tematyka raportów będzie skupiała się na różnorodnych aspektach zrównoważonego rozwoju – na wrzesień 2021 r. zaplanowano Raport dotyczący rozwoju inkluzywnego. Cyfrowa, innowacyjna forma publikacji, daje szereg nowych możliwości prezentacji informacji. Oprócz komentarza analitycznego zawiera m.in. interaktywne wykresy z możliwością pobrania szczegółowych danych, co spełnia oczekiwania zarówno przeciętnego odbiorcy, jak i bardziej zaawansowanego użytkownika, który poszukuje np. danych w otwartych formatach.

Cele Zrównoważonego Rozwoju mają złożony charakter i oficjalne ramy monitorowania nie zawsze wystarczają do szczegółowych analiz problemowych lub analiz zaangażowania poszczególnych grup interesariuszy. Wśród krajów coraz bardziej popularne jest tworzenie dodatkowych zestawów wskaźników, nieraz wykraczających poza oficjalne statystyki lub korzystających z innowacyjnych technik i źródeł danych (np. geoprzestrzennych), które skupiają się na konkretnych problemach, np. społecznościach lokalnych lub grupach zagrożonych wykluczeniem. W Polsce przykładem takiego podejścia jest Barometr Wpływu opracowany przez CSR Consulting przy współpracy GUS.

Poza tradycyjną rolę dostarczania danych, GUS podejmuje również szereg innych działań. W 2018 roku współpracował jako partner merytoryczny przy tworzeniu narzędzia do monitorowania SDGs przez biznes. Efektem tej współpracy był ww. Barometr Wpływu, czyli zestaw wskaźników, pokazujących wpływ na realizację celów Agendy 2030 (więcej nt. inicjatywy w rozdziale pt. *Współpraca i partnerstwo*).

Monitorowanie postępów z realizacji Agendy 2030 jest dużym wyzwaniem dla statystyki publicznej, zwłaszcza dla krajowych urzędów statystycznych. Wymaga ono koordynacji prac wielu instytucji i współpracy pomiędzy szczeblem międzynarodowym a krajowym. Dla wsparcia instytucji statystycznych w regionie Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ w 2016 r. powołano Grupę Sterującą ds. Statystyki dla SDGs, której od 2018 r. współprzewodniczy Polska (GUS) wraz ze Szwecją. Jednym z najważniejszych dokonań Grupy jest Mapa Drogowa dla statystyk SDG ([Road Map on statistics for Sustainable Development Goals](#)), która ma za zadanie ułatwić krajom organizację procesu monitorowania Agendy 2030. Pierwsza edycja Mapy Drogowej z 2017 r. skupiała się na określeniu podstaw i ram monitorowania SDG oraz wsparciu krajów w organizacji całego procesu, natomiast 2. edycja (która zostanie udostępniona w połowie 2021 r.) koncentruje się

na wyzwaniach związanych ze zwiększeniem wykorzystania statystyki, wprowadzeniem do niej nowoczesnych rozwiązań i celowanym monitorowaniu problemów. Wskazówki są poparte licznymi przykładami rozwiązań praktycznych (tzw. *case studies*), wśród których znajdują się dwa opisujące doświadczenia GUS ze współpracy z NIK (powiązanie kontroli państwowej z SDG) oraz z CSR Consulting (budowa „*Barometru Wpływu*”, tj. wskaźników SDG dla polskiego biznesu).

Dokument jest skierowany nie tylko do krajowych urzędów statystycznych, ale również do szerokiego grona interesariuszy Agendy 2030 obejmującego zarówno gestorów, jak i użytkowników danych.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 1
1 KONIEC Z UBÓSTWEM

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.1.a Stopa ubóstwa relatywnego	%	15,5	13,9	13,4	14,2	13,0	.
1.1.b Realny dochód do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca	2008=100	118,48	125,18	129,18	133,29	141,40	.
1.2.a Liczba centrów integracji społecznej, zakładów aktywności zawodowej i warsztatów terapii zajęciowej na 100 tys. ludności	sztuki	2,4	2,5	2,6	2,7	2,7	.
1.2.b Liczba uczestników w centrach integracji społecznej, zakładach aktywności zawodowej i warsztatach terapii zajęciowej na 100 tys. ludności	osoby	101,6	106,9	112,3	116,1	115,4	.
1.3.a Odsetek dzieci w wieku 1-2 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej	%	12,4	13,9	16,0	19,3	22,6	25,9
1.4.a Liczba mieszkań przypadających na 1000 ludności	-	367,3	371,3	375,7	380,5	385,9	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2.1.a - Wskaźnik kształtowania się wydatków rządowych w rolnictwie (AOI)	-	0,33	0,34	0,30	0,48	0,44	.
2.1.b - Nakłady na B+R w dziedzinie rolnictwa w relacji do PKB	%	0,05	0,04	0,05	0,05	0,06	.
2.1.c - Udział powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 30 ha w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	%	41	42	41	42	43	.
2.2.a - Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	%	3,45	2,96	2,62	2,48	2,66	.
2.2.b - Odsetek próbek artykułów rolno-spożywczych o niewłaściwej jakości handlowej	%	13,5	9,0	12,1	20,7	14,5	16,5
2.3.a - Udział w dochodach wiejskich gospodarstw domowych dochodów z pracy najemnej i pracy na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym w użytkowaniu indywidualnym	%	57,7	55,7	53,8	55,0	55,1	.
2.4.a - Wartość eksportu artykułów rolno-spożywczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca	zł	2596,98	2908,95	3090,58	3249,46	3555,37	.
2.4.b - Udział towarów rolno-spożywczych w polskim eksporcie ogółem	%	13,30	13,17	13,45	13,28	13,34	.
2.5.a - Odsetek długości dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej na terenach zamiejskich	%	50,6	51,2	52,1	52,6	53,2	.
2.6.a - Liczba zasobów genetycznych roślin zabezpieczonych w kolekcjach banków genów	sztuki	81807	82514	88362	85855	85876	85876
2.7.a - Odsetek osób w wieku 18 lat i więcej cierpiących na otyłość	%	25,0	25,6	.	.	.	.
2.7.b - Odsetek dzieci w wieku 5-9 lat cierpiących na otyłość	%	12,0	12,5	.	.	.	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 3

3 DOBRE ZDROWIE
I JAKOŚĆ ŻYCIA

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
3.1.a - Oczekiwane lata życia w zdrowiu mężczyzn	lata	60,1	61,3	60,6	60,5	60,9	.
3.1.b - Oczekiwane lata życia w zdrowiu kobiet	lata	63,2	64,6	63,5	64,3	64,1	.
3.1.c - Liczba zgonów w wyniku chorób układu krążenia na 100 tys. ludności	osoby	469,0	437,1	434,8	437,2	421,0	.
3.1.d - Liczba zgonów w wyniku nowotworów złośliwych na 100 tys. ludności	osoby	261,6	260,1	259,3	263,9	261,3	.
3.1.e - Liczba zgonów w wyniku cukrzycy na 100 tys. ludności	osoby	21,5	21,6	22,9	23,5	24,2	.
3.1.f - Liczba zgonów w wyniku przewlekłej choroby dróg oddechowych na 100 tys. ludności	osoby	24,7	24,7	26,4	24,6	22,6	.
3.2.a - Liczba lekarzy na 10 tys. ludności	osoby	23,0	23,9	23,5	23,3	23,7	.
3.2.b - Liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności	osoby	57,2	56,9	56,3	56,2	56,3	.
3.3.a - Odsetek osób w wieku 16 lat i więcej, które zgłosiły, że ich potrzeby w zakresie usług opieki zdrowotnej nie zostały zaspokojone	%	7,3	6,6	3,3	4,2	4,2	.
3.4.e - Liczba badań przesiewowych dla wczesnego wykrywania raka jelita grubego na 10 tys. ludności	sztuki	16,23	10,38	27,36	30,50	24,77	.
3.5.a - Wydatki bieżące publiczne na ochronę zdrowia, jako % PKB	%	4,4	4,5	4,5	4,5	.	.
3.6.a - Odsetek podmiotów leczniczych posiadających rozwiązania informatyczne umożliwiające prowadzenie dokumentacji medycznej w postaci elektronicznej	%	.	35,34	.	56,60	.	.
3.7.a - Krajowy wskaźnik średniego narażenia na pył PM _{2,5}	µg/m ³	23	22	22	22	21	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 4

4 DOBRA JAKOŚĆ
EDUKACJI

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
4.1.a Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe wg BAEL	%	33,8	35,0	31,5	27,3	26,3	.
4.2.a Odsetek studentów-cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach na terenie Polski	%	4,0	4,8	5,5	6,3	6,7	.
4.3.a Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najwyższych poziomach osiągnięć w czytaniu i interpretacji	%	8,2	.	.	12,2	.	.
4.3.b Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najwyższych poziomach osiągnięć w matematyce	%	12,2	.	.	15,8	.	.
4.3.c Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najniższych poziomach osiągnięć w czytaniu i interpretacji	%	14,4	.	.	14,7	.	.
4.3.d Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najniższych poziomach osiągnięć w matematyce	%	17,2	.	.	14,7	.	.
4.3.e Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na minimalnym wymagalnym poziomie osiągnięć w czytaniu i interpretacji	%	85,6	.	.	85,3	.	.
4.3.f Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na minimalnym wymagalnym poziomie osiągnięć w matematyce	%	82,8	.	.	85,3	.	.
4.3.g Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	84,2	81,1	84,7	87,3	88,5	.
4.3.g Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w mieście	%	98,1	95,3	99,3	101,9	102,7	.
4.3.g Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na wsi	%	65,1	61,6	64,5	67,0	68,5	.
4.4.a Młodzież niekontynuująca nauki	%	5,3	5,2	5,0	4,8	5,2	.
4.4.b Osoby w wieku 25-64 uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu w okresie 12 miesięcy przed badaniem (wg BAEL)	%	3,5	3,7	4,0	5,7	4,8	.
4.5.a Odsetek osób deklarujących znajomość przynajmniej jednego języka obcego	%	.	68,3	.	.	.	.
4.5.b Odsetek osób posiadających ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe	%	15	19	21	22	21	26

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 5

5 RÓWNOŚĆ
PŁCI

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
5.1.a Zróżnicowanie wynagrodzeń kobiet i mężczyzn (luka płacowa)	%	7,4	7,1	7,2	8,8	8,8	.
5.1.b Luka w zatrudnieniu kobiet i mężczyzn (w wieku 25-54 lata)	pkt. proc.	11,0	11,6	12,0	11,6	12,8	.
5.1.c Udział kobiet w ogólnej liczbie osób zatrudnionych na stanowiskach wyższego szczebla ¹¹	%	.	45,8	.	46,3	.	.
5.2.a Odsetek dzieci w wieku 1-3 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej	%	12,4	13,9	16,0	19,3	22,6	25,9
5.3.a Wskaźnik zatrudnienia kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat wg BAEL	%	64,1	63,0	63,4	62,4	62,5	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

¹¹ Badanie realizowane z częstotliwością co 2 lata

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 6

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
6.1.a Pojemność obiektów małej retencji wodnej	dam ³	830309,8	826034,2	.	846693,5	839607,4	.
6.1.b Odsetek ludności zaopatrywanej z sieci wodociągowej w wodę nieodpowiadającą wymaganiom	%	1,1	0,6	0,3	0,3	0,3	.
6.2.a Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	72,7	73,5	73,6	74,0	74,5	.
6.2.b Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane biologicznie, chemicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków wymagających oczyszczenia	%	70,90	71,43	72,52	73,17	73,93	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 7

7 CZYSTA I DOSTĘPNA
ENERGIA

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
7.1.a Energochłonność pierwotna PKB z korektą klimatyczną	kg/euro (w cenach stałych z roku 2005)	0,270	0,271	0,271	0,264	.	.
7.2.a Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	%	11,89	11,40	11,12	11,48	12,16	.
7.3.a Stosunek pozyskania energii ogółem do globalnego zużycia energii	%	71	67	62	58	57	.
7.3.b SAIDI (Wskaźnik przeciętnego systemowego czasu trwania przerwy dłuższej i bardzo dłuższej w przeliczeniu na jednego odbiorcę)	minuty	243,6	179,9	285,0	133,0	138,5	118,7
7.4.a Odsetek gospodarstw domowych (o dochodach poniżej 60% mediany), deklarujących brak możliwości ogrzewania mieszkania odpowiednio do potrzeb (EU-SILC)	%	18,7	16,7	15,1	13,7	11,5	.
7.4.b Udział przeciętnych miesięcznych wydatków na nośniki energii w wydatkach gospodarstw domowych ogółem	%	11,4	10,8	10,7	10,3	9,8	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 8

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
8.1.a Udział eksportu wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem	%	8,5	8,5	8,4	8,3	8,6	.
8.1.b Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach w relacji do PKB	%	2,43	2,10	2,07	1,72	.	.
8.1.c Wskaźnik Globalnej Konkurencyjności (GCI) - pozycja w rankingu	pozycja	41	36	39	37	37	.
8.2.a Wskaźnik łatwości prowadzenia interesów (pozycja w rankingu Doing Business)	pozycja	25	24	27	33	40	40
8.3.a Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata (wg BAEL)	%	62,9	64,5	66,1	67,4	68,2	68,7
8.4.a Odsetek osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy w odniesieniu do liczby osób pracujących w gospodarce narodowej	%	73,2	73,6	73,7	73,9	74,2	.
8.5.a Wskaźnik zatrudnienia kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat wg BAEL	%	64,1	63,0	63,4	62,4	62,5	.
8.6.a Odsetek pracowników otrzymujących wynagrodzenie miesięczne ogółem w wysokości do 50% przeciętnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej	%	.	17,5	.	16,2	.	.
8.7.a Współczynnik aktywności zawodowej	%	56,2	56,2	56,4	56,3	56,2	56,1
8.7.b Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych (20-64 lata)	%	40,2	36,0	31,7	27,5	22,0	.
8.7.c Osoby młode niepracujące, nieuczące się i niedokształcające się (w wieku 15-24 lata)	%	11,0	10,5	9,5	8,7	8,1	.
8.8.a Udział osób pracujących na wsi w sektorze pozarolniczym w ogólnej liczbie osób pracujących na wsi	%	72,9	75,7	76,7	77,8	78,9	.
8.9.a Saldo migracji zagranicznych na pobyt stały	osoby		1505	1436	3612	6183	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 9

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
9.1.a Globalny Indeks Innowacji (Global Innovation Index)	pozycja w rankingu	46	39	38	39	39	38
9.2.a Nakłady krajowe brutto na działalność B+R w relacji do PKB	procent [%]	1,00	0,96	1,03	1,21	1,32	.
9.2.b Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB	procent [%]	0,47	0,63	0,67	0,80	0,83	.
9.2.c Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych	procent [%]	9,5	8,1	7,1	9,1	9,3	.
9.2.d Udział eksportu wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem	procent [%]	8,5	8,5	8,4	8,3	8,6	.
9.3.a Odsetek gospodarstw domowych korzystających z dostępu do Internetu o przepustowości przynajmniej 100 Mb/s	procent [%]	5,5	7,8	12,8	19,3	23,3	.
9.4.a Udział przychodów ze sprzedaży na eksport w przychodach netto MŚP ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	procent [%]	14,0	15,3	15,4	15,1	15,6	.
9.5.a Wskaźnik Międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT)	[-]	35,2	35,9	36,7	.	.	.
9.5.b Gęstość dróg ekspresowych i autostrad na 1000 km ²	km	9,8	10,1	10,9	11,9	13,1	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 10

10 MNIJ NIERÓWNOŚCI

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
10.1.a Zróżnicowanie wartości dodanej brutto na 1 pracującego na poziomie regionów (NUTS 2)	procent [%]	15,5	15,0	14,7	15,0	15,0	.
10.1.b Relacja przeciętnych rocznych dochodów do dyspozycji netto na 1 osobę w gospodarstwie domowym na wsi do miasta	procent [%]	69,5	71,6	68,9	71,7	77,1	.
10.2.a Zmiana liczby pracujących w podregionach o mniej korzystnych uwarunkowaniach rozwojowych	osoby	28601	49727	44900	34350	.	.
10.3.a Współczynnik Giniego - wskaźnik rozkładu dochodów	punkty	30,6	29,8	29,2	27,8	28,5	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 11

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
11.1.a Narażenie na nadmierny hałas	procent [%]	12,4	13,0	12,4	13,8	12,6	.
11.1.b Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w miastach	m2	26,4	26,8	27,2	27,7	28,1	.
11.1.c Odsetek ludności miejskiej żyjącej w mieszkaniach z przeciekającym dachem, wilgotnymi ścianami, podłogami lub fundamentami lub ze zgnilizną ram okiennych lub podłóg	procent [%]	10,6	10,1	10,5	10,5	10,4	.
11.1.d Udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego	procent [%]	3,6	3,8	4,1	7,0	9,7	.
11.1.e Liczba przewozów pasażerskich na 1 mieszkańca obszarów miejskich	osoby	158,3	162,7	161,7	163,4	167,6	.
11.1.f Odsetek odpadów komunalnych przeznaczonych do przetworzenia w określony sposób w relacji do ilości odpadów wytworzonych - recykling	procent [%]	26,39	27,84	26,73	26,18	25,03	.
11.1.f Odsetek odpadów komunalnych przeznaczonych do przetworzenia w określony sposób w relacji do ilości odpadów wytworzonych - kompostowanie lub fermentacja	procent [%]	6,09	6,99	7,08	8,11	9,04	.
11.1.f Odsetek odpadów komunalnych przeznaczonych do przetworzenia w określony sposób w relacji do ilości odpadów wytworzonych - przekształcenia termiczne	procent [%]	13,25	19,44	24,41	24,13	22,90	.
11.1.f Odsetek odpadów komunalnych przeznaczonych do przetworzenia w określony sposób w relacji do ilości odpadów wytworzonych - składowanie	procent [%]	54,29	45,74	41,77	41,58	43,03	.
11.2.a Krajowy wskaźnik średniego narażenia na pył PM2,5	µg/m3	23	22	22	22	21	.
11.2.b Powierzchnia terenów zielonych w miastach na 1 mieszkańca	m2	20,7	21,5	21,6	21,8	22,2	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 12

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
12.1.a Produktywność zasobów	euro/kg	0,65	0,64	0,64	0,65	0,71	.
12.1.b Krajowa Konsumpcja Materialna (DMC) na 1 mieszkańca	tony	16,93	17,70	18,71	19,34	18,49	.
12.1.c Wskaźnik powtórnego wykorzystania materiałów	procent [%]	11,6	10,2	9,9	9,7	9,8	.
12.2.a Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	procent [%]	3,45	2,96	2,62	2,48	2,66	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 13

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
13.1.a Dynamika emisji CO2 (2010=100)	2010=100	93,6	96,9	100,8	100,6	95,4	.
13.1.b Dynamika emisji gazów cieplarnianych (2010=100)	2010=100	94,5	96,8	100,3	99,6	94,5	.
13.2.a Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	procent [%]	11,89	11,40	11,12	11,48	12,16	.
13.2.b Pozyskanie energii geotermalnej	TJ	909	930	946	991	1050	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych
(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 14

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
14.1.a Odsetek zasobów rybnych na biologicznie odnawialnym poziomie - odsetek stad ryb w granicach poziomów zrównoważonych na Morzu Bałtyckim	procent [%]	40	60	40	40	40	.
14.2.a - Dynamika przeciętnego zatrudnienia w gospodarce morskiej	2010=100	106,0	119,9	119,4	130,0	189,5	.
14.3.a - Obroty ładunkowe w portach morskich	mln t	69,5	72,9	78,1	91,8	93,9	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 15

15 ŻYCIĘ
NA LĄDZIE

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
15.1.a Wskaźnik liczebności ptaków pospolitych krajobrazu rolniczego FBI (2000 = 100)	2000=100	85,9	87,2	80,8	75,3	77,4	.
15.1.b Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem	procent [%]	0,203	0,207	0,198	0,198	0,162	.
15.1.c Udział powierzchni gruntów leśnych w powierzchni lądowej	procent [%]	30,8	30,8	30,9	30,9	30,9	.
15.2.a Krajowy wskaźnik średniego narażenia na pył PM2,5	µg/m ³	23	22	22	22	21	.
15.2.b Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	procent [%]	72,7	73,5	73,6	74,0	74,5	.
15.2.c Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane biologicznie, chemicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków wymagających oczyszczenia	procent [%]	70,90	71,43	72,52	73,17	73,93	.

Źródło: GUS, Oficjalne statystyki SDG – wskaźniki dla priorytetów krajowych

(.) – zupełny brak informacji lub dane jeszcze niedostępne.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 16

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
16.1.a Odsetek osób, które uważają, że w Polsce żyje się bezpiecznie	procent [%]	66	80	89	86	89	85
16.1.b Odsetek osób deklarujących zaufanie do instytucji publicznych - wobec władz lokalnych miasta lub gminy	procent [%]	.	64	.	65	.	74
16.2.a Wskaźnik jakości stanowionego prawa	punkty	1,00	0,95	0,88	0,88	1,01	.
16.3.a Średni czas dochodzenia należności z umów drogą sądową	dni	685	685	685	685	685	.
16.3.b Wskaźnik efektywności rządzenia	punkty	0,80	0,71	0,64	0,66	0,60	.
16.4.a Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną do przekazywania wypełnionych formularzy	procent [%]	16	19	21	25	31	34
16.5.a Stopa inwestycji sektora instytucji rządowych i samorządowych	procent [%]	4,5	3,3	3,8	4,7	4,3	.

Wskaźniki monitorujące priorytety krajowe w ramach Celu 17

17 PARTNERSTWA
NA RZECZ CELÓW

Nazwa wskaźnika	jednostka	2015	2016	2017	2018	2019	2020
17.1.a Oficjalna pomoc rozwojowa ogółem	mln USD (ceny bieżące)	440,89	662,95	679,46	766,04	776,56	802,90
17.1.b Oficjalna pomoc rozwojowa dwustronna ogółem	mln USD (ceny bieżące)	100,19	148,99	222,11	244,93	221,73	206,01
17.2.a Oficjalna Pomoc Rozwojowa w relacji do dochodu narodowego brutto	procent [%]	0,10	0,15	0,13	0,14	0,14	.